

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ &
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Χωρικοί δείκτες Αξιολόγησης και Παρακολούθησης της εφαρμογής
των Χωροταξικών Πλαισίων Εθνικού και Περιφερειακού επιπέδου**

Spatial indicators for Evaluation and Monitoring of the implementation of
the National and Regional Spatial Framework

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:

**ΓΟΥΡΓΙΩΤΗΣ ΑΝΕΣΤΗΣ
ΣΤΑΘΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ**

Όνοματεπώνυμο: Δίντσκου Χρυσοβαλάντω

Βόλος, 2021

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΓΟΥΡΓΙΩΤΗΣ ΑΝΕΣΤΗΣ

Επίκουρος Καθηγητής

ΣΤΑΘΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Καθηγητής

ΧΑΪΝΤΑΡΛΗΣ ΜΑΡΙΟΣ

Επίκουρος Καθηγητής

ΤΑΣΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

Επίκουρη Καθηγήτρια

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της προπτυχιακής διπλωματικής μου εργασίας, επιθυμώ να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στους ανθρώπους που συνέβαλλαν για την εκπόνηση και την διεκπεραίωσή της.

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέπων καθηγητή μου, κύριο Γουργιώτη Ανέστη, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε εξ' αρχής, αναθέτοντάς μου το συγκεκριμένο θέμα, αλλά και για τη συνεχή καθοδήγησή του και τις υποδείξεις του. Ακόμη τον ευχαριστώ θερμά για το ενδιαφέρον του και την επιμονή του, την συμπαράστασή του και την συνεχή υποστήριξή του από την αρχή μέχρι το τέλος.

Επιπλέον, ευχαριστώ και όλους τους υπόλοιπους καθηγητές για τις πολύτιμες πληροφορίες και συμβουλές καθ' όλη τη διάρκεια των ακαδημαϊκών ετών.

Τέλος, ευχαριστώ ιδιαίτερα την οικογένεια μου και τους φίλους μου για όλη τη στήριξη κατά τη διάρκεια των σπουδών μου και τους ευγνωμονώ για τη συμπαράσταση και την κατανόηση.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η συγκεκριμένη Διπλωματική Εργασία για τη λήψη του προπτυχιακού τίτλου σπουδών του ΤΜΧΠΠΑ έχει συγγραφεί από εμένα προσωπικά και δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου προπτυχιακού τίτλου σπουδών.

Η παρούσα διπλωματική εργασία, καθώς εκπονήθηκε από εμένα, εκφράζει την προσωπική μου άποψη πάνω στο θέμα. Το σύνολο των πηγών τις οποίες συμβουλευτήκα για την εκπόνησή της αναφέρονται ολοκληρωματικά, παρέχοντας πλήρεις αναφορές στους συγγραφείς και σε πηγές που πιθανών έχουν χρησιμοποιηθεί από το Διαδίκτυο.

Η δηλούσα

Δίντσκου Χρυσοβαλάντω

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σήμερα, περισσότερο από κάθε προηγούμενη περίοδο, αποτελεί κοινή διαπίστωση η καθυστέρηση ανάπτυξης και εξέλιξης του χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα, τόσο ως νομοθεσία όσο και ως μηχανισμός σχεδιασμού. Ο χωροταξικός σχεδιασμός στην χώρα, όχι μόνο δεν αποτέλεσε τη βάση για την αναπτυξιακή διαδικασία, αλλά ταυτόχρονα καθυστέρησε σημαντικά να ακολουθήσει τις εξελίξεις με αποτέλεσμα το σύστημα αυτό του χωρικού σχεδιασμού να χαρακτηρίζεται από χαμηλό βαθμό προσαρμοστικότητας, αδυναμία έγκαιρης ανταπόκρισης και, τελικά, συσσώρευσης μιας σειράς προβλημάτων. Πολύ συχνά επίσης, η παρουσία πληθώρα περιορισμών και δυσνόητων ή αντιφατικών θεσμικών πλαισίων που διακατέχει το χωρικό ελληνικό σύστημα σχεδιασμού δυσχεραίνει σε μεγάλο βαθμό την αναπτυξιακή διαδικασία.

Ωστόσο, το μεγαλύτερο ποσοστό διεθνών και ευρωπαϊκών χωρών βρίσκεται στον αντίποδα, προωθώντας συστήματα πολυκεντρικής και ισορροπημένης εδαφικής ανάπτυξης και ευελιξίας μέσω κατάλληλων εργαλείων τα οποία είναι ικανά να προωθήσουν την ιδιωτική πρωτοβουλία σε όλα τα πεδία ανάπτυξης και την ευθύνη.

Για την επίτευξη του σκοπού αυτού καθίσταται αναγκαία η βελτίωση, ή η δημιουργία εκ νέου, συστημάτων παρακολούθησης και αξιολόγησης των εργαλείων αυτών, μέσω κατάλληλων δεικτών, που θα μετατρέψουν τον χωροταξικό σχεδιασμό σε μια αποτελεσματική και αποδοτική δυναμική διαδικασία, αρμόδια να ανταποκριθεί σε επικείμενες προκλήσεις και διαφοροποιήσεις με ασφάλεια.

Ο σκοπός της διερεύνησης του ερευνητικού αυτού προβλήματος, προκύπτει από την αναγκαιότητα δημιουργίας ενός πλέγματος τόσο άμεσων αλλά και κυρίως μακροπρόθεσμων ενεργειών, που έχουν ως όραμα ο χωροταξικός σχεδιασμός πράγματι να αποτελέσει προϋπόθεση για βιώσιμη ανάπτυξη και μέσο επίτευξης της βέλτιστης κοινωνικής και οικονομικής αποδοτικότητας για ένα συγκεκριμένο χώρο, σε ένα συγκεκριμένο χρόνο και με σεβασμό στο περιβάλλον. Χωρίς αμφιβολία, η δημιουργία και ο υπολογισμός αυτών των δεικτών αποτελεί μια πολύπλοκη διαδικασία συνδυάζοντας δεδομένα τόσο ποιοτικού όσο και ποσοτικού χαρακτήρα.

Ωστόσο, σε ποιο βαθμό είναι δυνατόν να μετρηθεί η πορεία προς μια ολοκληρωμένη εδαφική και αστική ανάπτυξη; Είναι ο παραδοσιακός τρόπος εκτέλεσης δραστηριοτήτων παρακολούθησης και αξιολόγησης εφικτός για τον εντοπισμό του αντίκτυπου των ολοκληρωμένων εδαφικών επενδύσεων; Τι είδους δείκτες και

δεδομένα χρειάζονται για την καταγραφή της χωρικής και αστικής ανάπτυξης σε διάφορους τομείς; (ESPON, 2020)

Σε πρώτο στάδιο, η παρούσα εργασία στοχεύει να αναλύσει τόσο την έννοια των δεικτών όσο και της συμβολή τους στον βιώσιμο σχεδιασμό, ενώ σε δεύτερο στάδιο επιδιώκεται η εφαρμογή τους στα στρατηγικά σχέδια της χώρας σε συνδυασμό με μια προσπάθεια κριτικής αξιολόγησης, εντοπισμό προβλημάτων και εξαγωγή συμπερασμάτων για τις αναπτυξιακές πολιτικές. Η περίπτωση μελέτης που επιλέχθηκε για την εφαρμογή των δεικτών παρακολούθησης και αξιολόγησης των Πλαισίων αφορά την περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, με σκοπό τη βέλτιστη κατανόηση του ρόλου, της χρήσης και της σπουδαιότητας των δεικτών στο χωρικό σχεδιασμό.

Λέξεις κλειδιά: *Βιώσιμη ανάπτυξη, διαδικασία αξιολόγησης, παρακολούθηση, χωρικοί δείκτες, πολυκεντρική ανάπτυξη, δυναμική διαδικασία*

ABSTRACT

Nowadays, more than any other previous period, it is a common finding the delay in the development and evolution of spatial planning in Greece, both as legislation and as a planning mechanism. Spatial planning in the country, not only was not the basis for the development process, but at the same time significantly delayed to follow developments with the result that this system of spatial planning is characterized by a low degree of adaptability, inability to respond in time and, finally, to accumulation of a series problems. Also, more than often the presence of a multitude of constraints and difficult or inconsistent institutional frameworks occupied by the Greek spatial planning system greatly complicates the development process.

However, the majority of international and European countries are at the opposite end of the spectrum, promoting systems of multi-centered and balanced territorial development and flexibility through appropriate tools that are capable of promoting private initiative in all areas of development and accountability. In order to achieve this goal, it becomes necessary to improve, or re-create, systems for monitoring and evaluation of these tools, through appropriate indicators, which will turn spatial planning into an efficient and effective dynamic process, competent to respond to impending challenges and differences.

The purpose of investigating this research problem arose from the need to create a network of both immediate and, above all, long-term actions, which aim at spatial planning to be a precondition for sustainable development and a means of achieving optimal social and economic well-being. at a specific time and with respect for the environment. Without a doubt, the creation and calculation of these indicators is a complex process combining both qualitative and quantitative data. However, to what extent is it possible to measure the move towards integrated territorial and urban development? Is the traditional way of performing monitoring and evaluation activities a feasible way to detect the impact of integrated territorial investments? What kind of indicators and data are needed to capture the territorial and urban development across sectors?

The aim of this work is, on the one hand, the analysis of the concept of indicators but also their contribution to sustainable urban planning and on the other hand their application in the country's strategic plans in combination with an effort to critically evaluate, identify problems and draw conclusions about development policies. The case

study that has been selected for the implementation of the indicators for monitoring and evaluation of the Frameworks concerns the region of Central Greece, in order to better understand the role, use and importance of indicators in spatial planning.

Keywords: Sustainable development, evaluation process, monitoring, spatial indicators, multicenter development, dynamic process

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	5
Abstract.....	7
Εισαγωγή.....	17
Κεφάλαιο 1^ο : Το θεωρητικό υπόβαθρο του χωροταξικού σχεδιασμού στην Ελλάδα.....	20
1.1. Το σύστημα του χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα.....	20
1.2. Το σύστημα του Αναπτυξιακού σχεδιασμού στην Ελλάδα.....	25
1.3. Προβλήματα και αδυναμίες χωρικού σχεδιασμού.....	27
1.4. Το πολιτικό πλαίσιο για τον χωροταξικό σχεδιασμό στον Ευρωπαϊκό χώρο.....	31
1.4.1. Ο χωροταξικός σχεδιασμός στον Ευρωπαϊκό χώρο.....	36
1.4.1.1 Η περίπτωση της Ισπανίας.....	37
1.4.1.2 Η περίπτωση της Πορτογαλίας.....	40
1.4.1.3 Η περίπτωση της Γερμανίας.....	44
Κεφάλαιο 2^ο : Βιώσιμη ανάπτυξη και χωρικός σχεδιασμός.....	47
2.1. Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης.....	47
2.1.1. Ατζέντα 2030.....	48
2.1.2 Ατζέντα 2030 και Ελλάδα.....	51
2.2. Βιώσιμη ανάπτυξη και χωρικός σχεδιασμός.....	52
Κεφάλαιο 3^ο: Χωρικοί Δείκτες και χωρικός σχεδιασμός.....	54
3.1 Ορισμός και χαρακτηριστικά δεικτών.....	54
3.2. Τρόποι αναπαράστασης και επίπεδο χρήσης δεικτών.....	56
3.3. Μέθοδοι συλλογής δεδομένων.....	57
3.4. Χωρικοί δείκτες και βιώσιμος χωρικός σχεδιασμός.....	58

3.4.1. Πλαίσιο διαμόρφωσης χωρικών δεικτών και προϋποθέσεις..	58
3.4.2 Προτεινόμενοι δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης ESPON.....	60
3.4.3. Συμβολή χωρικών δεικτών στον βιώσιμο σχεδιασμό.....	70
3.5. Ανάλυση έννοιας των δεικτών και της συμβολής τους προς ώριμα συστήματα σχεδιασμού.....	73
3.6. Έννοια και συμβολή της παρακολούθησης και αξιολόγησης.....	75
Κεφάλαιο 4^ο : Διεθνείς μελέτες περίπτωσης εφαρμογής δεικτών.....	78
4.1. Η περίπτωση εφαρμογής της Πορτογαλίας.....	78
4.2. Η περίπτωση εφαρμογής της Γερμανίας.....	86
4.3. Η περίπτωση εφαρμογής της Ισπανίας.....	90
Κεφάλαιο 5^ο : Case study : Η περίπτωση εφαρμογής δεικτών παρακολούθησης και αξιολόγησης στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας.....	93
5.1. Αντικείμενο, κύρια ζητήματα και μεθοδολογία.....	93
5.2. Τα νέα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια και οι δείκτες.....	97
5.2.1. Ιστορική εξέλιξη.....	98
5.2.2. Αναθεώρηση Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων 2003, 2004.....	99
5.3. Δείκτες παρακολούθησης της εφαρμογής των κατευθύνσεων των Ειδικών Πλαισίων του Χωροταξικού Σχεδιασμού.....	100
5.3.1. Δείκτες Ειδικού Πλαισίου Υδατοκαλλιεργειών.....	101
5.3.2. Δείκτες Ειδικού Πλαισίου Α.Π.Ε.....	103
5.3.3. Δείκτες Ειδικού Πλαισίου Βιομηχανίας.....	106
5.4. Αξιολόγηση κατευθύνσεων Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων στο ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας.....	108

<i>5.4.1. Κατευθύνσεις Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου Υδατοκαλλιεργειών για το ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας.....</i>	<i>108</i>
<i> 5.4.1.1. Αξιολόγηση κατευθύνσεων μεταξύ του ΕΧΠ Υδατοκαλλιεργειών και του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας</i>	<i>110</i>
<i>5.4.2. Κατευθύνσεις Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για τον υποκείμενο σχεδιασμό.....</i>	<i>116</i>
<i> 5.4.2.1. Αξιολόγηση κατευθύνσεων μεταξύ του ΕΧΠ-ΑΠΕ και του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας</i>	<i>117</i>
<i>5.4.3. Κατευθύνσεις Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου Βιομηχανίας για τον υποκείμενο σχεδιασμό</i>	<i>126</i>
<i> 5.4.3.1. Αξιολόγηση κατευθύνσεων μεταξύ του ΕΧΠ Βιομηχανίας και του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας.....</i>	<i>127</i>
<i>5.5. Επιμέρους συμπεράσματα για την αξιολόγηση.....</i>	<i>140</i>

Κεφάλαιο 6^ο : Σύνδεση Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης και Περιφερειακού Χωροταξικού Σχεδιασμού.....142

6.1. Πλαίσιο Πολιτικής της Εδαφικής Συνοχής.....	142
6.2. Στρατηγική Έρευνας και Τεχνολογίας για την Έξυπνη εξειδίκευση 2014-2020.....	143
6.3. Περιφερειακή Στρατηγική Έρευνας και Τεχνολογίας Στερεάς Ελλάδας για την Έξυπνη εξειδίκευση 2014-2020.....	143

Κεφάλαιο 7^ο : Γενικά συμπεράσματα.....146

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1		
Πίνακας 1.1	Κυριότερα ζητήματα χωρικού σχεδιασμού	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2		
Πίνακας 2.1	Οι 17 στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης	46
Πίνακας 2.2	Οι 8 Εθνικές προτεραιότητες	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3		
Πίνακας 3.1	Δείκτες ESPON	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4		
Πίνακας 4.1	Κριτήρια επιλογής δεικτών για παρακολούθηση RSP	89
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5		
Πίνακας 5.1	Δείκτες για Θαλάσσια Υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα	
Πίνακας 5.2	Δείκτες για χωροθέτηση νέων εγκαταστάσεων υδατοκαλλιεργειών	
Πίνακας 5.3	Αιολικές εγκαταστάσεις Π.Α.Π και Π.ΑΚ Ηπειρωτικής χώρας	
Πίνακας 5.4	Αιολικές εγκαταστάσεις Νησιωτικού & Θαλάσσιου χώρου	
Πίνακας 5.5	Μικρό - Υδροηλεκτρικά Έργα	
Πίνακας 5.6	Δόμηση Βιομηχανίας σε εκτός σχεδίου περιοχές	
Πίνακας 5.7	Ειδικές κατηγορίες χώρου	
Πίνακας 5.8	Οργανωμένη χωροθέτηση σε εντός και εκτός σχεδίου περιοχές	
Πίνακας 5.9	Οργανωμένοι υποδοχείς σε πολεοδομικό επίπεδο	
Πίνακας 5.10	Αξιολόγηση δεικτών και ΠΧΠ για Υδατοκαλλιέργειες	
Πίνακας 5.11	Ανάλυση του χαρακτήρα των κατευθύνσεων του ΕΧΠ-Υ στο ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας	
Πίνακας 5.12	Αξιολόγηση δεικτών και ΠΧΠ για Α.Π.Ε	
Πίνακας 5.13	Αξιολόγηση ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας για σύνολο μορφών Α.Π.Ε	
Πίνακας 5.14	Ανάλυση του χαρακτήρα των κατευθύνσεων του ΕΧΠ-Α.Π.Ε στο ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας	
Πίνακας 5.15	Αξιολόγηση δεικτών και ΠΧΠ για μεταποίηση	
Πίνακας 5.16	Αξιολόγηση ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας για μεταποίηση	
Πίνακας 5.17	Ανάλυση του χαρακτήρα των κατευθύνσεων του ΕΧΠ-μεταποίησης στο ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας	
Πίνακας 5.18	Ανάλυση του χαρακτήρα των κατευθύνσεων του ΠΧΠ στον υποκείμενο σχεδιασμό	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6		
Πίνακας 6.1	Διασύνδεση τομέων προτεραιότητας Εθνικού Επιπέδου και Περιφέρειας	
Πίνακας 6.2	Στόχοι περιφερειακών εξειδικεύσεων	

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1		
Διάγραμμα 1.1	Επίπεδα Διοικητικής δομής της Πορτογαλίας	36
Διάγραμμα 1.2	Σύστημα εδαφικής διαχείρισης	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2		
Διάγραμμα 2.1	Σχέση Βιωσιμότητας με τους τρεις πυλώνες της	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4		
Διάγραμμα 4.1	Εννοιολογικό πλαίσιο για σύστημα παρακολούθησης RSP	
Διάγραμμα 4.2	Περιφερειακές συνθήκες διαβίωσης στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και στην Ευρώπη	96
Διάγραμμα 4.3	Κατηγορίες παρακολούθησης συστήματος Γερμανίας	

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5		
Γράφημα 5.1	Κανονιστική πυκνότητα κατευθύνσεων ΠΧΠ για Υδατοκαλλιέργειες	
Γράφημα 5.2	Εφαρμογή κατευθύνσεων ΠΧΠ για Υδατοκαλλιέργειες σε πολεοδομικό επίπεδο	
Γράφημα 5.3	Κανονιστική πυκνότητα κατευθύνσεων ΠΧΠ για Α.Π.Ε	
Γράφημα 5.4	Εφαρμογή κατευθύνσεων ΠΧΠ για Α.Π.Ε σε πολεοδομικό επίπεδο	
Γράφημα 5.5	Κανονιστική πυκνότητα κατευθύνσεων ΠΧΠ για μεταποίηση	
Γράφημα 5.6	Εφαρμογή κατευθύνσεων ΠΧΠ για μεταποίηση σε πολεοδομικό επίπεδο	

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1		
Χάρτης 1	Φυσική μεταβολή πληθυσμού (έτος βάσης 2015)	36
Χάρτης 2	Παραγωγικότητα της εργασίας	
Χάρτης 3	Απόκλιση του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) ως προς το μέσο όρο (100) της ΕΕ	
Χάρτης 4	Συμμετοχή των ΑΠΕ στη συνολική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από Φωτοβολταϊκά	
Χάρτης 5	Συμμετοχή των ΑΠΕ στη συνολική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από Αιολική ενέργεια	
Χάρτης 6	Η αλλαγή στις εθνικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου που αντιπροσωπεύεται ως απόσταση από τους εθνικούς στόχους του 2020 (2005-2009).	
Χάρτης 7	Πληθυσμιακή πυκνότητα έτους 2015	

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΑΠΑ	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία
ΒΕΠΕ	Βιομηχανική Επιχειρηματική Περιοχή
ΒΠΕ	Βιομηχανική Περιοχή
ΒΠΑ	Βιομηχανικά Πάρκα
ΒΙΟΠΑ	Βιοτεχνικά Πάρκα
ΓΓΚ	Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΓΠΧΣΑΑ	Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΑ	Εθελοντική Εθνική Αξιολόγηση
ΕΘΧΣ	Εθνική Χωρική Στρατηγική
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΠΕΒΟ	Επιχειρηματικά Πάρκα Ενδιάμεσου Βαθμού Οργάνωσης
ΕΠΣ	Ειδικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΕΠΧΣΑΑ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΕΠΧΣΣΑΥ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΕΣΥΕ	Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΧΠ-ΑΠΕ	Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας
ΕΧΠ-Β	Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο Βιομηχανίας
ΕΧΠ-Υ	Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο Υδατοκαλλιεργειών
ΜΥΗΕ	Μικρό-Υδροηλεκτρικά Έργα
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΚΧΕ	Οργανισμός Κτηματολογίου και Χαρτογραφήσεων Ελλάδας
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΑΠ	Περιοχές Αιολικής Προτεραιότητας
ΠΑΚ	Περιοχές Αιολικής Καταλληλότητας
ΠΑΥ	Περιοχή Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών
ΠΑ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΕ	Περιφερειακή Ενότητα
ΠΕΧΠ	Περιοχή Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων
ΠΟΑΥ	Περιοχή Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών
ΠΟΑΠΔ	Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων

ΠΠΧΣ	Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού
ΠΧΠ	Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο
ΣΑΚΧ	Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου
ΣΒΑ	Σχέδιο Βιώσιμης Ανάπτυξης
ΣΜΠΕ	Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΣΓΠ	Σύστημα Γεωγραφικών Πληροφοριών
ΣΠΕ	Στρατηγική Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣΧΟΟΑΠ	Σχεδίων Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων
ΤΠΣ	Τοπικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΥΑ	Υπουργική Απόφαση
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
ΥΠΕΝ	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
Φ/Β	Φωτοβολταϊκά
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
ΧΑΔΑ	Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων
ΧΥΤΑ	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων

ACRONYMS & ABBREVIATIONS	
EC	European Commission
EU	European Union
NUTS	Nomenclature of Territorial Units for Statistics
RIS3	Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη σημερινή εποχή, ο χωρικός σχεδιασμός αποτελεί εκ φύσεως μια σύνθετη δραστηριότητα, η σχέση της οποίας με την επιστημονική γνώση προσδιορίζεται από την ανάγκη τεκμηρίωσης της σκοπιμότητας, της αποτίμησης των συνεπειών και της υλοποίησης των στόχων και των προτεραιοτήτων των προτάσεων (Καυκαλάς, 2015). Δεν αποτελεί αποκλειστικά ένα μέσο, αλλά είναι το κατευθυντήριο εργαλείο ενεργητικής πολιτικής του κράτους. Επιπλέον, δεν θεωρείται ομολογουμένως μια ευθύγραμμη διαδικασία, καθώς μέσω αυτού καθορίζονται οι στόχοι και τα μέσα υλοποίησής τους (Μέλισσας, 2002). Στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης, ο σχεδιασμός αντιπροσωπεύει την πρακτική εκείνη που επιδιώκει την ισόρροπη ανάπτυξη του χώρου, τόσο περιφερειακού, εθνικού όσο και διεθνικού, συντονίζοντας και σχεδιάζοντας ισότιμα για κάθε περιοχή, δεδομένου ότι δεν αναπτύσσονται όλες με την ίδια δυναμική λόγω διαφορετικών γεωγραφικών, κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών.

Ωστόσο, στο σύνολό του, ο ισχύων χωροταξικός σχεδιασμός χαρακτηρίζεται από ένα προφανές έλλειμμα προνοιών και δεικτών αποτίμησης και αυτό γιατί έλειψε διαχρονικά μια μακρόπνοη αναπτυξιακή στρατηγική που θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει την χωροταξία σαν εργαλείο επενδύσεων, απασχόλησης, μείωσης των ανισοτήτων, προστασίας του περιβάλλοντος και τελικά, κοινωνικής συνοχής (ΣΕΒ, 2017). Ενώ η χώρα φαίνεται να συμβάδισε με τις διεθνείς τάσεις που ιστορικά καταγράφονται στα θέματα χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού (ΟΟΣΑ, 2003) δεν κατάφερε, να εφαρμόσει τον σχεδιασμό αυτόν στην πράξη και ενώ υπάρχει στα χαρτιά, στην ουσία απουσιάζει ή τουλάχιστον είναι ανεπαρκής. Σημαντικό κρίνεται να αναφερθεί παράλληλα, ότι η απουσία επαρκούς σύμπλεξης μεταξύ χωρικού και Αναπτυξιακού σχεδιασμού έχει επιφέρει επιπτώσεις και τελικά κωλυσιεργεί διαχρονικά την χωρική ανάπτυξη (Οικονόμου, 2000).

Κινητήριο δύναμη, τελικά, όλων των παραπάνω αποτελέσαν οι ελλειψεις, ή οι αόριστες σχέσεις μεταξύ υπερκείμενων και υποκείμενων πλαισίων, τόσο μεταξύ του Εθνικού επιπέδου με τα Περιφερειακά και του Γενικού με τα Ειδικά, όσο και των πλαισίων του χωροταξικού σχεδιασμού με εκείνα των αναπτυξιακών (ΕΣΠΑ, ΠΕΠ) και των τομεακών πολιτικών (ενέργειας, τουρισμού κλπ) (Γουργιώτης Α. & Τσιλιμίγκας Γ., 2019).

Όμως, η εφαρμογή δεικτών σε χωρικά σχέδια μπορεί να συμβάλει στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας, στην απλοποίηση προβλημάτων και στην παρακολούθηση της επιτυχίας και του αντίκτυπου των παρεμβάσεων στην αειφορία. Η καλύτερη παρακολούθηση της εφαρμογής των ΕΧΠ και ΠΧΠ, θα ενισχύσει την αποτελεσματικότητα της γενικότερης διαδικασίας αξιολόγησης τους παράλληλα με την αναγκαία παρακολούθηση και αξιολόγηση του Πλαισίου Ανάπτυξης ΕΣΠΑ 2014-2020.

Σκοπός της παρούσας έρευνας, είναι να αποσαφηνίσει τον εννοιολογικό χαρακτήρα των δεικτών αυτών και να τονίσει τη σπουδαιότητα της συμβολής τους προς ένα ώριμο σύστημα σχεδιασμού. Ακόμη, στοχεύει στην εφαρμογή και ενσωμάτωση των εργαλείων αυτών στα ελληνικά στρατηγικά σχέδια και τελικά στην αξιολόγηση και εξαγωγή συμπερασμάτων.

Στο πρώτο κεφάλαιο, γίνεται μια αναφορά στο υπόβαθρο του χωροταξικού σχεδιασμού και επισημαίνονται τα προβλήματα και οι αδυναμίες που αυτός παρουσιάζει διαχρονικά. Ακόμη, αναλύεται το πολιτικό πλαίσιο για τον χωροταξικό σχεδιασμό στον Ευρωπαϊκό χώρο ενώ παρατίθενται και παραδείγματα συστημάτων χωροταξικού σχεδιασμού για διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναφέρεται η σημασία της βιώσιμης ανάπτυξης αλλά και η συμβολή και ο ρόλος της στον χωρικό σχεδιασμό. Στη συνέχεια, στο κεφάλαιο τρίτο, αναλύεται η έννοια των χωρικών δεικτών. Παρατίθενται αρχικά βασικές έννοιες και χαρακτηριστικά των δεικτών και έπειτα τονίζεται η σημασία της συμβολής τους προς ώριμα συστήματα σχεδιασμού με σκοπό να γίνει αντιληπτή η αναγκαιότητά τους για τον χωρικό σχεδιασμό. Στο κεφάλαιο τέταρτο της παρούσας εργασίας, προστίθενται ακόμη κάποια παραδείγματα εφαρμογής δεικτών παρακολούθησης και αξιολόγησης μεταξύ άλλων Ευρωπαϊκών χωρών.

Το κεφάλαιο πέμπτο αφορά την περίπτωση μελέτης εφαρμογής των δεικτών στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, επιλεγόμενου την πληθώρα, ανεπτυγμένων και μη, παραγωγικών τομέων που διαθέτει. Αρχικά αναλύεται το αντικείμενο της έρευνας, αναφέρονται κάποια κύρια ζητήματα που προκύπτουν και περιγράφεται η μεθοδολογία με την οποία διεξάγεται η εφαρμογή και η ενσωμάτωση των δεικτών στα ελληνικά στρατηγικά σχέδια με μια προσπάθεια κριτικής αξιολόγησης και εντοπισμό προβλημάτων. Έπειτα επισημαίνονται οι επιλεγόμενοι δείκτες για κάθε Ειδικό Πλαίσιο και αναλύονται και αξιολογούνται οι κατευθύνσεις κάθε φορά των Πλαισίων αυτών

(Υδατοκαλλιεργειών, Α.Π.Ε και Βιομηχανίας) προς το Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο της Στερεάς Ελλάδα.

Τέλος, στο κεφάλαιο έκτο γίνεται μια προσπάθεια σύνδεσης του Περιφερειακού Χωροταξικού Σχεδιασμού με τη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης η οποία επιδιώκει την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων και την ανάπτυξη συγκριτικών πλεονεκτημάτων κάθε περιφέρειας και έπειτα εξάγονται γενικότερα συμπεράσματα από το σύνολο της εργασίας με σκοπό να τονιστεί η ανάγκη για σχεδιασμό στρατηγικών και λήψη αποφάσεων που βασίζονται στις αρχές βιωσιμότητας, όπου μπορούν να πραγματοποιηθούν μόνο μέσα από τη χρήση εργαλείων όπως είναι οι χωρικοί δείκτες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.1 Το σύστημα του χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα

Όπως είναι ήδη γνωστό, η οικονομική και κατ' επέκταση κοινωνική κρίση την τελευταία δεκαετία στην Ελλάδα έχει επισύρει ανησυχίες και αγωνία για το μέλλον. Καθώς όμως η κρίση φαίνεται πράγματι να αποτελεί μια ευκαιρία για τη συνολική αναδιαμόρφωση του ελληνικού συστήματος χωρικού σχεδιασμού, η χώρα έχει ανάγκη από πρωτόγνωρες καινοτόμες σκέψεις, τολμηρά βήματα καθώς και νέα νομικά εργαλεία και θεσμικές προσεγγίσεις που θα εξελίξουν τον χωρικό σχεδιασμό και θα τον καταστήσουν ικανό να αποκτήσει σημαντικό ρόλο στην αναπτυξιακή διαδικασία. Γνώμονα για την εξέλιξη αυτή του συστήματος, αποτελεί αρχικά η ενσωμάτωση ευέλικτων μηχανισμών για άμεση και αποτελεσματική δράση, και έπειτα η εξασφάλιση μακροπρόθεσμων στόχων, που θα μπορεί να φέρει εις πέρας σε εύλογο χρονικό διάστημα, αποκτώντας δυνατότητα πρόληψης των σύγχρονων εξελίξεων και προκλήσεων. Η δημιουργία, επομένως, ενός τέτοιου ευέλικτου και βιώσιμου περιβάλλοντος, αποτελεί πρωταρχικό μέλημα και είναι το όραμα που θα συμβάλλει στην επίτευξη της οικονομικής ανάκαμψης της χώρας και στη διαφύλαξη του μέλλοντος των επερχόμενων γενεών.

Τα επίπεδα χωρικού σχεδιασμού, βάσει των Ανδρικοπούλου κ.ά. (2007) και Οικονόμου (2008), κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες: το εθνικό, το περιφερειακό και το τοπικό.

Εθνικό επίπεδο

Το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ) αποτελεί το βασικό εργαλείο εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού, σε συνδυασμό με τα Ειδικά Πλαίσια, τα οποία εστιάζονται σε συγκεκριμένες θεματικές ανά τομέα παρέμβασης. Αποτελεί κατευθυντήριο, στρατηγικού χαρακτήρα σχέδιο, που αποτελείται από σύνολο κειμένων και διαγραμμάτων/χαρτών, με στόχο τη μακροπρόθεσμη χωρική ανάπτυξη και διάρθρωση του οικιστικού δικτύου της χώρας και βάση τις διεθνείς και ευρωπαϊκές πολιτικές, για την προώθηση της ολοκληρωμένης

ανάπτυξης.

Το Γενικό Πλαίσιο αποτέλεσε και εξακολουθεί, σε πολλά σημεία, να αποτελεί και σήμερα ένα όραμα για την ανάπτυξη του εθνικού χώρου. Στοχεύει στη διαμόρφωση ενός χωρικού προτύπου ανάπτυξης, στο πλαίσιο των αρχών της αειφορίας, που προωθεί την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος της χώρας και ενισχύει την κοινωνική και οικονομική συνοχή και ανταγωνιστικότητα τόσο στο σύνολο του εθνικού χώρου όσο και στις επιμέρους ενότητες του.

Συντονίζει και εναρμονίζει επιπρόσθετα τις επί μέρους πολιτικές, τα προγράμματα και τα επενδυτικά σχέδια του Κράτους και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης που συμβάλλουν σημαντικά στη συνοχή και ανάπτυξη του εθνικού χώρου. Προτεραιότητά του καθίσταται η ενίσχυση της ισόρροπης και πολυκεντρικής ανάπτυξης της χώρας και η αξιοποίηση συγκριτικών πλεονεκτημάτων με σεβασμό στο περιβάλλον και την πολιτιστική κληρονομιά. Στο πλαίσιο αυτό επιδιώκεται τόσο η επιτάχυνση του μετασχηματισμού του αστικού συστήματος της χώρας σε περισσότερο ισόρροπο και πολυκεντρικό όσο και η ενθάρρυνση της ενδογενούς ανάπτυξης.

Ακόμη, το Γενικό αυτό πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού, αποτελεί ομπρέλα των χωρικών πολιτικών. Η λογική του είναι αφενός η συνθετική θεώρηση στο χώρο, των επιμέρους τομεακών πολιτικών, των προγραμμάτων και έργων, εξασφαλίζοντας την εσωτερική συνοχή, την συμπληρωματικότητα των μέσων και των πολιτικών παρεμβάσεων και αφετέρου η μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και συνέργεια των εκτελούμενων έργων και προγραμμάτων με αναπτυξιακό χαρακτήρα.

Εν συνεχεία, είναι απαραίτητο να επισημανθεί ότι στο εθνικό επίπεδο, ο χωρικός σχεδιασμός προβλέπει την Εθνική Χωρική Στρατηγική (ΕΘΧΣ). Ένα κείμενο αρχών, πολιτικού χαρακτήρα, το οποίο περιλαμβάνει τις βασικές κατευθύνσεις και τους βασικούς στόχους χωρικής οργάνωσης και ανάπτυξης, στο επίπεδο της Γενικής Κυβέρνησης, καθώς και τα προτεινόμενα οικεία μέτρα, χωρίς ωστόσο, να συνιστά σαφές επίπεδο χωρικού σχεδιασμού. Αποτελεί κείμενο, το οποίο δεν εγκρίνεται πλέον από τη Βουλή αλλά από την Κυβερνητική Επιτροπή, ενώ η δημιουργία του κρίθηκε απαραίτητη λόγω της αναγκαιότητας ενός πιο ευέλικτου και απλοποιημένου συστήματος χωρικού σχεδιασμού.

Σε αντιδιαστολή με το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ) το οποίο θεσμοθετήθηκε βάσει των διατάξεων του Ν.2742/1999 και καταργήθηκε ως εργαλείο με τον Ν. 4269/2014, το ισχύον ΓΠΧΣΑΑ

το οποίο επέχει θέση ΕΘΧΣ σύμφωνα με τον Ν. 4447/2016, στην πράξη αποτελεί ίσως το πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα της σφαιρικότερης οπτικής η οποία διαπνέει τον Χωρικό Σχεδιασμό.

Σήμερα ωστόσο, και βάσει του άρθρου 12 του ν.4447/2016 το Γενικό Πλαίσιο και μέχρι να εκπονηθεί η Εθνική Χωρική Στρατηγική, επέχει θέση Εθνικής Χωρικής Στρατηγικής και συνεχίζει να ισχύει υπό τη μορφή αυτή.

Όλα τα παραπάνω, προβλέπονται και από τον νέο ν.4759/20 του υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, για τον εκσυγχρονισμό της πολεοδομικής και χωροταξικής νομοθεσίας. Ο ν.4759/20, συνοπτικά, προβλέπει:

- Την προστασία του περιβάλλοντος και τον περιορισμό την εκτός σχεδίου δόμησης (εκπόνηση τοπικών πολεοδομικών σχεδίων).
- Την στήριξη της εθνικής προσπάθειας για ανάπτυξη και επενδύσεις (εκσυγχρονισμός καθεστώτος χρήσεων γης, επιχειρηματική δραστηριότητα σε οργανωμένα επιχειρηματικά πάρκα).
- Την προστασία του δικαιώματος ιδιοκτησίας (μεταφορά συντελεστή δόμησης, διευκρίνιση καθεστώτος ρυμοτομικών απαλλοτριώσεων).

Τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΠΧΣΑΑ), που αποτελούν σύνολα κειμένων ή και διαγραμμάτων, εξειδικεύουν ή και συμπληρώνουν τις κατευθύνσεις του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης που αφορούν την ανάπτυξη και οργάνωση του εθνικού χώρου. Πιο συγκεκριμένα, αποτελούν σχεδιαστικές πρακτικές προς συμπλήρωση των γενικών κατευθύνσεων του ΓΠΧΣΑΑ για τη χωρική οργάνωση των παραγωγικών τομέων και κλάδων δραστηριοτήτων εθνικής σημασίας, για διάφορα δίκτυα και υπηρεσίες και για τις ειδικές περιοχές που υπάγονται σε συμβάσεις για την περιβαλλοντική προστασία (ΥΠΕΚΑα, 2009-2014). Τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια αποτελούν τομιακού χαρακτήρα μέσα χωροταξικού σχεδιασμού εθνικού επιπέδου.

Με τον Ν. 2742/1999 εκσυγχρονίσθηκε το θεσμικό πλαίσιο της χωροταξίας και υιοθετήθηκε ο χωροταξικός σχεδιασμός εθνικής και περιφερειακής κλίμακας στρατηγικού χαρακτήρα, καθώς έως τότε η πρακτική του χωροταξικού σχεδιασμού στη χώρα αφορούσε σε μικρότερες κλίμακες. Με τον νόμο αυτό, εισάχθηκαν και τα Ειδικά Πλαίσια με ειδική θεματική κατεύθυνση όπως φαίνεται παρακάτω.

Τα ισχύοντα Ειδικά Πλαίσια είναι τα εξής:

(α) ΕΠΧΣΑΑ για τις Υδατοκαλλιέργειες (2505B'/4.11.11), εγκρίθηκε το 2011

- (β) ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό (1138Β΄/11.06.09), εγκρίθηκε το 2009
- (γ) ΕΠΧΣΑΑ για τη Βιομηχανία (ΦΕΚ 151ΤΑΑΠ/13.04.09), εγκρίθηκε το 2009
- (δ) ΕΠΧΣΑΑ για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΦΕΚ 2464Β΄/3.12.08), εγκρίθηκε το 2008
- (ε) ΕΠΧΣΑΑ των Καταστημάτων Κράτησης (ΦΕΚ 1575Β΄/28.11.01)

Ωστόσο, εν μέσω της οικονομικής κρίσης ξεκίνησε η προσπάθεια μεταρρύθμισης του συστήματος χωρικού σχεδιασμού, η οποία κατέληξε στην ψήφιση του Ν.4269/2014 για τη «Χωροταξική και Πολεοδομική Μεταρρύθμιση». Με τον νόμο αυτό, τα ΕΠΧΣΑΑ μετονομάστηκαν σε Εθνικά. Στην πορεία, στα τέλη του 2016, μετά από δύο και πλέον έτη ουσιαστικής αδράνειας, ψηφίστηκε ο Νόμος 4447/2016 «Χωρικός Σχεδιασμός – Βιώσιμη Ανάπτυξη» ο οποίος τροποποίησε σημειακά τον Ν. 4269/2014, όμως κατάφερε να διατηρήσει την ίδια φιλοσοφία όσον αφορά τα επίπεδα σχεδιασμού και τον χαρακτήρα του σχεδιασμού ανά επίπεδο (Στρατηγικός σχεδιασμός, ρυθμιστικός σχεδιασμός).

Περιφερειακό επίπεδο

Σε περιφερειακό επίπεδο, ο χωροταξικός σχεδιασμός πραγματοποιείται μέσα από τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού (ΠΠΧΣ), τα οποία καταρτίζονται για κάθε περιφέρεια της χώρας και αποτελούν σύνολα κειμένων ή και διαγραμμάτων. Με τα Περιφερειακά Πλαίσια επιτυγχάνεται καταγραφή και αξιολόγηση της θέσης της περιφέρειας στο διεθνή και ευρωπαϊκό χώρο, ο ρόλος της σε εθνικό επίπεδο και σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες. Γίνεται ακόμη αποτίμηση των χωρικών επιπτώσεων των ευρωπαϊκών, εθνικών και περιφερειακών πολιτικών και προσδιορίζονται με προοπτική δεκαπέντε (15) ετών οι βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές επιλογές για την ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη του χώρου. Ακόμη είναι απαραίτητο να επισημανθεί, ότι συντονίζουν και εναρμονίζουν επιμέρους πολιτικές και προγράμματα του Κράτους αλλά και δημόσιων οργανισμών και επιχειρήσεων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη συνοχή και ανάπτυξη του περιφερειακού χώρου.

Το έτος 2003 θεσμοθετήθηκαν για πρώτη φορά τα 12 περιφερειακά χωροταξικά σχέδια της Ελλάδας, πλην της Αττικής, διότι θεωρήθηκε ότι ένα μεγάλο τμήμα της μελέτης αυτής είχε ήδη καλυφθεί από το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθηνών. Το παράδοξο και χρονικά ανακόλουθο αυτό φαινόμενο της έγκρισης των Περιφερειακών Χωροταξικών πριν την

έγκριση του Εθνικού Χωροταξικού σχεδίου, οδήγησε σε επιστημονικές και χωροταξικές ρυθμιστικές αντιφάσεις. Παρά το γεγονός ότι η έγκριση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων έπρεπε να αποτελέσει ένα σημαντικό βήμα τόσο για τον εξορθολογισμό, την κατανομή και την οργάνωση των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων, των έργων και των επενδύσεων στο χώρο, όσο και για την προστασία του περιβάλλοντος και την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης, εν τούτοις υπέστησαν σοβαρή κριτική και γενικά απογοήτευσαν τον επιστημονικό, πολιτικό και επιχειρηματικό κόσμο. Τα περιφερειακά χωροταξικά πλαίσια χαρακτηρίστηκαν ως ασαφή σε τέτοιο βαθμό, που θέτουν σε αμφισβήτηση και αυτόν ακόμη τον κατευθυντήριο χαρακτήρα τους, (Γιαννακούρου, 2008) ενώ όπως παρατηρεί ο Σ. Ρίζος τα σχέδια αυτά «αποτελούν περισσότερο έκθεση πολιτικών απόψεων, παρά συγκροτημένα νομικά κείμενα».

Ενώ θα μπορούσαν να καθορίζουν το ρόλο των μεγάλων πόλεων, τις περιοχές προστασίας της φύσης και τις κατευθύνσεις για τις χωροθετήσεις μεγάλων έργων, το μόνο που προσέφεραν, περιοριζόταν στην καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης στην περιοχή εφαρμογής τους, καθώς και σε «ευχολόγια» για το μέλλον. Στην πράξη δεν πραγματοποίησαν κάποια ουσιαστική σχεδιαστική παρέμβαση ή κάποια συγκεκριμένη πρόβλεψη (Οικονόμου, 2005), με αποτέλεσμα τα περιφερειακά πλαίσια να περιέχουν ελλείψεις ή και αντιφάσεις σε σχέση με τον ιεραρχικά ανώτερο χώρο-αναπτυξιακό σχεδιασμό, και όπως είναι φυσικό, να μην λαμβάνουν υπόψη τους τα πλέον σημαντικά εργαλεία χρηματοδότησης της περιφερειακής ανάπτυξης στη χώρα, δηλαδή το Εθνικό Πλαίσιο Χωροταξικής Αναφοράς (ΕΣΠΑ). Αποτελεσματικά, παρουσιάστηκαν σημαντικές δυσκολίες εναρμόνισης και εξειδίκευσης μεταξύ υποκείμενου και υπερκείμενου σχεδιασμού, δημιουργώντας έπειτα πολλαπλές δυσλειτουργίες στο σύστημα σχεδιασμού.

Τοπικό επίπεδο

Σύμφωνα με τον πιο πρόσφατο νόμο, Ν. 4759/2020, ο πολεοδομικός σχεδιασμός καθορίζει κανόνες για τη χρήση, τη δόμηση και συνολικά την αξιοποίηση του εδάφους στον αστικό χώρο και την ύπαιθρο σε τοπική κλίμακα, σε δύο επιμέρους επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο περιλαμβάνει τα Τοπικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΤΠΣ), τα οποία ρυθμίζουν τη βιώσιμη χωρική ανάπτυξη και οργάνωση της εδαφικής περιφέρειας μιας ή περισσότερων Δημοτικών ενοτήτων και τα Ειδικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΕΠΣ), τα

οποία αποτελούν υποδοχείς σχεδίων, έργων και προγραμμάτων, ανεξαρτήτως διοικητικών ορίων. Στο δεύτερο επίπεδο του ρυθμιστικού χωρικού σχεδιασμού περιλαμβάνονται τα Πολεοδομικά Σχέδια Εφαρμογής, τα οποία αποτελούν την εξειδίκευση και εφαρμογή των σχεδίων του πρώτου επιπέδου.

Επιπλέον, τα ΤΠΣ παρά τον αδιαμφισβήτητα ρυθμιστικό χαρακτήρα τους, περιλαμβάνουν και στρατηγική θεώρηση για την τοπική χωρική ανάπτυξη. Τα δύο αυτά επίπεδα έχουν καθιερωθεί με την πρώτη απόπειρα συστηματικής αντιμετώπισης του πολεοδομικού σχεδιασμού (Ν. 947/1979) και διατηρούνται εν συνεχεία χωρίς ανατροπή της αρχής της εναρμόνισης, παρά τις διαφοροποιήσεις ως προς την ορολογία και το περιεχόμενό τους (Μέλισσας, 2019).

Ωστόσο, η προβληματική της εναρμόνισης μεταξύ χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού καθιστά περισσότερο από ποτέ απαραίτητη την εξεύρεση και υιοθέτηση μηχανισμών και θεσμικών προβλέψεων, ώστε τα δύο επίπεδα χωρικού σχεδιασμού να εξορθολογισθούν, να τυποποιηθούν και να αποσαφηνισθούν οι ρόλοι και το περιεχόμενό τους, ώστε να προσδιορισθεί με σαφήνεια το είδος των χωροθετούμενων κάθε φορά έργων και δραστηριοτήτων. Με τον τρόπο αυτό θα μπορέσει να αποφευχθεί η αλληλοεπικάλυψη και τυχόν αντίθεση μεταξύ χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων, καθώς και το φαινόμενο της σημειακής χωροθέτησης έργων περιφερειακής, εθνικής και υπερτοπικής σημασίας.

1.2 Το σύστημα του αναπτυξιακού σχεδιασμού στην Ελλάδα

Ο Αναπτυξιακός σχεδιασμός στην Ελλάδα συστηματοποιείται με τη θεσμοθέτηση της Πολιτικής Συνοχής (Cohesion Policy) της ΕΕ, τη στρατηγική δηλαδή της Ευρωπαϊκής Ένωσης που στοχεύει στην αρμονική ανάπτυξη του συνόλου των Κρατών Μελών και των περιφερειών της, ενισχύοντας την οικονομική και κοινωνική συνοχή και μειώνοντας τις διαφορές μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών. Η σταδιακή μετάβαση από το καθεστώς της χρηματοδότησης μεμονωμένων αναπτυξιακών έργων, στο καθεστώς της συγχρηματοδότησης αναπτυξιακών προγραμμάτων, σηματοδοτεί τη λειτουργική ένταξη του Αναπτυξιακού Σχεδιασμού στις διαδικασίες της Πολιτικής Συνοχής (Οικονόμου, 2000).

Πιο συγκεκριμένα, η ιδεολογία του Αναπτυξιακού σχεδιασμού ενυπάρχει στην αξιοποίηση της υφιστάμενης γνώσης, μέσω κριτικής αξιολόγησης ή θεωρητικής

θεμελίωσης με σκοπό την εκπόνηση προγραμμάτων ανάπτυξης. Τα πολυετή προγράμματα αυτά, που ισχύουν για μια ολόκληρη προκαθορισμένη περίοδο προγραμματισμού, συνδέονται με τομείς και συγκεκριμένες γεωγραφικές περιφέρειες σε διεθνές, εθνικό ή και τοπικό επίπεδο (European Commission, 2016). Ο αρχικός τους στόχος έγκειται στην κατάθεση ρεαλιστικών και δημοσιονομικά συνεπών αναπτυξιακών πολιτικών, οι οποίες με τη σειρά τους εξειδικεύονται, χρονικά και χρηματικά, σε στόχους, άξονες, μέτρα και δράσεις (Ασπρογέρακας και Καλλιώρας, 2020). Στη συνέχεια, οι αναπτυξιακές πολιτικές αξιολογούνται στα επιμέρους στάδια της εκπόνησης και της εφαρμογής των προγραμμάτων ανάπτυξης, ως προς την προσαρμογή τους στις καταγεγραμμένες ανάγκες και στους διαθέσιμους πόρους, ως προς τις διαδικασίες εφαρμογής τους και την πορεία υλοποίησής τους και τέλος, ως προς τα αποτελέσματα και τις επιπτώσεις τους.

Το ΕΣΠΑ (Εταιρικό Σχέδιο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης) 2014-2020, αποτελεί το υφιστάμενο στρατηγικό σχέδιο για την ανάπτυξη της Ελλάδας. Στη βάση της ενσωμάτωσης των κατευθυντηρίων γραμμών της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020», της στρατηγικής της ΕΕ για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, το ΕΣΠΑ 2014-2020 αποσκοπεί στην αντιμετώπιση των διαρθρωτικών χαρακτηριστικών τα οποία συνετέλεσαν στην εμφάνιση της οικονομικής κρίσης. Το αναπτυξιακό όραμα του ΕΣΠΑ έγκειται στην αναγέννηση της ελληνικής οικονομίας με αναβάθμιση του παραγωγικού και κοινωνικού ιστού της χώρας, έχοντας ως αιχμή την εξωστρέφει, καινοτόμο και ανταγωνιστική επιχειρηματικότητα και γνώμονα την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης. Οι θεματικοί στόχοι του προγράμματος ΕΣΠΑ ποικίλουν, ενώ το ίδιο εξειδικεύεται σε επιμέρους προγράμματα τα οποία αφορούν συγκεκριμένους τομείς καλύπτοντας το σύνολο της επικράτειας.

Ωστόσο, το εθνικό σκέλος του Αναπτυξιακού Σχεδιασμού στην Ελλάδα έχει διαχρονικά καταστεί μάλλον ατροφικό, καθώς το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων που περιγράφει λεπτομερώς τις πολιτικές που θα εφαρμόσει κάθε χώρα για την τόνωση της απασχόλησης και της ανάπτυξης και για την πρόληψη και διόρθωση των ανισορροπιών, είναι «προσανατολισμένο» στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020» και δη στην επεξήγηση του τρόπου επίτευξης των στρατηγικών στόχων της από μέρους της χώρας (Αρτελάρης και Καλλιώρας, 2018).

Συνεπώς, η πρόταση βελτίωσης του συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης των Εθνικών και Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων, συνάδει και με τις

απαιτήσεις παρακολούθησης και αξιολόγησης του Πλαισίου Ανάπτυξης ΕΣΠΑ 2014-2020. Η αξιολόγηση της προγραμματικής περιόδου αυτής πρέπει να εστιάσει στο να είναι αποτελεσματική, αποδοτική και να κάνει σαφή τη διάκριση των λειτουργιών της παρακολούθησης και αξιολόγησης.

1.3 Προβλήματα και αδυναμίες χωρικού σχεδιασμού

Με μια πρώτη ματιά, λαμβάνοντας υπόψη ότι από το έτος 2003 και έπειτα το Ελληνικό σύστημα χωρικού σχεδιασμού διαθέτει πλέον θεσμοθετημένα εργαλεία τόσο σε περιφερειακό όσο και σε εθνικό επίπεδο, φαίνεται να είναι σε θέση να διευθετήσει κάθε χωροταξικό ζήτημα που ανακύπτει τόσο στο εθνικό όσο και στο περιφερικό επίπεδο. Ωστόσο, όπως ήδη προαναφέρθηκε, το πρόβλημα έγκειται στην απουσία ή/και στην ασάφεια των σχέσεων μεταξύ του υπερκείμενου και του υποκείμενου χωροταξικού σχεδιασμού και όχι στην έλλειψη των ίδιων των εργαλείων.

Οι σχέσεις μεταξύ των επιπέδων (Εθνικού-Περιφερειακού) αλλά και των επιμέρους κατηγοριών (Γενικό-Ειδικά) που υφίστανται σημαντικές δυσκολίες εναρμόνισης και εξειδίκευσης, αλλά και η χρονικά λανθασμένη εκπόνηση των χωροταξικών πλαισίων (πρώτα των Περιφερειακών και στη συνέχεια των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων) έχει προκαλέσει σημαντικές δυσλειτουργίες στον χωροταξικό σχεδιασμό με σοβαρό αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομία, την κοινωνία αλλά και στην ποιότητα του περιβάλλοντος. Το γεγονός αυτό της λανθασμένης εκπόνησης, ακύρωσε παράλληλα τη δυνατότητα των Περιφερειακών Πλαισίων να εναρμονιστούν με τις κατευθύνσεις του υπερκείμενου Γενικού Πλαισίου με αποτέλεσμα να εξακολουθεί η εφαρμογή των κατευθύνσεων του εθνικού επιπέδου να είναι ανεκπλήρωτη. Σε συνδυασμό και με την έλλειψη ορισμού της έννοιας των «κατευθύνσεων» (άλλες ενδεικτικού χαρακτήρα, άλλες δεσμευτικού χαρακτήρα κ.α.), δημιουργήθηκαν επιπλέον αμφισβητήσεις περί νομικής και ανασφάλειας δικαίου ενώ καταλήγει κάθε Ειδικό Πλαίσιο να έχει διαφορετική μορφή δεσμευτικότητας (Γουργιώτης Α. & Τσιλιμίγκας Γ. 2016).

Το μεγάλο ποσοστό “ασφυκτικών” ρυθμίσεων για μια περιοχή, χωρίς κανένα περιθώριο ανάπτυξης που δημιουργούν τα συχνά επικαλυπτόμενα επίπεδα και τα εργαλεία σχεδιασμού, αποτελεί διαχρονικά πρωταρχικό μειονέκτημα του χωρικού συστήματος. Το συγκεντρωτικό παράλληλα, στατικό σύστημα (top down) της χώρας, το οποίο ρυθμίζει τον χώρο “εκ των προτέρων” διαπιστώθηκε πως δεν αποβλέπει

τελικά στην αντιμετώπιση προκλήσεων και στην προετοιμασία του ελληνικού συστήματος μακροπρόθεσμα. Τα υψηλά, τέλος, ποσοστά εκτός σχεδίου δόμησης χωρίς καθορισμένες χρήσεις γης, με υψηλούς κάθε φορά συντελεστές δόμησης και μικρές αρτιότητες συντελούν στην επιδείνωση του προβλήματος.

Στον αντίποδα, το διεθνές και ευρωπαϊκό σύστημα χωρικού σχεδιασμού λειτουργεί διαφορετικά προωθώντας μια πολύ-επίπεδη προσέγγιση. Μέσω της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και ευθύνης ενσωματώνουν συστήματα πιο ελεύθερα χρησιμοποιώντας εργαλεία και πολιτικές που στηρίζονται στα κίνητρα, συστήματα παρακολούθησης και αξιολόγησης μέσω δεικτών, με αποτέλεσμα να ανταποκρίνονται άμεσα σε αλλαγές και προκλήσεις αποφεύγοντας τον στατικό και μη αποτελεσματικό σχεδιασμό.

Ο πολεοδομικός και περιφερειακός σχεδιασμός θεωρείται στην Ελλάδα ως καθήκον και ευθύνη της κυβέρνησης. Ωστόσο, από τις αρχές του 2010, όταν η Ελλάδα εισήγαγε το πρώτο μνημόνιο, η ισορροπία μεταξύ της συμμετοχής του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα στον προγραμματισμό λειτουργιών και διαδικασιών είχε αρχίσει να αλλάζει (Γιαννακούρου, Γ. & Μπαλά Ε., 2012). Διάφορες λειτουργίες και δραστηριότητες πολεοδομικού σχεδιασμού που παραδοσιακά εμπίπτουν στην ευθύνη των δημόσιων υπηρεσιών μεταφέρθηκαν σε ιδιωτικούς φορείς. Αυτό συνέβη επειδή ο παραδοσιακός σχεδιασμός χρήσης γης έχει κατηγορηθεί ότι δημιουργεί σημαντικά εμπόδια στην εγκατάσταση και στις επενδύσεις λόγω υπερβολικών ρυθμίσεων, καθυστερήσεων και αβεβαιότητας (Ελληνική Ομοσπονδία Επιχειρήσεων, 2010). Πράγματι, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, «Η ενίσχυση των επενδύσεων στην Ελλάδα εξαρτάται επίσης από την αντιμετώπιση προβλημάτων χρήσης γης που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις κατά την εκκίνηση, θέτοντας σαφείς και επαρκείς κανόνες για τον χωροταξικό σχεδιασμό».

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω γεγονότων, ξεκίνησε μια σειρά μεταρρυθμίσεων σε μια προσπάθεια να ξεπεραστούν οι δυσκολίες και να επιτευχθούν τα απαραίτητα πρότυπα και η ανταγωνιστικότητα (Παπαγεωργίου Μ., 2017). Το 2010, ο νόμος 3894/2010 υπογραμμίζει την ανάγκη για μεγαλύτερη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην ανάπτυξη ακινήτων και στις διαδικασίες σχεδιασμού ενώ εισήγαγε για πρώτη φορά την έννοια των στρατηγικών επενδύσεων, στόχος της οποίας είναι να "φέρει σημαντικά (ποσοτικά/ποιοτικά) θετικά αποτελέσματα στο σύνολο της εθνικής οικονομίας και να προωθήσει την έξοδο της χώρας από την οικονομική κρίση." Η εισαγωγική έκθεση του Ν. 3894/2010 ανέφερε ότι «... Η Ελλάδα, σε αντίθεση με ό, τι συνέβη τις τελευταίες

δεκαετίες στην Ευρώπη, δεν έχει ακόμη αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο και σύγχρονο πλαίσιο για να ενθαρρύνει τις αναπτυξιακές προοπτικές της χώρας μέσω κανονισμών. Οι μεγάλες καθυστερήσεις λόγω των γνωστών, χρόνιων διοικητικών αδυναμιών διατηρούν ένα περιβάλλον που αποθαρρύνει σταθερά τους επενδυτές και συνθλίβει την ανάπτυξη της χώρας».

Ο νόμος 4024/2012 (δεύτερο μνημόνιο) υπό τον τίτλο «Σχεδιασμός μεταρρύθμισης», περιελάμβανε την υποχρέωση της Ελλάδας να αναθεωρήσει τη χωροταξική και πολεοδομική νομοθεσία, προκειμένου να εξασφαλίσει μεγαλύτερη ευελιξία στις ιδιωτικές επενδύσεις σε ακίνητα, να απλοποιήσει και να επιταχύνει την εφαρμογή των χωρικών σχεδίων. Το 2014, μετά από διαδικασία 2,5 ετών ο νόμος 4269/2014 για τη μεταρρύθμιση χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού θεσπίστηκε μέσω επείγουσας διαδικασίας χωρίς σαφή αξιολόγηση του προηγούμενου νομικού πλαισίου και με σοβαρές αποκλίσεις από τον αρχικό φιλόδοξο σχεδιασμό.

Η καινοτομία του νόμου 4447/16, η οποία εισήχθη και εφαρμόστηκε απευθείας στον καταργηθέντα νόμο 4269/14, είναι η εισαγωγή ενός νέου τύπου χωρικού σχεδίου ρυθμιστικού χαρακτήρα, των Ειδικών Χωρικών Σχεδίων (ΕΧΣ) στο ίδιο ιεραρχικό επίπεδο ως Τοπικά Χωρικά Σχέδια (ΤΧΣ) αλλά σε μικρότερη κλίμακα, εστιάζοντας σε συγκεκριμένους τομείς προσέλκυσης επενδύσεων, κυρίως στρατηγικών, όπως περιγράφεται στο νόμο 3894/2010. Τα ΕΧΣ θεσμοποιούνται άμεσα, σε αντίθεση με τα ΤΧΣ, τα οποία χρειάζονται πολύ χρόνο για να θεσμοθετηθούν (κατά μέσο όρο 5-6 χρόνια - που σε ορισμένες περιπτώσεις υπερβαίνει τα 10 χρόνια) (Βεζυριαννίδου Σ., 2015α) και καθιστούν τα σχέδια ξεπερασμένα και χρειάζονται τροποποίηση. Τα ΕΧΣ είναι σχέδια, έργα και προγράμματα που αφορούν εδάφη χωρίς διοικητικά όρια, μεγάλης κλίμακας ή στρατηγικής σημασίας και με ειδικούς κανονισμούς για τις χρήσεις γης και για την ανάπτυξή τους. Σε αυτά τα σχέδια, μπορεί να αναπτυχθεί μια δραστηριότητα ή ένα σύνολο δραστηριοτήτων με κοινά εννοιολογικά χαρακτηριστικά.

Ακόμη, πρέπει να σημειωθεί ότι η δημιουργία του θεσμικού πλαισίου που διέπει σήμερα τον χωροταξικό σχεδιασμό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην πρωτοποριακή νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ), η οποία υπογράμμισε τα προβλήματα που συνδέονται με την έλλειψη συνεκτικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού (Παπαπετρόπουλος, 2005). Συγκεκριμένα, το ΣτΕ έχει αποφασίσει ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός πρέπει να ολοκληρωθεί σε όλα τα επίπεδα (αποφάσεις ΣτΕ

3920/2010, 387/2014 κ.λπ.), διαφορετικά οι άδειες για νέες χρήσεις γης, δραστηριότητες και κατασκευές δεν μπορούν να εγκριθούν ή, εάν χορηγούνται, θα πρέπει να ακυρωθούν. Από την άλλη πλευρά, έχει αποδεχτεί τον ρυθμιστικό και ευέλικτο χαρακτήρα των «Ειδικών Χωρικών Σχεδίων» καθώς αυτά τα σχέδια εξυπηρετούν στρατηγικές επενδύσεις, που υποτίθεται ότι θα δώσουν απάντηση στην οικονομική κρίση (απόφαση ΣτΕ 29/2015).

Στην Ελλάδα, ο χωρικός σχεδιασμός παραμένει ατελής. Η υποχρέωση του μνημονίου να επανεξετάσει και να αναθεωρήσει τη νομοθεσία σχεδιασμού οδήγησε σε τεράστιο αριθμό νέων νόμων, που στην πραγματικότητα δημιούργησαν νέες μεγάλες καθυστερήσεις στην εφαρμογή του σχεδιασμού (Λαλένης Κ. & Βεζυριαννίδου Σ., 2018). Τόσο ο νέος νόμος 4447/2016 όσο και ο προηγούμενος νόμος 4269/14 είχαν στην πραγματικότητα έναν σαφή διπλό στόχο, σύμφωνα με το μνημόνιο. Τη διευκόλυνση των ιδιωτικών επενδύσεων και την επιτάχυνση και την απλούστευση της διαδικασίας σχεδιασμού. Ενώ ο πρώτος στόχος επιτεύχθηκε μέσω της δημιουργίας Ειδικών Χωρικών Σχεδίων και της άμεσης εφαρμογής τους μέσω του οργανισμού Enterprise Greece, ο δεύτερος καθυστέρησε σοβαρά. Ωστόσο, η πολιτική απόφαση για την υλοποίηση του πρώτου στόχου ως επείγουσα προτεραιότητα κινδυνεύει να υποβαθμίσει τον ολοκληρωμένο χαρακτήρα του σχεδιασμού και των δημοκρατικών / συμμετοχικών του δημοσίων διαστάσεων και να επιτρέψει κερδοσκοπικές προσπάθειες για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων παρά για το δημόσιο συμφέρον. Αυτό είναι προφανές όχι μόνο από το γεγονός ότι οι τοπικές κυβερνήσεις δεν έχουν δικαιοδοσία στον χωροταξικό σχεδιασμό, αλλά και από το γεγονός ότι η ήδη ισχυρή κεντρική διοίκηση κερδίζει περισσότερες ευθύνες.

Καταλήγοντας, η τρέχουσα δύσκολη οικονομική, αναπτυξιακή και περιβαλλοντική κρίση καθιστά απαραίτητο να υπάρχει ένας ενιαίος αστικός, χωρικός και περιβαλλοντικός σχεδιασμός με σκοπό τη βιώσιμη ανάπτυξη. Ωστόσο, η ικανότητα του συστήματος χωρικού σχεδιασμού να λειτουργεί σωστά απαιτεί την αποτελεσματική διαχείριση πολλών παραγόντων, όπως η επίτευξη νομοθετικής σταθερότητας, ο έλεγχος του κατακερματισμού των αρμοδιοτήτων σχεδιασμού σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης και η συνέργεια μεταξύ τους στη λήψη αποφάσεων, τη βελτίωση των διοικητικών δομών και διαδικασιών με την πρόσληψη ειδικευμένου και έμπειρου προσωπικού, τη δημιουργία κατάλληλου μηχανισμού παρακολούθησης, τη διαθεσιμότητα πόρων και κυρίως την πολιτική βούληση. Για την αποτελεσματικότητα

ολόκληρης της έννοιας, πρέπει να επιτευχθεί ισορροπία μεταξύ όλων των παραπάνω θεμάτων προκειμένου να υπάρξει μια βιώσιμη ανάπτυξη.

Τόσο το έλλειμμα αξιόπιστων βάσεων γεωχωρικών και γεωγραφικών δεδομένων, όσο και η απουσία δεικτών και μετρήσιμων αποτελεσμάτων, δυσχεραίνουν σε μεγαλύτερο βαθμό την υπάρχουσα κατάσταση υποδεικνύοντας κάθε φορά την αναγκαιότητα υπάρξις τους και την συμβολή τους στην μετάβαση προς ένα πιο ολοκληρωμένο σύστημα σχεδιασμού. Με γνώμονα τα παραπάνω δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι η επαναρρύθμιση του συστήματος του χωρικού σχεδιασμού και η επανεξέταση της ισχύουσας χωροταξικής και πολεοδομικής νομοθεσίας και κατ' επέκταση πολιτικής σε πολλαπλά επίπεδα κρίνεται απαραίτητη και μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση των προβλημάτων.

Πίνακας 1 : Κυριότερα ζητήματα χωρικού σχεδιασμού

<i>Κυριότερα ζητήματα που αναδεικνύονται από την εμπειρία της εφαρμογής του σχεδιασμού στην Ελλάδα</i>
- Ελλιπής εναρμόνιση μεταξύ των διαφόρων επιπέδων του σχεδιασμού, σημαντικές καθυστερήσεις των διαδικασιών επικαιροποίησης και, ενίοτε, ασαφών κανόνων ιεράρχησης
- Αδυναμία σύνδεσης της χωροταξικής πολιτικής με άλλες τομεακές πολιτικές που έχουν χωρικές επιπτώσεις (πολιτική υποδομών, ενέργειας, τουρισμού κ.λπ.)
- Πολυφωνία σχεδιασμού (πολλά επίπεδα που συνυπάρχουν χωρίς να εξυπηρετούν κάποια προφανή αναγκαιότητα)
- Συνεχής ανάγκη για διευκρινίσεις επί του κανονιστικού ή του κατευθυντήριου χαρακτήρα των χωροταξικών σχεδίων
- Αδυναμία χωροταξικού σχεδιασμού να κατευθύνει επαρκώς την οργάνωση του χώρου (υπερβολικά ισχυρός ρόλος άναρχης εκτός σχεδίου δόμησης)

Ιδία επεξεργασία

1.4 Το πολιτικό πλαίσιο για τον χωρικό σχεδιασμό στον Ευρωπαϊκό χώρο

Η Σύνοψη του Ευρωπαϊκού χωρικού σχεδιασμού (The Compendium of European Spatial Planning) ορίζει τον χωρικό σχεδιασμό ως μια μέθοδος που χρησιμοποιείται σε μεγάλο βαθμό από τον δημόσιο τομέα, με στόχο να επηρεάσει τη μελλοντική κατανομή δραστηριοτήτων στο χώρο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1997). Η Σύνοψη δηλώνει επιπλέον,

ότι ο χωρικός σχεδιασμός πραγματοποιείται με σκοπό τη δημιουργία μιας πιο ορθολογικής εδαφικής οργάνωσης των χρήσεων γης και των δεσμών μεταξύ τους, για την εξισορρόπηση των απαιτήσεων για ανάπτυξη με την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος και την επίτευξη στόχων κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης. Επισημαίνει τέλος, πως ο χωρικός σχεδιασμός είναι ένας σημαντικός μοχλός ώστε να προωθηθεί η αειφόρος ανάπτυξης και να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής, ενώ αποτελεί ένα βασικό μέσο για τη δημιουργία μακροπρόθεσμων, βιώσιμων πλαισίων για κοινωνική, εδαφική και οικονομική ανάπτυξη τόσο εντός όσο και μεταξύ των χωρών (European Commission, 1997).

Ο χωρικός σχεδιασμός έχει τόσο ρυθμιστική όσο και αναπτυξιακή λειτουργία. Ως κανονιστικός μηχανισμός, η κυβέρνηση (σε τοπικό, περιφερειακό ή / και εθνικό επίπεδο) πρέπει να δώσει έγκριση για κάποια δεδομένη δραστηριότητα. Ως αναπτυξιακός μηχανισμός, η κυβέρνηση πρέπει να επεξεργαστεί αναπτυξιακά εργαλεία για την παροχή υπηρεσιών και υποδομών, για τον καθορισμό κατευθύνσεων για την αστική ανάπτυξη, για τη διατήρηση των εθνικών πόρων και για τη δημιουργία κινήτρων για επενδύσεις κ.λπ.

Σε εθνικό επίπεδο, οι κυβερνήσεις είναι υπεύθυνες για την ανάπτυξη πολιτικών-πλαισίων που ξεκινούν και καθοδηγούν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, καθορίζοντας τις προϋποθέσεις για τη λειτουργία αποτελεσματικού σχεδιασμού σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Σημαντικά καθήκοντα περιλαμβάνουν τη θέσπιση αποτελεσματικής νομοθεσίας-πλαισίου, τον συντονισμό με άλλους τομείς και μεταξύ περιφερειών (συμπεριλαμβανομένων εκείνων που διασχίζουν τα εθνικά σύνορα), την παρακολούθηση της εφαρμογής των εθνικών κατευθυντήριων γραμμών και αρχών σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και τον εντοπισμό σημείων συμφόρησης στον προγραμματισμό και εφαρμογή.

Κύριο καθήκον σε περιφερειακό επίπεδο αποτελεί η προετοιμασία και ο συντονισμός μιας συνολικής περιφερειακής χωρικής στρατηγικής, κοιτάζοντας μπροστά 15 έως 20 χρόνια στη συνολική ανάπτυξη της περιοχής. Αυτό είναι απαραίτητο να γίνεται σε συνεργασία με περιφερειακούς και τοπικούς ενδιαφερόμενους. Η περιφερειακή κυβέρνηση έχει επίσης την ευθύνη να υποστηρίζει τις τοπικές αρχές παρέχοντας πληροφορίες σχετικά με τις εθνικές και περιφερειακές προτεραιότητες, τον καθορισμό προστατευόμενων περιοχών, τον σχεδιασμό και την επίτευξη σημαντικών βελτιώσεων στις υποδομές, και την παροχή περιβαλλοντικής παρακολούθησης και αξιολόγησης

σημαντικών περιφερειακών σχεδίων και έργων, καθώς και παροχή καθοδήγησης και βοήθειας στις τοπικές αρχές δημιουργώντας τοπικά μέσα σχεδιασμού.

Ο χωρικός σχεδιασμός σε τοπικό επίπεδο λαμβάνει υπόψη τις πολιτικές που καταρτίζονται τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Τα τοπικά σχέδια είναι ιδιαίτερα σημαντικά επειδή αφορούν και επηρεάζουν τον τελικό χρήστη. Οι τοπικές κυβερνήσεις είναι σημαντικό να προετοιμάζουν και να παρέχουν ρυθμιστικά μέσα σχεδιασμού, να καθορίζουν προτεραιότητες για δράση, να διευκολύνουν την προετοιμασία τοπικών χωρικών σχεδίων, να συνεργάζονται με την κοινότητα χρησιμοποιώντας τεχνικές συμμετοχικού σχεδιασμού, να λαμβάνουν προληπτικά μέτρα για να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη και να παρακολουθούν παράλληλα την εφαρμογή των πολιτικών και προτάσεων.

Η εφαρμογή αποτελεσματικού χωρικού σχεδιασμού εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ανάπτυξη σχετικών νόμων, πολιτικών, κατάλληλη καθοδήγηση και κίνητρα. Η εφαρμογή, απαιτεί όχι μόνο να λαμβάνονται υπόψη οι βραχυπρόθεσμες σκέψεις και οι περιορισμοί αλλά και το έργο να καθοδηγείται από ένα μακροπρόθεσμο όραμα.

Η σημασία του χωρικού σχεδιασμού στη διαδικασία της αστικής ανάπτυξης έχει αναγνωριστεί στα έγγραφα πολιτικής για αρκετές δεκαετίες. Ήδη από το 1976, η Διακήρυξη του Βανκούβερ για τους Ανθρώπινους Οικισμούς, που εγκρίθηκε στη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τους Ανθρώπινους Οικισμούς (επίσης γνωστή ως Διάσκεψη Habitat I), προσδιόρισε τον κεντρικό ρόλο του χωροταξικού σχεδιασμού για τη μελλοντική αστική ανάπτυξη, δηλώνοντας ότι:

«Αποτελεί ευθύνη των κυβερνήσεων να προετοιμάσουν χωρικά σχέδια στρατηγικής και να υιοθετήσουν ανθρώπινες πολιτικές διακανονισμού για να καθοδηγήσουν τις προσπάθειες κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης. Τέτοιες πολιτικές πρέπει να αποτελούν ουσιαστικό συστατικό μιας συνολικής αναπτυξιακής στρατηγικής, τη σύνδεσή τους και την εναρμόνισή τους με τις πολιτικές εκβιομηχάνισης, γεωργίας, κοινωνικής πρόνοιας και περιβαλλοντικής και πολιτιστικής διατήρησης, έτσι ώστε η καθεμία να υποστηρίζει την άλλη σε μια προοδευτική βελτίωση της ευημερίας όλης της ανθρωπότητας. Η πολιτική του ανθρώπινου οικισμού πρέπει να επιδιώκει αρμονική ολοκλήρωση ή συντονισμό μιας ευρείας ποικιλίας συνιστωσών και οι κυβερνήσεις πρέπει να δημιουργήσουν μηχανισμούς και θεσμούς για την ανάπτυξη και εφαρμογή μιας τέτοιας πολιτικής».

Το 1983, αφού εγκρίθηκε η Έκθεση Gendebien από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (European Parliament) υποδεικνύοντας την ανάγκη καθιέρωσης μιας ειδικής

κοινοτικής πολιτικής για την ανάπτυξη, το σχεδιασμό και τον συντονισμό των εθνικών πολιτικών, επανεμφανίστηκε το ζήτημα του χωρικού σχεδιασμού. Την ίδια περίοδο, εγκρίθηκε ο Ευρωπαϊκός Χάρτης Περιφερειακού / Χωροταξικού Σχεδίου (ο «Χάρτης Τορρεολίνος»), από την Ευρωπαϊκή Διάσκεψη Υπουργών που είναι αρμόδιοι για τον Περιφερειακό Σχεδιασμό (CEMAT), ο οποίος είχε στόχο μια ισόρροπη κοινωνικό-οικονομική ανάπτυξη των περιφερειών της Ευρώπης και τον σχεδιασμό χρήσεων γης, την διαχείριση των φυσικών πόρων σε συνδυασμό με την προστασία του περιβάλλοντος και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής (Γιαννακούρου, 2008).

Η προσπάθεια αυτή, της ενοποίησης του χώρου της Ε.Ε συνεχίζεται με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το 1986 (Single European Act) με την οποία επιχειρείται να ολοκληρωθεί η εσωτερική αγορά, να καταργηθούν τα σύνορα και η χωρίς περιορισμούς μεταφορά εμπορευμάτων και υπηρεσιών ώστε να επιτευχθεί η μείωση ανισοτήτων στον Ευρωπαϊκό χώρο και η κοινωνική συνοχή (Ασπρογέρακας & Ζαχαρή 2012, Γουργιώτης Λ. 2012).

Αυτή την πολιτική ακολουθεί και η εκπόνηση της έκθεσης «Ευρώπη 2000», Προοπτικές Ανάπτυξης του Κοινοτικού Εδάφους, με την οποία τίθεται αφενός στόχος η κατεύθυνση των εθνικών πολιτικών για τον χωρικό σχεδιασμό και αφετέρου η ανάπτυξη διεθνικών χωρικών δράσεων (παράλληλα εντάσσεται και μια σειρά χρηματοδοτικών μηχανισμών όπως το πρόγραμμα Intereg I).

Μετά την άτυπη συνάντηση των Υπουργών Χωροταξίας στη Χάγη το 1991, που αποφασίστηκε η δημιουργία της Επιτροπής Χωρικής Ανάπτυξης (EXA) σκοπεύοντας να συντονίσουν τις εθνικές πολιτικές του χωρικού σχεδιασμού και να δημιουργήσουν ένα δίκτυο γεωγραφικών δεδομένων σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Γουργιώτης Λ, 2012), ακολουθεί η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992) με την οποία δημιουργείται το Ταμείο Συνοχής που αφορά την οικονομική και κοινωνική συνοχή της ΕΕ. Το 1994 η Επιτροπή παρουσίασε το νέο κείμενο «Ευρώπη 2000+ , περί συνεργασίας για τη χωροταξία στην Ευρώπη» επιδιώκοντας να υποδείξει, χωρίς να χαράσσει μια κοινή χωροταξική στρατηγική, τις προκλήσεις και τις δράσεις υπερεθνικής συνεργασίας στο πεδίο της χωροταξίας.

Στο τέλος της δεκαετίας του 1990, εγκρίθηκε από το άτυπο Συμβούλιο Υπουργών το Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου ή ΣΑΚΧ (European Spatial Development Perspective ή ESDP), ένα κείμενο μη δεσμευτικό το οποίο ωστόσο αποδείχθηκε ιδιαίτερα σημαντικό καθώς αποτέλεσε πρωτοβουλία των κρατών-μελών, γεγονός που

καταδεικνύει τόσο την επιθυμία και προθυμία για κυβερνητική συνεργασία στο πεδίο του χωρικού σχεδιασμού όσο και την ανάγκη να βρεθούν λύσεις στις προκλήσεις των αυξανόμενων υπερεθνικών και διεθνικών επιπτώσεων της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και του ανταγωνισμού μεταξύ ευρωπαϊκών πόλεων και περιφερειών (Γουργιώτης Λ, 2012). Παράλληλα, δημιουργήθηκε και το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Χωροταξίας (European Spatial Planning Observation Network/ESPON), το οποίο με τη βοήθεια της συνεχής παρακολούθησης των χωρικών εξελίξεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο και της εφαρμογής του ΣΑΚΧ, σκόπευε στην περιοδική αναθεώρηση του Σχεδίου και την προσαρμογή του στα εκάστοτε νέα χωρικά δεδομένα.

Ωστόσο, παρά τη σημαντικότητα του Σχεδίου, τα κράτη-μέλη απέρριψαν όχι μόνο την πρόταση για θεσμοθέτηση μιας «κεντρικής πολιτικής χωροταξίας» (Μαδρίτη, 1995) αλλά και την καθιέρωση μιας «μόνιμης διακυβερνητικής συνεργασίας για τη χωροταξία» (Συνθήκης του Άμστερνταμ, 1996). Ως αποτέλεσμα, σε συνδυασμό με την έλλειψη ξεκάθαρων ορισμών στο ΣΑΚΧ και τη μεγάλη γενικότητα που διέπει τη στοχοθεσία του (Ασπρογέρακας, 2012), επήλθε αποδόμηση του οργανωτικού μηχανισμού που είχε δημιουργηθεί στο πλαίσιο της διακυβερνητικής συνεργασίας και εγκαταλείφθηκε το ΣΑΚΧ.

Μετά το 2000, η Επιτροπή αντί του ευρωπαϊκού χωρικού σχεδιασμού εμφανίζει ένα νέο όρο, την ευρωπαϊκή «Εδαφική Συνοχή» με την οποία επιδιώκεται η ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη και κυρίως επισημαίνεται η ανάγκη μείωσης των χωρικών ανισοτήτων, η αποτροπή των διαφόρων εδαφικών ανισοροπιών και ο καλύτερος συντονισμός μεταξύ περιφερειακής πολιτικής και τομεακών πολιτικών (Γιαννακούρου, 2008). Σύμφωνα και με την «έκθεση Barca», βασική προϋπόθεση προς την κατεύθυνση της εδαφικής συνοχής αποτελεί η υιοθέτηση της προσέγγισης των ολοκληρωμένων «κατά τόπους» πολιτικών, η οποία προσέγγιση επιδιώκει την διατομεακότητα των πολιτικών μέσω της αποτελεσματικότητας (ίσες ευκαιρίες σε όλες τις περιφέρειες της ΕΕ) και της ισότητας (ίση πρόσβαση των πολιτών της ΕΕ σε ένα επίπεδο διαβίωσης ανεξαιρέτως τον τόπο κατοικίας).

Τον Ιούνιο του 2010 υιοθετήθηκε η στρατηγική «Ευρώπη 2020» (EC 2010) από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και αντικατέστησε την στρατηγική της Λισσαβόνας (2007). Η στρατηγική αυτή, «Ευρώπη 2020», καθόρισε ένα όραμα για μια κοινωνική οικονομία της αγοράς στην Ευρώπη και βασίστηκε σε τρεις αλληλοενισχυόμενους τομείς "smart-sustainable-inclusive", μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς

ανάπτυξη και αντιπροσώπευε παράλληλα την πρόοδο που έπρεπε να σημειώσει η Ευρωπαϊκή Ένωση σε ορισμένες βασικές παραμέτρους έως το έτος 2020.

Τέλος, στη Σύνοδο Κορυφής του ΟΗΕ (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών) για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Σεπτέμβριος 2015) δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά το έγγραφο «Αλλάζοντας τον Κόσμο μας - Ατζέντα του 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη» το οποίο κατέχει θέση παγκόσμιου σχεδίου δράσης του ΟΗΕ και επιδιώκει τη μετάβαση όλου του κόσμου, τόσο των ανεπτυγμένων χωρών όσο και των αναπτυσσόμενων, προς ένα βιώσιμο και ανθεκτικό μοντέλο ανάπτυξης (Ασπρογέρακας & Δέλλα, 2019).

1.4.1. Ο χωροταξικός σχεδιασμός στον Ευρωπαϊκό χώρο

Αναμφίβολα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, δεν έχει υπάρξει καμία σοβαρή πρόταση για ένα ευρωπαϊκό μοντέλο χωροταξικού σχεδιασμού, και μόνο η έννοια της εδαφικής συνοχής, που επικράτησε ιδίως στην προ-οικονομική κρίση στην ευρωπαϊκή χωροταξική συζήτηση, έχει περιγραφεί ως η χωρική έκφραση (spatialisation) του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου (Davoudi, 2007). Σε επίπεδο κρατών μελών υπάρχει μεγάλη ποικιλία συστημάτων που διανέμουν τις επίσημες αρμοδιότητες στον χωροταξικό σχεδιασμό. Αυτά τα συστήματα έχουν τις ρίζες τους στην εθνική παράδοση σχεδιασμού και διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους. Ωστόσο, μπορούν να διακριθούν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά (ESPON, 2018).

Γενικά, τα περισσότερα κράτη μέλη διαθέτουν ένα σύστημα όπου 3 επίπεδα διακυβέρνησης διαθέτουν κάποιο είδος αρμοδιότητας στον σχεδιασμό (ένα επίπεδο διακυβέρνησης χαρακτηρίζεται από ένα άμεσα εκλεγμένο όργανο με εξουσία λήψης αποφάσεων). Εξαιρέσεις σε αυτήν την προσέγγιση είναι για παράδειγμα η Δανία, ή η Σουηδία όπου μόνο 2 επίπεδα διακυβέρνησης έχουν αρμοδιότητες στο σχεδιασμό, ενώ στη Γερμανία ή την Ιρλανδία υπάρχουν 4 επίπεδα και στην Πορτογαλία ακόμη και 5 επίπεδα με τέτοιες ικανότητες. Εκτός από το Βέλγιο, την Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ διαθέτουν τουλάχιστον κάποιο είδος αρμοδιοτήτων σχεδιασμού σε εθνικό επίπεδο.

Ενώ οι αρμοδιότητες στη νομοθεσία καθώς και στη χάραξη πολιτικής συνήθως συγκεντρώνονται σε υψηλότερα διοικητικά επίπεδα (δηλ. Εθνική κυβέρνηση ή ομοσπονδιακές πολιτείες), οι αρμοδιότητες λήψης αποφάσεων μοιράζονται ως επί το πλείστον μεταξύ όλων των επιπέδων διακυβέρνησης. Ωστόσο, τα εύρη των διαθέσιμων

μέσων σχεδιασμού συνδέονται σε κάποιο βαθμό με το διοικητικό επίπεδο, αν και σε πολλές περιπτώσεις τα παρακάτω παραμένουν περισσότερο θεωρία παρά πρακτική.

Η ευρωπαϊκή ήπειρος έχει εκτεταμένη εμπειρία στον σχεδιασμό του χώρου, ειδικά στον τομέα του χωροταξικού σχεδιασμού, αν και δεν έχουν περάσει πολλά χρόνια από την πρώτη εμφάνισή του. Έχουν γίνει πολλές προσπάθειες στον Ευρωπαϊκό χώρο για τον χωροταξικό σχεδιασμό, γεγονός που παρείχε τα απαραίτητα κίνητρα με σκοπό να συνεχίσει αυτή η επιστήμη να εξελιχθεί σε άλλους τομείς και κατευθύνσεις. Όλες οι χώρες της Ευρώπης συνέβαλαν σε αυτό με την αντίστοιχη σχεδιαστική κουλτούρα που ανέπτυξαν και υλοποίησαν μακροπρόθεσμα. Σε όλες τις ανεπτυγμένες χώρες υπάρχει ένα είδος χωρικής οργάνωσης στο οποίο στοχεύει κάθε χωρική πολιτική (Οικονόμου, 2009). Επομένως, καθώς κάθε φιλοσοφία σχεδιασμού διέπει τη γενική πολιτική που ακολουθείται, ο σχεδιασμός είναι αναγκαίο να προσεγγίζεται βάσει διαφορετικών δεδομένων κάθε χώρας.

Κατά συνέπεια, οι κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις οδήγησαν σε επανεξέταση του χωροταξικού σχεδιασμού προς μια πιο στρατηγική κατεύθυνση, καθώς η ευρύτερη ευρωπαϊκή πορεία έχει πάρει μια τέτοια στροφή μέσω νέων μορφών διακυβέρνησης και ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Φυσικά, το μοντέλο χωρικής ανάπτυξης είναι το αποτέλεσμα της χωρικής πολιτικής που εφαρμόζεται μέσω των κατάλληλων σχεδίων, με αποτέλεσμα να υπόκεινται σαφώς σε υποκειμενικά κριτήρια και αποφάσεις κάθε χώρας, πώς θα εξελιχθεί και πώς θα επεμβαίνει τελικά στην κάθε περιοχή ξεχωριστά. Παρακάτω, αναλύονται τρεις διαφορετικές περιπτώσεις χωρικού σχεδιασμού σε Ευρωπαϊκό επίπεδο επιλεγόμενες βάση των παρόμοιων παραδόσεων σχεδιασμού που έχουν, τόσο μεταξύ τους όσο και με το σύστημα σχεδιασμού στην Ελλάδα.

1.4.1.1. Η περίπτωση της Ισπανίας

Η Ισπανία ορίζεται από τον ΟΟΣΑ ως ομόσπονδο κράτος με 4 επίπεδα διακυβέρνησης: την Εθνική κυβέρνηση, 17 αυτόνομες κοινότητες, 50 επαρχίες και 8.119 δήμους. Το σύνταγμα αναθέτει την ευθύνη για τον χωροταξικό σχεδιασμό στις αυτόνομες κοινότητες, αλλά η εθνική κυβέρνηση προετοιμάζει τη νομοθεσία-πλαίσιο που καθοδηγεί τους περιφερειακούς νόμους. Επιπλέον, η Εθνική κυβέρνηση έχει σημαντικές εξουσίες σε τομείς πολιτικής που σχετίζονται με τον χωροταξικό σχεδιασμό. Μπορεί να επιβάλει περιβαλλοντική νομοθεσία και συναφή νομοθεσία που επηρεάζει τις δυνατότητες ανάπτυξης γης. Προετοιμάζει επίσης ένα τομεακό σχέδιο

για εθνικές υποδομές, που σχετίζονται για παράδειγμα με τις μεταφορές και την ενέργεια. Ωστόσο, σύμφωνα με απόφαση του συνταγματικού δικαστηρίου, δεν έχει την εξουσία να καταρτίζει ένα Γενικό Εθνικό χωροταξικό σχέδιο. Ο καταμερισμός των εξουσιών σχετικά με την πολιτική χρήσης γης ορίζεται στο σύνταγμα και σε άλλες εθνικές νομοθεσίες.

Οι αυτόνομες κοινότητες αναπτύσσουν και συμπληρώνουν τη βασική εθνική νομοθεσία-πλαίσιο σχετικά με τη χρήση γης θεσπίζοντας το δικό τους νομοθετικό πλαίσιο για τον σχεδιασμό χρήσης γης. Μέσα στα όρια που θέτει το εθνικό πλαίσιο, αυτό τους επιτρέπει να δημιουργήσουν τα δικά τους ολοκληρωμένα συστήματα σχεδιασμού. Αυτό, περιλαμβάνει για παράδειγμα τον ορισμό των απαιτήσεων των δημοτικών σχεδίων για την οριοθέτηση της γης ως «κατάλληλη για αστική ανάπτυξη», ως «μη κατάλληλη» ή ως «προστατευμένη σύμφωνα με την περιβαλλοντική, φυσική πολιτιστική κ.λπ. αξία» και τον ορισμό και το περιεχόμενο των διαφόρων μέσων σχεδιασμού. Οι περισσότερες περιφέρειες έχουν υιοθετήσει ένα ιεραρχικό σύστημα στο οποίο η περιφερειακή κυβέρνηση είναι υπεύθυνη για την προετοιμασία ενός περιφερειακού χωρικού σχεδίου που είναι δεσμευτικό για τις δημοτικές κυβερνήσεις. Ανάλογα με την περιοχή, οι περιφερειακές κυβερνήσεις είναι επίσης υπεύθυνες για την έκδοση οικοδομικών αδειών για συγκεκριμένα αναπτυξιακά έργα, όπως μεγάλης κλίμακας ή ιδιαίτερα ευαίσθητα έργα.

Τα ενδιάμεσα επίπεδα κυβερνήσεων σε ορισμένες αυτόνομες κοινότητες προετοιμάζουν σχέδια χρήσης γης που έχουν διαφορετικό περιεχόμενο. Συχνά, θεσπίζουν επίσης επαρχιακούς επικουρικούς κανονισμούς (Normas Subsidiarias Provinciales) των οποίων ο πρωταρχικός ρόλος είναι να κατευθύνουν την ανάπτυξη σε δήμους ή περιοχές μιας επαρχίας που δεν έχουν ακόμη εγκρίνει ένα Δημοτικό Αστικό Σχέδιο. Πρόκειται για λεπτομερείς κανονισμούς που καθορίζουν υπό ποιες προϋποθέσεις επιτρέπεται η ανάπτυξη, εάν δεν υπάρχει Δημοτικό Σχέδιο Αστικών Πόλεων. Επιπλέον, οι επικουρικοί κανονισμοί ενδέχεται να περιέχουν κατευθυντήριες γραμμές για τους δήμους σχετικά με την προετοιμασία των τοπικών σχεδίων.

Οι δήμοι είναι οι κύριοι παράγοντες στον σχεδιασμό χρήσης γης. Προετοιμάζουν και θεσπίζουν τοπικά σχέδια, τα οποία ποικίλλουν στις λεπτομέρειες μεταξύ των περιοχών. Σε γενικές γραμμές, οι μεσαίοι και μικροί δήμοι υιοθετούν μια απλοποιημένη έκδοση του γενικού σχεδίου, με πολύ παρόμοιο περιεχόμενο. Μόνο πολύ μικροί δήμοι δεν

έχουν σχέδια χρήσης γης. Στην περίπτωση αυτή, οι όροι και οι περιορισμοί στην αστική ανάπτυξη καθορίζονται συνήθως από τους επαρχιακούς κανονισμούς.

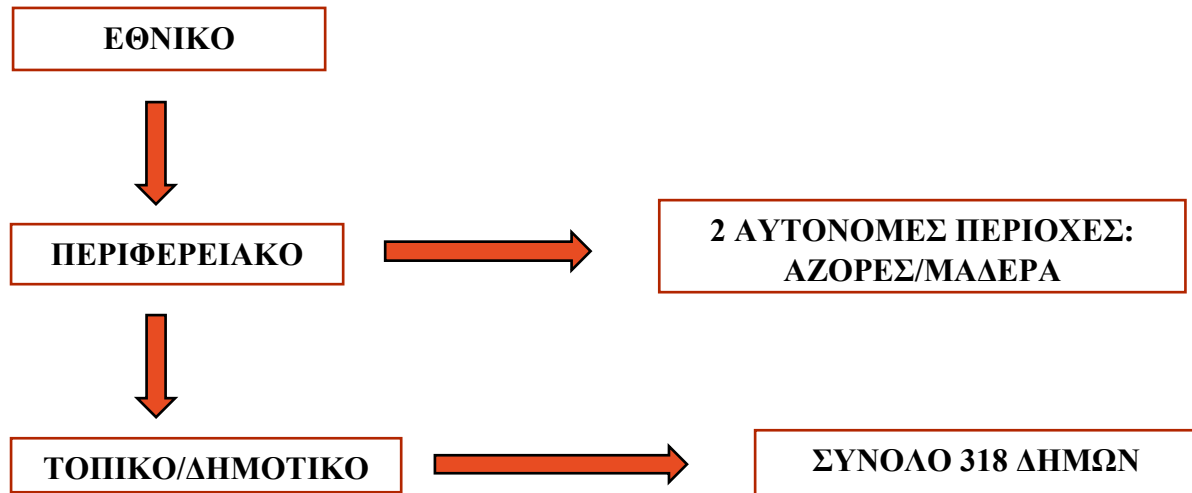
Σύμφωνα με απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου, δεν επιτρέπεται στην Εθνική κυβέρνηση να προετοιμάσει χωροταξικό σχέδιο σε εθνικό επίπεδο για την Ισπανία. Ωστόσο, μπορεί να προετοιμάσει τομεακά σχέδια και το κάνει για διάφορους τομείς πολιτικής (δηλαδή το Υδρολογικό Σχέδιο, το Σχέδιο Στερεών Αποβλήτων, Περιβαλλοντικά σχέδια, το σχέδιο υποδομής). Σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, το σύστημα σχεδίων διαφέρει μεταξύ αυτόνομων κοινοτήτων. Συνήθως, υπάρχει ένα Περιφερειακό Σχέδιο στο επίπεδο της αυτόνομης κοινότητας που καθοδηγεί και συντονίζει τον προγραμματισμό σε τοπικό επίπεδο. Επιπλέον, όλες οι παράκτιες περιοχές έχουν προετοιμάσει ένα παράκτιο σχέδιο για να αντιμετωπίσουν τις ιδιαίτερες αναπτυξιακές πιέσεις και τις περιβαλλοντικές ευαισθησίες κατά μήκος της ακτής.

Ιεραρχικά κάτω από το περιφερειακό επίπεδο, τα υπό-περιφερειακά εδαφικά σχέδια καταρτίζονται από ενδιάμεσα επίπεδα διακυβέρνησης σε ορισμένες αυτόνομες κοινότητες. Το περιεχόμενο και το γεωγραφικό τους εύρος διαφέρει μεταξύ αυτόνομων κοινοτήτων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, επικεντρώνονται μόνο σε επιλεγμένες περιοχές υψηλής σημασίας ή σε περιοχές για τις οποίες δεν υπάρχουν τοπικά σχέδια χρήσης γης, ενώ σε άλλες καλύπτουν ολόκληρη τη δικαιοδοσία της υποεθνικής κυβέρνησης.

Σε εθνικό επίπεδο, ο νόμος για τη γη και την αστική ανάπτυξη περιέχει τα κύρια νομοθετικά στοιχεία που σχετίζονται με τον χωροταξικό σχεδιασμό που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της εθνικής κυβέρνησης. Συμπληρώνεται με διαφορετική νομοθεσία-πλαίσιο που θεσπίζεται από τις αυτόνομες κοινότητες. Οι μηχανισμοί συντονισμού και οι 17 ισπανικές περιοχές χρησιμοποιούν ένα ιεραρχικό μοντέλο σχεδιασμού, στο οποίο τα σχέδια χαμηλότερου επιπέδου πρέπει να συμμορφώνονται με υψηλότερα επίπεδα. Έτσι, ο συντονισμός μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης υπό στενή έννοια παρέχεται από την απαίτηση ότι ο τοπικός σχεδιασμός ακολουθεί τα σχέδια που καταρτίζονται σε περιφερειακό επίπεδο. Ο συντονισμός πραγματοποιείται επίσης μέσω απαιτήσεων διοικητικής διαβούλευσης μεταξύ επιπέδων διακυβέρνησης. Το ιεραρχικό σύστημα σχεδιασμού εγγυάται ότι τα σχέδια χαμηλότερου επιπέδου είναι σύμφωνα με τα σχέδια υψηλότερου επιπέδου. Ταυτόχρονα, τα σχέδια υψηλότερου επιπέδου μπορεί σκόπιμα να περιλαμβάνουν διαφορούμενα στοιχεία για την εξασφάλιση επαρκούς ευελιξίας σε τοπικό επίπεδο.

1.4.1.2. Η περίπτωση της Πορτογαλίας

Διάγραμμα 1.1. : Επίπεδα Διοικητικής δομής της Πορτογαλίας

Πηγή : UNECE, 2007. *Ιδία επεξεργασία*

Η πορτογαλική διοικητική δομή αποτελείται από τρία επίπεδα. Στην ηπειρωτική χώρα δεν υπάρχουν επίσημες περιοχές, αλλά αποκεντρωμένες υπηρεσίες κεντρικής διοίκησης. Σύμφωνα με το Πορτογαλικό Σύνταγμα (άρθρο 66, αρ.2), ο χωροταξικός σχεδιασμός στοχεύει να διασφαλίσει:

- την κατάλληλη τοποθεσία των δραστηριοτήτων,
- μια ισορροπημένη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη,
- την αναβάθμιση του τοπίου.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός αποτελεί ουσιώδη ευθύνη του κράτους, που πρέπει να πραγματοποιηθεί με τη συμμετοχή των πολιτών, σε ένα πλαίσιο αειφόρου ανάπτυξης. Ο ορισμός της πολιτικής χωροταξικού σχεδιασμού είναι αρμοδιότητα της κυβέρνησης, των αυτόνομων περιφερειών και των τοπικών αρχών. Το κράτος, οι αυτόνομες περιοχές και οι τοπικές αρχές έχουν το καθήκον να προωθήσουν με συντονισμένο τρόπο την πολιτική χωροταξικού σχεδιασμού στους συγκεκριμένους τομείς αρμοδιότητάς τους, μέσω της προετοιμασίας των εθνικών, περιφερειακών και δημοτικών χωρικών σχεδίων.

Ο Νόμος 48/98, που εγκρίθηκε από το Κοινοβούλιο τον Αύγουστο του 1998:

- Καθορίζει το πλαίσιο για τη χωροταξική και πολεοδομική πολιτική
- Δημιουργεί ένα σύστημα εδαφικής διαχείρισης

- Ρυθμίζει στο πλαίσιο αυτής της πολιτικής, τη σχέση μεταξύ των διαφόρων επιπέδων δημόσιας διοίκησης, του πληθυσμού και των κοινωνικών και οικονομικών τομέων.

Ο Νόμος 380/99, που εγκρίθηκε από την Κυβέρνηση τον Σεπτέμβριο του 1999:

- Καθορίζει τους κανόνες εφαρμογής του νόμου 48/98.

Ο Νόμος 58/2007, που εγκρίθηκε από το Κοινοβούλιο τον Σεπτέμβριο του 2007:

- εγκρίνει το Εθνικό Πρόγραμμα Χωρικής Πολιτικής (καθορίζει κατευθυντήριες γραμμές και αρχές για την αειφόρο εδαφική ανάπτυξη και συνοχή και για το συντονισμό των τομεακών πολιτικών με το εδαφικό αντίκτυπο, δημιουργώντας ένα εδαφικό μοντέλο οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης).

Σύστημα Εδαφικής Διαχείρισης (νόμος 380/99)

PNPOT : Εθνικό Πρόγραμμα Χωρικής Πολιτικής

PSect - Τομεακό σχέδιο

- *Εθνικό σχέδιο νερού*
- *Σχέδιο Λεκάνης Απορροής Ποταμού*
- *Σχέδιο Περιφερειακής διαχείρισης δασών*

PROT - Περιφερειακό Χωροταξικό Σχέδιο

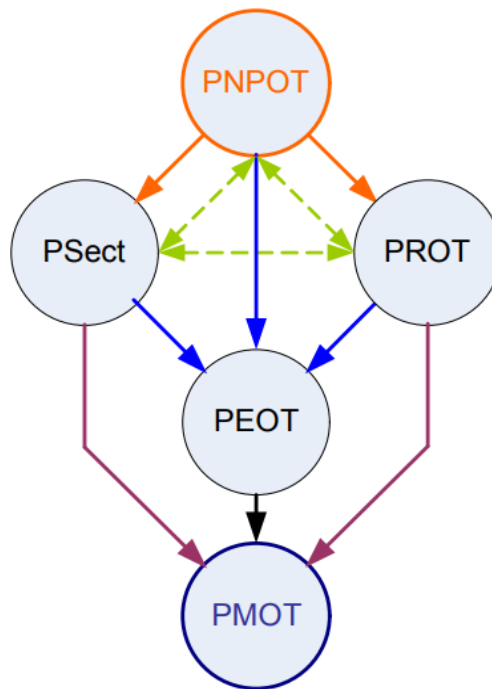
PEOT - Ειδικό Χωροταξικό Σχέδιο

- *Σχέδιο Προστατευόμενων Περιοχών της φύσης*
- *Κοινό Σχέδιο Δεξαμενής*
- *Σχέδιο Παράκτιας Ζώνη*
- *Σχέδιο Εκβολών*

PMOT - Δημοτικό Χωροταξικό Σχέδιο

- *PDM : Δημοτικό γενικό σχέδιο*
- *PU : Σχέδιο αστικής ανάπτυξης*
- *PP : Σχέδιο λεπτομερειών*
- *PIER : Πρόγραμμα αγροτικής παρέμβασης*

Διάγραμμα 1.2. : Σύστημα εδαφικής διαχείρισης

Πηγή : UNECE, 2007

Μέσα εδαφικής διαχείρισης

Όλα τα Μέσα Εδαφικής Διαχείρισης πρέπει να προσδιορίζουν:

Τις περιοχές που διατίθενται σε εθνικές υπηρεσίες άμυνας, ασφάλειας και έκτακτης ανάγκης, τους φυσικούς πόρους και τα περιουσιακά στοιχεία, τις γεωργικές και δασικές περιοχές, την οικολογική δομή, την αρχιτεκτονική και αρχαιολογική κληρονομιά, τα δίκτυα προσβασιμότητας, τα δίκτυα υποδομής και τις δημόσιες παροχές, το αστικό σύστημα και την τοποθεσία και κατανομή των οικονομικών δραστηριοτήτων. Ακόμη, μπορούν να εγγυηθούν τον κάθετο και οριζόντιο συντονισμό των τομεακών πολιτικών με χωρικό αντίκτυπο και της χωροταξικής και πολεοδομικής πολιτικής.

Όλοι οι ενδιαφερόμενοι έχουν το δικαίωμα να ενημερώνονται για την προετοιμασία, την έγκριση, την παρακολούθηση, την εφαρμογή και την αξιολόγηση, ιδίως μέσω της διαβούλευσης με τα έγγραφα που δικαιολογούν τις προτάσεις, τη δυνατότητα λήψης αντιγράφων των πρακτικών των συσκέψεων και πιστοποιητικών εγκεκριμένων σχεδίων και της ενημέρωσης για τις προβλέψεις των σχεδίων σχετικά με τους περιορισμούς για τη χρήση του εδάφους.

Οι περισσότερες προσεγγίσεις περιφερειακής πολιτικής σχετίζονται άμεσα με τη χρήση των διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ. Οι προτεραιότητες περιφερειακής, αστικής και

αγροτικής ανάπτυξης καθορίζονται έτσι στη συμφωνία εταιρικής σχέσης της Πορτογαλίας με την ΕΕ, η οποία περιλαμβάνει 11 θεματικά και 7 περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα. Τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης ισχύουν για τις ηπειρωτικές περιοχές και τις αυτόνομες περιοχές των Αζορών και της Μαδέρας. Οι περιφερειακές επιτροπές συντονισμού και ανάπτυξης (CCDR) συμβάλλουν στην υλοποίηση των περισσότερων από αυτά τα προγράμματα στις αντίστοιχες περιοχές τους.

Οι εδαφικές προσεγγίσεις περιλαμβάνουν τα υπό-περιφερειακά σύμφωνα για την εδαφική συνοχή και ανάπτυξη, τα δημοτικά στρατηγικά σχέδια για την αστική ανάπτυξη και τις πρωτοβουλίες τοπικής ανάπτυξης υπό την ηγεσία της αγροτικής, παράκτιας και αστικής κοινότητας. Αυτά τα μέσα προωθούν επίσης συνδέσεις αστικής-αγροτικής περιοχής και υποστηρίζουν δίκτυα υπηρεσιών κοινής ωφέλειας. Οι αστικές περιοχές λαμβάνουν αφιερωμένο Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και εθνική χρηματοδότηση, δίνοντας προτεραιότητα στις κορυφαίες πόλεις των περιφερειακών αστικών συστημάτων. Επιπλέον, η Πορτογαλία έχει αναπτύξει μια εθνική στρατηγική για τις βιώσιμες πόλεις 2020 και πρόσφατα αναθεώρησε το εθνικό της πρόγραμμα χωροταξίας.

Κάποιες από τις πρόσφατες αλλαγές πολιτικής :

Στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων εδαφικής διακυβέρνησης, εγκρίθηκε ένας νέος νόμος-πλαίσιο για τη μεταφορά δημόσιων αρμοδιοτήτων στους δήμους και τις διαδημοτικές οντότητες τον Αύγουστο του 2018. Περιλαμβάνει μια εκτεταμένη ανάθεση αρμοδιοτήτων στους δήμους και τις ενορίες σε διάφορους τομείς πολιτικής, όπως εκπαίδευση, ευημερία, υγεία, μεταφορές, πολιτική προστασία, πολιτιστική κληρονομιά και στέγαση. Οι νόμοι περί τοπικών οικονομικών και φόρου ιδιοκτησίας τροποποιήθηκαν αναλόγως.

Διατίθενται επίσης περισσότερα κεφάλαια και επενδύσεις για πόλεις, υποστηριζόμενες από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και επιπλέον εθνικούς πόρους. Οι διαδημοτικές συμβάσεις επικεντρώνονται στη συνοχή και την εδαφική ανάπτυξη, ενώ οι συμβάσεις με τους δήμους επικεντρώνονται στην αστική βιωσιμότητα και την αναγέννηση.

Η Πορτογαλία αναπτύσσει μια Εθνική Στρατηγική για το 2030 (σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο) και ένα Εθνικό Πρόγραμμα Επενδύσεων έως το 2030 (που επικεντρώνεται σε μεγάλες επενδύσεις σε υποδομές)

Το Εθνικό Πρόγραμμα Πολιτικής Χωροταξίας (PNPOT) υποβλήθηκε σε πλήρη αναθεώρηση του εδαφικού μοντέλου και της αναπτυξιακής του στρατηγικής το 2017, επεκτείνοντας το προοπτικό του παράθυρο έως το 2050 και εισάγοντας ένα νέο Πρόγραμμα Δράσης έως το 2030. Το Πρόγραμμα Δράσης έως το 2030 αναμένεται να γίνει το εθνικό εδαφικό πλαίσιο για μεγάλες επενδύσεις σε υποδομές.

Μετά τη δημιουργία της ειδικής ομάδας για την ενίσχυση της εσωτερικής επικράτειας το 2016, εγκρίθηκε το Εθνικό Πρόγραμμα Εδαφικής Συνοχής, το οποίο χρησιμεύει ως διυπουργικό αναπτυξιακό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση πολλαπλών προκλήσεων των εσωτερικών περιοχών της ηπειρωτικής Πορτογαλίας, όπως η γήρανση, το εδαφικό κεφάλαιο, η οικονομική καινοτομία και η ελκυστικότητα, και αστικές-αγροτικές σχέσεις.

Το 2017, υιοθετήθηκε μια νέα στρατηγική στέγασης, η οποία εστιάζει στην προσβασιμότητα στέγασης και στην αστική ανάπτυξη. Δημιουργήθηκε ένας νόμος-πλαίσιο στέγασης και δημιουργήθηκε μια νέα σειρά μέσων πολιτικής στέγασης, που κυμαίνονται από προγράμματα προσβασιμότητας, κινητικότητας και ένταξης κατοικιών έως το νέο Urban Lease Act.

1.4.1.3. Η περίπτωση της Γερμανίας

Για περισσότερο από μισό αιώνα, η Γερμανία επωφελήθηκε από ένα καθιερωμένο σύστημα πολυεπίπεδου σχεδιασμού, όπου ο χωροταξικός νόμος βασίζεται σε ομοσπονδιακές, πολιτειακές, περιφερειακές και τοπικές αρχές. Ο χωρικός σχεδιασμός στα ομοσπονδιακά, πολιτειακά και περιφερειακά επίπεδα είναι βασικά φυσικός σχεδιασμός. Κάθε επίπεδο διατυπώνει στόχους χωροταξικής ανάπτυξης και αρχές εφαρμογής και εκχωρεί χρήσεις στον χώρο. Αυτό γίνεται σε ένα σύνθετο σύστημα χρονοβόρων, από πάνω προς τα κάτω και από κάτω προς τα πάνω διαδικασιών, ακολουθώντας καθιερωμένες αρχές στο πλαίσιο νομιμοποιημένων κοινοβουλευτικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων σε ομοσπονδιακό και κρατικό επίπεδο, αλλά με μικρή συμμετοχή του κοινού πέρα από το αντιπροσωπευτικό δημοκρατικό σύστημα και τη δύναμη πίεσης του ιδιωτικού τομέα. Ένα ισχυρό συνταγματικό σύστημα ομοσπονδιακής αποκέντρωσης δίνει μεγάλη νομική και οικονομική δύναμη στα 16 Lander (πολιτείες). Κατά συνέπεια, σχεδιάζουν την ανάπτυξη των εδαφών τους ανεξάρτητα από τα εθνικά υπουργεία.

Το Σύνταγμα της Γερμανίας διαθέτει δέσμευση για μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Αυτό μεταφράζεται σε διάφορες πολιτικές, συμπεριλαμβανομένης μιας μεταρρύθμισης του εκτεταμένου συστήματος δημοσιονομικής εξισορρόπησης από το 2020 και μετά. Η περιφερειακή ανάπτυξη αποτελεί κυρίως ευθύνη των περιφερειών (Länder).

Δεν υπάρχει περιφερειακή πολιτική καθαυτή. Ωστόσο, το κοινό καθήκον για τη βελτίωση της περιφερειακής οικονομικής δομής (GRW) και των διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ αποτελεί τη βάση της πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης σε εθνικό επίπεδο. Στην πραγματικότητα, το γερμανικό Σύνταγμα καθορίζει τα καθήκοντα που πρέπει να εκπληρώσουν από κοινού η ομοσπονδιακή κυβέρνηση και τα ομόσπονδα κράτη. Τέτοια καθήκοντα είναι συνήθως σημαντικά για το ευρύ κοινό και απαιτούν τη βοήθεια της ομοσπονδιακής κυβέρνησης. Περιλαμβάνουν δύο βασικούς τομείς: 1) τη βελτίωση της περιφερειακής οικονομικής δομής και 2) τη βελτίωση της γεωργικής δομής και την προστασία των ακτών. Σχεδιάζονται από κοινού, συντονίζονται και χρηματοδοτούνται, παρόλο που παραμένουν υπό την ευθύνη των Länder.

Ο στόχος της περιφερειακής οικονομικής δομής (GRW) είναι να μειώσει τις περιφερειακές ανισότητες σε δομικά αδύναμες περιοχές, έτσι ώστε να μειώσει τις συνολικές αναπτυξιακές ανισότητες. Το GRW είναι ένα πλαίσιο συντονισμού βάσει συναίνεσης όπου οι δραστηριότητες χρηματοδοτούνται από κοινού από ομοσπονδιακές και κρατικές αρχές. Το GRW χρηματοδοτεί επιχειρηματικές επενδύσεις, υποδομές και μέτρα από τη βάση προς τα πάνω. Όλα τα Länder διαθέτουν περιφερειακό πρόγραμμα για την εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ). Ο κύριος στόχος των προγραμμάτων του ΕΤΠΑ είναι η υποστήριξη καινοτόμων μέτρων, έρευνας και ανάπτυξης, καθώς και μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Τα Länder είναι επίσης υπεύθυνα για την αγροτική ανάπτυξη και κάθε Land διαθέτει περιφερειακό πρόγραμμα για τα ταμεία αγροτικής ανάπτυξης της ΕΕ.

Μετά από εκτεταμένη διαδικασία διαβούλευσης, η Διάσκεψη των Υπουργών που είναι αρμόδια για τη Χωρική Ανάπτυξη στη Γερμανία ενέκρινε τις «Έννοιες και Στρατηγικές για τη Χωρική Ανάπτυξη στη Γερμανία» ως μια περαιτέρω αναπτυγμένη κοινή στρατηγική από το έτος 2006 για την πολιτική χωροταξικού σχεδιασμού και ανάπτυξης για την Ομοσπονδία και τα ομοσπονδιακά κράτη.

Οι τέσσερις στρατηγικές έννοιες:

α) «Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας»

β) «Εξασφάλιση της παροχής δημόσιων υπηρεσιών»

γ) «Έλεγχος και βιώσιμη ανάπτυξη χρήσεων γης» και

δ) «Διαμόρφωση της κλιματικής αλλαγής και μετασχηματισμός του ενεργειακού συστήματος», ο κοινός προσανατολισμός του οποίου ταιριάζει ταυτόχρονα με την αρχή της αειφορίας και της χωρικής συνοχής.

Η Διάσκεψη των Υπουργών που είναι αρμόδιοι για τη Χωρική Ανάπτυξη αναμένει ότι αυτές οι έννοιες και οι στρατηγικές δράσης θα παρέχουν κίνητρα τα οποία θα είναι ικανά να:

- Καταστήσουν δυνατές όλες τις περιφέρειες να ενισχύσουν τα ατομικά δυνατά σημεία τους, να συνδυάσουν και να συνδέσουν τα δυνατά τους σημεία και τις δυνατότητές τους και να αναπτύξουν τη συνεργασία
- Να υποστηρίξουν τον επαναπροσανατολισμό στρατηγικών και προτύπων χωροταξικού σχεδιασμού, προκειμένου να διασφαλιστεί ισοδύναμο βιοτικό επίπεδο και στο μέλλον, το οποίο ισχύει ιδίως για την παροχή και την προσβασιμότητα υπηρεσιών και υποδομών εφοδιασμού σε όλες τις μερικές περιοχές της Γερμανίας, και
- Να ενισχύσουν το βελτιωμένο συντονισμό των τομεακών πολιτικών με χωρική επίπτωση με τις απαιτήσεις χωροταξικού σχεδιασμού.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός σε ομοσπονδιακό πολιτειακό και περιφερειακό επίπεδο ειδικά πρέπει να συνεχιστεί στο μέλλον για τη δημιουργία χωρικών δομών όσον αφορά αυτές τις κοινές έννοιες, να καθοδηγήσει ανάλογα την τοπική ανάπτυξη και να ελαχιστοποιήσει τις ανταγωνιστικές χωρικές χρήσεις, και αυτό πρέπει να γίνει κυρίως μέσω σχεδίων και προγραμμάτων. Στο βαθμό που τα αποδεδειγμένα εργαλεία κρατικού και περιφερειακού σχεδιασμού δεν επαρκούν για το σκοπό αυτό, πρέπει να αναπτυχθούν σύμφωνα με τη ζήτηση.

Τέλος, η Διάσκεψη των Υπουργών που είναι αρμόδιοι για την Χωρική Ανάπτυξη στη Γερμανία ενεργεί για να διασφαλίσει ότι οι έννοιες και οι στρατηγικές δράσης αντικατοπτρίζονται επίσης στην περαιτέρω ανάπτυξη χωρικών στρατηγικών του τομεακού σχεδιασμού της Ομοσπονδίας και των Ομοσπονδιακών Κρατών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

2.1 Έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης

Είναι γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια, ο όρος της βιώσιμης ανάπτυξης έχει απασχολήσει σε μεγάλο βαθμό την παγκόσμια κοινότητα δεδομένου ότι ο σχεδιασμός σε πλαίσια βιώσιμης ανάπτυξης και με βαρύτητα στην διάσταση του περιβάλλοντος άρχισε να ενσωματώνεται τις τελευταίες δεκαετίες. Πρωταρχικό και καθοριστικό ρόλο έτσι, διαδραματίζει η αστική βιωσιμότητα σε συνδυασμό με την παρακολούθησή της στη λήψη αποφάσεων, ενώ συμβάλλει παράλληλα και στη διαμόρφωση στρατηγικών και πολιτικών παγκόσμιου, εθνικού και τοπικού επιπέδου, που φαίνεται να αποτελεί προϋπόθεση ζωτικής σημασίας για τον σχεδιασμό.

Αν και η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης γενικότερα ποικίλλει, με την έκθεση Brundtland (που εκδόθηκε από τη Διεθνή Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη) καθιερώθηκε επίσημα ο όρος της βιώσιμης ανάπτυξης το 1987, αποδεικνύοντας ότι η ανάπτυξη που βασίζεται στην αειφορία αποτελείται από τρεις βασικές έννοιες : την οικονομική, την κοινωνική και την περιβαλλοντική και κάθε μία ξεχωριστά πρέπει να είναι ολοκληρωμένη και ισορροπημένη.

Σύμφωνα με την έκθεση Brundtland (WCED, 1987):

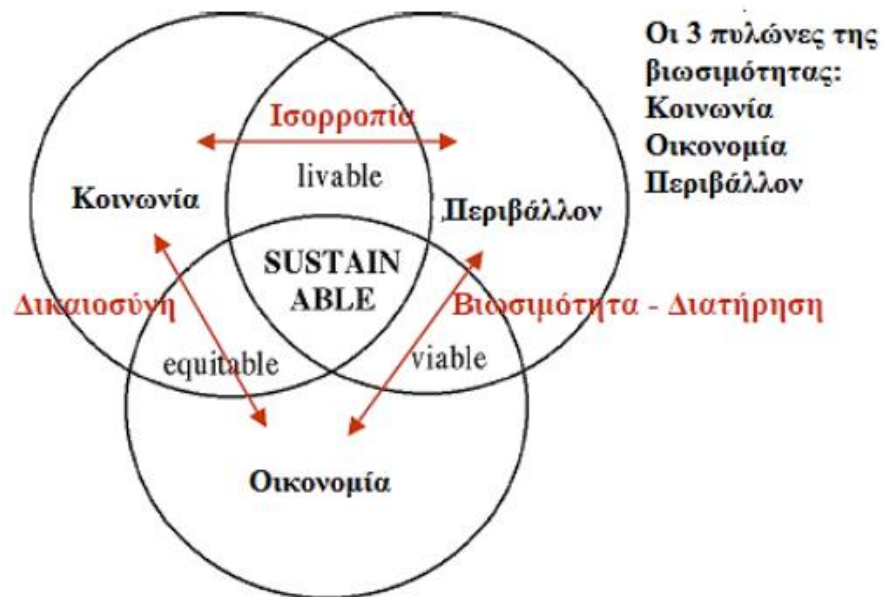
Βιωσιμότητα ή Αειφόρος Ανάπτυξη, είναι η ανάπτυξη που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις δικές τους ανάγκες.

Σαφέστερα, τρεις ήδη γνωστές σημαντικές αρχές που είναι υποχρεωτικό να διέπουν τη διαδικασία της βιώσιμης ανάπτυξης θεωρούνται οι εξής:

- **Αρχή της δικαιοσύνης μεταξύ των γενεών**, όπου πρέπει να μεριμνάει για τις επιπτώσεις κάθε ανθρώπινης δραστηριότητας ώστε οι μελλοντικές γενεές να εκπληρώσουν τις ανάγκες και τις προσδοκίες τους.
- **Αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης**. Δεδομένου ότι η αειφορία βασίζεται στον έλεγχο της ομοιόμορφης διανομής των πόρων και λαμβάνει υπόψη τις πρωταρχικές ανάγκες, η αρχή αυτή αναφέρεται στις τρέχουσες γενεές, όπου η φτώχεια θεωρείται πρωταρχική αιτία της υποβάθμισης.

- **Αρχή της διασυννοριακής ευθύνης.** Η αρχή αυτή επισημαίνει τη σημαντικότητα της διαχείρισης του παγκόσμιου περιβάλλοντος και των επιπτώσεων της ανθρώπινης δραστηριότητας, που δεν πρέπει να περιλαμβάνουν μία γεωγραφική μετατόπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Διάγραμμα 2.1. : Σχέση βιωσιμότητας με τους τρεις πυλώνες της

Πηγή (Tanguary, et al., 2010)

2.1.1. Ατζέντα 2030

Σύμφωνα με τον Γενικό γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, η Ατζέντα 2030 αποτελεί τη συλλογική προσπάθεια οικοδόμησης μιας δίκαιης παγκοσμιοποίησης. Το έτος 2015 θεωρήθηκε καθοριστικό έτος για την αειφόρο ανάπτυξη παγκοσμίως καθώς οι παγκόσμιοι ηγέτες ενέκριναν στη 70η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 25 Σεπτεμβρίου 2015 ένα νέο παγκόσμιο πλαίσιο αειφόρου ανάπτυξης: την Ατζέντα 2030 για την αειφόρο ανάπτυξη με βασικό πυρήνα τους στόχους αειφόρου ανάπτυξης (SDGs). Οι 17 στόχοι αειφόρου ανάπτυξης και οι 169 υποστόχοι, που υιοθετήθηκαν με την Απόφαση «Μετασχηματίζοντας τον Κόσμο μας: Η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη» (A/RES/70/1), αποδεικνύουν το μέγεθος και τη φιλοδοξία αυτής της νέας καθολικής ατζέντας. Επιδιώκουν να αξιοποιήσουν τους Αναπτυξιακούς

Στόχους μιας χιλιετίας και να ολοκληρώσουν όσα δεν πέτυχαν. Να συνειδητοποιήσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων και να ενσωματώσουν τις τρεις διαστάσεις της αειφόρου ανάπτυξης: την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική σε όλες τις τομεακές πολιτικές. Οι στόχοι αυτοί, πρόκειται να τονώσουν τη δράση τα επόμενα 15 χρόνια σε τομείς κρίσιμης σημασίας για την Ανθρωπότητα, τον Πλανήτη και την Ευημερία συνολικά. Βασική επιδίωξη της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί η αντιμετώπιση των διάφορων προκλήσεων που συγκαταλέγονται στους 5 άξονες:

- Άνθρωποι (People),
- Πλανήτη (Planet),
- Ευημερία (Prosperity),
- Ειρήνη (Peace),
- Εταιρική Σχέση (Partnership).

Η ΕΕ, επιπρόσθετα, διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της παγκόσμιας Ατζέντας του 2030, η οποία συνάδει πλήρως με το όραμα της Ευρώπης και έχει πλέον γίνει το προσχέδιο στον κόσμο για την παγκόσμια αειφόρο ανάπτυξη. Η Ατζέντα 2030 αποτελεί δέσμευση για εξάλειψη της φτώχειας και επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης έως το 2030 παγκοσμίως, διασφαλίζοντας ότι κανείς δεν θα μείνει πίσω. Όλες οι χώρες, ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες, έχουν κοινή ευθύνη για την επίτευξη των SDGs (European Commission, 2016).

Οι 17 SDGs παρέχουν ποιοτικούς και ποσοτικούς στόχους για τα επόμενα 15 χρόνια, θέτοντας το περιβάλλον ως βάση για την επίτευξη όλων των άλλων στόχων, γεγονός που τους καθιστά αλληλένδετους και συμπληρωματικούς επιδιώκοντας μια ολιστική προσέγγιση με πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα (Ασπρογέρακας & Δέλλα, 2019). Κάποιοι από τους βασικούς είναι αυτοί της αξιοπρέπειας, της σταθερότητας, της εξάλειψης της φτώχειας, της μείωσης των ανισοτήτων, της αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής και της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, ενός υγιούς πλανήτη, της κοινωνικής συνοχής και των δίκαιων και ανθεκτικών κοινωνιών και ευημερουσών οικονομιών. Οι στόχοι συμβάλλουν ακόμη στη διευκόλυνση μιας διαδικασίας σύγκλισης, μεταξύ των κρατών μελών, εντός των κοινωνιών και με τον υπόλοιπο κόσμο.

Η ατζέντα του 2030 παρέχει την ευκαιρία στην ΕΕ να αγκαλιάσει έντονα τον στρατηγικό της προσανατολισμό στην παγκόσμια προσπάθεια οικοδόμησης ενός βιώσιμου μέλλοντος, τον οποίο η Ένωση έχει διαμορφώσει μαζί με τους εταίρους της. Οι SDGs εφαρμόζονται ήδη μέσω πολλών πολιτικών της ΕΕ και ενσωματώνονται σε όλες τις προτεραιότητες της Επιτροπής.

Πίνακας 2.1. : ΟΙ 17 ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
1. Μηδενική Φτώχεια 2. Μηδενική Πείνα 3. Καλή Υγεία και Ευημερία
4. Ποιοτική Εκπαίδευση 5. Ισότητα των Φύλων 6. Καθαρό Νερό και Αποχέτευση
7. Φθηνή και Καθαρή Ενέργεια 8. Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη 9. Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές
10. Λιγότερες Ανισότητες 11. Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες 12. Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή
13. Δράση για το Κλίμα 14. Ζωή στο Νερό 15. Ζωή στη Στεριά
16. Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Θεσμοί 17. Συνεργασία για τους Στόχους

Πηγή : UNDP, ίδια επεξεργασία.

2.1.2. Ατζέντα 2030 και Ελλάδα

Όσο και για το μεγαλύτερο ποσοστό των χωρών έτσι και για την Ελλάδα, βασική επιδίωξη αποτελεί η διασφάλιση μιας βιώσιμης ισόρροπης ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς. Γ' αυτό το λόγο, η εφαρμογή του φιλόδοξου και μετασχηματιστικού πλαισίου της Ατζέντας 2030 και των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), που αποτελούν το μονοπάτι προς έναν κόσμο δικαιότερο, πιο ειρηνικό και ευημερούντα, προσδίδει ιδιαίτερη σημασία για την χώρα.

Η ανάγκη δημιουργίας ενός ισχυρού μακροπρόθεσμου θεσμικού μηχανισμού, που θα προσεγγίζει και θα περικλείει το σύνολο της κυβέρνησης, κατέστησε την Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (ΓΓΚ) αρμόδια κεντρική κυβερνητική δομή για το συντονισμό και την παρακολούθηση της εφαρμογής των Στόχων Αειφόρου Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών σε εθνικό επίπεδο (Άρθρο 43 του Ν. 4440/2016). Το έτος 2018, με την έκδοση της Εθελοντικής Εθνικής Αξιολόγησης (ΕΕΑ) της Ελλάδας που σήμερα αποτελεί μοναδικό κείμενο όσο αναφορά την εφαρμογή της ατζέντας για τη βιώσιμη ανάπτυξη, καθορίστηκαν 8 εθνικές προτεραιότητες για την προσαρμογή των 17 στόχων βιώσιμης ανάπτυξης δεδομένου τις εθνικές ανάγκες και συγκυρίες. Ακόμη, στην ΕΕΑ περιλαμβάνεται και η χαρτογράφηση των πολιτικών και των μέσων που κατέχει η χώρα για την εφαρμογή των ΣΒΑ, καθορίζοντας έτσι το σημείο έναρξης υλοποίησης της Ατζέντας. Παράλληλα με την ΕΕΑ συστάθηκε και ένα Διυπουργικό Δίκτυο Συντονισμού που συνδέει τις διάφορες πολιτικές στο πλαίσιο των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (Ασπρογέρακας & Δέλλα, 2019).

Πίνακας 2.2. : ΟΙ 8 ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Προώθηση μιας ανταγωνιστικής, καινοτόμου και βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης 2. Προώθηση πλήρους απασχόληση και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους 	
<ol style="list-style-type: none"> 3. Αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και παροχή καθολικής πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης 4. Μείωση των κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων και εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους 	
<ol style="list-style-type: none"> 5. Παροχή υψηλής ποιότητας εκπαίδευσης, χωρίς αποκλεισμούς 6. Ενίσχυση προστασίας και βιώσιμης διαχείρισης του φυσικού κεφαλαίου ως βάση για την κοινωνική ευημερία και τη μετάβαση προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα 	
<ol style="list-style-type: none"> 7. Δημιουργία αποτελεσματικών, υπεύθυνων και διαφανών θεσμών 8. Ενίσχυση ανοικτών, συμμετοχικών, δημοκρατικών διαδικασιών και προώθηση εταιρικών σχέσεων 	

Πηγή : Ασπρογέρακας και Δέλλα (2019) , Ιδία επεξεργασία

2.2 Βιώσιμη ανάπτυξη και χωρικός σχεδιασμός

Κοινή παραδοχή αποτελεί διαχρονικά ότι, η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης ποικίλει και οι ερμηνείες της εξαρτώνται κάθε φορά από την προσέγγιση και την οπτική του κάθε ομιλητή. Κάθε μια ξεχωριστή θεωρητική προσέγγιση της βιωσιμότητας υποστηρίζει διαφορετική παράμετρο της αειφορίας, ενισχύοντας είτε την οικονομική, είτε την οικολογική, είτε την κοινωνική διάσταση, ή ενισχύοντας έναν συνδυασμό των παραπάνω, διαμορφώνοντας έτσι μια πληθώρα ορισμών, αρχών και πολιτικών βιωσιμότητας.

Ο «χώρος» συγκαταλέγεται σε ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία της διάρθρωση των οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων αλλά και των παραγωγικών δραστηριοτήτων, στο πλαίσιο ενός παραγωγικού συστήματος, το οποίο συμπεριλαμβάνει τόσο τη χωρική όσο και τη θεσμική και κλαδική διάσταση. Συγχρόνως, γνώμονα του χωρικού

σχεδιασμού στο πλαίσιο αυτό της βιώσιμης ανάπτυξης, αποτελεί η ισόρροπη ανάπτυξη του χώρου σε περιφερειακό, εθνικό ή διεθνικό επίπεδο. Ο χωροταξικός σχεδιασμός υπογραμμίζεται ως καθοριστικό και ισχυρό εργαλείο αξιολόγησης και βελτίωσης του τρόπου σχεδιασμού των πόλεων, των μητροπολιτικών περιοχών, των περιφερειών, καθώς και των δραστηριοτήτων στον περιφερειακό και αστικό χώρο.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των πόλεων και των περιφερειών ανέκαθεν βρίσκονταν αντιμέτωπο με τις προκλήσεις της βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης, με την ανάγκη δηλαδή για κοινωνική συνοχή, προστασία του περιβάλλοντος και εξισορρόπηση της οικονομικής ανάπτυξης. Με την προϋπόθεση, ότι οι διάφορες πόλεις και περιοχές αυτές δεν αναπτύσσονται με την ίδια δυναμική λόγω των διαφορετικών γεωγραφικών, κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών, η Χωροταξία και ο χωρικός σχεδιασμός διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στον συντονισμό και στην παροχή ισότιμης πρόσβασης σε όλους τους πολίτες σε κάθε είδους υπηρεσίες και υποδομές.

Είναι άλλωστε χαρακτηριστικό το φαινόμενο των επιπτώσεων των φυσικών καταστροφών στις πόλεις και στην ύπαιθρο, των ιδιαίτερων προκλήσεων των ορεινών, παράκτιων και νησιωτικών περιοχών, της υποβάθμισης των συνθηκών διαβίωσης στις πόλεις (επιδείνωση περιβαλλοντικής και κλιματικής συνθήκης), των πιέσεων στη φυσική γη εξαιτίας της αστικής διάχυσης και πολλών ακόμη που καθιστούν αναγκαίο και άμεσο τον χωρικό σχεδιασμό για την αποφυγή αυτών των κινδύνων μέσα από ένα πλέγμα προληπτικών και ρυθμιστικών παρεμβάσεων.

Ως μέσο, ο χωροταξικός σχεδιασμός δημιουργεί λύσεις που στοχεύουν συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές, ενώ οι λύσεις ενσωματώνονται με λύσεις σε άλλες μεγαλύτερες ή μικρότερες περιοχές. Μπορεί να συντονίσει διάφορες πτυχές της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της κοινωνίας: αστική ανάπτυξη, ανάπτυξη σε αγροτικές περιοχές, αστικές-αγροτικές σχέσεις, ανάπτυξη υποδομών και περιβαλλοντικά ορθή χρήση γης και φυσικών πόρων. Ωστόσο, οι διαδικασίες σχεδιασμού βασίζονται και πρέπει να αναπτυχθούν περαιτέρω για να διασφαλιστεί η συμμετοχή του κοινού σε μια δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων, έτσι ώστε διάφορα κοινωνικά συμφέροντα να μπορούν να σταθμίζονται και να εξισορροποούνται στις αποφάσεις για την ανάπτυξη. Επομένως, η επιτυχία του εξαρτάται σημαντικά και από την ποιότητα της διακυβέρνησης και το πλαίσιο δράσης βιώσιμης ανάπτυξης που αυτή θέτει καθιστώντας την καθοριστικό συνδετικό κρίκο μεταξύ του χωρικού σχεδιασμού και της αειφόρου ανάπτυξης (Οικονόμου, 2000).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΧΩΡΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

3.1. Ορισμός και χαρακτηριστικά δεικτών

Σε γενικά πλαίσια, αποτελεί κοινή ομολογία ότι για να προσδιοριστεί ένας δείκτης υποχρεούται να απαντά σε βασικά ερωτήματα, όπως ποιο είναι το περιεχόμενο του, ποιος ο στόχος και τα χαρακτηριστικά του, πότε χρησιμοποιείται, ποια τα οφέλη από τη χρήση του και τέλος ποια η διαδικασία με την οποία επιλέγεται.

Όπως αναφέρει η Un-Habitat (2003), *‘ένας δείκτης είναι το βασικό εργαλείο για την μέτρηση της προόδου, χρησιμοποιώντας έναν κοινά συμφωνημένο ορισμό μιας συγκεκριμένης πτυχής της αστικής κατάστασης. Οι δείκτες ορίζουν τα δεδομένα που πρέπει να συλλεχθούν, ώστε να είναι σχετικά εύκολο να μετρηθούν και να ερμηνευτούν, και θα πρέπει να παρέχουν έγκυρες και αξιόπιστες πληροφορίες για τους στόχους που προορίζονται για μέτρηση’*.

Ακόμη, μπορεί να προσδώσει κάποια στοιχεία σε ένα θέμα μεγαλύτερης σημασίας ή να αποτελέσει ένδειξη και να κάνει πιο ορατή μία τάση ή ένα φαινόμενο που δεν είναι άμεσα ορατό, ενώ επιπροσθέτως παρέχει πληροφορίες σχετικά με την πρόοδο των κοινωνικών στόχων, όπως για παράδειγμα της βιώσιμης ανάπτυξης (Hammond, et al., 1995). Ειδικότερα, μπορεί να παρέχει πληροφορίες όχι μόνο σε μία ποσοτικοποιημένη μορφή, σε αντίθεση με τις απλές λέξεις και τις εικόνες, αλλά και σε μια πιο απλοποιημένη και εύκολα κατανοητή μορφή σχετικά με τα αποτελέσματα των στατιστικών, οικονομικών και επιστημονικών δεδομένων.

Ο πρωταρχικός στόχος των δεικτών αυτών έγκειται τόσο στη μέτρηση, την απλοποίηση και την αποτύπωση της απόδοσης όσο και στην αξιολόγηση και την παροχή μέτρων και δράσεων. Οποσδήποτε, αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία υλοποίησης στρατηγικών και στόχων, ενώ στο σύνολό τους αποτελούν κατευθυντήριο εργαλείο για το σχεδιασμό ή για την πολιτική και τελικά για την υλοποίηση του οράματος.

Ο χαρακτήρας τους μπορεί να είναι τόσο ποιοτικός όσο και ποσοτικός καθώς εξαρτάται κάθε φορά από το ζήτημα προς μελέτη. Το κυρίαρχο πλεονέκτημα των ποσοτικών δεικτών είναι η μεγαλύτερη ευκολία συλλογής και μέτρησή τους, σε αντίθεση με τους ποιοτικούς που τα αποτελέσματά τους δεν περιέχουν συνήθως αριθμητικά δεδομένα

και είναι δυσκολότερο να συλλεχθούν καθώς μετρούν δεδομένες καταστάσεις. Επιπρόσθετα, οι ποσοτικοί δείκτες είναι εκείνοι με τη μεγαλύτερη αντικειμενικότητα και περιγράφουν καλύτερα το φαινόμενο σε γλώσσα κατανοητή για την κοινότητα του ερευνητή.

Δεδομένου ότι οι δείκτες διαφέρουν από τα πρωτογενή ή τα στατιστικά δεδομένα καθώς παρέχουν νόημα πέρα από τις ιδιότητες τις οποίες κατέχουν, αποτελούν τη γέφυρα μεταξύ λεπτομερειακών δεδομένων και επεξηγηματικής πληροφορίας (Hardi & Barg, 1997). Τόσο ο τρόπος δημιουργίας των δεικτών, που διευκολύνει και επιταχύνει την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων αποδίδοντας μεγαλύτερη κατανόηση, όσο και η δυνατότητα παροχής συγκεντρωμένης πληροφορίας, που σε διαφορετική περίπτωση θα χρειαζόταν τη σύνθεση πολλών λεπτομερειακών δεδομένων, αποτελούν τα βασικά πλεονεκτήματά τους. Αδιαμφισβήτητα, σε αυτή την περίπτωση η επιλογή των κατάλληλων δεικτών για το επικείμενο κοινωνικό, οικονομικό, περιβαλλοντικό ή αστικό ζήτημα κατέχει σημαντικό ρόλο στην σύγκριση των αποτελεσμάτων μεταξύ διαφορετικών χωρών ή και χωρικών επιπέδων. Ο πανομοιότυπος ή αναλογικός τρόπος σχεδίασης, όσο είναι εφικτό, των δεικτών αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία των συγκρίσεων αυτών.

Σύμφωνα με την ορολογία του OECD, επισημαίνονται δύο σημαντικές λειτουργίες των δεικτών:

- Μείωση του αριθμού των μετρήσεων και των παραμέτρων που κανονικά θα έπρεπε να παρουσιάσουν ακριβώς την κατάσταση.
- Απλοποίηση της διαδικασίας επικοινωνίας η οποία παρέχει τα αποτελέσματα των μετρήσεων στο χρήστη.

Αποτελεσματικά, το μέγεθος του δείκτη και το επίπεδο λεπτομέρειας το οποίο παρέχει είναι αναγκαίο να είναι περιορισμένα. Ωστόσο, ανεξάρτητα από την απλοποίησή τους και την προσαρμογή τους στις ανάγκες των χρηστών, πρέπει να θεωρούνται ως έκφραση «βέλτιστης διαθέσιμης γνώσης».

Δεδομένου ότι οι δείκτες καλούνται να αντιπροσωπεύσουν ένα εμπειρικό μοντέλο της πραγματικότητας, κρίνεται απαραίτητο να στηρίζονται σε μια μεθοδολογία μέτρησης και παράλληλα να είναι ορθοί (Hammond, et al., 1995). Κατά συνέπεια, δύο από τα καθοριστικά χαρακτηριστικά των δεικτών είναι η ποσοτικοποίηση πληροφοριών και η απλοποίηση πληροφοριών των σύνθετων φαινομένων, στοχεύοντας στη βελτίωση της επικοινωνίας στους ενδιαφερόμενους.

Ακόμη, εκπληρώνουν τον κοινό σκοπό της βελτίωσης της επικοινωνίας σχετικά με τη λήψη αποφάσεων και τη μεταφορά πληροφοριών των τρεχόντων ζητημάτων της κοινωνίας και των διάφορων πολιτικών.

Επιπλέον, σύμφωνα με τους Vos, et al ένας επιτυχημένος και εύχρηστος δείκτης είναι αναγκαίο να τηρεί κάποιες προϋποθέσεις σε σχέση με τον τύπο και το περιεχόμενο του, όπως:

- να είναι αντιπροσωπευτικός ως προς το επιλεγμένο σύστημα
- να είναι επιστημονικά βάσιμος
- να είναι προσδιορίσιμος
- να περιλαμβάνει τιμές αναφοράς ή όρια
- να είναι αμερόληπτος παρέχοντας πληροφορίες χωρίς να επηρεάζεται από προκαταλήψεις
- να έχει προγνωστική σημασία
- η μορφή παρουσίασης των πληροφοριών να είναι ελκυστική

3.2 Τρόποι αναπαράστασης και επίπεδο χρήσης δεικτών

Οι δείκτες προς εξέταση που επιλέγονται κάθε φορά μπορούν να παρουσιαστούν και να αναλυθούν με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Πιο συχνά γίνονται μέσω:

- Περιγραφής σε κείμενο
- Γραφικής αναπαράστασης
- Αριθμητικών παρουσιάσεων
- Πινάκων
- Χαρτών

Ενώ πιο συγκεκριμένα, διάφορα εργαλεία αναλυτικής ενίσχυσης όπως κατώτατα όρια τιμών (thresholds), συγκριτικές τιμές (comparators), τιμές βασικής γραμμής (baseline values) και καθορισμένοι στόχοι προς επίτευξη (targets) καθίστανται απαραίτητα κάποιες φορές για την αποτελεσματικότερη ανάλυση των δεδομένων και την αφομοίωσή τους.

Κρίνεται απαραίτητο έπειτα να επισημανθεί ότι κάθε επιλεγόμενος δείκτης δύναται να χρησιμοποιηθεί σε πολλά επίπεδα, όπως κοινωνικά, τομεακά και εθνικά ή ακόμη και σε παγκόσμια, περιφερειακή και εθνική κλίμακα. Προσφέρει με αυτόν τον τρόπο τη δυνατότητα στους πολίτες και στους λήπτες αποφάσεων να αναγνωρίσουν κατά πόσο

οι τάσεις είναι στην επιθυμητή κατεύθυνση και ως εκ τούτου κατά πόσο οι τρέχουσες πολιτικές είναι λειτουργικές. Είναι σημαντικό οι επιλεγμένοι δείκτες να αντικατοπτρίζουν όχι μόνο τις γνώσεις των διαφόρων θεσμών αλλά και τις προσδοκίες της κοινωνίας, προωθώντας έναν συνεχή διάλογο με την κοινωνία για την ανάπτυξη δεικτών ευθυγραμμισμένων με τις ιδιαιτερότητες μιας χώρας ή περιοχής. Τέλος, όπως αναφέρουν και οι Hammond, et al., οι δείκτες είναι ικανοί να παρέχουν καθοδήγηση σε διάφορους εθνικούς οργανισμούς με βάση τις ανάγκες τους, τις προτεραιότητες και την αποτελεσματικότητα των πολιτικών τους (όπως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη).

3.3. Μέθοδοι συλλογής δεδομένων

Η δημιουργία τόσο ατομικών δεικτών όσο και συστημάτων αντίστοιχα, προϋποθέτει δεδομένα, των οποίων οι μέθοδοι συλλογής ποικίλλουν, δεδομένου ότι οι μετρήσεις από τις έρευνες πεδίου ή τις ήδη υπάρχον βάσεις δεδομένων δεν αποτελούν το μοναδικό μέσο. Τα δεδομένα απαιτούν διαφορετική μεταχείριση κάθε φορά, καθώς μπορεί να έχουν επέλθει επεξεργασία, με αποτέλεσμα να συνιστάται σε μεγάλο βαθμό η οργανωμένη συλλογή δεδομένων. Όσον αφορά τα ερευνητικά μέσα, η παρούσα εργασία βασίζεται σε μια βιβλιογραφική μελέτη που χρησιμοποιεί δευτερεύοντα δεδομένα. Κάποιοι από τους τρόπους συλλογής δεδομένων και πληροφοριών έχουν ως εξής:

- 1. Ήδη υπάρχουσες βάσεις δεδομένων:** Σε σχέση με τις παγκόσμιες βάσεις δεδομένων (π.χ. Eurostat, OECD), υπάρχουν και οι εθνικές βάσεις (στην περίπτωση της Ελλάδας η ΕλΣτατ) οι οποίες παρέχουν πιο συγκεκριμένες και επίκαιρες πληροφορίες. Εκτός από τις δημόσιες πηγές δεδομένων (και όταν αυτές δεν είναι αρκετές), υπάρχουν συμπληρωματικά και άλλες διάφορες υπηρεσίες, όπως οι κρατικοί φορείς, τα παρατηρητήρια, ή οι οργανισμοί κλπ. που μπορούν να παρέχουν εξίσου δεδομένα και πληροφορίες.
- 2. Χρήση Συστημάτων Γεωγραφικών Πληροφοριών (GIS):** Τα ΣΓΠ συμβάλλουν στη διαχείριση χωρικών πληροφοριών ενώ επεξεργάζονται και υπάρχουσες χωρικές πληροφορίες με σκοπό να διεξάγουν δεδομένα που αφορούν συγκεκριμένους δείκτες.

Με σκοπό να παρακολουθείται με επιτυχία η εφαρμογή της χωρικής και αστικής αειφορίας στον ελλαδικό χώρο και στα ελλαδικά δεδομένα, απαραίτητη κρίνεται η

εισαγωγή ενός αντικειμενικού εργαλείου αξιολόγησης πολιτικής, που θα λαμβάνει υπόψη αφενός τα διεθνή επιστημονικά δεδομένα, και αφετέρου διάφορους προβληματισμούς και έρευνες που γίνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο μέσω ποικίλων προγραμμάτων και πιο συγκεκριμένα του προγράμματος ESPON, που αποτελεί το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Εδαφικής Συνοχής.

Σύμφωνα με τον Παππά (2000), η χωρική στατιστική περιγράφει με αριθμητικό και συγκεντρωτικό τρόπο μια ποικιλία χωρικών τύπων που αφορούν χωρικά φαινόμενα και τις κατανομές τους. Ακόμη, ο Almeida (2012), εξηγεί ότι η χωρική ανάλυση αποτελείται από ένα σύνολο συνδεδεμένων διαδικασιών, των οποίων ο σκοπός είναι να δημιουργήσει ένα συμπερασματικό μοντέλο που προσθέτει τη χωρική μεταβλητή ως επεξηγηματικό του φαινομένου.

Ταυτόχρονα, η συλλογή δεικτών τόσο αειφορίας όσο και γενικότερα, καθώς και η καταγραφή και η παρουσίασή τους σε χάρτες σε κατανοητή για το ευρύ κοινό μορφή, είναι ικανή να υποβοηθήσει στην τεκμηρίωση των σχεδίων ανάπτυξης. Η επεξεργασία των δεικτών, ακόμη συμβάλει στο επίπεδο συλλογής πληροφοριών από τις σχετικές Υπηρεσίες ώστε αυτές να έχουν πολεοδομικό προσανατολισμό και να μπορέσουν να αποτελέσουν εργαλεία συλλογής δεδομένων, εξειδικευμένων στον πολεοδομικό προγραμματισμό και το σχεδιασμό. Τέλος, δεδομένου της σοβαρής έλλειψης αναλυτικών στοιχείων και δεδομένων βάσης, που θεωρούνται απόλυτα αναγκαία για την αποτελεσματικότερη τεκμηρίωση των χωροταξικών και πολεοδομικών επιλογών και αποφάσεων σε επίπεδο προγραμματισμού, οι δείκτες αυτοί μπορούν να προσφέρουν ευρύτερη κατανόηση των γενικότερων στόχων.

3.4. Χωρικοί δείκτες και βιώσιμος χωρικός σχεδιασμός

3.4.1. Πλαίσιο διαμόρφωσης χωρικών δεικτών και προϋποθέσεις

Όπως αναφέρει ο Κουτσόπουλος(2009), οι χωρικοί δείκτες οι οποίοι είναι άμεσα συνδεδεμένοι με την χαρτογραφική επιστήμη, αποτελούν ενδείξεις επί των διαδικασιών οι οποίες λαμβάνουν χώρα στον πραγματικό κόσμο. Πρόκειται για ειδικές μορφές εργαλείων εκτιμήσεων και αποτύπωσης και κατά συνέπεια εμπεριέχουν πολλαπλές δυνατότητες αλλά και αναπόφευκτους περιορισμούς στην περιγραφή παρελθόντων, υφιστάμενων και μελλοντικών εξελίξεων και τάσεων. Είναι ακόμη φανερό, ότι η χρήση τους συμβάλλει καταλυτικά στην παρακολούθηση (monitoring)

της εξέλιξης τόσο του Εθνικού όσο και του Περιφερειακού και Τοπικού επιπέδου και επιτρέπει τον αποτελεσματικό σχεδιασμό των δράσεων προς την κατεύθυνση αυτή. Ιδιαίτερο πλεονέκτημα των χωρικών αυτών δεικτών εν γένει, αποτελεί η παρακολούθηση της ιστορικής τους εξέλιξης, δηλαδή της μετακίνησης που παρουσιάζουν στο χώρο (Παππάς, 2000).

Ωστόσο, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι ένα μεγάλο ποσοστό δεικτών παρακολούθησης των οικιστικών συνόλων έχει υπάρξει διαθέσιμο στη διεθνή βιβλιογραφία διαχρονικά, τα οικιστικά σύνολα στην Ελλάδα παρουσιάζουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, γεγονός που καθιστά άμεση την ανάγκη δημιουργίας ενός εξειδικευμένου συστήματος δεικτών παρακολούθησης που θα λαμβάνει υπόψη τις διάφορες ιδιαιτερότητές τους (φυσιογνωμία, περιφερειακά δεδομένα, πλαίσιο περιφερειακής ανάπτυξης). Ένα σύστημα δεικτών αποτελείται από διάφορους δείκτες που σχετίζονται από λογική και λειτουργική άποψη. Περιγράφουν και παρέχουν πληροφορίες για διάφορα φαινόμενα που σχετίζονται μεταξύ τους ή που πρέπει να ερμηνεύονται με συντονισμένο τρόπο και προσδίδει συστηματικές πληροφορίες για το σκοπό της αξιολόγησης (ΟΟΣΑ, 2003).

Δεδομένου ότι η προσέλκυση του ενδιαφέροντος των τελικών χρηστών (επαγγελματίες αναλυτές και επιστήμονες, πολιτικοί και απλό κοινό) αποτελεί ζωτικό παράγοντα, είναι απαραίτητο η πληροφορία των δεικτών να παρουσιάζεται σε μορφή ελκυστική προς αυτούς και ταυτόχρονα άμεσα κατανοητή. Παράλληλα, εξίσου κρίσιμο θεωρείται οι δείκτες να είναι αντιπροσωπευτικοί προς το σύστημα, τόσο για το χωρικό όσο και για οποιοδήποτε άλλο πεδίο και να αποδίδουν την πληροφορία χωρίς να ευνοούν συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες. Τέλος, αν οι επιλεγόμενοι δείκτες δεν παρέχουν τη δυνατότητα πρόβλεψης, η σχέση του δείκτη με το σχεδιασμό και τη βιώσιμη ανάπτυξη δεν θα είναι άμεση με αποτέλεσμα να περιορίζεται στην απόδοση τάσεων ή φαινομένων του παρελθόντος (Φώτης, 2009).

Η βέλτιστη επιλογή ενός μίγματος δεικτών είναι ικανή να παρέχει μια συνεχή και ολοκληρωμένη παρακολούθηση της εξελικτικής πορείας των πόλεων και να υποβοηθά καταλυτικά στη δημιουργία ενός "πλέγματος" αποτελεσματικών επιμέρους παρεμβατικών πολιτικών, ενταγμένων σε μία γενικότερη οικιστική πολιτική που είναι απαραίτητο να αξιοποιεί αφενός τη διεθνή εμπειρία αλλά να είναι παράλληλα και προσαρμοσμένη στην ελληνική πραγματικότητα (Κουτσόπουλος, 2009).

Σύμφωνα με τα ελληνικά χαρακτηριστικά, η δημιουργία προδιαγραφών των χωρικών δεικτών παρακολούθησης των πλαισίων τόσο εθνικού όσο και περιφερειακού επιπέδου, αποτελεί ιδιαίτερα σύνθετη υπόθεση και προϋποθέτει τον συνυπολογισμό ποικίλων παραγόντων. Πιο συγκεκριμένα, για την επίτευξη της δημιουργίας αυτής στον ελλαδικό χώρο επιβάλλονται επιπρόσθετοι περιορισμοί όπως η ολοκληρωμένη προσέγγιση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών θεμάτων και προβλημάτων που αντιμετωπίζονται στην Ελλάδα αλλά και η άμεση θεματική κατάταξη βάσει των χαρακτηριστικών και των ιδιαιτεροτήτων των ελληνικών οικιστικών συστημάτων.

3.4.2. Προτεινόμενοι δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης ESPON

Τόσο ο υφιστάμενος μηχανισμός του ESPON και άλλων διεθνών οργανισμών όπως ΟΟΣΑ, Eurostat κ.α. όσο και η συνολική προσέγγισή τους, είναι δυνατό να αποτελέσουν τον πυλώνα του εθνικού συστήματος παρακολούθησης της πορείας προς τη βιώσιμη ανάπτυξη και την επίτευξη τελικά των στόχων της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής.

Οι δείκτες που έχουν αναπτυχθεί από τα έργα ESPON, καλύπτοντας για πρώτη φορά την ευρύτερη ευρωπαϊκή επικράτεια και τις περιφέρειές της, παρέχουν τη βάση για την ανάπτυξη ενός χωροταξικού συστήματος πληροφοριών.

Τα δεδομένα περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα δεικτών, επιτρέποντας τη χωρική παρακολούθηση, τις αναλύσεις καταστάσεων και τάσεων καθώς και συμβουλές χωρικής πολιτικής, συμπεριλαμβανομένης της αξιολόγησης της επίτευξης πολιτικών στόχων. Η επιλογή βασικών δεικτών, ωστόσο, είναι περιορισμένη και για ορισμένα από τα θέματα σχεδόν μηδενική, όπως για παράδειγμα για την αειφόρο ανάπτυξη (υπό την περιβαλλοντική της έννοια) αλλά και για τον τομέα της κοινωνικής συνοχής (εισόδημα, δημόσια υγεία κλπ.). Γ' αυτό το λόγο γίνεται μια σύνθετη παρουσίαση κάποιων επιλεγμένων δεικτών από τους παραπάνω διεθνείς οργανισμούς.

Σύμφωνα με την ομάδα εργασίας του ESPON, η οποία έχει σχηματίσει μια σειρά από χωροταξικούς δείκτες, οι επιλεγμένοι δείκτες ταξινομούνται σε διάφορα θεματικά πεδία και έχουν ως επίπεδο αναφοράς κυρίως το NUTS 2, δηλαδή τις Περιφέρειες ή/και το NUTS 3, δηλαδή τους Νομούς. Κάποιοι από τους δείκτες αυτούς απεικονίζονται παρακάτω και σε χαρτογραφική μορφή.

Πίνακας 3.1. : ΔΕΙΚΤΕΣ ESPON

Θεματικό πεδίο : Πληθυσμός

- Φυσική Μεταβολή πληθυσμού
- Πληθυσμιακή Πυκνότητα
- Μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού
- Δείκτης γεννητικότητας

Θεματικό πεδίο : Απασχόληση και αγορά εργασίας

- Παραγωγικότητα της εργασίας
- Συνολικός ενεργός πληθυσμός
- Δείκτης μακροχρόνιας ανεργίας
- Δείκτης ανθρωπίνου κεφαλαίου

Θεματικό πεδίο : Πλούτος και παραγωγή

- ΑΕΠ κατά κεφαλή (σε ΜΑΔ και απόλυτες τιμές)
- Απόκλιση του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) ως προς το μέσο όρο (100) της ΕΕ

Θεματικό πεδίο : Μεταφορές

- Αριθμός επιβατικών αεροδρομίων
- Αριθμός επιβατικών λιμένων
- Τυπολογία κόμβων συνδυασμένων μεταφορών
- Δυνητική προσπελασιμότητα με όλα τα μεταφορικά μέσα προς το μέσο όρο του χώρου του ESPON (=100)
- Μερίδιο χρήσης Δημόσιων Αστικών Συγκοινωνιών (ποσοστό ΔΑΣ στο σύνολο των μετακινήσεων)

Θεματικό πεδίο : Έρευνα και Ανάπτυξη

- Συνολική ακαθάριστη εγχώρια δαπάνη για Ε&Α ως ποσοστό του ΑΕΠ
- Ποσοστό απασχολούμενων σε δραστηριότητες Ε&Α

Θεματικό πεδίο : Κοινή ωφέλεια

- Συμμετοχή των ΑΠΕ στη συνολική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας
- Τελική κατανάλωση ενέργειας κατά πηγή και τομέα / κλάδο της παραγωγής

Θεματικό πεδίο : Χρήσεις γης

- Ποσοστό ανθρωπογενών χρήσεων
- Ένταση εκτός σχεδίου δόμησης
- Αριθμός αυθαίρετων κατοικιών

Θεματικό πεδίο : Περιβάλλον

- Εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου (CO₂, CH₄, N₂O, HFC, PFC)
- Εκπομπές ρύπων (προδρομών ενώσεων όζοντος, οξειδίων [NO_x, SO_x], VOCs, CO)

- Ημέρες υπέρβασης ορίων συγκέντρωσης ρύπων (σωματίδια, όζον, NO₂, SO₂) κατ' έτος
- Ερημοποίηση (ευαισθησία εδαφών και ποσοστό εδαφών που απειλούνται από την ερημοποίηση)
- Παραγόμενος όγκος βιομηχανικών αποβλήτων κατ' έτος
- Διαχείριση απορριμμάτων (ποσοστό τελικής διάθεσης σε ΧΥΤΑ και ΧΑΔΑ)
- Ανακύκλωση (ποσοστό ανακυκλωμένων απορριμμάτων επί του συνόλου)

Θεματικό πεδίο : Γεωργία

- Βιολογικές καλλιέργειες (συνολική έκταση και ποσοστό στο σύνολο των καλλιεργούμενων εκτάσεων)

Θεματικό πεδίο : Τουρισμός

- Πληρότητα κλινών τουριστικών καταλυμάτων

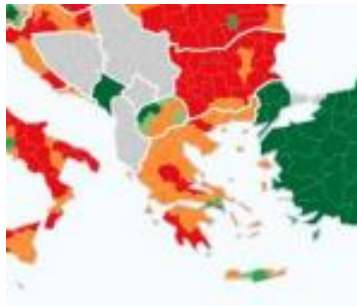
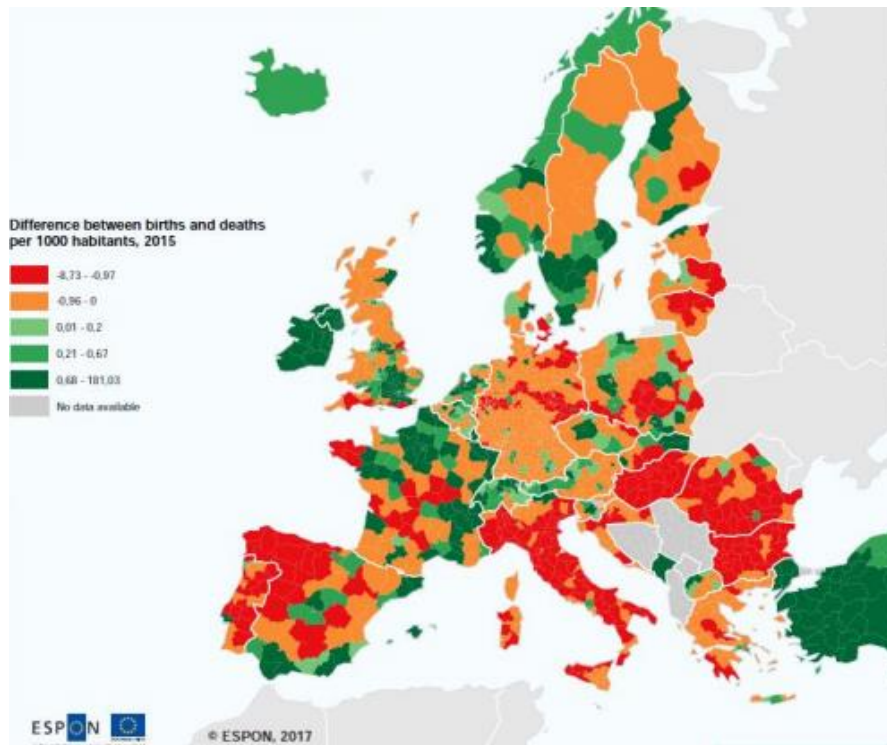
Ιδία επεξεργασία

Ειδικότερα για τον Ελληνικό χώρο, δεδομένου ότι παρουσιάζει κάποιες επιπλέον ιδιαιτερότητες σε σχέση με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες (διαδικασίες χωροταξικού σχεδιασμού, μοντέλο ανάπτυξης κ.α.), η υπεύθυνη ομάδα του ESPON επισημαίνει κάποιους συμπληρωματικούς δείκτες:

- Ένταση εκτός σχεδίου δόμηση
- Πληρότητα Οργανωμένων Υποδοχέων Μεταποιητικών Δραστηριοτήτων
- Ποσοστό των μεταναστών στο συνολικό πληθυσμό
- Πληθυσμιακή πυκνότητα αστικών κέντρων
- Δείκτης μακροχρόνιας ανεργίας (άνω των 12 μηνών), συνολικά και κατά φύλο
- Πυκνότητα δικτύου αυτοκινητοδρόμων (αριθμός χλμ. αυτοκινητοδρόμων προς εκατομμύρια κατοίκους)
- Βαθμός καταπάτησης δημόσιων γαιών και δασικών εκτάσεων
- Επάρκεια κοινοχρήστων χώρων αστικών κέντρων (αναλογία κοινοχρήστων χώρων και χώρων πρασίνου ως προς τον πληθυσμό)
- Διαχείριση απορριμμάτων (ποσοστό τελικής διάθεσης σε ΧΥΤΑ και ΧΑΔΑ)
- Ένταση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (εκπομπές / ΑΕΠ)
- Όγκος βιομηχανικών αποβλήτων / ΑΠΑ βιομηχανικού τομέα

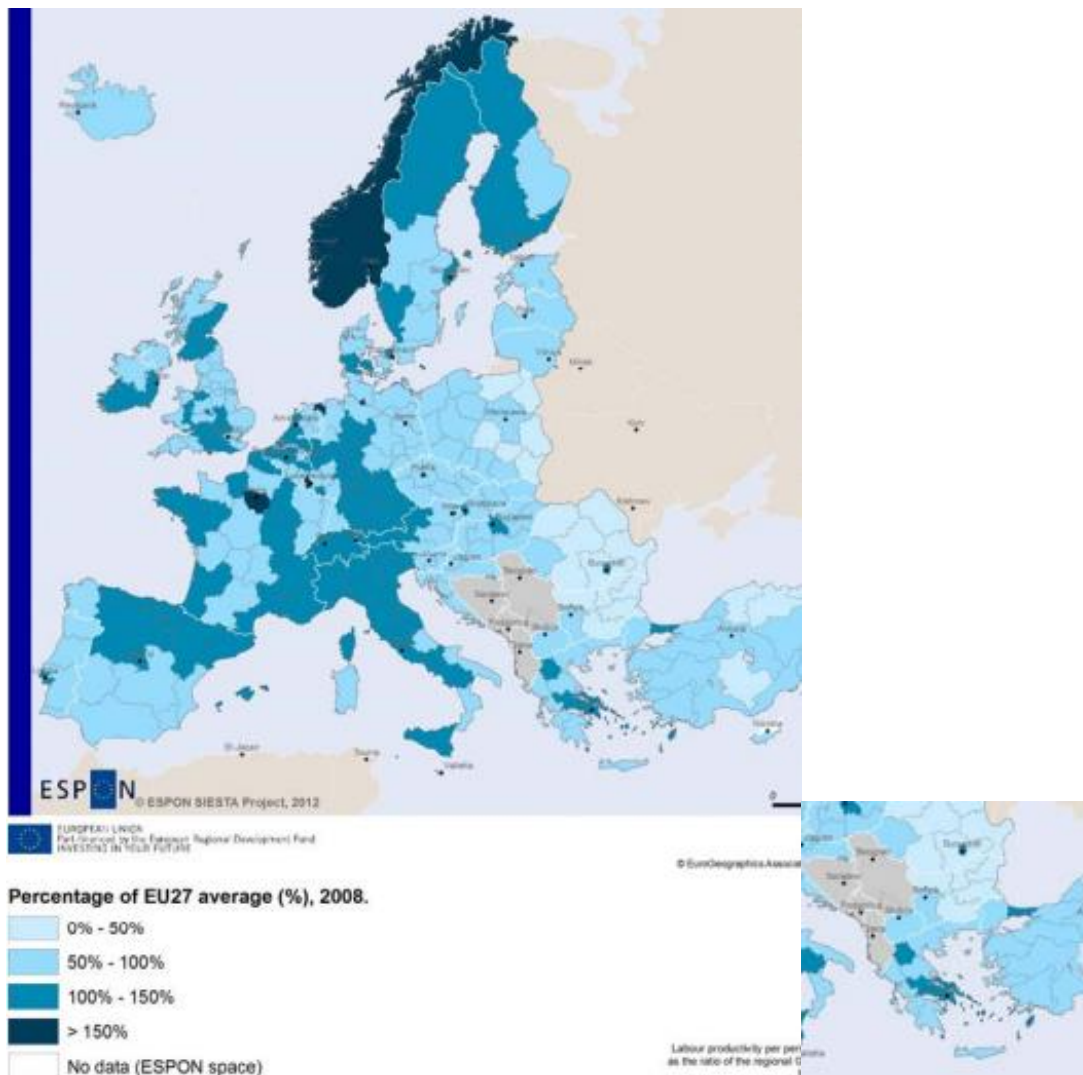
Χαρτογραφική απεικόνιση

Χάρτης 1 : Φυσική μεταβολή πληθυσμού (έτος βάσης 2015)

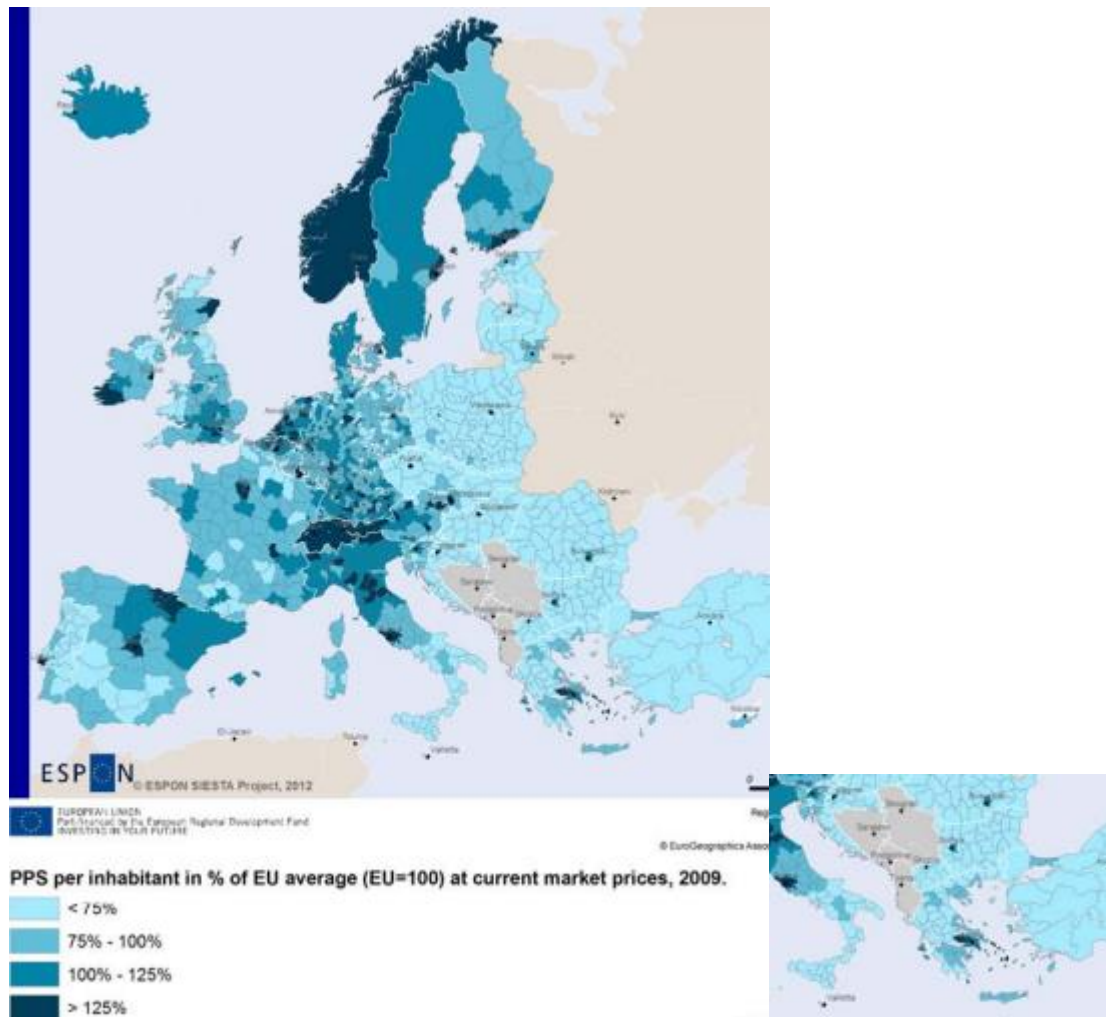
Πηγή : ESPON 2020 Data and Maps Updates project, 2017

Χάρτης 2 : Παραγωγικότητα της εργασίας

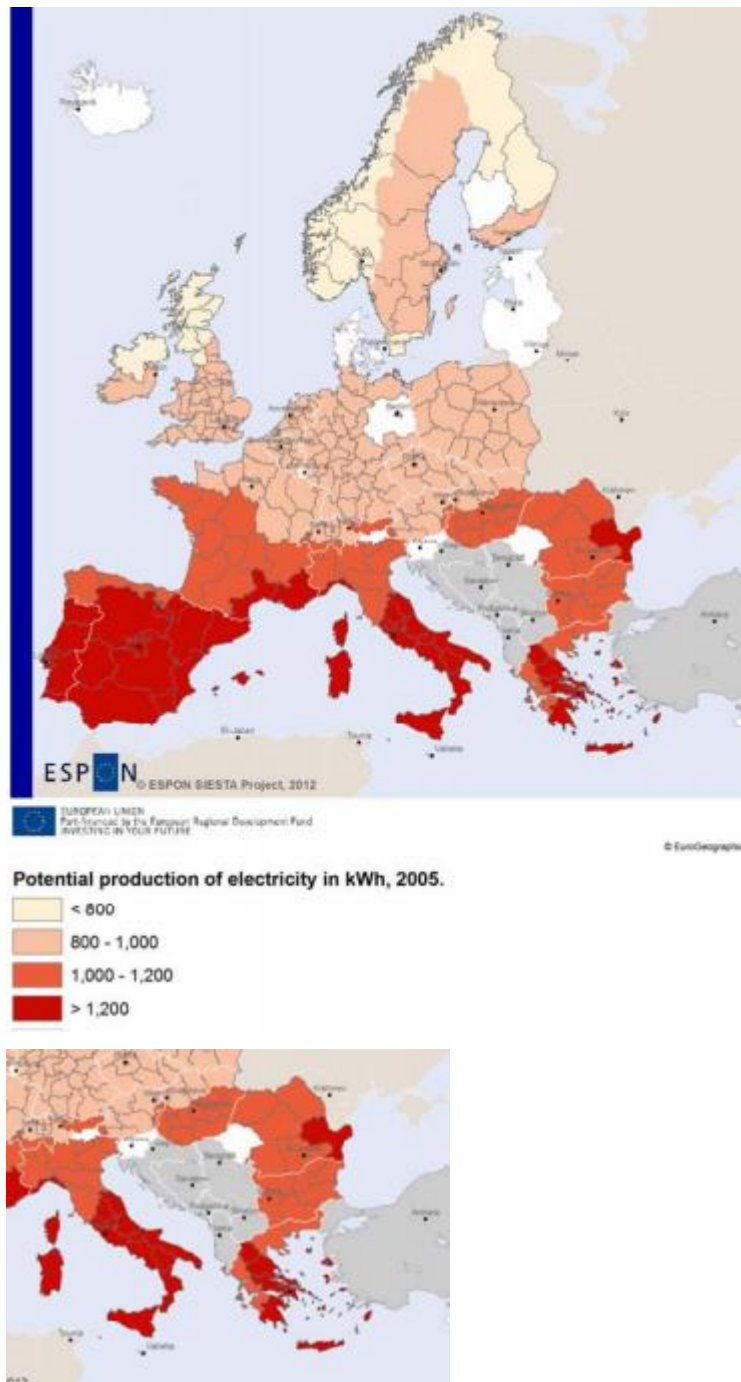
Πηγή : ESPON 2020 Data and Maps Updates project, 2017

Χάρτης 3 : Απόκλιση του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) ως προς το μέσο όρο (100) της ΕΕ

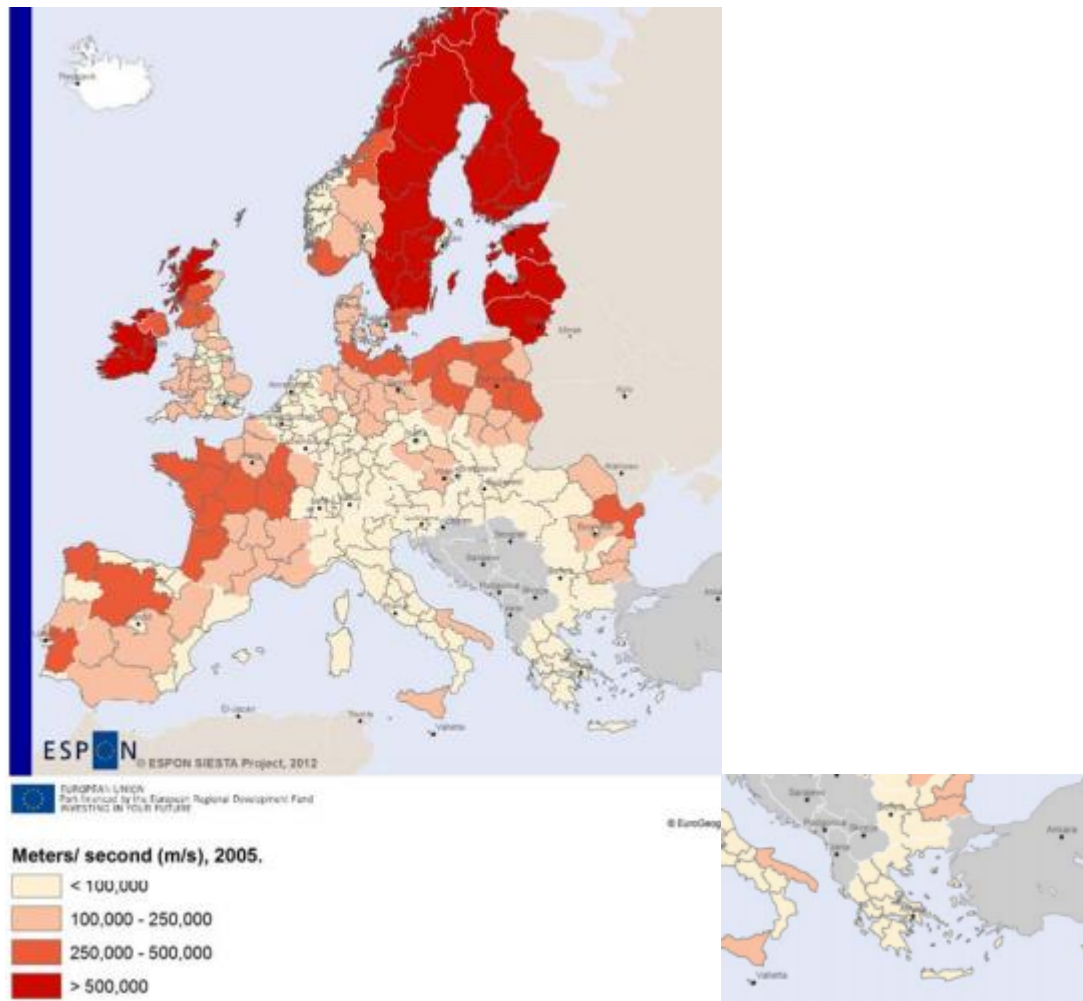
Πηγή : ESPON SIESTA project , 2012

**Χάρτης 4: Συμμετοχή των ΑΠΕ στη συνολική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από Φωτοβολταϊκά**

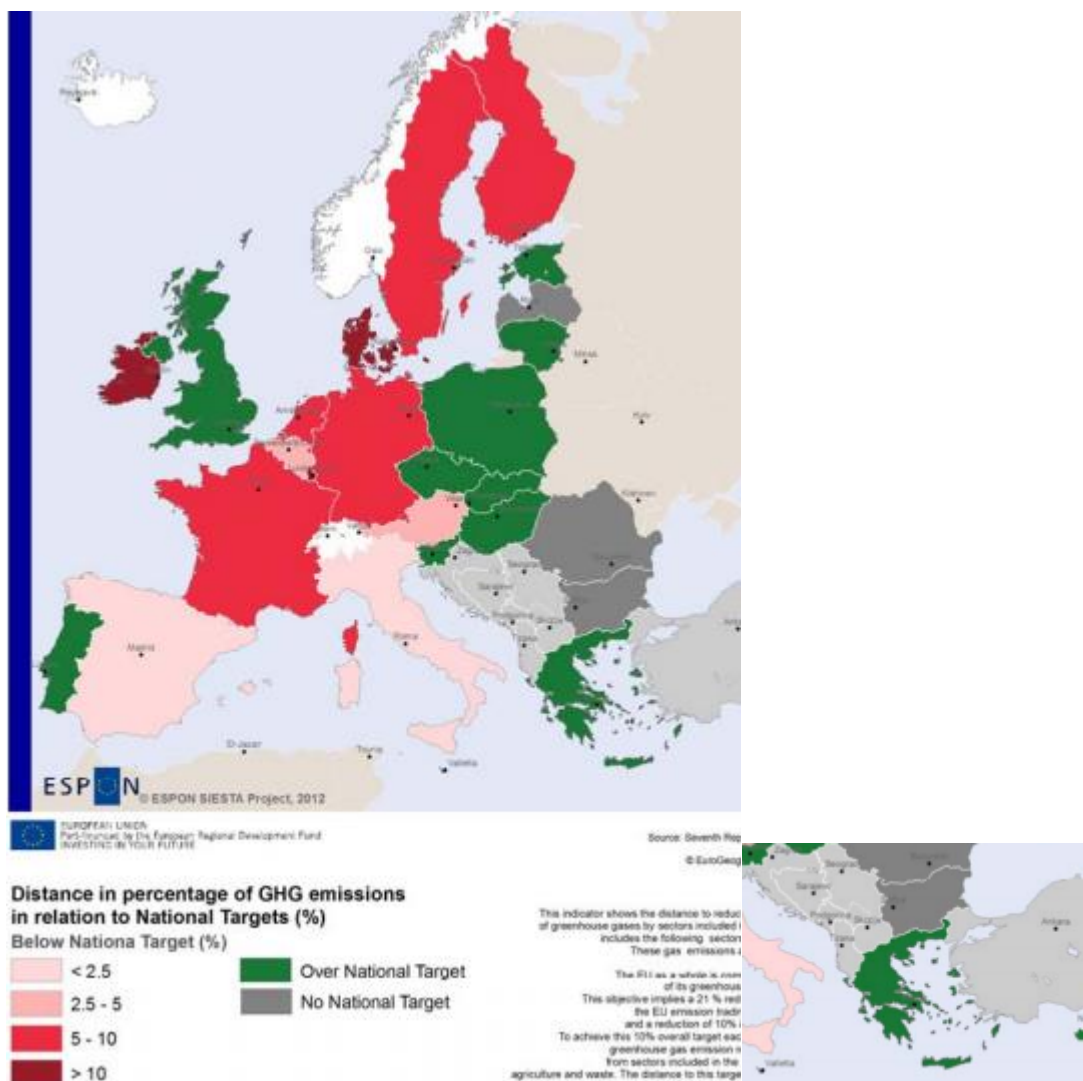
Πηγή : ESPON SIESTA project , 2012

**Χάρτης 5: Συμμετοχή των ΑΠΕ στη συνολική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από Αιολική ενέργεια**

Πηγή : ESPON SIESTA project , 2012

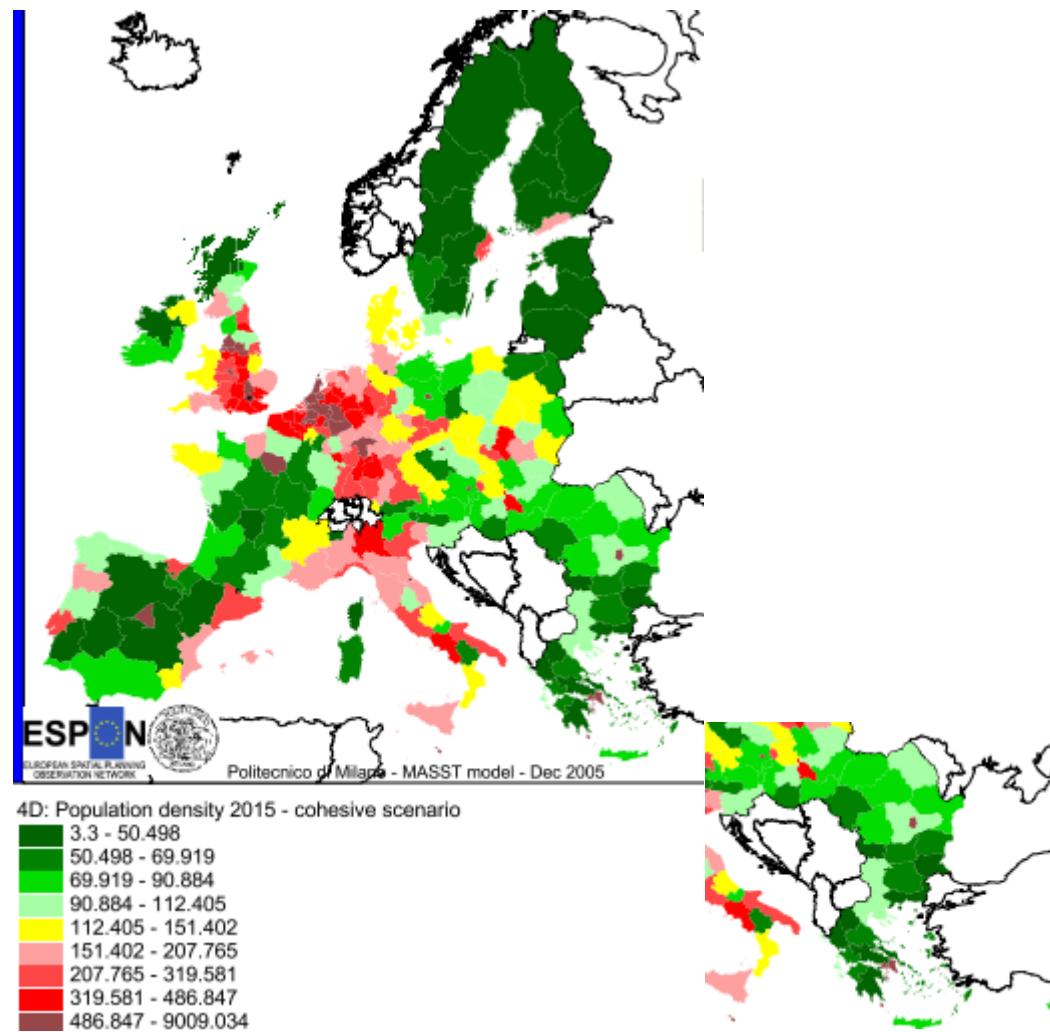
Χάρτης 6: Η αλλαγή στις εθνικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου που αντιπροσωπεύεται ως απόσταση από τους εθνικούς στόχους του 2020 (2005-2009).

Πηγή : ESPON SIESTA project , 2012

Με πράσινο χρώμα απεικονίζονται οι χώρες οι οποίες έχουν ήδη φτάσει τον εθνικό τους στόχο. Οι χώρες αυτές, στις οποίες κατατάσσεται και η Ελλάδα, ήταν υποχρεωμένες να μειώσουν τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου μέχρι το 2020 και έχουν ήδη επιτύχει τον στόχο της μείωσης.

Χάρτης 7 : Πληθυσμιακή πυκνότητα έτους 2015

Πηγή : ESPON project 3.3 , 2016

3.4.3. Συμβολή δεικτών στον βιώσιμο χωρικό σχεδιασμό

Σε λιγότερο από δύο δεκαετίες, από τότε που η ιδέα της αειφόρου ανάπτυξης καθιερώθηκε σε πολιτικούς και ακαδημαϊκούς κύκλους, ο αριθμός των παραγόμενων δεικτών έχει αποτελέσει πρόκληση. Διεθνείς, εθνικοί, τοπικοί, δημόσιοι και ιδιωτικοί οργανισμοί έχουν ξεκινήσει προσπάθειες για την παροχή μέτρων της μακροπρόθεσμης ικανότητας της φύσης και της κοινωνίας να επιβιώσουν και να ευημερήσουν μαζί, καθώς και να καθοδηγήσουν τον σχεδιασμό και τη χάραξη πολιτικής κατά τη μετάβαση σε βιώσιμα μέσα διαβίωσης. Παράλληλα αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο η σημασία του σχεδιασμού για αειφόρο ανάπτυξη. Με την πάροδο του χρόνου, οι έννοιες της αειφόρου ανάπτυξης και του σχεδιασμού για αειφόρο ανάπτυξη έχουν εξεταστεί προσεκτικά και έχουν επαναπροσδιοριστεί. Παρόμοια, έχει αμφισβητηθεί σοβαρά η χρησιμότητα και η ικανότητα των δεικτών να καθοδηγήσουν την πολιτική.

Στο πλαίσιο του προγραμματισμού, ένα κεντρικό ερώτημα είναι εάν οι υπάρχοντες δείκτες μετρούν αυτό που οι σχεδιαστές και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θεωρούν ως βιώσιμη ανάπτυξη συγκεκριμένων χωρικών συστημάτων. Στην πράξη, το ερώτημα είναι εάν οι υπάρχοντες δείκτες ικανοποιούν τις βασικές ανάγκες υποστήριξης αποφάσεων του σχεδιασμού για αειφόρο ανάπτυξη, καθώς η αξιολόγηση των δεικτών από τον προγραμματισμό δεν φαίνεται να υπάρχει ακόμη (Briassoulis, 2001).

Τα κρίσιμα ζητήματα στο σχεδιασμό περιστρέφονται γύρω από ένα σύνολο αλληλένδετων ερωτήσεων: «Ποιος», «τι», «πού», «πότε», «γιατί» και «πώς». Στο σχεδιασμό για βιώσιμη ανάπτυξη, οι ερωτήσεις «πού» και «πότε» έρχονται πρώτες, καθώς το χωρικό σύστημα και το χρονοδιάγραμμα αναφοράς καθορίζει όλες τις άλλες εκτιμήσεις και το πεδίο εφαρμογής του προβλήματος σχεδιασμού.

Ο σχεδιασμός για αειφόρο ανάπτυξη μπορεί να θεωρηθεί ως μια συνεχής διαδικασία του σχεδιασμού δράσεων που θα βοηθήσουν τα χωρικά συστήματα να επιτύχουν και να συντηρήσουν μη φθίνοντα επίπεδα ευημερίας μακροπρόθεσμα. Οι δείκτες έχουν από καιρό αναγνωριστεί ως επιθυμητά όργανα, ή αλλιώς «ράβδοι μέτρησης», για την αξιολόγηση και παρακολούθηση της προόδου προς την αειφόρο ανάπτυξη (Selman, 1999). Κατά τον προγραμματισμό, οι δείκτες καθίστανται ικανοί να υποστηρίξουν αποφάσεις σε τέσσερις κύριες λειτουργίες:

1. Περιγραφή ή εξήγηση της κατάστασης των χωρικών συστημάτων και της απόκλισης από κάποια κατάσταση αναφοράς.

2. Εκτίμηση επιπτώσεων και αξιολόγηση της επίδρασης συγκεκριμένων δράσεων στην κατάσταση των χωρικών συστημάτων και της απόκλισής τους από κάποια κατάσταση αναφοράς.

3. Πρόβλεψη μελλοντικών συνθηκών των χωρικών συστημάτων κάτω από διάφορα σενάρια κοινωνικό-οικονομικής και περιβαλλοντικής αλλαγής.

4. Παρακολούθηση με σκοπό τον εντοπισμό αλλαγών στην κατάσταση των χωρικών συστημάτων και την υποστήριξη κατάλληλων διορθωτικών ενεργειών.

Ταυτοχρόνως, σε συνδυασμό με την έλευση της έννοιας της αστικής αειφορίας σε πολιτικούς και ακαδημαϊκούς κύκλους, αναπτύχθηκε ένα ευρύ φάσμα πρωτοβουλιών μέτρησης για την παρακολούθηση και τη σύγκριση των επιδόσεων αειφορίας των πόλεων παγκοσμίως (π.χ. ISO 2018, Παγκόσμια πλατφόρμα για βιώσιμες πόλεις, 2018). Συγκεκριμένα, η ανάπτυξη και η χρήση δεικτών αειφορίας έχει πολλαπλασιαστεί τόσο γρήγορα που ορισμένοι συγγραφείς περιγράφουν το πεδίο ως «βιομηχανία δεικτών» (Briassoulis, 2001). Μια τέτοια «έκρηξη δεικτών» προέρχεται από διάφορους παράγοντες, όπως η θολερότητα της έννοιας της βιωσιμότητας, η αυξημένη διαθεσιμότητα δεδομένων και το πλήθος των σκοπών για τους οποίους χρησιμοποιούνται αξιολογήσεις αειφορίας (Tanguay et al., 2010).

Ωστόσο, το βέλτιστο μέγεθος του σχετικού χωρικού συστήματος δεν είναι εύκολο να προσδιοριστεί. Η βιωσιμότητα των μικρών περιοχών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από εξωτερικούς παράγοντες που είναι πέρα από τον άμεσο έλεγχό τους. Οι μεγάλες περιοχές είναι πιο αυτόνομες αλλά περιλαμβάνουν πολλές και διαφορετικές διαστάσεις, χωρικά επίπεδα και παράγοντες που κάνουν τον προγραμματισμό δυσχερή και επιφέρουν προβλήματα και δυσκολία στην εφαρμογή του σχεδίου. Ακόμη, οι κοινές ονομασίες «τοπικού», «περιφερειακού», «εθνικού» και «διεθνούς» επιπέδου έχουν μεταβλητή χωρική κάλυψη. Το περιφερειακό επίπεδο είναι εκείνο το οποίο προτείνεται ως κατάλληλο επίπεδο, μεταξύ τοπικών και εθνικών δομών λήψης αποφάσεων, στις οποίες συνήθως ενσωματώνονται περιβαλλοντικές, οικονομικές, κοινωνικό-πολιτιστικές και πολιτικές διαδικασίες (Briassoulis, 2001).

Όποια όμως και αν είναι η φύση και το μέγεθός τους, το γεγονός παραμένει ότι όλα τα χωρικά συστήματα είναι ανοιχτά και αλληλοεπιδρούν με το εξωτερικό τους περιβάλλον. Όσον αφορά τον σχεδιασμό για αειφόρο ανάπτυξη, οι στόχοι συνήθως τίθενται μακροπρόθεσμα. Ωστόσο, συχνό φαινόμενο είναι να περιορίζονται σε μικρότερους χρονικούς ορίζοντες λόγω αβεβαιότητας, έλλειψης κατάλληλων μέσων,

ηθικών επιλογών και ανισορροπιών που περιορίζουν το σύνολο των επιλογών εφικτού και βιώσιμου αστικού σχεδιασμού.

Αποδοτικό θα ήταν επιπλέον να αναφερθεί, ότι η προσέγγιση για την επιλογή των δεικτών γενικά θα μπορούσε να ταξινομηθεί σε δύο γενικές κατηγορίες. Την top-down (από πάνω προς τα κάτω) προσέγγιση ή bottom-up (από κάτω προς τα πάνω) προσέγγιση. Στην πρώτη περίπτωση, οι φορείς χάραξης πολιτικής είναι εκείνοι που καθορίζουν τους στόχους και τους δείκτες, ενώ παράλληλα τα δεδομένα που συλλέγονται και τελικά χρησιμοποιούνται κατέχουν μια ιδιαιτερότητα και απαιτούν από τους ειδικούς-επιστήμονες να τα ερμηνεύσουν. Στην περίπτωση της bottom-up προσέγγισης, η διαδικασία εστιάζει και βασίζεται στην κοινότητα, ενώ ακόμη περιλαμβάνει εκτεταμένες διαβουλεύσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη στοχεύοντας στην επιλογή των κατάλληλων δεικτών. Υπάρχει ακόμη δυνατότητα συνδυασμού των δυο προσεγγίσεων, για τη δημιουργία ενός υβριδικού μοντέλου (CIDA, 2012).

Ωστόσο, όπως έχει διαχρονικά αποδειχθεί, το μεγαλύτερο ποσοστό των δεικτών συγκεντρώνεται κυρίως στο διεθνές ή στο εθνικό επίπεδο και ελάχιστα στο περιφερειακό. Από μια όψη αυτό μπορεί να θεωρηθεί σωστό, καθώς σε κάθε επίπεδο ενυπάρχουν διαφορετικά προβλήματα και ιδιαιτερότητες που μετριοούνται και αντιπροσωπεύονται κατάλληλα από διαφορετικούς δείκτες. Ωστόσο από την άλλη, η διεθνή και εθνική κλίμακα δεν αποτελούν τα μοναδικά επίπεδα που διαμορφώνουν και εφαρμόζουν τις διάφορες πολιτικές. Υπό το πρίσμα του γνωστού συνθήματος για την αειφόρο ανάπτυξη, «σκέψου συνολικά, λειτούργησε τοπικά» γίνεται αντιληπτό ότι η μεγαλύτερη ανάγκη για δυναμική καθοδήγηση έγκειται στο τοπικό επίπεδο, στο οποίο λαμβάνουν μέρος οι περισσότερες δραστηριότητες.

Γ' αυτό το λόγο, κρίσιμο είναι η ύπαρξη σαφήνειας μεταξύ των δεικτών που αντιστοιχούν σε διαφορετικά χωρικά επίπεδα, με σκοπό να επιτυγχάνονται οι απαραίτητες συγκρίσεις και συσχετίσεις μεταξύ τους και πιο συγκεκριμένα, για να τους καθιστά ικανούς να αξιολογήσουν την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης σε ένα επίπεδο συγκριτικά με την επίτευξή της σε ανώτερα ή κατώτερα επίπεδα.

Παράλληλα, ιδιαίτερο πλεονέκτημα αποτελεί η πρόοδος που έχει γίνει στις εφαρμογές Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών, η οποία έχει βοηθήσει σε μεγάλο βαθμό τη σύνδεση των δεικτών με το χωρικό και το γεωγραφικό πλαίσιο αναφοράς τους. Ως αποτέλεσμα, επιτυγχάνεται η άμεση εποπτική πληροφορία προς τους ενδιαφερόμενους

που καλούνται να λάβουν αποφάσεις για την κατάσταση ενός χωρικού συστήματος, αν κινείται σε αειφόρο τροχιά ή αν παρατηρούνται μη βιώσιμες συνθήκες.

3.5. Ανάλυση της έννοιας δεικτών και της συμβολής τους προς ώριμα συστήματα σχεδιασμού

Όπως έχει γίνει ήδη αντιληπτό, οι δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης αποτελούν βασικά εργαλεία στην αξιολόγηση κάθε επιπέδου του Ελλαδικού χώρου και όχι μόνο. Τα συστήματα αυτά των δεικτών, μπορούν αφενός να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στην παρακολούθηση των επιπτώσεων κάθε είδους και αφετέρου να συμβάλλουν στην χάραξη πολιτικής, ενώ παράλληλα σκοπός τους είναι να δείξουν την κατάσταση, ή τη διακύμανση στην κατάσταση, ενός φαινομένου που δεν μπορεί να μετρηθεί άμεσα.

Η διαμόρφωση ενός τέτοιου ολοκληρωμένου πλαισίου δεικτών, σχεδιασμένο και προσαρμοσμένο στις ελληνικές απαιτήσεις και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, θα συνέτεινε στο έπακρο στην κατεύθυνση μιας εθνικής στρατηγικής για την παρακολούθηση της εφαρμογής και εξέλιξης των Εθνικών και Περιφερειακών πλαισίων της χώρας με τη βοήθεια της χρήσης παραγωγής χαρτογραφικών δεδομένων, κυρίως μέσα στις συνθήκες υφεσιακής περιόδου που βιώνει σήμερα ο ελληνικός χώρος τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.

Μια εθνική στρατηγική προς αυτό το σκοπό, θα συντελούσε στην επίλυση των εν λόγω προβλημάτων με συστηματικό αλλά και συνεπή τρόπο, με απώτερο σκοπό την ενθάρρυνση τοπικών πρωτοβουλιών, βασιζόμενες σε πρακτικές αποδοτικές και προσαρμόσιμες, αφήνοντας στους τοπικούς φορείς την ευχέρεια επιλογής στόχων και λύσεων.

Οι δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης που πρόκειται να προταθούν για την παρακολούθηση των πλαισίων του Ελληνικού χώρου, καλύπτουν και τις τρεις συνιστώσες της, οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική συνοχή και περιβαλλοντική προστασία, στοχεύοντας στη διαβίβαση πληροφοριών με τρόπο σαφή και απλό. Το ολοκληρωμένο πλαίσιο δεικτών επομένως, συμβάλει αποτελεσματικά στην κατεύθυνση προς ένα ώριμο σύστημα σχεδιασμού καλύπτοντας ένα μεγάλο φάσμα της αναπτυξιακής διαδικασίας, εστιάζοντας σε πτυχές που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη χώρα και χρησιμοποιώντας δεδομένα που είναι διαθέσιμα ή μπορούν να συλλεχθούν.

Προς την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως εξάλλου και κάθε είδους πολιτικής, οι δείκτες συμβάλλουν καθοριστικά στην δημιουργία ενός συστήματος παρακολούθησης που θα εξετάζει:

- την πρόοδο της εφαρμογής των επιμέρους πολιτικών και δράσεων και
- την αποτίμηση των αποτελεσμάτων των εφαρμοζόμενων δράσεων ως προς τους στρατηγικούς στόχους της πολιτικής.

Είναι λοιπόν σαφές, ότι η επιλογή των δεικτών πρέπει να γίνεται με βάση τους σαφώς καθορισμένους στρατηγικούς στόχους της πολιτικής, με γνώμονα:

- τη σαφήνεια ως προς το περιεχόμενό τους, προκειμένου να παρέχουν χρήσιμη και ξεκάθαρη πληροφορία στα όργανα λήψης αποφάσεων,
- την ευκολία και αξιοπιστία των μεθόδων συλλογής των απαιτούμενων δεδομένων σε συνδυασμό με τις δυνατότητες της Υπηρεσίας και σε συνεργασία με άλλους φορείς (ΕΣΥΕ, ΟΚΧΕ, κλπ.),
- τη συμβατότητα με τους δείκτες που χρησιμοποιούνται από τους διεθνείς οργανισμούς (ΟΗΕ, ΟΟΣΑ, ΕΕ), προκειμένου να είναι δυνατή η απευθείας σύγκριση με την πρόοδο που σημειώνεται διεθνώς,
- τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας ως προς την παρακολούθηση διαφόρων στοιχείων, αλλά και ως προς την προσέγγιση επιθυμητών στόχων σε συγκεκριμένους τομείς,
- τη συνεργασία και συμβατότητα των προτεινόμενων δεικτών με άλλους ήδη εγκατεστημένους μηχανισμούς παρακολούθησης των εξελίξεων στο χώρο σε διεθνές και εθνικό επίπεδο (πχ δείκτες του ESPON και δείκτες που χρησιμοποιούνται από τις Περιφέρειες για τα Ολοκληρωμένα Αστικά Προγράμματα).

Η γενικότερη προσέγγιση των προτάσεων της παρούσα εργασίας για τους δείκτες παρακολούθησης των Εθνικών και Περιφερειακών Πλαισίων αφορά σε δυο διαστάσεις. Την παρακολούθηση της πορείας της χώρας ως προς την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης με ιδιαίτερη έμφαση στην ανάλυση κατά Περιφέρειες και Νομούς, προκειμένου να καταδειχθεί η έκταση των διαπεριφερειακών και ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και την παρακολούθηση της πορείας εφαρμογής των κατάλληλων πλαισίων σε θεσμικό επίπεδο με τους προτεινόμενους μηχανισμούς εφαρμογής.

3.6. Έννοια και συμβολή της παρακολούθησης και αξιολόγησης

Αν και οι ορισμοί της υπάρχουσας εθνικής και διεθνής βιβλιογραφίας ποικίλλουν, οι μελετητές φαίνεται να συγκλίνουν στην ιδέα ότι η παρακολούθηση και η αξιολόγηση αποτελούν σύνεργα για μια αποτελεσματική ανάπτυξη, που στο σύνολο τους αναφέρονται σε μια διαδικασία μέτρησης των αλλαγών στα προγράμματα ή των πολιτικών, και παράλληλα αξιολόγησης των επιπτώσεών τους (Kabonga, 2019). Ωστόσο, αν και συχνά ομαδοποιούνται, απαρτίζουν δυο διαφορετικές αλλά συναφείς λειτουργίες (OECD, 2011).

Ως παρακολούθηση νοείται η συνεχής και συστηματική διαδικασία συλλογής και ερμηνείας πληροφοριών, ο κύριος σκοπός της οποίας είναι να διατηρεί ενημερωμένα δεδομένα για να επιτρέπει στους διαχειριστές και σε άλλα ενδιαφερόμενα μέρη να παρακολουθούν την πρόοδο έναντι των δηλωμένων στόχων και δεσμεύσεων (OECD, 2011). Επίσης, περιλαμβάνει τις δομές και τους μηχανισμούς με τους οποίους οι ενδιαφερόμενοι επανεξετάζουν πληροφορίες και λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με πιθανές αλλαγές. Οι Valadez και Bamberger (2004), προσθέτουν περαιτέρω ότι η παρακολούθηση είναι περισσότερο μια δραστηριότητα του προγράμματος, του οποίου ο ρόλος είναι να καθορίσει εάν οι δραστηριότητες του έργου υλοποιούνται όπως έχει προγραμματιστεί.

Ωστόσο, ίσως ένας πιο εμφατικός ορισμός είναι αυτός της Παγκόσμιας Τράπεζας (2011), η οποία δηλώνει ότι η παρακολούθηση είναι μια συνεχής λειτουργία που χρησιμοποιεί τη συστηματική συλλογή δεδομένων σχετικά με συγκεκριμένους δείκτες για να παρέχει στη διαχείριση και στους κύριους ενδιαφερόμενους φορείς μιας συνεχιζόμενης αναπτυξιακής παρέμβασης, ενδείξεις σχετικές με την έκταση της προόδου, την επίτευξη των στόχων αλλά και την πρόοδο στη χρήση των διατιθέμενων κονδυλίων. Ακόμη, συντελεί στην παρατήρηση αλλαγών στους δείκτες αποτελεσμάτων (παρακολούθηση πολιτικής) και επιτρέπει την κρίση για το εάν οι δείκτες κατευθύνονται προς τα επιθυμητά αποτελέσματα. Αν αυτό δεν επιτυγχάνεται, μπορεί να προκαλέσει προβληματισμό όσο αναφορά την καταλληλότητα και την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων αλλά και την καταλληλότητα των επιλεγμένων δεικτών αποτελεσμάτων (European Commission, 2018).

Η UNICEF (2003) επισημαίνει δύο τύπους παρακολούθησης. Αυτή της παρακολούθησης της κατάστασης και αυτή της παρακολούθησης της απόδοσης. Τα μέτρα παρακολούθησης της κατάστασης αλλάζουν σε μια κατάσταση ή ένα σύνολο

συνθηκών ή ακόμη λόγω απουσία αλλαγής, ενώ η παρακολούθηση της απόδοσης επιδιώκει να μετρήσει την πρόοδο στην επίτευξη συγκεκριμένων στόχων σχετικά με ένα σχέδιο εφαρμογής. Ταυτόχρονα, η παρακολούθηση έργων ή αναπτυξιακών παρεμβάσεων συμβάλλει στον εντοπισμό, όσο το δυνατόν νωρίτερα, των ελλείψεων αναφορικά με την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων και συμβάλλει στην ταχεία αναγνώριση προβλημάτων, τα οποία στη συνέχεια κοινοποιούνται στους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων για διορθωτικές ενέργειες.

Όσο αφορά την αξιολόγηση, δεν αποτελεί μια διαδικασία αλλά μια συγκεκριμένη δραστηριότητα. Είναι μια εκτίμηση της απόδοσης και του αντίκτυπου ενός προγράμματος ή μιας πολιτικής, είτε στο σύνολό του είτε εστιάζοντας σε συγκεκριμένα στοιχεία και ζητήματα. Οι αξιολογήσεις έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιηθούν κατά τη διάρκεια του προγράμματος (συχνά γνωστό ως κριτικές), ωστόσο συχνότερα πραγματοποιούνται στο τέλος ενός προγράμματος για να εκτιμηθεί ο αντίκτυπος του και να αντληθούν μαθήματα για παρόμοια προγράμματα (OECD, 2011).

Ενώ η παρακολούθηση είναι μια συνεχής διαδικασία, η αξιολόγηση είναι μια ξεχωριστή δραστηριότητα που στοχεύει να αξιολογήσει σε βάθος την απόδοση ή την εκτέλεση ενός προγράμματος ή μιας πολιτικής. Οι κύριοι στόχοι των αξιολογήσεων είναι η ενίσχυση της λογοδοσίας (να δείξει δηλαδή πόσο καλά λειτουργεί το πρόγραμμα και αν είναι υπόλογο και συνεπώς εάν οι πόροι έχουν χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά και υπεύθυνα) και να αντλήσουν μαθήματα (σχετικά με τον τρόπο αποτελεσματικότερης εκτέλεσης των προγραμμάτων και την επίτευξη μεγαλύτερου αντίκτυπου είτε τώρα είτε στο μέλλον) που μπορούν να βελτιώσουν τον μελλοντικό προγραμματισμό.

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τη διεξαγωγή αξιολόγησης. Ο κυριότερος μεταξύ αυτών είναι ότι επιτρέπει τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων να ενοποιούνται και να χρησιμοποιούνται για την ενημέρωση των υπευθύνων λήψης αποφάσεων σχετικά με τρόπους βελτίωσης της λειτουργίας του έργου, ενώ ακόμη επιδιώκει να απαντήσει στην αποτελεσματικότητα, την αποδοτικότητα, τη συνάφεια και τη βιωσιμότητα μιας αναπτυξιακής παρέμβασης (Kabonga, 2019).

Τελικά, η εκτίμηση επιπτώσεων/αξιολόγηση και η πρόβλεψη εξετάζονται μαζί, καθώς θέτουν κοινές ανησυχίες σχετικά με τους δείκτες. Και στις δύο περιπτώσεις, οι αλλαγές στις τιμές των δεικτών πριν και μετά από μια παρέμβαση ή στο μέλλον εκτιμάται ότι αξιολογούν τις περιβαλλοντικές και κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις των

προτεινόμενων ή υλοποιημένων δράσεων ή και την πρόβλεψη μελλοντικών συνθηκών. Αυτές οι αλλαγές μπορούν να συγκριθούν με κοινωνικά συμφωνημένους στόχους για να κριθεί τελικά η πρόοδος ή να υποχωρήσει από τους δηλωμένους στόχους. Εκτός από τα ζητήματα που τίθενται σε σχέση με την περιγραφή, συγκεκριμένα ερωτήματα ακόμη είναι εάν οι δείκτες:

- Μπορούν να διακρίνουν άμεσες, έμμεσες, επαγόμενες, βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις και επιπτώσεις σε συγκεκριμένες ομάδες, τομείς κ.λπ.
- Μπορούν να διακρίνουν μεταξύ (σημερινών ή μελλοντικών) επιπτώσεων του σχεδιασμού παρεμβάσεων, συγκεκριμένων διαδικασιών παρέμβασης και άλλων παραγόντων
- Αν αναφέρουν τη χρονική εμφάνιση των επιπτώσεων και προσφέρουν χρονικά συμβατές εκτιμήσεις
- Αν μπορούν να συνδυαστούν με τρόπους ενδιαφέροντος για τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων
- Και αν είναι έγκυρα μέσα αξιολόγησης

Οι απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα δεν εξαρτώνται τόσο πολύ από τη λειτουργική μορφή των δεικτών όσο από την εκτίμηση επιπτώσεων, τις μεθόδους πρόβλεψης, τα θεωρητικά πλαίσια που χρησιμοποιούνται και τη διαθεσιμότητα κατάλληλων συνόλων δεδομένων (Briassoulis, 2001).

Τέλος, όπως γίνεται αντιληπτό από τα παραπάνω, η παρακολούθηση και η αξιολόγηση μπορεί να είναι διαφορετικές αλλά αλληλοσυμπληρώνονται. Όταν η παρακολούθηση στέλνει πληροφορίες, ίσως εκτός δρόμου ή μοντέλα που δεν λειτουργούν όπως προβλέπεται, η αξιολόγηση αποσαφηνίζει στη συνέχεια τις πραγματικότητες που φέρνουν στο προσκήνιο το ευρύτερο πλαίσιο του έργου (Kabonga, 2019).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΔΕΙΚΤΩΝ

Μια συγκριτική ανάλυση των συστημάτων είναι απαραίτητο να λαμβάνει υπόψη ότι υπάρχουν διαφορές μεταξύ των χωρών όσον αφορά τις θεσμικές ρυθμίσεις, την παράδοση σχεδιασμού, τις πολιτιστικές και πολιτικές συνθήκες και ακόμη και τη γλωσσική ερμηνεία των ίδιων εννοιών (Fischer, 2002; Glasson and Marshall, 2007). Στις περισσότερες περιπτώσεις, το πλαίσιο παρακολούθησης ορίζεται από μια υπερ-περιφερειακή οργάνωση (π.χ. εθνικό επίπεδο στις περιπτώσεις της Αγγλίας και της Γερμανίας, επομένως εφαρμόζεται σε πολλές περιοχές). Ο τύπος του οργανισμού που είναι υπεύθυνος για την παρακολούθηση ποικίλλει ανάλογα με τους στόχους κάθε συστήματος παρακολούθησης και το θεσμικό πλαίσιο που σχετίζεται με το υπόβαθρο κάθε συστήματος.

Η ανάπτυξη δεικτών σε διάφορες κλίμακες έχει καταστεί κοινή προσέγγιση για την αντιμετώπιση της ανάγκης για εργαλεία αξιολόγησης και η χρήση τους έχει προταθεί για την παρακολούθηση των μέσων πολιτικής. Ως εργαλεία πληροφόρησης, είναι σημαντικοί για τον προσδιορισμό του τι συμβαίνει τώρα και τι μπορεί να συμβεί στο μέλλον, καθώς και για τη σύγκριση αυτών των τάσεων με τις υφιστάμενες και με τους στόχους για τον σχεδιασμό των απαιτούμενων δράσεων. Έτσι, η χωροταξική παρακολούθηση έχει ως σημαντικά χαρακτηριστικά την αξιολόγηση της επιτυχίας των πολιτικών και των σχεδίων και την πρόβλεψη των εξελίξεων. Τα χωροταξικά σχέδια μπορούν ακόμη να βελτιωθούν μέσω της παρακολούθησης, δεδομένου ότι η ίδια καθιστά σαφή τη σχέση μεταξύ της εφαρμογής της πολιτικής και της επίτευξης στόχων, αποδεικνύοντας την πρόοδο και την ανάγκη αλλαγής.

4.1. Η περίπτωση εφαρμογής της Πορτογαλίας

Ο χωροταξικός σχεδιασμός της Πορτογαλίας αποτελείται από Χωρικά σχέδια, Περιφερειακά Χωροταξικά Σχέδια (PROT ή Plano Regional de Ordenamento do Território), και Σχέδια σε επίπεδο δήμου:

ο Τα Δημοτικά Κατευθυντήρια Σχέδια (PDM) καταστρώνονται υποχρεωτικά από τους δήμους και αποτελούν στρατηγικό πλαίσιο για την ανάπτυξη της περιοχής τους. Εγκρίνονται από τους δήμους, αλλά πρέπει να επικυρωθούν και από την κεντρική κυβέρνηση.

ο Τα «Σχέδια Αστικής Ανάπτυξης» (PU) και τα «Λεπτομερή Τοπικά Σχέδια» (PP) αποτελούν εξειδικευμένα σχέδια και ορίζουν την χωρική οργάνωση αστικών περιοχών.

Τα PP είναι λεπτομερή σχέδια για τμήματα της περιοχής ενός δήμου και αποτελούν τόσο ρυμοτομικά σχέδια, όσο σχέδια χρήσεων γης με όρους δόμησης και κατευθύνσεις ακόμη και σχεδιασμού κτιρίων.

Οι κύριοι στόχοι των πορτογαλικών RSP (Regional Spatial Plans) είναι ο καθορισμός κατευθυντήριων γραμμών για τη χρήση γης σε ένα πλαίσιο στρατηγικών επιλογών που ορίζονται σε περιφερειακό επίπεδο, η προώθηση της ολοκλήρωσης και του συντονισμού των τομεακών και περιβαλλοντικών πολιτικών στον περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό και η παροχή καθοδήγησης για δημοτικά χωρικά σχέδια (ΜΑΟΤDR, 2006). Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές του 2005 για την ανάπτυξη των RSP στην Πορτογαλία (GSEOTC, 2005) που εκδόθηκαν από το Υπουργείο Χωροταξίας, τα RSPs θα πρέπει να ισχύουν για τις επτά πορτογαλικές μονάδες NUTS1 II, καθεμία από τις οποίες έχει Περιφερειακή Επιτροπή Ανάπτυξης και Συντονισμού (CCDR) ως αρμόδια αρχή. Στην πραγματικότητα υπάρχουν δύο RSP που δεν ευθυγραμμίζονται με τις περιοχές NUTS II, αλλά με συσσωματώσεις μονάδων NUTS III.

Η παρακολούθηση και η περιοδική αξιολόγηση των χωρικών σχεδίων είναι υποχρεωτική σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία. Το Εθνικό Παρατηρητήριο Χωροταξίας και Πολεοδομίας (SPUO) είναι υπεύθυνο για τη συλλογή και επεξεργασία σχετικών στατιστικών, τεχνικών και επιστημονικών δεδομένων. Οι εκθέσεις για την κατάσταση της επικράτειας δημοσιεύονται κάθε δύο χρόνια, σχετικά με το εθνικό επίπεδο (ευθύνη της κυβέρνησης και υπόκειται στο πορτογαλικό κοινοβούλιο), περιφερειακό επίπεδο (ευθύνη των CCDR) και τοπικό επίπεδο (ευθύνη των δήμων).

Για σχέδια που υπόκεινται σε Στρατηγικές Περιβαλλοντικές Μελέτες (ΣΠΕ), οι εκθέσεις παρακολούθησης εκπονούνται από τους ίδιους οργανισμούς που είναι υπεύθυνοι για τα PP και δημοσιεύονται τουλάχιστον ετησίως, σύμφωνα με την πορτογαλική νομοθεσία (νομοθετικό διάταγμα αριθ. 232/2007, της 15ης Ιουνίου). Παρά την αυξανόμενη σημασία και ενδιαφέρον για τα πιο πρόσφατα σχέδια, το στοιχείο παρακολούθησης στα χωρικά σχέδια συχνά δεν υπάρχει. Μέχρι σήμερα, καμία δημοσίευση δεν αναφέρθηκε για την περιφερειακή κλίμακα και δημοσιεύθηκαν μόνο λίγες και καταργημένες αναφορές για την εθνική κλίμακα.

Έξι RSPs προσφέρουν δείκτες παρακολούθησης, από τους οποίους τρεις μόνο ορίζουν δείκτες ανάλογα με τη λειτουργία τους και τους οργανώνουν σύμφωνα με θεματικές περιοχές. Υπάρχει κακή συμφωνία μεταξύ των RSP όσον αφορά την ορολογία που χρησιμοποιείται για τους διαφορετικούς τύπους δεικτών. Τρία από τα RSP δημιουργούν συνδέσμους μεταξύ δεικτών και στρατηγικών στόχων ή άξονα.

Το εννοιολογικό πλαίσιο μπορεί να εξορθολογιστεί ως εξής:

Οι εκθέσεις των RSP και SEA (Strategic Environmental Assessment) παρέχουν καθοδήγηση στο σύστημα παρακολούθησης (π.χ. για τον ορισμό του πεδίου παρακολούθησης) στον προσδιορισμό του αντικειμένου της ανάλυσης ή «τι πρέπει να παρακολουθείται». Αυτές οι πληροφορίες καθοδηγούν τον προσδιορισμό μιας σειράς δεικτών, που υπάρχουν ήδη σε εργαλεία παρακολούθησης εκτός του συστήματος παρακολούθησης RSP (π.χ. Τοπική Ατζέντα 21, κατάσταση περιβάλλοντος, σχέδιο μεταφοράς), τα οποία ενδέχεται να είναι κατάλληλα για την παρακολούθηση (ή μέτρηση) ενός δεδομένου αντικειμένου της ανάλυσης (προσδιορίζοντας έτσι τον τρόπο παρακολούθησης).

Στη συνέχεια, εφαρμόζονται κριτήρια επιλογής δεικτών για την επιλογή δεικτών με τεχνική και επιστημονική ποιότητα. Σε περιπτώσεις όπου το αντικείμενο ανάλυσης («τι να παρακολουθεί») προσδιορίζεται, αλλά «πώς να παρακολουθεί» δεν προσδιορίζεται πρέπει να σχεδιαστούν και να αξιολογηθούν νέοι υποψήφιοι δείκτες με τα ίδια κριτήρια επιλογής.

Όσον αφορά τη διαδικασία SEA, η επιλογή δεικτών διαμορφώνει την περιγραφή της αρχικής κατάστασης, την εκτίμηση των στρατηγικών επιπτώσεων και κατά συνέπεια συστάσεων. Η παρακολούθηση της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Αξιολόγησης εξαρτάται από τα αποτελέσματα της περιβαλλοντικής έκθεσης. Δηλαδή θα πρέπει να επικεντρώνεται σε σημαντικά στρατηγικά αποτελέσματα. Ωστόσο, το εννοιολογικό πλαίσιο εφαρμόζεται τόσο στα εκ των προτέρων όσο και στα εκ των υστέρων στάδια των RSP και της SEA.

Στο πλαίσιο ορίζονται δύο τύποι δεικτών, ανάλογα με τη λειτουργία τους, λαμβάνοντας υπόψη το εσωτερικό διαρθρωτικό επίπεδο των σχεδίων για τα οποία διενεργείται παρακολούθηση και τις ομάδες στόχους στις οποίες στοχεύουν οι δείκτες:

- Απόδοση / υλοποίηση: οι δείκτες αυτοί παρακολουθούν την εφαρμογή του τι καθορίζεται στο περιεχόμενο των σχεδίων, στο επίπεδο των εδαφικών στρατηγικών επιλογών. Αυτές οι εδαφικές στρατηγικές επιλογές αποτελούν σημαντικές

κατευθυντήριες γραμμές για δράση όσον αφορά τις πολιτικές που καθορίζονται από τα RSP. Τέτοιοι δείκτες είναι ιδιαίτερα χρήσιμοι για τους οργανισμούς που είναι υπεύθυνοι για την εφαρμογή του RSP, δεδομένου ότι περιλαμβάνουν ένα πιο λειτουργικό στοιχείο των RSP.

- Αποτελέσματα / επιπτώσεις: αυτοί οι δείκτες παρακολουθούν τις επιπτώσεις στα περιβαλλοντικά, κοινωνικά, οικονομικά και θεσμικά συστήματα διακυβέρνησης που προκύπτουν από την εφαρμογή του σχεδίου. Αυτοί οι δείκτες συνδέονται με τρία βασικά στάδια (περιγραφή της αρχικής κατάστασης, αξιολόγηση των στρατηγικών επιπτώσεων, κατάρτιση συστάσεων) και μπορούν να καθοριστούν κατά τη διαδικασία της SEA. Το βασικό σύνολο δεικτών αποτελεσμάτων / επιπτώσεων δρα στο επίπεδο των εδαφικών στρατηγικών επιλογών. Η αποστολή τους είναι να παρακολουθούν άμεσα και έμμεσα αποτελέσματα και σχετίζονται ιδιαίτερα με τους επαγγελματίες που εμπλέκονται στην εφαρμογή του RSP και τους ενδιαφερόμενους από συγκεκριμένους τομείς, ανάλογα με τα παρατηρούμενα αποτελέσματα.

Καθορίζεται επιπλέον ένα υποσύνολο των βασικών δεικτών αποτελεσμάτων / επιπτώσεων, επικεντρωμένο στην παρακολούθηση στο επίπεδο του οράματος, των φιλοδοξιών και των μακροπρόθεσμων στόχων, προσανατολισμένο προς μια ομάδα στόχου χρηστών αποτελούμενη από υπεύθυνους λήψης αποφάσεων και από το ευρύ κοινό. Οι βασικοί δείκτες αποτελεσμάτων / επιπτώσεων έχουν πιο στρατηγικό χαρακτήρα και θα πρέπει να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τις κύριες επιπτώσεις (συνήθως έμμεσες και όχι άμεσες) που προέρχονται από την εφαρμογή ενός RSP στο σύνολό του.

Τα δεδομένα και οι δείκτες για την παρακολούθηση ενός περιφερειακού σχεδίου μπορούν να προέλθουν από την παρακολούθηση τοπικών σχεδίων και προγραμμάτων. Όπως δηλώνουν οι Hanusch και Glasson (2008), οι περισσότεροι δείκτες που σχετίζονται με την παρακολούθηση των RSPs ενδέχεται να υπάρχουν ήδη σε άλλα συστήματα παρακολούθησης. Έτσι, μπορούν απλά να αναγνωριστούν και να επιλεγούν.

Κατά την επιλογή δεικτών από υπάρχοντα εργαλεία παρακολούθησης, διεξάγεται συγκριτική ανάλυση μεταξύ του πεδίου εφαρμογής αυτών των εργαλείων και του πεδίου εφαρμογής του RSP. Τα χωρικά σχέδια σε εθνική ή δημοτική κλίμακα είναι επίσης δυνατό να έχουν τα δικά τους συστήματα παρακολούθησης, τα οποία πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη ώστε να επιλέγονται σωστά οι κατάλληλοι δείκτες. Οι

συνεισφορές ενδέχεται να προέρχονται από άλλα τομιακά σχέδια, όπως σχέδια μεταφοράς ή διαχείρισης παράκτιων ζωνών, δεδομένου ότι το πεδίο εφαρμογής ενός RSP μπορεί να είναι πολύ ευρύ. Στην περίπτωση της παρακολούθησης των υπαρχόντων έργων, τα δεδομένα μπορούν να συλλεχθούν και να συγκεντρωθούν κατά τρόπο από κάτω προς τα πάνω, για τη δημιουργία δεικτών σχετικών με την παρακολούθηση RSP.

Όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, τα κριτήρια επιλογής δεικτών αποτελούν σημαντικό στοιχείο της παρακολούθησης των RSP. Το σύνολο των κριτηρίων διαρθρώνεται σε δύο επίπεδα: Το Επίπεδο I περιλαμβάνει τα κριτήρια επιλογής κριτικών δεικτών και το Επίπεδο II λαμβάνει συμπληρωματικά κριτήρια. Οι δείκτες που δεν συμμορφώνονται με τα κριτήρια του επιπέδου I δεν έχουν την επιθυμητή απόδοση και δεν πρέπει να επιλέγονται για την παρακολούθηση των RSP. Κάθε υποψήφιος δείκτης βαθμολογείται με ανάλυση από μια ομάδα εμπειρογνομόνων και τελικών χρηστών, όσον αφορά την απόδοσή του για κάθε κριτήριο επιλογής, σε κλίμακα από 1 (πολύ χαμηλή απόδοση) έως 5 (πολύ υψηλή απόδοση). Προκειμένου να επιλεγεί, ένας δείκτης πρέπει να βαθμολογείται με 3 ή περισσότερο για κάθε κριτήριο επιπέδου (Επίπεδο I+ Επίπεδο II ίσο ή μεγαλύτερο του 3). Μπορούν ακόμη να επιλεγούν δείκτες που πληρούν τα κριτήρια του επιπέδου I, αλλά με μια συνολική (Επίπεδο I + Επίπεδο II) μέση βαθμολογία κάτω από 3,0, εάν δεν υπάρχουν εναλλακτικοί δείκτες. Ωστόσο, θα απαιτήσουν ανάλυση των απαραίτητων βελτιώσεων για την ανάπτυξή τους (π.χ. συλλογή περισσότερων ή νέων δεδομένων).

Από όλα τα κριτήρια που παρουσιάζονται, η «διαθεσιμότητα και η ποιότητα των δεδομένων» είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς επιτρέπει τον προσδιορισμό των δεικτών που, παρόλο που είναι πολύ σχετικοί με την παρακολούθηση ορισμένων απαιτήσεων των RSP, μπορεί να απαιτούν μια εξαιρετική προσπάθεια από τον φορέα που είναι υπεύθυνος για την παρακολούθηση. Στην περίπτωση δεικτών απόδοσης / υλοποίησης, το κριτήριο «σύνδεση με στόχους προγραμματισμού» είναι ζωτικής σημασίας. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν κριτήρια των οποίων η δυνατότητα εφαρμογής είναι περιορισμένη.

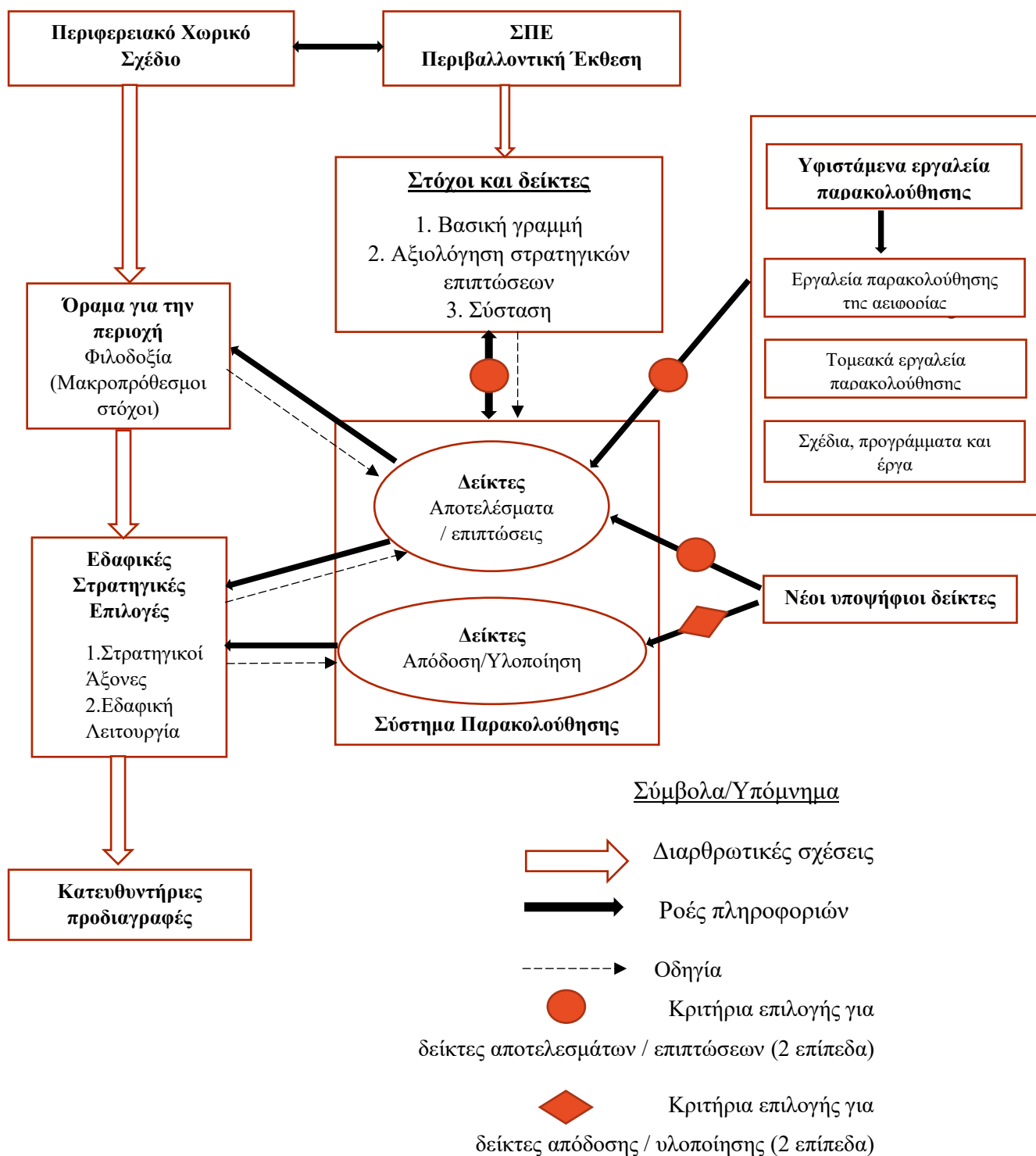
Πίνακας 4.1. : Κριτήρια επιλογής δεικτών για παρακολούθηση RSP

	Κριτήριο	Περιγραφή
Επίπεδο Ι	Σύνδεση με στόχους προγραμματισμού	Ύπαρξη σαφούς συνδέσμου με επιλογές σχεδιασμού και στόχους
	Συνάφεια	Συνάφεια με τις πολιτικές, το περιεχόμενο του σχεδίου και τη λειτουργία δεικτών. Ύπαρξη σχέσης μεταξύ του δείκτη και «τι πρέπει να παρακολουθείτε»
	Εννοιολογική ανθεκτικότητα	Τεχνική και επιστημονική βάση
	Διαθεσιμότητα και ποιότητα δεδομένων	Η ύπαρξη δεδομένων είναι αρκετά αξιόπιστη για τη δημιουργία του δείκτη
	Επίδειξη τάσεων	Ικανότητα επίδειξης χρονικών τάσεων και κατεύθυνσής τους
	Χωρική μεταβλητότητα	Συνάφεια σε περιφερειακή κλίμακα και ικανότητα επίδειξης διαπεριφερειακών διαφορών
	Ερμηνευτική ικανότητα	Ο δείκτης επιτρέπει την κατάρτιση ποιοτικής ανάλυσης η οποία συμπληρώνει τα ποσοτικά της αποτελέσματα
Επίπεδο ΙΙ	Σαφήνεια	Καταλληλότητα για επικοινωνία με φορείς λήψης αποφάσεων, συγκεκριμένες ομάδες χρηστών και το ευρύ κοινό
	Εύρος καλυμμένων τομέων	Κάλυψη μιας σειράς παραγόντων και τομέων που μπορούν να επηρεαστούν από το σχέδιο

	Ευκαμψία	Ικανότητα του δείκτη να παραμένει σχετικός παρά τις αλλαγές στις πολιτικές και στα περιβαλλοντικά, κοινωνικά, οικονομικά και θεσμικά / συστήματα διακυβέρνησης
	Συμβατότητα με άλλα συστήματα ενδείξεων	Οι δείκτες είναι οι ίδιοι ή συμβατοί με άλλα συστήματα δεικτών (π.χ. σύνολα δεικτών βιωσιμότητας, κλαδικά δείκτες απόδοσης)
	Κόστος	Διευκόλυνση ανάκτησης, επεξεργασίας και ενημέρωσης δεικτών, σε νομισματικούς, υλικοτεχνικούς και ανθρώπινους πόρους όρους

Πηγή : *Land Use policy, 2012. Ιδία επεξεργασία*

Διάγραμμα 4.1 : Εννοιολογικό πλαίσιο για σύστημα παρακολούθησης RSP

Πηγή : Land use policy, 2012. Ιδία επεξεργασία

4.2. Η περίπτωση εφαρμογής της Γερμανίας

Το σύστημα χωρικής παρακολούθησης στη Γερμανία ξεκίνησε με την ιδέα ότι ο συντονισμός ως προσέγγιση είναι το κεντρικό καθήκον του περιφερειακού σχεδιασμού και της περιφερειακής ανάλυσης στο πλαίσιο ενός ομοσπονδιακού συστήματος όπου δεν υπάρχει ανεξάρτητος φορέας. Κάθε ένα από τα διαφορετικά επίπεδα σχεδιασμού πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα αλληλεπιδραστικά αποτελέσματα των στάσεων ή των θέσεων αυτών που βρίσκονται στα άλλα επίπεδα.

Αυτό το σύστημα βασίζεται σε δεδομένα τα οποία συλλέγονται για αρκετό χρονικό διάστημα από τις διάφορες επίσημες στατιστικές υπηρεσίες. Λόγω του γεγονότος ότι το ομοσπονδιακό επίπεδο δεν έχει άμεση επιρροή στις αστικές και περιφερειακές υποθέσεις, υπάρχει έλλειψη τυποποιημένων δεικτών για σύγκριση της αστικής και περιφερειακής ανάπτυξης. Το Ομοσπονδιακό Ερευνητικό Ινστιτούτο Περιφερειακής Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού ξεκίνησε τη διαδικασία ανάπτυξης ενός τέτοιου συστήματος δεικτών συλλέγοντας συστηματικά δεδομένα που αποκτήθηκαν από τις διάφορες στατιστικές υπηρεσίες των γερμανικών ομοσπονδιακών κρατών (Länder) και πείθοντας αυτούς τους οργανισμούς να αναπτύξουν ένα κοινό σύστημα περιφερειακών δεικτών. Σιγά σιγά, αυτό οδήγησε στην ανάπτυξη ενός συστήματος στατιστικών δεδομένων που οδηγεί στην ιδέα και την ύπαρξη ενός αστικού και περιφερειακού συστήματος παρακολούθησης. Η ιδέα πίσω από την κατασκευή αυτού του συστήματος δεν ήταν να αναπτυχθεί ένα σύστημα όλων των δεικτών που θα μπορούσαν να σκεφτούν.

Αρχικά, έγινε το αντίστροφο χρησιμοποιώντας τα υπάρχοντα στατιστικά δεδομένα για να την ανάπτυξη ενός συστήματος δεικτών που θα συλλέγονται μακροπρόθεσμα και το οποίο θα πρέπει να καλύπτει ολόκληρη τη χώρα. Με αυτόν τον τρόπο, πολλά δεδομένα έπρεπε να αποκλειστούν επειδή δεν συλλέγονταν ετησίως ή κάλυπταν μόνο τμήματα της χώρας.

Η χωρική παρακολούθηση ως μέσο πληροφόρησης είναι ικανή να λαμβάνει υπόψη τον τρόπο με τον οποίο αναπτύσσεται η περιφερειακή ή χωρική πολιτική ή ακόμη και αν υπάρχουν κάποιες εσφαλμένες εξελίξεις. Με αυτόν τον τρόπο, η χωρική παρακολούθηση έχει δύο πλευρές: από τη μία πλευρά μπορεί να αξιολογήσει την επιτυχία κάποιων πολιτικών και από την άλλη μπορεί να προσφέρει κάποια πρόγνωση για τις μελλοντικές εξελίξεις. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί να τραβήξει την προσοχή σε τομείς όπου απαιτείται δράση. Με τη χωρική παρακολούθηση και τους δείκτες της

είναι δυνατός ο συνδυασμός της συζήτησης των στόχων με ιδέες για νέα προγράμματα και την επιλογή μεταξύ διαφορετικών στρατηγικών για την επίτευξη βελτιώσεων σε αυτούς τους τομείς πολιτικής.

Οι δείκτες αποτελούν το πιο σημαντικό μέσο για τη μέτρηση, τη σύγκριση και την αξιολόγηση της χωρικής ανάπτυξης. Τα στατιστικά στοιχεία για την περιφερειακή ανάπτυξη αποτελούν τη βάση της χωρικής παρακολούθησης. Προϋπόθεση για ένα τέτοιο σύστημα είναι το γεγονός ότι αυτά τα στατιστικά δεδομένα πρέπει να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα και τους στόχους των χωρικών πολιτικών. Επομένως, δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν όλα τα στατιστικά δεδομένα εντός του συστήματος χωρικής παρακολούθησης. Πρέπει να γίνει επιλογή και τα δεδομένα που καλύπτουν περιφερειακές διαφοροποιήσεις πρέπει να καλύπτουν ολόκληρη την υπό εξέταση περιοχή (δηλαδή το εθνικό πλαίσιο) και τα στατιστικά δεδομένα πρέπει να ενημερώνονται σε σύντομες περιόδους, κυρίως ετησίως. Εκτός από τα δεδομένα που λαμβάνονται από επίσημα στατιστικά στοιχεία, υπάρχουν και άλλες πηγές δεδομένων σχετικά με την υποδομή, τη χρήση του χώρου και του περιβάλλοντος που παράγονται τακτικά από διαφορετικές μη επίσημες πηγές που καλύπτουν ολόκληρη την περιοχή.

Με αυτόν τον τρόπο, στη Γερμανία συνδυάζουν τα στατιστικά δεδομένα με βασικά δεδομένα από συστήματα γεωγραφικών δεδομένων (GIS). Τέτοια δεδομένα GIS δημιουργούν την ευκαιρία για συνδυασμό γεωγραφικών δεδομένων με στατιστικά δεδομένα που καλύπτουν περιοχές ή χώρους. Εκτός από αυτά τα βασικά γεωγραφικά δεδομένα υπάρχει η ανάγκη σύνδεσης των στατιστικών δεδομένων με διοικητικά δεδομένα (όρια) χωρικών διαιρέσεων. Έτσι, συνδέουν τα δεδομένα με κοινότητες, κομητείες ή με άλλες χωρικές μονάδες που χρησιμοποιούνται για ειδικούς ή αναλυτικούς σκοπούς που αντικατοπτρίζουν κατά κάποιο τρόπο διοικητικά όρια.

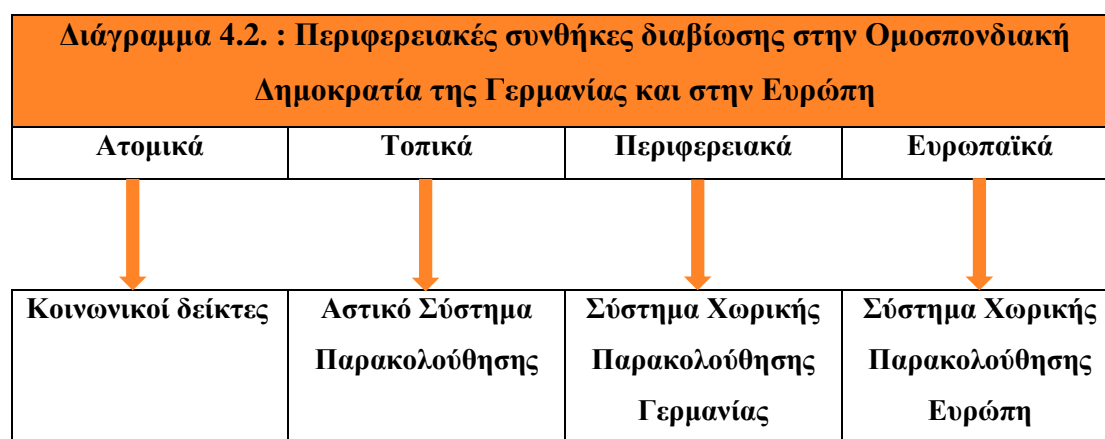
Ωστόσο, αυτό που είναι αρκετά σημαντικό είναι το γεγονός ότι με τη χρήση τέτοιων διαφορετικών χωρικών αναφορών συνδυάζονται τα δεδομένα από τις κοινότητες με εκείνες από το επόμενο επίπεδο, δηλαδή το επίπεδο των κομητειών, των ομόσπονδων κρατών και τέλος, του Ομοσπονδιακού επιπέδου. Έτσι, υπάρχει η δυνατότητα χρήσης αυτών των δεδομένων σε διαφορετικό διοικητικό και γεωγραφικό επίπεδο.

Το κύριο εργαλείο για την ανάλυση και παρουσίαση των αποτελεσμάτων της χωρικής παρακολούθησης είναι χάρτες και διαγράμματα. Οι περιφερειακές ανισότητες, οι περιφερειακές δομές και οι περιφερειακές διασυνδέσεις μπορούν να γίνουν αρκετά

ορατές μέσω τέτοιου χαρτογραφικού ή γραφικού σχεδιασμού. Από τη δεκαετία του εβδομήντα και μετά, η Γερμανία έχει αναπτύξει αυτά τα εργαλεία. Σήμερα, χρησιμοποιούν προγράμματα λογισμικού με δημόσια πρόσβαση. Το σύστημα αυτό χωρικής παρακολούθησης, χρησιμοποιείται από τους ομοσπονδιακούς υπεύθυνους χάραξης πολιτικής σε σχέση με τον χωροταξικό σχεδιασμό.

Επίσης ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι τα αποτελέσματα αυτού του συστήματος παρακολούθησης δεν διατηρούνται μυστικά ή δεν διατηρούνται ως διοικητικό κέντρο. Αναφέρονται σε άλλα επίπεδα πολιτικής και σε δημόσιους χρήστες επίσης. Αυτό σημαίνει ότι οι τυπικοί δείκτες του συστήματός δεν είναι μόνο προσβάσιμοι από διαχειριστές ή πολιτικούς, αλλά και προσβάσιμοι σε «απλούς» ανθρώπους όπως ερευνητές, σχεδιαστές, εκπαιδευτικοί και μαθητές, υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής σε διαφορετικά επίπεδα ή ακόμη και επιχειρηματίες.

Το διάγραμμα παρουσιάζει μια επισκόπηση για ολόκληρο το σύστημα χωρικής παρακολούθησης. Γενικά είναι ένα σύστημα τεσσάρων διαφορετικών διασυνδεδεμένων στοιχείων. Το πρώτο και το κύριο συστατικό ήταν και είναι το λεγόμενο «Laufende Raumbeobachtung», δηλαδή το συνεχές χωρικό σύστημα παρακολούθησης.

Πηγή : BBR Monitoring System, 2002. Ιδία επεξεργασία

Το καθήκον αυτής της συνιστώσας είναι να προσφέρει μια συνεχή παρατήρηση των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών διαβίωσης σε όλες τις περιοχές της Γερμανίας, καθώς μπορούν να προσδιοριστούν από διοικητικά όρια ξεκινώντας από το κοινοτικό επίπεδο και ανεβαίνοντας μέσω του νομού σε κρατικό επίπεδο και επιτρέποντας διαφορετικούς συνδυασμούς αυτών των δεδομένων για συγκεκριμένες χωρικές μονάδες. Επιπλέον, αυτό το σύστημα συνδυάζεται τώρα με την ευρωπαϊκή προοπτική

που σημαίνει με δεδομένα σχετικά με την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με τις μονάδες που χρησιμοποιεί η EUROSTAT και επιπλέον με τη συγκριτική αστική ανάλυση που σχετίζεται με τις τριάντα μεγαλύτερες πόλεις της Ευρώπης (και το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Παρακολούθησης Χωρικού Σχεδιασμού ESPON).

Όσον αφορά την κατάσταση των μεγάλων πόλεων στη Γερμανία, υπάρχει ένα πρόσθετο σύστημα παρακολούθησης σχετικά με τη διαφοροποίηση εντός των πόλεων από τις μεγαλύτερες πόλεις, το οποίο δεν επιτρέπει μόνο να έχουν μικρές κοινότητες ως στόχο, αλλά και υποδιαίρεσεις ή χωρικές διαφοροποιήσεις εντός των πόλεων.

Τέλος, αναπτύσσονται και δείκτες για τις ατομικές συνθήκες της ζωής των ατόμων και των νοικοκυριών σύμφωνα με τις πληροφορίες που δίνονται μέσω έρευνας και επίσης για την αξιολόγηση της κατάστασής τους σύμφωνα με διαφορετικά ερωτήματα που θέτονται για το υποκειμενικό τους συναίσθημα σε σχέση στην ποιότητα ζωής.

Όλα τα μέρη αυτού του συστήματος χωρικής παρακολούθησης δίνουν τη δυνατότητα να εντοπιστεί η συνοχή και οι περιφερειακές ανισότητες της χωρικής ανάπτυξης της Γερμανίας, ειδικότερα όσον αφορά το ζήτημα εάν η ανάπτυξη ακολουθεί την απαίτηση για ίσες συνθήκες διαβίωσης. Το πιο σημαντικό για αυτό το σύστημα χωρικής παρακολούθησης είναι η τάση να υπάρχει μια συνολική εικόνα για τη χωρική ανάπτυξη στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Στόχος του δεν είναι η μελέτη περίπτωσης ή μια πολύ λεπτομερής ανάλυση μιας τοπικής ή άλλης ειδικής χωρικής ανάπτυξης, αλλά έχει ως στόχο να έχει ένα εργαλείο για συγκρίσεις διαφορετικών περιοχών της χώρας. Επιτρέπει την περιγραφή των χωρικών εξελίξεων και την ανάλυση του ιστορικού αυτών των εξελίξεων με εμπειρική ανάλυση και θέτει τα θεμέλια για δράσεις πολιτικής.

Διάγραμμα 4.3. : Κατηγορίες παρακολούθησης συστήματος Γερμανίας

Πηγή : *BBR Monitoring System, 2002. Ιδία επεξεργασία*

4.3. Η περίπτωση εφαρμογής της Ισπανίας

Διαχρονικά αν και πολλοί νόμοι και χωρικά σχέδια έχουν εγκριθεί στην Ισπανία, δεν περιλαμβάνουν επαρκείς λεπτομέρειες και διατάξεις σχετικά με βασικές διαδικασίες παρακολούθησης και αξιολόγησης. Η πρακτική αυτή εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την πολιτική βούληση των περιφερειακών κυβερνήσεων. Η κύρια πρόοδος στην παρακολούθηση και την αξιολόγηση χωρικών σχεδίων επιτεύχθηκε χάρη στην επιβολή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Στην Ισπανία, τα χωρικά σχέδια είναι νόμιμα έγγραφα που καθορίζουν γενικά και συγκεκριμένα εδαφικά κατευθυντήριες γραμμές σε διαφορετικές κλίμακες για σκοπούς επιχειρησιακής και χωρικής αναδιάρθρωσης. Αυτά τα σχέδια έχουν μια κοινή δομή που βασίζεται στην ευθυγράμμιση με τους προκαθορισμένους στόχους, ένα χρονοδιάγραμμα για δράσεις που θα υλοποιηθούν και αναμενόμενα αποτελέσματα. Τα χωρικά σχέδια βασίζονται γενικά σε μια εδαφική διάγνωση και ανάλυση των τάσεων της εδαφικής δυναμικής, με στόχο τον εντοπισμό περιορισμών και πιθανά οφέλη που προέρχονται από εδαφικά έργα.

Τα σχέδια αυτά, βασίζονται σε δύο θεμελιώδη κλίμακες: περιφερειακά χωρικά σχέδια και υπό-περιφερειακά χωρικά σχέδια. Σε ορισμένες περιοχές, τα περιφερειακά χωρικά σχέδια είναι απλώς ένα στρατηγικό χωρικό πλαίσιο. Γενικά, αν και όχι σε όλες τις περιπτώσεις, αυτά τα περιφερειακά χωρικά σχέδια καθορίζουν κατευθυντήριες γραμμές, νόμους ή συστάσεις για τη χρήση γης. Με μερικές εξαιρέσεις, τα υπό-περιφερειακά χωρικά σχέδια είναι πιο συγκεκριμένα από τα περιφερειακά σχέδια. Σχετίζονται με την ενδιάμεση εδαφική κλίμακα μεταξύ περιφερειακού και τοπικού σχεδιασμού (στην Ισπανία αυτή θα ήταν η κλίμακα επαρχιών, κομητειών ή υπερ-δημοτικού επιπέδου).

Τα χωρικά σχέδια της Ισπανίας θεσπίζουν νομικά δεσμευτικούς κανόνες. Κατά συνέπεια, έχουν διπλή φύση: αφενός, προωθούν χωρικούς μετασχηματισμούς προκειμένου να επιτευχθεί βιώσιμη εδαφική ανάπτυξη, και από την άλλη, ρυθμίζουν και περιορίζουν ορισμένες δραστηριότητες και χρήσεις γης. Ωστόσο, τα ισπανικά χωρικά σχέδια είναι κυρίως στρατηγικά παρά κανονιστικά, ειδικά σε περιφερειακή κλίμακα.

Ωστόσο, υπάρχει πολύ λίγη βιβλιογραφία σχετικά με την αξιολόγηση της εφαρμογής της πολιτικής χωροταξικού σχεδιασμού στην Ισπανία. Υπάρχει πολύ περισσότερη ακαδημαϊκή βιβλιογραφία σχετικά με την περιβαλλοντική αξιολόγηση των χωρικών σχεδίων. Τα περιβαλλοντικά ζητήματα θεωρούνται ως θεμελιώδη στον χώρο και στην πολεοδομία. Επομένως, είναι κατανοητό ότι η περιβαλλοντική εκτίμηση έχει μεγαλύτερη παράδοση από τα προγράμματα αξιολόγησης και παρακολούθησης των ισπανικών χωρικών σχεδίων, αν και έχουν πολλά κοινά σημεία.

Με βάση την περιφερειακή νομοθεσία χωροταξικού σχεδιασμού, υπάρχει κοινή υποχρέωση να διασφαλιστεί συντονισμός και συνεργασία μεταξύ διαφορετικών δημόσιων διοικήσεων και επιπέδων ενώ υπάρχει έλλειψη πόρων για την αξιολόγηση και την παρακολούθηση των χωρικών σχεδίων δεδομένου ότι δεν έχει ανατεθεί ένα συγκεκριμένο τμήμα για την παρακολούθηση, ούτε υπάρχει εξωτερική εκτίμηση.

Όλοι οι περιφερειακοί νόμοι αναφέρουν την ανάγκη θέσπισης μέτρων πρόβλεψης και παρακολούθησης για αυτά τα σχέδια, τα οποία είναι γενικά εκθέσεις που πρέπει να συντάσσονται τακτικά από τις επιτροπές παρακολούθησης ή από δημόσιους φορείς υπεύθυνους για τον χωροταξικό σχεδιασμό. Μόνο στους πρόσφατους νόμους αναφέρονται συστήματα δεικτών ως βασικά μέσα για την αξιολόγηση των σχεδίων.

Οι τελευταίες διατάξεις που προσδιορίζονται στη νομοθεσία είναι τα εδαφικά παρατηρητήρια, τα οποία είναι αναγνωρισμένα ιδρύματα που χρησιμεύουν για την παροχή εδαφικών αποδεικτικών στοιχείων για την αξιολόγηση και την παρακολούθηση χωρικής ανάπτυξης. Μόνο τέσσερις περιφερειακοί χωροταξικοί νόμοι ορίζουν εδαφικά παρατηρητήρια και / ή Χωρικά Πληροφοριακά Συστήματα. Τα παρατηρητήρια, ωστόσο, είναι συνήθως εστιασμένα στην ένδειξη, δηλαδή, στον προσδιορισμό και στη διάθεση γεωγραφικών πληροφοριών και όχι σε προοπτικές μελέτες και αξιολόγησης.

Παρόλο που η ίδια η νομοθεσία και τα χωρικά σχέδια αναφέρονται στην παρακολούθηση και την αξιολόγηση, υπάρχει επί του παρόντος έλλειψη αξιολόγησης χωρικών σχεδίων. Επειδή πολλοί από τους ισπανικούς περιφερειακούς νόμους χωροταξίας είναι ξεπερασμένοι, δεν περιλαμβάνουν διεξοδική αξιολόγηση και παρακολούθηση περιεχομένου για χωρικά σχέδια, όπως στοιχεία παρακολούθησης, δείκτες, διαδικασίες συμμετοχής του κοινού, κ.λπ. Αυτή τη στιγμή, με λίγες εξαιρέσεις, διαδικασίες αξιολόγησης δεν εφαρμόζονται πλήρως στα ισπανικά χωρικά σχέδια. Παρακολούθηση νόμων περί διατάξεων, όπως τα εδαφικά παρατηρητήρια, είναι αναποτελεσματικά, καθώς η εφαρμογή τους παρεμποδίζεται λόγω έλλειψης πόρων και πολιτικής βούλησης. Το ίδιο ισχύει για την ανάγκη για κατευθυντήριες γραμμές παρακολούθησης και αξιολόγησης που θα μπορούσε να βοηθήσει στην ενίσχυση αυτής της πρακτικής.

Τα κύρια εμπόδια σε αυτές τις συμμετοχικές διαδικασίες στην Ισπανία προέρχονται κυρίως από την έλλειψη εμπειρίας σε αυτόν τον τομέα και τη χαμηλή κοινωνική ευαισθητοποίηση για θέματα χωροταξικού σχεδιασμού. Η αξιολόγηση των χωρικών σχεδίων πρέπει να περιλαμβάνει ισχυρή συμμετοχή του κοινού προκειμένου να καταστεί πιο διαφανής, ολοκληρωμένη και δημοκρατική η διαδικασία λήψης αποφάσεων χωροταξικού σχεδιασμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : CASE STUDY : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΔΕΙΚΤΩΝ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

5.1. Αντικείμενο, κύρια ζητήματα και μεθοδολογία

Αντικείμενο του παρόντος κεφαλαίου αποτελεί η εξέταση της σημασίας του εθνικού και περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στον Ελλαδικό χώρο, η ανάδειξη της σπουδαιότητας της συμβολής των δεικτών παρακολούθησης και αξιολόγησής τους προς ένα ώριμο σύστημα σχεδιασμού και της συμβολής τους στην ανάπτυξη της χώρας με τους αντίστοιχους όρους βιωσιμότητας. Το κεφάλαιο αυτό αναλύει την εφαρμογή και την ενσωμάτωση των εργαλείων αυτών στα ελληνικά στρατηγικά σχέδια με μια προσπάθεια κριτικής αξιολόγησης, εντοπισμό προβλημάτων και τελικά την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Δεδομένου ότι ο σχεδιασμός σε περιφερειακή κλίμακα αποδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντικός για τη βιώσιμη χωροταξία, καθώς μεγάλο ποσοστό μη βιώσιμων περιοχών και δραστηριοτήτων πραγματοποιείται σε αυτήν την κλίμακα (αστική εξάπλωση, κυκλοφορία και απώλεια φυσικών περιοχών), ένα κύριο ζήτημα αφορά την διερεύνηση της δυνατότητας των νέων Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων (ΠΧΠ) να συμβάλλουν αποτελεσματικά ως εργαλείο χωρικής πολιτικής στην βιώσιμη ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων της Ελλάδας.

Η περιφερειακή κλίμακα είναι εκείνη στην οποία καθιερώνονται και συντονίζονται οι περισσότερες αναπτυξιακές πολιτικές (αρθρώνοντας τις εθνικές και τοπικές πολιτικές) και καθορίζεται η ιδιοματική διαχείριση των φυσικών πόρων, η διασυνδεσιμότητα μεταξύ των πόλεων, η οικονομική ανάπτυξη και η πολιτιστική ταυτότητα. Άλλωστε, όλες οι χώρες της ΕΕ διαθέτουν εργαλεία στρατηγικής χωροταξίας σε περιφερειακό επίπεδο, ενώ η μόνη εξαίρεση ήταν η Ελλάδα (η περίπτωση του Λουξεμβούργου θεωρείται ειδική εξαιτίας της μικρής του κλίμακας). Αποδεικνύεται συνεπώς, βάση και της διεθνούς βιβλιογραφίας ότι η περιφέρεια καθίσταται το κατ' εξοχήν επίπεδο άσκησης στρατηγικής χωροταξίας μέσω σχεδίων, χωρίς ωστόσο να είναι το αποκλειστικό (Οικονόμου, 2000).

Το παρόν σκέλος της ερευνητικής εργασίας επιχειρεί μια σύνθετη μεθοδολογική αξιολόγηση που αφορά αρχικά τους δείκτες των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων ξεχωριστά και έπειτα τις κατευθύνσεις τους προς το νέο ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας, αναλύοντας τη διαδικασία σε δυο στάδια.

Σε πρώτο στάδιο, γίνεται αναφορά στην εφαρμογή της πολιτικής των δεικτών παρακολούθησης και αξιολόγησης. Αναλύονται και αξιολογούνται δείκτες για κάθε ένα από τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού Υδατοκαλλιεργειών, Α.Π.Ε και Βιομηχανίας. Σε δεύτερο στάδιο αξιολογούνται οι κατευθύνσεις των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων αυτών στο ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας για κάθε επιλεγμένο παραγωγικό τομέα (Υδατοκαλλιέργειες, ΑΠΕ, Βιομηχανία) τόσο σε αναπτυξιακό όσο και σε χωροταξικό και πολεοδομικό επίπεδο.

Όπως προαναφέρθηκε, για την επίτευξη της μεθοδολογικής αξιολόγησης, χρησιμοποιούνται συγκεκριμένοι δείκτες αξιολόγησης προκειμένου να απαντηθούν βασικά κρίσιμα ερωτήματα. Ποιες είναι οι προβλέψεις και τι προβλέπει το ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας για κάθε παραγωγικό τομέα, που το προβλέπει αλλά και με ποιον τρόπο είναι κάποιες από τις ερωτήσεις που πρόκειται να απαντηθούν. Οι χρησιμοποιούμενοι δείκτες κατατάσσονται σε διαφορετικές κατηγορίες.

Πιο συγκεκριμένα, αφορούν:

- 1. Τις χωροταξικές διατάξεις** του Περιφερειακού Χωροταξικού Σχεδιασμού διότι αυτές διαμορφώνουν τη βάση του ΠΧΠ και αποτελούν τον πυλώνα των δεικτών που συνδέει και τους υπόλοιπους.

Οι διατάξεις αυτές μπορούν να εξειδικεύσουν και να συμπληρώσουν τον υπερκείμενο εθνικό χωροταξικό σχεδιασμό και τα Ειδικά Πλαίσια κάθε παραγωγικού τομέα ξεχωριστά. Στην περίπτωση των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων που θέτει το ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας, οργανώνουν και εφαρμόζουν στο χώρο αντίστοιχα κάθε μια από αυτές. Καθοδηγούν ακόμη τον σχεδιασμό που υλοποιείται σε πολεοδομικό επίπεδο και συμβάλλουν στη σύνθεση του κανονιστικού πλαισίου του ΠΧΠ. Οι επιμέρους δείκτες αξιολόγησης που επιλέχθηκαν για την κατηγορία των χωροταξικών διατάξεων αναλυτικά αφορούν:

- Τον προσδιορισμό αναπτυξιακών παραγωγικών ζωνών για κάθε μια παραγωγική δραστηριότητα ξεχωριστά και την πρόταση για νέες αναπτυξιακές παραγωγικές ζώνες πέρα των προβλεπόμενων από τα Ειδικά Πλαίσια.

- Τις διατάξεις για την εκτός σχεδίου δόμηση και την ύπαρξη κατευθύνσεων για τον περιορισμό συγκεκριμένων δραστηριοτήτων στην εκτός σχεδίου δόμηση.
- Τις κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων γης και πιο συγκεκριμένα των λοιπών δραστηριοτήτων με τον τουρισμό.
- Τον έλεγχο προώθησης των οργανωμένων υποδοχέων για τους τομείς της Βιομηχανίας/μεταποίησης και του τουρισμού.

2. Τις αναπτυξιακές διατάξεις του Περιφερειακού Χωροταξικού Σχεδιασμού.

Οι επιμέρους δείκτες αξιολόγησης που επιλέχθηκαν για την κατηγορία των αναπτυξιακών διατάξεων αναλυτικά αφορούν:

- Την αναπτυξιακή προτεραιότητα που δίνεται από το ΠΧΠ για τον κάθε παραγωγικό τομέα ξεχωριστά (διεθνούς, εθνικής ή περιφερειακής σημασίας).
- Την πρόταση για εξειδικεύσεις που αφορούν τους παραγωγικούς τομείς. Ποιοι από τους επιμέρους τομείς προκρίνονται από το ΠΧΠ για τις παραγωγικές δραστηριότητες (κατηγορίες υδατοκαλλιέργειών, κατηγορίες ΑΠΕ, ειδικές μορφές τουρισμού, ύπαρξη κλαδικής μεταποιητικής εξειδίκευσης).
- Την πρόταση συνέργειας μεταξύ των όμορων Περιφερειών για κάθε παραγωγικό τομέα (προώθηση διαπεριφερειακής διασύνδεσης).

3. Τη συσχέτιση των διατάξεων του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού με τον υπερκείμενο.

Οι επιμέρους δείκτες αξιολόγησης που επιλέχθηκαν για την κατηγορία αυτή αναλυτικά αφορούν:

- Τις προτάσεις που εξειδικεύουν ή συμπληρώνουν τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια. Εξετάζεται και αξιολογείται αν εξειδικεύονται ή συμπληρώνονται από τα ΠΧΠ οι προβλέψεις του Ειδικού Πλαισίου για κάθε παραγωγικό τομέα ξεχωριστά.

Σύμφωνα και με τον πιο πρόσφατο ν. 4759/20 «Εκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας», ως εξειδίκευση μιας κατεύθυνσης ή ρύθμισης νοείται η «αναλυτικότερη διατύπωση μιας κατεύθυνσης ή ρύθμισης του υπερκείμενου σχεδιασμού από τον υποκείμενο σχεδιασμό, που μπορεί να περιλαμβάνει και διαφοροποίηση ορίων ζωνών ή περιοχών που έχουν καθοριστεί από τον υπερκείμενο σχεδιασμό». Επιπρόσθετα, ως συμπλήρωση νοείται «η προσθήκη νέων στοιχείων σε μια κατεύθυνση ή ρύθμιση του υπερκείμενου

σχεδιασμού από τον υποκείμενο σχεδιασμό, που δεν έρχονται σε αντίθεση με τον πυρήνα της».

- Συμβατότητα/Αντίθεση Προτάσεων με τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια. Εξετάζεται και αξιολογείται αν η διάταξη που προβλέπεται έρχεται σε αντίθεση με τον υπερκείμενο σχεδιασμό ή είναι συμβατή με αυτόν.
- Πρόταση Ανάδρασης προς τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού.

Σύμφωνα με τον ν.4759/20 ως **ανάδραση** από υποκείμενο προς υπερκείμενο πλαίσιο ή σχέδιο ορίζεται « η πρόταση για εξειδίκευση, συμπλήρωση, τροποποίηση ή άλλη αλλαγή ισχύουσας κατεύθυνσης ή ρύθμισης του υπερκείμενου πλαισίου ή σχεδίου. Οι προτάσεις ανάδρασης δεν έχουν δεσμευτικό περιεχόμενο και η υιοθέτησή τους είναι στη διακριτική ευχέρεια του υπερκείμενου πλαισίου ή σχεδίου». Έπειτα αξιολογείται η κατεύθυνση από τον υπερκείμενο σχεδιασμό και αποφασίζει αν θα την αποδεχθεί ή όχι.

- 4. Την εφαρμογή των διατάξεων** του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό.

Δεδομένου ότι ο πολεοδομικός σχεδιασμός μέχρι σήμερα δεν αντιμετωπίζει ως οφείλει τον υπερκείμενο σχεδιασμό, αφετηρία των πολλαπλών προβλημάτων και δυσλειτουργιών στο σύστημα, ο παραπάνω δείκτης κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικός ώστε να αναδείξει την εφαρμοσιμότητα των κατευθύνσεων του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού προς τον υποκείμενο και της απαραίτητης διασύνδεσή τους. Ο δείκτης αυτός της δεσμευτικότητας που εξετάζεται και αξιολογείται μπορεί να κυμαίνεται μεταξύ της υψηλής αξιολόγησης (Α) , της μέτριας (Β) και της χαμηλής (Γ) αξιολόγησης για κάθε παραγωγική δραστηριότητα.

5. Το κανονιστικό πλαίσιο.

- Όσο αναφορά την κανονιστική πυκνότητα των διατάξεων, εξετάζεται αν συνιστούν κατευθύνσεις ως στρατηγικές επιλογές ή αν συνιστούν ρυθμίσεις με υψηλή κανονιστική πυκνότητα και άμεση εφαρμοσιμότητα.
- Ως προς τη σαφήνειά τους, εξετάζεται ο βαθμός ευκρίνειας τους ώστε να αποφευχθούν περεταίρω διευκρινήσεις και ερμηνείες.

Η αξιολόγηση του κανονιστικού πλαισίου διακρίνεται σε τρεις βαθμούς, στην υψηλή (Α), στην μέτρια (Β) και στην χαμηλή (Γ) για κάθε παραγωγική δραστηριότητα.

5.2. Τα νέα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια (ΠΧΠ) και οι δείκτες

Όπως αποδεικνύεται ολοένα και περισσότερο τα τελευταία χρόνια, το περιφερειακό επίπεδο σχεδιασμού θεωρείται το πλέον κατάλληλο χωρικό πλαίσιο χωροταξικών παρεμβάσεων. Ο περιφερειακός σχεδιασμός αποτελεί μια στρατηγική σχεδιασμού η οποία εστιάζει στην κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική ανάπτυξη μιας συγκεκριμένης περιοχής, δεδομένου ότι οι περιφέρειες αντιπροσωπεύουν τον γεωγραφικό χώρο εκείνο που μπορεί ο σχεδιασμός να λάβει υπόψη του τις επιμέρους κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές δραστηριότητες και να συντονίσει τις διάφορες πολιτικές.

Ο περιφερειακός προγραμματισμός όχι μόνο βοηθά σε χωρικές και πολιτικές πτυχές, αλλά ταυτόχρονα λειτουργεί και ως συνδεδετικός κρίκος στις υλοποιήσεις πολιτικής. Τα περιφερειακά σχέδια καλύπτουν περισσότερες από τις πολιτικές και τα θέματα σε εθνικό επίπεδο και ενισχύουν την ολοκληρωμένη ανάπτυξη, ενώ επικεντρώνονται στο πώς μπορούν να συνεργαστούν οι διάφορες πτυχές μιας πόλης για να λειτουργήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Οι πολιτικές στο επίπεδο αυτό, γίνονται οι κατευθυντήριες γραμμές για τις αστικές περιοχές και τα υπάρχοντα σχέδια τους τροποποιούνται ανάλογα. Αυτό βοηθά στην κάλυψη της μεγαλύτερης απαίτησης ολόκληρης της περιοχής.

Ο ρόλος των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων αναδεικνύεται ως δυναμικός, δεδομένου ότι συνδέει αδιάρρηκτα τον χωροταξικό σχεδιασμό με τον πολεοδομικό, ενώ συμβάλλει καταλυτικά στην ανάπτυξη του οικονομικού τομέα, στην αύξηση των συνεργειών των παραγωγικών δραστηριοτήτων και στη εξάλειψη των μεταξύ τους συγκρούσεων. Ο περιφερειακός προγραμματισμός, σχετίζεται επίσης άμεσα με τον έλεγχο της αναπτυξιακής πραγματικότητας επιδιώκοντας να προσδιορίσει και να προσανατολίσει τις δράσεις σε μια συγκεκριμένη κλίμακα χώρου, με στόχο να ελέγξει εκ των προτέρων μια μελλοντική, προσδιορισμένη χρονικά, αναπτυξιακή κατάσταση. Το μεγαλύτερο ποσοστό των χωρών, έχουν υιοθετήσει χωροταξικά σχέδια, με τις διοικητικές περιφέρειες ως το συνηθισμένο σημείο αναφοράς (Χαινταρλής, 2017). Η Ελλάδα οργανώνεται σε 13 Περιφέρειες και σε επιμέρους Περιφερειακές Ενότητες (ΠΕ) που αντιστοιχούν στη βαθμίδα NUTS2.

5.2.1. Ιστορική εξέλιξη

Από πολύ νωρίς, στον ν. 2742/99 υπήρχαν συγκεκριμένες προβλεπόμενες διατάξεις για τα Περιφερειακά Πλαίσια (ΠΠΧΣΑΑ). Πιο συγκεκριμένα, εκτός από τα χαρακτηριστικά που προαναφέρθηκαν στο υπό-κεφάλαιο 1.1, όπως αναφέρει το άρθρο 8, τα Περιφερειακά Πλαίσια ακόμη υποδεικνύουν τις κατευθύνσεις για τη χωρική διάρθρωση βασικών δικτύων και υπηρεσιών διοικητικής, κοινωνικής και τεχνικής υποδομής περιφερειακού και διανομαρχιακού ενδιαφέροντος, καθώς και τις κατευθύνσεις για τη διοικητική και οικονομική ανασυγκρότηση του περιφερειακού χώρου. Περιλαμβάνουν επίσης τις κατευθύνσεις για τη χωροθέτηση των βασικών παραγωγικών δραστηριοτήτων όλων των τομέων, ενώ τέλος εμπεριέχουν και τις βασικές προτεραιότητες για την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιφέρειας.

Ο νόμος αυτός, προέβλεπε την εναρμόνιση των ΠΧΠ με τις κατευθύνσεις του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων και την εξειδίκευση και συμπλήρωση στις βασικές προτεραιότητες και επιλογές τους, στοχεύοντας στον καλύτερο συντονισμό των διαδικασιών χωροταξικού σχεδιασμού σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Ωστόσο δεν διασφάλιζε αποτελεσματικά τη μεταξύ τους σχέση.

Με τον επόμενο νόμο 4269/14 «Χωροταξική και Πολεοδομική μεταρρύθμιση – Βιώσιμη Ανάπτυξη» προστίθενται επιπλέον σημεία και διαφοροποιήσεις σε σχέση με τον ν. 2742/99. Τα ΠΧΠ υπόκεινται σε διαδικασία Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Μελέτης, περιλαμβάνουν σε ειδικό παράρτημα (συνοδευόμενο από κείμενα και διαγράμματα) κατευθύνσεις ανά δήμο που αφορούν τη χωροταξική και αναπτυξιακή φυσιογνωμία, τη διάρθρωση της οικιστικής ανάπτυξης, την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και τη χωρική οργάνωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων και άλλων χρήσεων στο μη αστικό χώρο. Ακόμη, περιλαμβάνονται οι εγκεκριμένοι οργανωμένοι υποδοχείς δραστηριοτήτων και τα έργα και οι δράσεις του αναπτυξιακού προγράμματος κάθε περιφέρειας που προωθούν την εφαρμογή των ΠΧΠ συνδέοντας τον χωροταξικό με τον αναπτυξιακό προγραμματισμό της χώρας.

Μεταξύ του ν. 4269/14 και του 4447/16 παρατηρούνται ελάχιστες παρεμβάσεις, οι οποίες ωστόσο δημιουργούν ασάφεια και σύγχυση στον τρόπο εφαρμογής τους διότι υπάρχει έλλειψη αποσαφήνισης βασικών όρων όπως αυτού της εξειδίκευσης, της

συμπλήρωσης και της ανάδρασης σε σχέση με τον υπερκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό.

Τέλος, οι διαφοροποιήσεις για τον περιφερειακό σχεδιασμό μεταξύ του τελευταίου νόμου ν.4759/20 και του ν. 4447/16 προσθέτουν τη δυνατότητα παροχής τόσο κατευθύνσεων όσο και ρυθμίσεων από τα ΠΧΠ, ενισχύοντας τον κανονιστικό χαρακτήρα τους και τη δεσμευτικότητα των διατάξεων τους, γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό για τη συμμόρφωση του υποκείμενου σχεδιασμού με τον υπερκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό η οποία υστερεί διαχρονικά και προκαλεί αρνητικές επιπτώσεις. Ακόμη, προστίθενται η προστασία, η διαχείριση και ο σχεδιασμός του τοπίου (στο ειδικό παράρτημα των ΠΧΠ για τις κατευθύνσεις ανά δήμο) ενισχύοντας την πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος και την εφαρμογή της Σύμβασης του τοπίου. Στο ίδιο παράρτημα συμπεριλαμβάνεται και η βιώσιμη αξιοποίηση του ενεργειακού δυναμικού των περιφερειών ενισχύοντας την πολιτική της πράσινης ενέργειας.

Με τον ν.4759/20 ο πολεοδομικός σχεδιασμός καλείται να εναρμονίζεται με τις αντίστοιχες κατευθύνσεις ανά δήμο ή δημοτικές ενότητες του οικείου ΠΧΠ. Σημαντική προσθήκη αποτελεί ακόμη ότι τα ΠΧΠ δεσμεύονται από τις ρυθμίσεις και εναρμονίζονται προς τις κατευθύνσεις των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων, τις οποίες συντονίζουν, εξειδικεύουν και συμπληρώνουν σε επίπεδο Περιφέρειας, καθώς και τροποποιούν, μόνον εάν παρέχεται ρητώς η δυνατότητα αυτή από το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο, η οποία είχε αφαιρεθεί από τον ν.4447/16. Τέλος, στον πιο πρόσφατο νόμο αναφέρεται η αναγκαιότητα να λαμβάνονται υπόψιν κατά την κατάρτιση των ΠΧΠ νέα κρίσιμα σχέδια, όπως αυτά του Εθνικού Σχεδίου Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή, του οικείου περιφερειακού σχεδίου προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή, του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα και των πλαισίων διαχείρισης Εκτάκτων Αναγκών.

5.2.2. Αναθεώρηση Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων 2003, 2004

Θέματα όπως η θεσμοθέτηση τόσο του Γενικού, όσο και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού την τελευταία περίοδο του 2008,2009,2011, οι διάφορες τομεακές πολιτικές και νομοθεσίες που επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τον χωρικό σχεδιασμό, τα πολλαπλά φαινόμενα συγκρούσεων χρήσεων γης, η κλιματική αλλαγή,

οι συνέπειες της έντονης οικονομικής κρίσης της χώρας αλλά και οι δεσμεύσεις που αυτή δέχεται σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, κατέστησαν αναγκαία την αναθεώρηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων με το πέρας αρκετών ετών μετά τη θεσμοθέτησή τους.

Ακόμη, κατά τη διάρκεια αναθεώρησης των ΠΧΠ (2012), υποχρεώθηκε η κυβέρνηση να ολοκληρώσει την αναθεώρηση των 12 αυτών σχεδίων με σκοπό να συμβαδίζουν με τα τέσσερα κλαδικά σχέδια του κλάδου της βιομηχανίας, των υδατοκαλλιεργειών, των ΑΠΕ και του τουρισμού, τονίζοντας τη παράλληλα τη σημασία του χωροταξικού σχεδιασμού στην βιώσιμη ανάπτυξη των οικονομικών παραγωγικών κλάδων της χώρας.

Ωστόσο, το σημαντικότερο που αξίζει να αναφερθεί είναι ότι και στην αναθεώρηση των ΠΧΠ δεν προβλέφθηκαν κατάλληλοι δείκτες για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των πλαισίων, ώστε να συντελέσουν τελικά στην μετατροπή του χωροταξικού σχεδιασμού σε μια αποτελεσματική και αποδοτική δυναμική διαδικασία, αρμόδια να ανταποκριθεί σε επικείμενες προκλήσεις και διαφοροποιήσεις με ασφάλεια.

5.3. Δείκτες παρακολούθησης της εφαρμογής των κατευθύνσεων των Ειδικών Πλαισίων του Χωροταξικού Σχεδιασμού

Σκοπός του παρόντος υπό-κεφαλαίου είναι να αναλύσει και να αξιολογήσει τους δείκτες οι οποίοι παρακολουθούν την εφαρμογή των κατευθύνσεων κάθε Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου ξεχωριστά (Υδατοκαλλιεργειών, Α.Π.Ε , Βιομηχανίας) προς το Περιφερειακό Πλαίσιο της Στερεάς Ελλάδας. Η ενσωμάτωση ενός συστήματος δεικτών για το σκοπό αυτό της παρακολούθησης και αξιολόγησης, είναι ικανή να συμβάλλει στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας και να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα της διαδικασίας αξιολόγησης στο σύνολό της, υποδεικνύοντας κάθε φορά την αναγκαιότητα ύπαρξης των δεικτών και την συμβολή τους στην μετάβαση προς ένα πιο ολοκληρωμένο σύστημα σχεδιασμού.

5.3.1. Δείκτες παρακολούθησης της εφαρμογής των κατευθύνσεων του Ειδικού Πλαισίου Υδατοκαλλιεργειών

Σκοπό του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης των Υδατοκαλλιεργειών αποτελεί γενικότερα η παροχή κατευθύνσεων, για τη χωρική διάρθρωση, την οργάνωση και την ανάπτυξη του κλάδου στον ελληνικό χώρο, στοχεύοντας στη διασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος. Για το λόγο αυτό, το Πλαίσιο περιλαμβάνει κάποιες κατευθύνσεις για το εθνικό πρότυπο χωροταξικής οργάνωσης της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας με εξειδικεύσεις ανά τύπο καλλιέργειας και κατευθύνσεις για το καθεστώς και τους όρους χωροθέτησης υποδοχέων και μονάδων του τομέα.

Οι δείκτες που προτείνονται ειδικότερα και σύμφωνα με το Ειδικό Πλαίσιο έχουν ως εξής:

Θαλάσσια Υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα

Οι μονάδες θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας αναπτύσσονται σε επιλεγμένες ευρύτερες θαλάσσιες περιοχές, στις Π.Α.Υ. **Εντός των Π.Α.Υ** προσδιορίζονται ζώνες, είτε οργανωμένες με φορέα διαχείρισης (ΠΟΑΥ), είτε με μορφή άτυπων συγκεντρώσεων (ΠΑΣΜ).

- ➔ Για τις **Π.Α.Σ.Μ.**, η συνολική μισθωμένη έκταση των μονάδων για το σύνολο των εκτρεφόμενων ειδών είναι **κατ' ανώτατο όριο 100 στρέμματα**, ο **μέγιστος αριθμός των μονάδων είναι πέντε** και **απέχουν μεταξύ τους από 500 μ. έως δύο (2) χιλιόμετρα** μετρούμενο σε ευθεία.
- ➔ Για τις **οστρακοκαλλιέργειες** η ανωτέρω απόσταση μειώνεται στο **50%**.
- ➔ Η μεμονωμένη χωροθέτηση νέων υδατοκαλλιεργητικών μονάδων **εκτός Π.Α.Υ** είναι δυνατή εφόσον η συνολική μισθωμένη έκταση **δεν υπερβαίνει τα 40 στρ.** για μονάδες θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας ιχθυοκαλλιέργειας.
- ➔ Για τις **οστρακοκαλλιέργειες** η ανωτέρω απόσταση **μειώνεται στα 20 στρ.**, ενώ οι νέες μονάδες **πρέπει να απέχουν περισσότερο από 5 χλμ. από άλλη μονάδα.**

Κατά τη χωροθέτηση νέων εγκαταστάσεων υδατοκαλλιεργειών ή εγκαταστάσεων άλλων δραστηριοτήτων πλησίον αυτών ισχύουν τα εξής επιπλέον κριτήρια:

Τα όρια της μισθωμένης θαλάσσιας έκτασης εγκατάστασης των μονάδων, είτε πρόκειται για μονάδες Π.Ο.Α.Υ. και των άτυπων συγκεντρώσεων (Π.Α.Σ.Μ.), είτε για μεμονωμένες μονάδες είναι σκόπιμο να απέχουν:

- **Χίλια (1.000) μέτρα** τουλάχιστον από λειτουργούσα τουριστική μονάδα ή εγκατάσταση και από υφιστάμενες οικιστικές αναπτύξεις και / ή προγραμματιζόμενες και **πεντακόσια (500) μέτρα**, εφόσον δεν υπάρχει οπτική επαφή.
- **Χίλια (1.000) μέτρα** τουλάχιστον από μη συμβατές χρήσεις (βιομηχανικές μονάδες, εξορυκτικές εγκαταστάσεις κ.λπ.).
- **Χίλια (1.000) μέτρα** τουλάχιστον από λιμενικές εγκαταστάσεις διακίνησης πετρελαιοειδών ή βιομηχανικών μονάδων που εγκυμονούν σοβαρούς κινδύνους θαλάσσιας ρύπανσης.
- Η **ελάχιστη απόσταση** μεταξύ γειτονικών μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας είναι **πεντακόσια (500) μέτρα**. Η απόσταση μπορεί να μειώνεται στα **τριακόσια (300) μέτρα** όταν οι γειτονικές μονάδες είναι μονάδες βιολογικής ιχθυοκαλλιέργειας.

Πίνακας 5.1 : Δείκτες για τη Θαλάσσια Υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα

Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 5.2. : Δείκτες για χωροθέτηση νέων εγκαταστάσεων υδατοκαλλιεργειών

Ιδία επεξεργασία

5.3.2. Δείκτες παρακολούθησης της εφαρμογής των κατευθύνσεων του Ειδικού Πλαισίου Α.Π.Ε

Το Ειδικό Πλαίσιο των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας επιδιώκει να διαμορφώσει διάφορες πολιτικές χωροθέτησης έργων ηλεκτροπαραγωγής από Α.Π.Ε., ανά κατηγορία δραστηριότητας και κατηγορία χώρου αλλά να καθιερώσει κανόνες και κριτήρια χωροθέτησης που θα επιτρέπουν αφενός την δημιουργία βιώσιμων εγκαταστάσεων Α.Π.Ε. και αφετέρου την αρμονική ένταξή τους στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.

Οι **δείκτες** που προτείνονται ειδικότερα και σύμφωνα με το Ειδικό Πλαίσιο έχουν ως εξής:

1. Αιολικές εγκαταστάσεις

Χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων στις **Π.Α.Π.** και **Π.Α.Κ.** της **ηπειρωτικής χώρας**:

- ➔ Το **μέγιστο επιτρεπόμενο ποσοστό κάλυψης** εδαφών από αιολικές εγκαταστάσεις στους πρωτοβάθμιους Ο.Τ.Α. που εμπίπτουν σε **Π.Α.Π.** της ηπειρωτικής χώρας **δεν μπορεί να υπερβαίνει το 8% της έκτασης ανά Ο.Τ.Α.** (άλλως 1,05 τυπικές ανεμογεννήτριες /1000 στρέμματα).
- ➔ Το **μέγιστο επιτρεπόμενο ποσοστό κάλυψης** εδαφών από αιολικές εγκαταστάσεις στους πρωτοβάθμιους Ο.Τ.Α. που εμπίπτουν σε **Π.Α.Κ.** της ηπειρωτικής χώρας **δεν μπορεί να υπερβαίνει το 5% ανά Ο.Τ.Α.** (άλλως 0,66 τυπικές ανεμογεννήτριες/1000 στρέμματα).

Χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων στο **νησιωτικό χώρο:**

- ➔ Το **μέγιστο επιτρεπόμενο ποσοστό κάλυψης** εδαφών σε επίπεδο πρωτοβάθμιου Ο.Τ.Α. **δεν μπορεί να υπερβαίνει το 4% ανά ΟΤΑ** δηλαδή 0,53 τυπικές ανεμογεννήτριες / 1000 στρέμματα.

Χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων στο **θαλάσσιο χώρο:**

- ➔ **Απαγορεύεται η εγκατάσταση ανεμογεννητριών** σε κλειστούς κόλπους με εύρος ανοίγματος <1.500 μ.

2. Μικρό - Υδροηλεκτρικά Έργα

- ➔ Τα έργα μικρού ύψους υδραυλικής πτώσης, **H<20 m**, **πρέπει να σχεδιάζονται** έτσι ώστε το συνολικό οπτικό αποτέλεσμα από το έργο (κύριο και συνοδά) να **έχει τη μικρότερη δυνατή επίπτωση και να καταλαμβάνει τον ελάχιστο δυνατό όγκο.**
- ➔ Στα έργα μέσου και μεγάλου ύψους υδραυλικής πτώσης, **H>20 m**, (εντός Natura 2000) κρίνεται σκόπιμη η **κατασκευή σηράγγων ή εγκιβωτισμένων αγωγών εντός του εδάφους** στο υδραυλικό σύστημα προσαγωγής και απαγωγής της παροχής, ώστε να μην υπάρχει πρόσθετη περιβαλλοντική επιβάρυνση.

Πίνακας 5.3: Αιολικές εγκαταστάσεις Π.Α.Π και Π.Α.Κ ηπειρωτικής χώρας

Π.Α.Π.	Π.Α.Κ.
Μέγιστο επιτρεπόμενο ποσοστό κάλυψης εδαφών--> να μην υπερβαίνει το 8% της έκτασης ανά Ο.Τ.Α <i>1,05 ΑΓ/1000στρ.</i>	Μέγιστο επιτρεπόμενο ποσοστό κάλυψης εδαφών--> να μην υπερβαίνει το 5% της έκτασης ανά Ο.Τ.Α <i>0,66 ΑΓ/1000στρ.</i>

Πίνακας 5.4: Αιολικές εγκαταστάσεις

Νησιωτικού χώρου	Θαλάσσιου χώρου
Μέγιστο επιτρεπόμενο ποσοστό κάλυψης εδαφών--> να μην υπερβαίνει το 4% της έκτασης ανά Ο.Τ.Α <i>0,53 ΑΓ/1000στρ.</i>	Απαγόρευση εγκατάστασης ανεμογεννητριών σε κλειστούς κόλπους με εύρος ανοίγματος <1.500 μ.

Πίνακας 5.5 : Μικρό - Υδροηλεκτρικά Έργα

Έργα μικρού μήκους , H<20m. , πρέπει να σχεδιάζονται έτσι ώστε--> το συνολικό οπτικό αποτέλεσμα να έχει τη μικρότερη δυνατή επίπτωση και να καταλαμβάνει τον ελάχιστο δυνατό όγκο.	Στα έργα μέσου και μεγάλου ύψους H>20 m. --> σκόπιμη η κατασκευή σηράγγων ή εγκιβωτισμένων αγωγών εντός του εδάφους--> αποφυγή πρόσθετης περιβαλλοντικής επιβάρυνσης
--	--

5.3.3 Δείκτες παρακολούθησης της εφαρμογής των κατευθύνσεων του Ειδικού Πλαισίου Βιομηχανίας

Παρόμοιο σκοπό και με τα παραπάνω Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού έχει και το Ειδικό Πλαίσιο της Βιομηχανίας, το οποίο επιδιώκει να μετασχηματίσει τη χωρική διάρθρωση του τομέα της Βιομηχανίας προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης. Προς αυτό το σκοπό παρέχει κατευθύνσεις τόσο για το εθνικό χωρικό πρότυπο όσο και για το περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Οι δείκτες που προτείνονται ειδικότερα και σύμφωνα με το Ειδικό Πλαίσιο έχουν ως εξής:

1. Δόμηση της βιομηχανίας σε εκτός σχεδίου περιοχές
 - ➔ **Μείωση του Συντελεστή Δόμησης (Σ.Δ.)** για τις εκτός σχεδίου βιομηχανικές εγκαταστάσεις (του άρθρου 4 - π.δ. 1985) σε **0,6** και του **Συντελεστή Κατ' Όγκο εκμετάλλευσης (Σ.Ο.)** σε **2,4**.
 - ➔ **Κατάργηση** όλων των παρεκκλίσεων αρτιότητας για την εκτός σχεδίου δόμηση βιομηχανικών εγκαταστάσεων και εγκατάστασή τους σε οργανωμένους υποδοχείς.
2. Ειδικές κατηγορίες χώρου με συγκεκριμένες προτεραιότητες για ανάπτυξη της Βιομηχανίας
 - ➔ **Ορεινός χώρος:** Επιδιώκεται η διατήρηση ενός ιστού βιομηχανικών μονάδων, ιδιαίτερα αυτών που αξιοποιούν τοπικούς πόρους και απαιτούνται οριζόντια μέτρα για την αποφυγή αλλοίωσης του τοπίου και συγκρούσεων με άλλες χρήσεις.
 - ➔ **Παράκτιος χώρος:** Πρέπει να αποθαρρύνεται η χωροθέτηση βιομηχανικών μονάδων, με εξαίρεση αυτές που έχουν ανάγκη χωροθέτησης σε άμεση επαφή με θαλάσσιο μέτωπο.
 - ➔ **Περιοστικές ζώνες:** Πρέπει να αποθαρρύνεται η διάσπαρτη χωροθέτηση βιομηχανικών μονάδων μέσης και υψηλής όχλησης.
3. Οργανωμένη χωροθέτηση Βιομηχανίας σε εντός ή εκτός αστικού χώρου
 - ➔ Ελάχιστον εμβαδόν υποδοχέων που δημιουργούνται σε **εκτός σχεδίου περιοχές** ορίζεται σε **50 στρ.** για τους υποδοχείς χαμηλής όχλησης, **100 στρ.** για τους υποδοχείς μέσης όχλησης, και **150 στρ.** για τους υποδοχείς υψηλής όχλησης

➔ Στις εντός σχεδίου περιοχές επιτρέπεται εφεξής η δημιουργία υποδοχέων μόνο χαμηλής όχλησης.

4. Οργανωμένοι υποδοχείς σε πολεοδομικό επίπεδο

➔ **Μέγιστος Σ.Δ.** ορίζεται σε **1,6** για τους υποδοχείς γενικού χαρακτήρα και εξυγίανσης, σε **1,4** για τους υποδοχείς μεμονωμένων μονάδων, και σε **0,9** για τους ενδιάμεσους υποδοχείς.

➔ Το **μέγιστο ποσοστό κάλυψης** των οικοδομήσιμων χώρων στους γενικούς υποδοχείς και τους υποδοχείς εξυγίανσης ορίζεται σε **70%** και στους ενδιάμεσους υποδοχείς σε **55%**.

Πίνακας 5.6 : Δόμηση Βιομηχανίας σε εκτός σχεδίου περιοχές

Μείωση -->Σ.Δ σε 0,6 --> Σ.Ο. σε 2,4	Κατάργηση όλων των παρεκκλίσεων αρτιότητας και εγκατάσταση βιομηχανικών μονάδων σε οργανωμένους υποδοχείς
---	---

Πίνακας 5.7 : Ειδικές κατηγορίες χώρου

Ορεινός -->Διατήρηση ενός ιστού βιομηχανικών μονάδων -->Οριζόντια μέτρα για αποφυγή αλλοίωσης τοπίου και συγκρούσεων με άλλες χρήσεις	Παράκτιος Αποθάρυνση χωροθέτησης βιομηχανικών μονάδων -εξαίρεση η ανάγκη χωροθέτησης σε άμεση επαφή με θαλάσσιο μέτωπο	Περιστατικές Ζώνες Αποθάρυνση διάσπαρτης χωροθέτησης βιομηχανικής μέσης και υψηλής όχλησης
--	---	--

Πίνακας 5.8 : Οργανωμένη χωροθέτηση σε εντός και εκτός σχεδίου περιοχές

<u>Εκτός σχεδίου</u> ελάχιστο εμβαδό: 50στρ.--> υποδοχείς χαμηλής όχλησης 100στρ.--> υποδοχείς μέσης όχλησης 150στρ.--> υποδοχείς υψηλής όχλησης	<u>Εντός σχεδίου</u> Δημιουργία υποδοχέων μόνο χαμηλής όχλησης
---	---

Πίνακας 5.9 : Οργανωμένοι υποδοχείς σε πολεοδομικό επίπεδο

<u>Μέγιστος Σ.Δ.</u> 1,6--> υποδοχείς γενικού χαρακτήρα και εξυγίανσης 1,4-->υποδοχείς μεμονωμένων ομάδων 0,9-->ενδιάμεσους υποδοχείς	<u>Μέγιστο ποσοστό κάλυψης</u> 70%-->υποδοχείς γενικού χαρακτήρα και εξυγίανσης 55%-->ενδιάμεσους υποδοχείς
--	---

5.4. Αξιολόγηση κατευθύνσεων Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων στο ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας

5.4.1. Κατευθύνσεις Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου Υδατοκαλλιεργειών προς τον υποκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό

Σύμφωνα με το κεφάλαιο Γ του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού των Υδατοκαλλιεργειών «Κατευθύνσεις για Διάφορες Κατηγορίες Σχεδιασμού και Χωρικών Πολιτικών» και ειδικότερα με το άρθρο 8 που αφορά τις κατευθύνσεις για τον υποκείμενο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό δηλώνεται ότι «Για να ολοκληρωθεί η χωρική οργάνωση του τομέα των υδατοκαλλιεργειών, θα πρέπει ο υποκείμενος χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός να εναρμονιστεί με τις κατευθύνσεις του παρόντος Ειδικού Πλαισίου».

Όσο αναφορά τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια, προβλέπεται ότι κατά την αναθεώρησή τους οφείλουν να αντιμετωπίσουν τα ζητήματα που σχετίζονται με τη χωροθέτηση μονάδων και ζωνών υδατοκαλλιεργειών, κατά τρόπο που να υποστηρίζουν τις κατευθύνσεις του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου. Επιπλέον, πρέπει να προβλέψουν τον προσδιορισμό σε διαγράμματα κατάλληλης κλίμακας και τυχόν νέων Περιοχών Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (Π.Α.Υ), πέρα των προβλεπόμενων από το Ειδικό Πλαίσιο, λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια που παρέχει το ίδιο.

Στα επικαιροποιημένα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια ακόμη, θα πρέπει να αποτυπώνονται οι διαμορφωμένες συγκεντρώσεις μονάδων και ειδικά οι θεσμοθετημένες Περιοχές Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (Π.Ο.Α.Υ.) αλλά και όσες έχουν οριοθετηθεί μετά την εκπόνηση ειδικών. Να αξιολογούνται οι συνθήκες λειτουργίας τους και στις προτάσεις τους να συμπεριλαμβάνεται η υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα (θαλάσσια, χερσαία, συνοδές και υποστηρικτικές εγκαταστάσεις), τόσο σε ότι αφορά στην ανάπτυξη της ίδιας, όσο και αναφορικά με κατευθύνσεις για την ανάπτυξη άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων. Τέλος, σημειώνεται ότι θα πρέπει να εξετασθούν ειδικότερα οι περιπτώσεις όπου έχουν εντοπιστεί προβλήματα ανταγωνισμού των υδατοκαλλιεργειών με άλλες χρήσεις γης (τουρισμό, παραθερισμό, αλιεία κ.λπ.) ενώ καλείται ο υποκείμενος σχεδιασμός να υποδείξει περιοχές ή σημεία εντός ή εκτός Π.Α.Υ, για την υποδοχή εγκαταστάσεων υδατοκαλλιεργειών.

Περαιτέρω, τα Γ.Π.Σ. και Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. εξειδικεύουν τις κατευθύνσεις του Ειδικού Πλαισίου, υποδεικνύοντας τις εν δυνάμει κατάλληλες περιοχές άσκησης της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας σε λίμνες, λιμνοθάλασσες και σε δεξαμενές στην ξηρά, καθώς και τους χώρους εγκατάστασης των συνοδών και υποστηρικτικών υποδομών της δραστηριότητας. Επίσης, διατυπώνουν προτάσεις για τυχόν τροποποιήσεις του. Κατά την εκπόνηση ή αναθεώρηση των ανωτέρω σχεδίων, λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για την αναδιατύπωση των ρυθμίσεων εκείνων που ενδέχεται να έρχονται σε αντίθεση ή αντίφαση με τις ρυθμίσεις του Ειδικού.

5.4.1.1. Αξιολόγηση κατευθύνσεων μεταξύ του ΕΧΠ Υδατοκαλλιιεργειών και του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας

Σκοπός του παρόντος σταδίου είναι να αξιολογηθούν οι κατευθύνσεις του Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου τόσο σε αναπτυξιακό όσο και σε χωροταξικό και πολεοδομικό επίπεδο για τις υδατοκαλλιιεργητικές δραστηριότητες. Αναλυτικότερα, οι δείκτες αξιολόγησης όπως αναφέρθηκαν στο υπό-κεφάλαιο 5.1. κατατάσσονται στις :

- Διατάξεις που συνιστούν Αναπτυξιακή Προτεραιότητα του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας για τις Υδατοκαλλιιεργειες (Διεθνές, εθνικό, περιφερειακό επίπεδο)
- Διατάξεις που συνιστούν Χωροταξική Προτεραιότητα για τις Υδατοκαλλιιεργειες
- Προτάσεις συνεργειών μεταξύ όμορων περιφερειών για τις Υδατοκαλλιιεργειες
- Προτάσεις Εξειδίκευσης/Συμπλήρωσης του Ειδικού Πλαισίου Υδατοκαλλιιεργειών
- Στην Συμβατότητα ή Αντίθεση των διατάξεων με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου
- Προτάσεις που συνιστούν Ανάδραση προς τον υπερκείμενο σχεδιασμό και την αναγραφή τους ή όχι αντίστοιχα
- Στην εφαρμογή ή Δεσμευτικότητα των διατάξεων προς τον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό
- Στην Κανονιστική Πυκνότητα των διατάξεων και στη Σαφήνειά τους

Περαιτέρω διευκρινίζονται οι στόχοι και οι προτεραιότητες που δίνονται από το Περιφερειακό Πλαίσιο και το αναπτυξιακό μοντέλο σε συνδυασμό με τις ευρύτερες αναπτυξιακές ζώνες (περιοχές που διαθέτουν δυναμική στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων συγκεκριμένων κλάδων). Ακόμη, επισημαίνονται οι κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης και οι στρατηγικές κατευθύνσεις των ευρύτερων χωρικών ενοτήτων (και η εξειδίκευση τους), ενώ αναφέρονται τέλος η χωρική διάρθρωση, η εξειδίκευση και η συμπληρωματικότητα των παραγωγικών δραστηριοτήτων για τις περιοχές ανάπτυξης του πρωτογενή τομέα.

Αναπτυξιακό Πρότυπο

Το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού Στερεάς Ελλάδας αναφέρει ότι γενική κατεύθυνση για όλους τους παραγωγικούς τομείς είναι η προτεραιότητα στην «έξυπνη» εξειδίκευση και η διασύνδεση με την «πράσινη οικονομία». Ειδικότερα, όσο αναφορά τον πρωτογενή τομέα και την αναπτυξιακή προοπτική και εξέλιξη του ΠΧΠ, οι Υδατοκαλλιέργειες περιλαμβάνονται ως επιμέρους κλάδος στον τομέα αυτό, ο οποίος προβλέπεται να αποτελέσει πρωταρχικό εργαλείο εξωστρεφούς ανάπτυξης εκμεταλλεζόμενος τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας. Αναπτυξιακή προτεραιότητα δίδεται από το ΠΧΠ για τον κλάδο των Υδατοκαλλιεργειών τόσο σε Εθνικό όσο και σε Περιφερειακό επίπεδο, χωρίς να υπάρχει ωστόσο συνέργεια μεταξύ άλλων Περιφερειών. Επιπροσθέτως, σημειώνεται έλλειμα κατευθύνσεων για την ανάπτυξη υδατοκαλλιεργειών εσωτερικών υδάτων (πχ πεστροφοκαλλιέργεια) αλλά και λιμναίων οικοσυστημάτων ενώ υπάρχει σχετικό ενδιαφέρον για συγκεκριμένες περιοχές (ΠΕ Ευρυτανίας, ΠΕ Φωκίδας, ΠΕ Βοιωτίας). Τέλος, δεν γίνεται καμία αναφορά στις χερσαίες εγκαταστάσεις των υδατοκαλλιεργειών.

Χωροταξικές Κατευθύνσεις

Στο Κεφάλαιο Β, Εθνικό Πρότυπο Χωροταξικής Οργάνωσης Υδατοκαλλιεργειών του Ειδικού Πλαισίου (άρθρο 5), παρέχονται σε εθνικό επίπεδο κατευθύνσεις κυρίως για τη θαλάσσια υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα. Η χωρική οργάνωση του παραγωγικού συστήματος του πρωτογενή τομέα προωθεί την θαλάσσια υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα εντός οργανωμένων υποδοχέων υπό τη μορφή Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (Π.Ο.Α.Υ.), με την έννοια των Περιοχών Οργανωμένων Παραγωγικών Δραστηριοτήτων (Π.Ο.Α.Π.Δ). Ειδική κατεύθυνση χωρικής οργάνωσης αποτελεί η ολοκλήρωση της θεσμοθέτησης Π.Ο.Α.Υ. και η προώθηση κοινών εγκαταστάσεων υποστηρικτικών δομών σε βέλτιστο χώρο για τις εκμεταλλεύσεις και τις λοιπές χρήσεις του παράκτιου χώρου. Προσδιορίζει επιπλέον τις χωρικές ενότητες ανάπτυξης θαλάσσιας υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας σε ευρύτερες θαλάσσιες περιοχές που συγκροτούν ενιαίους χώρους με κοινά χαρακτηριστικά, αναφερόμενες εφεξής ως Π.Α.Υ. οι οποίες υποδεικνύουν την καταλληλότητα των περιοχών για την ανάπτυξη υδατοκαλλιεργειών. Από χωροταξική άποψη αποτελούν ευρύτερες περιοχές αναζήτησης θέσεων για υποδοχείς.

Αναφορικά με τη χωρική οργάνωση του παράκτιου και νησιωτικού χώρου δεν επιτρέπεται καμία νέα κατασκευή μεταξύ 0 και 50 μέτρων (Κρίσιμη Ζώνη) πλην τις ελαφρές/προσωρινές εγκαταστάσεις εστίασης/αναψυχής συνοδών έργων υδατοκαλλιεργειών. Αυτή η περιοριστική διάταξη αναγράφεται ως εξειδίκευση χωρίς να επισημαίνεται ως ανάδραση. Ωστόσο, το Ειδικό Πλαίσιο προβλέπει τη δυνατότητα εγκατάστασης των συνοδών χερσαίων εκτάσεων των υδατοκαλλιεργειών στον παράκτιο χώρο για την εξυπηρέτηση και των απαραίτητων θαλάσσιων εγκαταστάσεων και των συνοδευτικών με συγκεκριμένες εξαιρέσεις.

Επιπρόσθετα, το ΠΧΠ επιβάλλει τη θέσπιση αυστηρών κανονισμών και ελέγχων οργανικού φορτίου και λοιπών ρύπων στην Π.Ο.Α.Υ στο Μαλιακό Κόλπο και την παραλία Φωκίδας, καθώς πρόκειται για Ειδικές Ζώνες Διατήρησης, ενώ θέτει ως ελάχιστη απόσταση 500μ. από όλες τις θεσμοθετημένες ακτές κολύμβησης, για τις μελλοντικές δραστηριότητες και για τις πιθανές επεκτάσεις μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας. Το Ειδικό Πλαίσιο αναφέρει την ίδια απόσταση από ακτές κολύμβησης που βρίσκονται σε άμεση γειτνίαση με τουριστικές εγκαταστάσεις ή οικιστικές περιοχές. Οι διατάξεις αυτές των κατευθύνσεων του Ειδικού Πλαισίου από το ΠΧΠ, που δεν αναγράφονται ως εξέταση σε μια μελλοντική τροποποίηση/αναθεώρηση του ΕΧΠ-Υ, έχουν άμεση εφαρμοσιμότητα. Τέλος, το ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας δεν προτείνει νέες Π.Α.Υ αν και υπάρχει ρητή εξουσιοδότηση από το Ειδικό Πλαίσιο, ενώ δεν κάνει καμία αναφορά και σε χερσαίες εγκαταστάσεις.

Συμπερασματικά

Αποδεικνύεται ότι η θαλάσσια υδατοκαλλιέργεια σε οργανωμένους υποδοχείς προωθείται δυναμικά στο ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας ως σημαντικός κλάδος και ως εργαλείο εξωστρεφούς ανάπτυξης που στηρίζει την περιφερειακή οικονομία. Πρόσθετη χωροταξική κατεύθυνση συνιστά η προώθηση διασύνδεσης των υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων με τον δευτερογενή τομέα και τον τουρισμό.

Οι κατευθύνσεις του νέου ΠΧΠ είναι κατά βάση μέτριας εφαρμογής στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό (δεν αναφέρονται διατάξεις που να προσδιορίζουν περιοχές ανάπτυξης του κλάδου), αλλά καταγράφεται μηδενικό ποσοστό ασαφών διατάξεων. Χαρακτηρίζονται από μέτρια κανονιστική πυκνότητα (περίπου ένα 50%), κυρίως στρατηγικές κατευθύνσεις, ενώ υπάρχουν και διατάξεις υψηλής κανονιστικής πυκνότητας (περίπου ένα 30%) οι οποίες αφορούν εξειδικεύσεις στις χωροθετήσεις

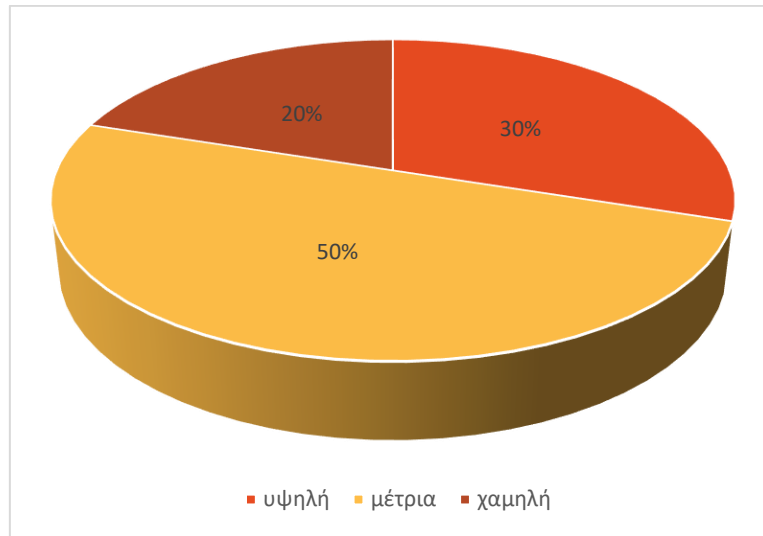
θαλάσσιων υδατοκαλλιεργητικών εγκαταστάσεων (αποστάσεις από παραλίες κολύμβησης), οι οποίες είναι κυρίως μη συμβατές με το ΕΧΠ-Υ και συνιστούν ανάδραση χωρίς ωστόσο να σημειώνεται.

Πίνακας 5.10 : Αξιολόγηση δεικτών και ΠΧΠ για Υδατοκαλλιέργειες

<u>Δείκτες</u>	<u>Αξιολόγηση</u>
<i>Διατάξεις Αναπτυξιακής Προτεραιότητας</i>	<p>Ιδιαίτερα σημαντικός δείκτης (διατάξεις Εθνικού και Περιφερειακού επιπέδου).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Κλάδος υδατοκαλλιεργειών → πρωταρχικό εργαλείο εξωστρεφούς ανάπτυξης • Μέτριο ποσοστό διατάξεων αναπτυξιακής προτεραιότητας → 30%
<i>Διατάξεις Χωροταξικής Προτεραιότητας</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Το μεγαλύτερο ποσοστό των διατάξεων, περίπου 70% → χωροταξικής κατεύθυνσης • Προώθηση θαλάσσιας υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας • Προώθηση οργανωμένων υποδοχέων
<i>Συνέργειες με όμορες Περιφέρειες</i>	Καμία συνέργεια με όμορες Περιφέρειες
<i>Εξειδίκευση/Συμπλήρωση διατάξεων με Ειδικό Πλαίσιο</i>	Ένα ποσοστό 30% υψηλών κανονιστικών διατάξεων αποτελούν εξειδικεύσεις κυρίως μη συμβατές χωρίς να αναγράφονται ως ανάδραση
<i>Συμβατότητα/Αντίθεση διατάξεων με Ειδικό Πλαίσιο</i>	Κυρίως μη συμβατές διατάξεις με ΕΧΠ-Υ
<i>Προτάσεις Ανάδρασης</i>	Δεν αναγράφονται
<i>Κανονιστική Πυκνότητα και Σαφήνεια διατάξεων</i>	<ul style="list-style-type: none"> • 0% ποσοστό ασαφή διατάξεων • Κυρίως στρατηγικές κατευθύνσεις • Μέτρια κανονιστική πυκνότητα, ποσοστού περίπου 30%

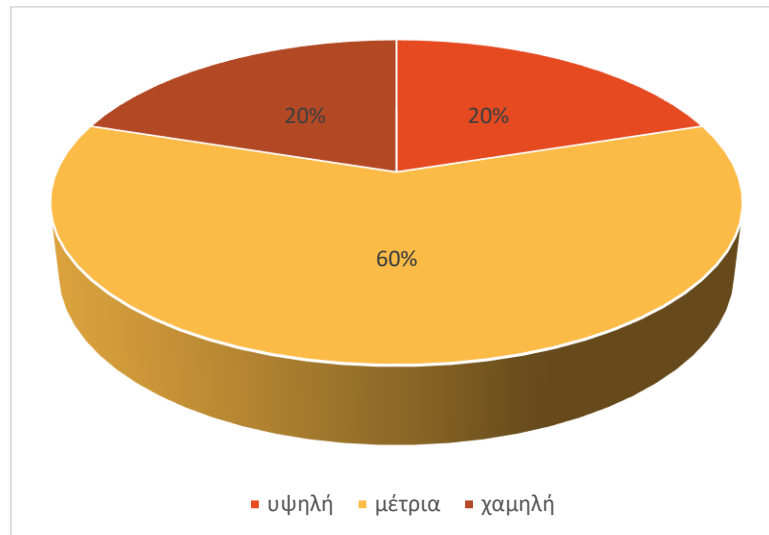
Ιδία επεξεργασία

**Γράφημα 5.1. : Κανονιστική πυκνότητα κατευθύνσεων ΠΧΠ για τις
Υδατοκαλλιέργειες**

Ιδία επεξεργασία

**Γράφημα 5.2. : Εφαρμογή κατευθύνσεων ΠΧΠ για Υδατοκαλλιέργειες σε
πολεοδομικό επίπεδο**

Ιδία επεξεργασία

**Πίνακας 5.11 : Ανάλυση του χαρακτήρα των κατευθύνσεων του ΕΧΠ
Υδατοκαλλιεργειών στο ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας**

Κατευθύνσεις ΕΧΠ	Κατευθύνσεις ΠΧΠ	Εναρμόνιση/ Συμβατότητα	Εξειδίκευση	Βαθμός Δεσμευτικότητας
Οι μονάδες θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας αναπτύσσονται σε επιλεγμένες ευρύτερες θαλάσσιες περιοχές, οι οποίες κρίνονται κατάλληλες για τη χωροθέτηση υδατοκαλλιεργητικών μονάδων (ΠΑΥ). Μέσα στις ΠΑΥ προσδιορίζονται ζώνες, είτε οργανωμένες(ΠΟΑΥ), είτε με μορφή άτυπων συγκεντρώσεων (ΠΑΣΜ).	Θαλάσσια υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα εντός οργανωμένων υποδοχέων, με ολοκλήρωση της θεσμοθέτησης των Π.Ο.Α.Υ και προώθηση κοινών εγκαταστάσεων υποστηρικτικών δομών σε βέλτιστο χώρο για τις εκμεταλλεύσεις και τις λοιπές χρήσεις παράκτιου χώρου	Ύπαρξη Εναρμόνισης / Συμβατότητας των κατευθύνσεων των ΕΧΠ στα ΠΧΠ	Προσδιορίζονται οι χωρικές ενότητες ανάπτυξης θαλάσσιων υδατοκαλλιεργειών → περιοχές Μαλιακού Κόλπου – Διαύλου Ωρεών – Βόρειου Ευβοϊκού Κόλπου	Κατηγορία Α: Απόλυτη κανονιστικότητα
<u>Παράκτιος και νησιωτικός χώρος:</u> Δυνατότητα εγκατάστασης συνοδών χερσαίων εκτάσεων των υδατοκαλλιεργειών στον παράκτιο χώρο για την εξυπηρέτηση τόσο των απαραίτητων θαλάσσιων εγκαταστάσεων	Περιοριστική διάταξη για το τμήμα της παράκτιας ζώνης: δεν επιτρέπεται καμία νέα κατασκευή μεταξύ 0 και 50 μέτρων (Κρίσιμη Ζώνη) πλην τις ελαφρές/προσωρινές εγκαταστάσεις εστίασης/αναψυχής συνοδών έργων υδατοκαλλιεργειών	Δεν λαμβάνεται υπόψιν	Έλλειψη εξειδίκευσης	Κατηγορία Α: Απόλυτη κανονιστικότητα

αυτών όσο και των συνοδευτικών (προβλήτες, αποθήκες κ.α.).				
Τα όρια της μισθωμένης θαλάσσιας έκτασης εγκατάστασης των μονάδων, είτε Π.Ο.Α.Υ. είτε Π.Α.Σ.Μ. → Πεντακόσια (500) μέτρα τουλάχιστον από παραλίες κολύμβησης που βρίσκονται σε άμεση γειτνίαση με τουριστικές εγκαταστάσεις ή οικιστικές περιοχές	Ελάχιστη απόσταση 500μ. από όλες τις θεσμοθετημένες ακτές κολύμβησης, για τις μελλοντικές δραστηριότητες και για τις πιθανές επεκτάσεις μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας	Δεν λαμβάνεται υπόψιν	Έλλειψη εξειδίκευσης	Κατηγορία Γ: Υποδείξεις

5.4.2. Κατευθύνσεις Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για τον υποκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό

Όπως αναφέρεται και στο Άρθρο 1, σκοπό του ΕΧΠ-ΑΠΕ αποτελεί η διαμόρφωση πολιτικών χωροθέτησης έργων ηλεκτροπαραγωγής από Α.Π.Ε ανά κατηγορία δραστηριότητας και κατηγορία χώρου, καθιερώνοντας κανόνες και κριτήρια χωροθέτησης που θα επιτρέπουν αφενός την δημιουργία βιώσιμων εγκαταστάσεων Α.Π.Ε. και αφετέρου την αρμονική ένταξή τους στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Πιο συγκεκριμένα, παρέχει κατευθύνσεις και ρυθμίσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη και χωρική οργάνωση σε εθνικό επίπεδο των αιολικών εγκαταστάσεων, των μικρών υδροηλεκτρικών έργων, των εγκαταστάσεων εκμετάλλευσης ηλιακής ενέργειας, ενέργειας από βιομάζα και γεωθερμικής. Έτσι, επιδιώκει την ελαχιστοποίηση των αβεβαιοτήτων, τη μείωση των συγκρούσεων χρήσεων γης,

επιλέγοντας την ασφαλή, από άποψη χωροταξίας, υποδοχή εγκατάστασης των Α.Π.Ε διασφαλίζοντας ταυτόχρονα την περιβαλλοντική προστασία.

Στο Άρθρο 21 του Κεφαλαίου Ε του Ειδικού Πλαισίου «Γενικές κατευθύνσεις για τον υποκείμενο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό» αναφέρεται ρητά ότι: «Τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, πρέπει να εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις των Ειδικών Πλαισίων, ενώ παράλληλα οφείλουν να εξειδικεύουν και να συμπληρώνουν τις επιλογές και ρυθμίσεις τους». Αντίστοιχη υποχρέωση εναρμόνισης καθιερώνεται παράλληλα και για τα υποκείμενα πολεοδομικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.

Τα Γ.Π.Σ. και τα Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. δεν μπορούν να εισάγουν περιοριστικές ρυθμίσεις για την ανάπτυξη έργων Α.Π.Ε. πέραν όσων ήδη προβλέπονται με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου. Κατά την αναθεώρηση ή τροποποίηση των ανωτέρω σχεδίων, λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για την αναδιατύπωση των ρυθμίσεων εκείνων που ενδέχεται να δημιουργούν αντιθέσεις ή αντιφάσεις προς τις κατευθύνσεις του παρόντος Ειδικού Πλαισίου.

5.4.2.1. Αξιολόγηση κατευθύνσεων μεταξύ του ΕΧΠ-ΑΠΕ και του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας

Σκοπός του παρόντος σταδίου είναι, όπως και στο υπό-κεφάλαιο 5.4.1.1. να αξιολογηθούν οι κατευθύνσεις του Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου τόσο σε αναπτυξιακό όσο και σε χωροταξικό και πολεοδομικό επίπεδο για τις Α.Π.Ε. Αναλυτικότερα, οι δείκτες αξιολόγησης όπως αναφέρθηκαν στο υπό-κεφάλαιο 5.1. κατατάσσονται στις:

- Διατάξεις που συνιστούν Αναπτυξιακή Προτεραιότητα του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας για τις Α.Π.Ε (Διεθνές, εθνικό, περιφερειακό επίπεδο)
- Διατάξεις που συνιστούν Χωροταξική Προτεραιότητα για τις Α.Π.Ε
- Προτάσεις συνεργειών μεταξύ όμορων περιφερειών για τις Α.Π.Ε
- Κατηγορίες που προτείνονται για Α.Π.Ε, όπως αιολική ενέργεια, θαλάσσια αιολικά πάρκα, ηλιακή ενέργεια-Φ/Β, ΜΥΗΕ, βιομάζα, γεωθερμία.

- Προτάσεις Εξειδίκευσης/Συμπλήρωσης του Ειδικού Πλαισίου των Α.Π.Ε
- Στην Συμβατότητα ή Αντίθεση των διατάξεων με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου
- Προτάσεις που συνιστούν Ανάδραση προς τον υπερκείμενο σχεδιασμό και την αναγραφή τους ή όχι αντίστοιχα
- Στην εφαρμογή ή Δεσμευτικότητα των διατάξεων προς τον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό
- Στην Κανονιστική Πυκνότητα των διατάξεων και στη Σαφήνειά τους

Περαιτέρω διευκρινίζονται οι στόχοι και οι προτεραιότητες που δίνονται από το Περιφερειακό Πλαίσιο και το αναπτυξιακό μοντέλο σε συνδυασμό με τις ευρύτερες αναπτυξιακές ζώνες (περιοχές που διαθέτουν δυναμική στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων συγκεκριμένων κλάδων). Ακόμη, επισημαίνονται οι κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης και οι στρατηγικές κατευθύνσεις των ευρύτερων χωρικών ενότητων (και η εξειδίκευση τους).

Αναπτυξιακό πρότυπο:

Η ανάπτυξη των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας τίθεται ως πρωταρχικός στρατηγικός στόχος του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας, αναφερόμενο ειδικότερα στην ορθολογική ανάπτυξη τόσο της αιολικής και ηλιακής ενέργειας όσο και των υπόλοιπων μορφών, γεωθερμίας, βιομάζας, Μικρών Υδροηλεκτρικών Έργων (Μ.ΥΗ.Ε.) και σε μικρότερο βαθμό των υβριδικών συστημάτων. Ακόμη η ανάπτυξη των Α.Π.Ε αποτελεί στόχο και για την προσαρμογή/αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και της ενίσχυσης της Περιφέρειας γεωπολιτικά και οικονομικά στον εθνικό χώρο. Παρέχει κατεύθυνση ορθολογικής ανάπτυξης νέων εγκαταστάσεων αιολικής και ηλιακής ενέργειας αλλά ταυτοχρόνως δίνει ιδιαίτερη προτεραιότητα στην ανάπτυξη και των λοιπών μορφών. Τέλος, αναπτυξιακή προτεραιότητα δίδεται τόσο σε Εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, χωρίς ωστόσο την ύπαρξη συνέργειας μεταξύ άλλων περιφερειών.

Χωροταξικό πρότυπο

Σύμφωνα με τις ρυθμίσεις και τις κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης του ΠΧΠ, οι οποίες παρέχονται από διαφορετικές ενότητες, δίνονται σημαντικές εξειδικεύσεις περιοχών ανά τεχνολογία Α.Π.Ε. Για την αιολική και ηλιακή ενέργεια προτείνονται εξειδικεύσεις τόσο συμβατές με το ΕΧΠ-Α.Π.Ε όσο και μη συμβατές με αυτό, που αναγράφονται κατά περίπτωση ως ανάδραση ενώ προτείνονται γενικά περιοχές για Φ/Β έργα, για Μ.ΥΗ.Ε και αιολικά Πάρκα και για παραγωγή γεωθερμικής ενέργειας και βιομάζας.

Πιο συγκεκριμένα, το ΠΧΠ προκρίνει την ανάπτυξη ΑΠΕ μέσω ΜΥΗΕ και της αξιοποίησης της βιομάζας με χρήση των ηπιότερων τεχνολογιών και εγκαταστάσεων στον ευαίσθητο οικολογικά και αναπτυξιακά ορεινό χώρο των υψηλών δασικών και αλπικών οικοσυστημάτων και των κατολισθαινουσών περιοχών τους και ιδίως στην Π.Ε. Ευρυτανίας, κατεύθυνση η οποία αποτελεί εξειδίκευση για τις ευαίσθητες περιοχές αλλά δεν προβλέπεται από το ΕΧΠ-Α.Π.Ε και δεν αναγράφεται ως ανάδραση.

Παρομοίως, η κατεύθυνση διατήρησης των υπαρχουσών αναπτύξεων εγκαταστάσεων ΑΠΕ καθώς και ορθολογική ανάπτυξη νέων σταθμών πλησίον υφιστάμενων, δεδομένου ότι τα συνοδό έργα που προϋποθέτουν σημαντικές παρεμβάσεις στο περιβάλλον (οδικά δίκτυα, ηλεκτρικά δίκτυα) είναι ήδη κατασκευασμένα, αποτελεί κατ' αρχήν εξειδίκευση συμβατή με το ΕΧΠ.

Επιπλέον, η προτεραιότητα χωροθέτησης Αιολικών και Φωτοβολταϊκών Πάρκων στις περιοχές ανενεργών λατομείων ή εξορύξεων αποτελεί και αυτή εξειδίκευση συμβατή με το ΕΧΠ-Α.Π.Ε.

Στον αντίποδα, η κατεύθυνση της έγκαιρης εξαίρεσης συνολικά της Π.Ε. Ευρυτανίας και τμημάτων των ορεινών όγκων Οίτης - Βαρδουσίων - Γκιώνας και Ελικώνα αλλά και τμημάτων της Εύβοιας από τις περιοχές ΠΑΠ του Ε.Π. για λόγους ευαισθησίας των περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων και του τοπίου, σημειώνεται ρητά ως ανάδραση για τον υπερκείμενο σχεδιασμό, ο οποίος μπορεί να την αξιολογήσει κατά την αναθεώρησή του και έπειτα να την δεχθεί ή όχι.

Συμπερασματικά

Σημαντικό στοιχείο αποτελεί για την Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας η διασύνδεση της ανάπτυξης των ΑΠΕ με την πρόληψη και αντιμετώπιση των επιπτώσεων από την κλιματική αλλαγή. Έμφαση δίνεται εκτός από την αιολική και ηλιακή ενέργεια και στην γεωθερμία και βιομάζα. Προτείνονται ακόμη ευρείες αναπτυξιακές ζώνες Α.Π.Ε(Μ.ΥΗ.Ε, γεωθερμία) αλλά δεν αναφέρεται καθόλου η ανάπτυξη της θαλάσσιας αιολικής ενέργειας.

Οι κατευθύνσεις του νέου ΠΧΠ είναι κατά βάση χαμηλής εφαρμογής στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό (δεν αναγράφονται διατάξεις που εξειδικεύουν χωρικά το ΕΧΠ σε αναπτυξιακές ζώνες και εξειδικεύσεις που θέτουν πρόσθετους περιορισμούς στην ανάπτυξη των Α.Π.Ε). Ωστόσο, αν και οι διατάξεις του χαρακτηρίζονται από καλή σε μεγάλο ποσοστό σαφήνεια, η κανονιστική πυκνότητα αποδεικνύεται σημαντικά χαμηλή. Μόνο ένα 10% περίπου των διατάξεων έχουν υψηλή κανονιστική πυκνότητα, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό, περίπου ένα 60%, αποτελείται από Στρατηγικές κατευθύνσεις.

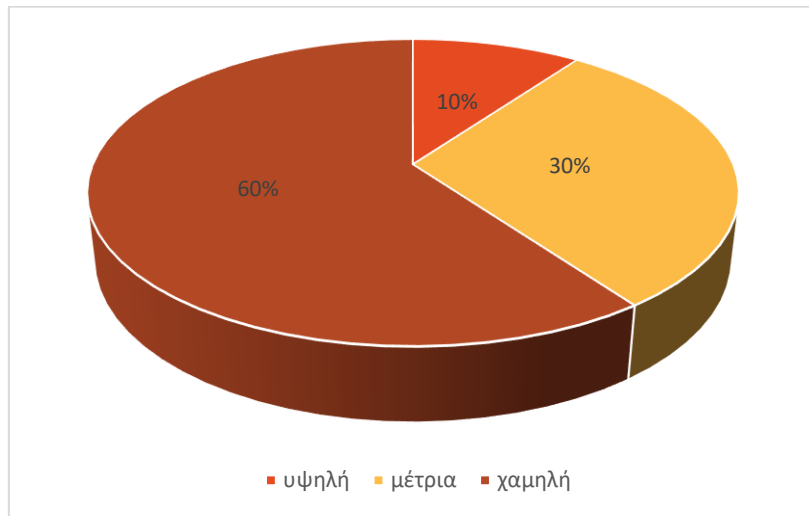
Στους παρακάτω πίνακες και σχεδιαγράμματα παρουσιάζονται όλα τα παραπάνω.

Πίνακας 5.12 : Αξιολόγηση δεικτών και ΠΧΠ για Α.Π.Ε.

<u>Δείκτες</u>	<u>Αξιολόγηση</u>
<i>Διατάξεις Αναπτυξιακής Προτεραιότητας</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδιαίτερα σημαντικός δείκτης (διατάξεις Εθνικού και Περιφερειακού επιπέδου). • Πρωταρχικός στόχος η ανάπτυξη των Α.Π.Ε • Ορθολογική ανάπτυξη όλων των μορφών ενέργειας • Προσαρμογή/αντιμετώπιση κλιματικής αλλαγής • Ανάπτυξη νέων εγκαταστάσεων • Ικανοποιητικό ποσοστό διατάξεων αναπτυξιακής προτεραιότητας → 40%
<i>Διατάξεις Χωροταξικής Προτεραιότητας</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Το μεγαλύτερο ποσοστό των διατάξεων, περίπου 60% → χωροταξικής κατεύθυνσης • Σαφείς κατευθύνσεις • Ορθολογικός δείκτης

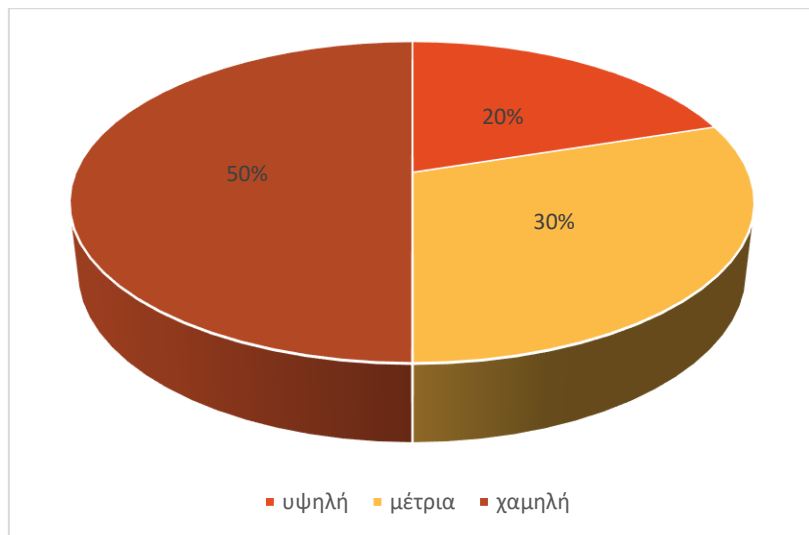
<i>Συνέργειες με όμορες Περιφέρειες</i>	Καμία συνέργεια με όμορες Περιφέρειες
<i>Προτεινόμενες κατηγορίες για Α.Π.Ε</i>	Πρόταση περιοχών για Φ/Β έργα, Μ.ΥΗ.Ε και Αιολικά Πάρκα Πρόταση περιοχών και για παραγωγή γεωθερμικής ενέργειας και βιομάζας Πρόταση ευρείων αναπτυξιακών ζωνών→ Μ.ΥΗ.Ε, γεωθερμία
<i>Εξειδίκευση/Συμπλήρωση διατάξεων με Ειδικό Πλαίσιο</i>	Σημαντικές εξειδικεύσεις περιοχών ανά τεχνολογία Α.Π.Ε , συμβατές και μη
<i>Συμβατότητα/Αντίθεση διατάξεων με Ειδικό Πλαίσιο</i>	Αιολική ενέργεια → Εξειδίκευση αντίθετη Ηλιακή ενέργεια → Εξειδίκευση συμβατή
<i>Προτάσεις Ανάδρασης</i>	Εξειδίκευση για την αιολική ενέργεια → σημειώνεται ως ανάδραση
<i>Κανονιστική Πυκνότητα και Σαφήνεια διατάξεων</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Μεγάλο ποσοστό σαφήνειας, περίπου 60% • Κυρίως στρατηγικές κατευθύνσεις, • Λιγότερο από 10% διατάξεις υψηλής κανονιστικής πυκνότητας

Γράφημα 5.3. : Κανονιστική πυκνότητα των διατάξεων του ΠΧΠ για τις ΑΠΕ

Ίδια επεξεργασία

Γράφημα 5.4. : Εφαρμογή των διατάξεων του ΠΧΠ των ΑΠΕ σε πολεοδομικό επίπεδο

Ίδια επεξεργασία

**Πίνακας 5.13 : Αξιολόγηση ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας για το σύνολο των μορφών
Α.Π.Ε**

ΠΧΠ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
Αιολική Ενέργεια <ul style="list-style-type: none">• Αναφορά σε Ευρείες Ζώνες• Εξειδικεύσεις Αντίθετες με το Ειδικό Πλαίσιο• Σημείωση ως Ανάδραση• Ελλιπής σύνδεση με όμορες Περιφέρειες
Ηλιακή Ενέργεια <ul style="list-style-type: none">• Αναφορά σε Ευρείες Ζώνες• Εξειδικεύσεις Συμβατές με το Ειδικό Πλαίσιο• Δεν αναγράφονται εξειδικεύσεις Αντίθετες με το Ειδικό Πλαίσιο• Δεν αναγράφεται Ανάδραση• Ελλιπής σύνδεση με όμορες Περιφέρειες
Μ.ΥΗ.Ε , Γεωθερμία, Βιομάζα <ul style="list-style-type: none">• Προτεραιότητα σε Ευρείες Ζώνες Μ.ΥΗ.Ε και Γεωθερμίας• Αναφορά σε Βιομάζα• Εξειδικεύσεις Συμβατές με το Ειδικό Πλαίσιο• Ελλιπής σύνδεση με όμορες Περιφέρειες

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

**Πίνακας 5.14 : Ανάλυση του χαρακτήρα των κατευθύνσεων του ΕΧΠ των ΑΠΕ
στο ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας**

Κατευθύνσεις ΕΧΠ	Κατευθύνσεις ΠΧΠ	Εναρμόνιση/ Συμβατότητα	Εξειδίκευση	Βαθμός Δεσμευτικότητας
Πρέπει να εκτελούνται όλα τα απαραίτητα αντιπλημμυρικά έργα και έργα ανάσχεσης της διάβρωσης, ώστε να μην υπάρξει φόβος αλλοίωσης του τοπίου λόγω του έργου	Να αποφεύγονται μεγάλα τεχνικά έργα και η εγκατάσταση Αιολικών Πάρκων στις κατολισθαίνουσες περιοχές, λόγω σημαντικών αρνητικών επιπτώσεων των συνοδών οδικών έργων	Ύπαρξη Εναρμόνισης / Συμβατότητας των κατευθύνσεων των ΕΧΠ στα ΠΧΠ	Αποφεύγονται μεγάλα τεχνικά έργα στην Ευρυτανία (κατολισθαίνουσα περιοχή)	<u>Κατηγορία Α:</u> Απόλυτη κανονιστικότητα
<u>Φωτοβολταϊκά :</u> Για την εγκατάσταση Φωτοβολταϊκών Σταθμών σε πολυσύχναστους χώρους πρέπει να καθορίζονται τα κατά περίπτωση κατάλληλα μέτρα για να μην υπάρξει οπτική όχληση.	Αντιμετώπιση από τα κατώτερα επίπεδα σχεδιασμού ζητημάτων προστασίας του τοπίου και ιδίως από εγκαταστάσεις Φ/Β ΑΠΕ	Δεν λαμβάνεται υπόψιν	Κατά προτεραιότητα χωροθέτηση Αιολικών και Φωτοβολταϊκών Πάρκων στις περιοχές ανενεργών λατομείων ή εξορύξεων	<u>Κατηγορία Β:</u> Δεσμευτικότητα για τους δημοσίους φορείς

<p><u>Μ.ΥΗ.Ε</u> Οι περιοχές αξιοποίησης υδατικού δυναμικού εντοπίζονται κυρίως σε ημιορεινές και ορεινές περιοχές (δασικές ή χέρσες εκτάσεις), όπου η ύπαρξη του φυσικού πόρου εξασφαλίζει την σκοπιμότητα και βιωσιμότητα του έργου</p>	<p>Ανάπτυξη ΑΠΕ μέσω ΜΥΗΕ και αξιοποίησης της βιομάζας με χρήση των ηπιότερων τεχνολογιών και εγκαταστάσεων στον ευαίσθητο οικολογικά και αναπτυξιακά ορεινό χώρο των υψηλών δασικών οικοσυστημάτων και των κατολισθαιουσών περιοχών τους</p>	<p>Ύπαρξη Συμβατότητας κατευθύνσεων των ΕΧΠ στα ΠΧΠ</p>	<p>Στην Π.Ε. Ευρυτανίας</p>	<p><u>Κατηγορία Γ:</u> Υποδείξεις</p>
<p><u>Αιολικές Εγκαταστάσεις</u> Η χωροθέτηση στην ηπειρωτική χώρα διακρίνεται σε Περιοχές Αιολικής Προτεραιότητας (Π.Α.Π.) και σε Περιοχές Αιολικής Καταλληλότητας (Π.Α.Κ.), οι οποίες πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις μέγιστες επιτρεπόμενες πυκνότητες και τα κριτήρια ένταξης στο τοπίο</p>	<p>Προωθείται κατά προτεραιότητα η αγροτική ανάπτυξη σε συνδυασμό με τις ΑΠΕ στον ορεινό χώρο</p>	<p>Ύπαρξη Εναρμόνιση / Συμβατότητας των κατευθύνσεων των ΕΧΠ στα ΠΧΠ</p>	<p>Αγροτική ανάπτυξη σε συνδυασμό με τις ΑΠΕ στο όρος Όθρυς: η Ενότητα υποστηρίζεται λειτουργικά από την Στυλίδα και την ευρύτερη αστική ζώνη της Λαμίας (η οποία ανήκει στην ΠΑΠ 2)</p>	<p><u>Κατηγορία Α:</u> Απόλυτη κανονιστικότητα</p>

5.4.3. Κατευθύνσεις Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου Βιομηχανίας για τον υποκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό

Όπως αναφέρεται και στο άρθρο 1, σκοπό του ΕΧΠ Βιομηχανίας αποτελεί ο μετασχηματισμός της χωρικής διάρθρωσης του τομέα της Βιομηχανίας προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα, παρέχει κατευθύνσεις που αφορούν στη μακροχωρική οργάνωση της βιομηχανίας καθώς και τη χωροθέτησή της σε τοπικό επίπεδο σε συνάρτηση με τις χρήσεις γης. Ακόμη, περιλαμβάνει κατευθύνσεις για το εθνικό πρότυπο χωροταξικής οργάνωσης της βιομηχανίας, με εξειδίκευση σε περιφερειακό και νομαρχιακό επίπεδο, κατευθύνσεις κλαδικού και ειδικού χαρακτήρα, κατευθύνσεις για το καθεστώς και τους όρους οργανωμένης χωροθέτησης της βιομηχανίας καθώς και για τη χωροθέτησή της εκτός σχεδίου.

Στο άρθρο 9 του Κεφαλαίου Ε' «Κατευθύνσεις για διάφορες κατηγορίες σχεδιασμού και χωρικών πολιτικών» αναφέρεται ρητά ότι: « Τα Περιφερειακά Πλαίσια πρέπει να προβλέψουν την υποχρέωση προσδιορισμού περιοχών αναζήτησης οργανωμένων υποδοχέων, στις οποίες θα επιτρέπεται μεταβατικά και μέχρι τη δημιουργία των οργανωμένων υποδοχέων η μεμονωμένη εγκατάσταση βιομηχανικών μονάδων. Ακόμη, όσο αναφορά τα Περιφερειακά Πλαίσια, κατά τον εναρμονισμό τους με το Ειδικό πρέπει να ληφθούν ιδιαίτερα υπόψη οι ανά Περιφέρεια κατευθύνσεις του Παραρτήματος Ι του Ειδικού Πλαισίου με τις αναγκαίες εξειδικεύσεις ή προσθήκες.

Για τον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό, επιβάλλεται η αναμόρφωση των προδιαγραφών των Ρυθμιστικών Σχεδίων των Γ.Π.Σ./Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. και των Πολεοδομικών Μελετών, κατά τρόπο που να υποστηρίζονται οι κατευθύνσεις του Ειδικού Πλαισίου. Η αντιστοίχιση των βιομηχανικών δραστηριοτήτων με βαθμούς όχλησης που αναφέρονται στα πολεοδομικά διατάγματα (απόφαση 13727/724/2003) πρέπει να αναμορφωθεί, ούτως ώστε να μην αναπαράγει τη λογική της κατάταξης των δραστηριοτήτων σε ομάδες και κατηγορίες από την οπτική γωνία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης, αλλά να ενσωματώσει παραμέτρους που έχουν ιδιαίτερη σημασία από την άποψη του πολεοδομικού ρόλου των δραστηριοτήτων (επιπτώσεις στις χρήσεις γης, επιπτώσεις στην αγορά γης, επιπτώσεις στην πυκνότητα δόμησης κ.α.).

5.4.3.1 Αξιολόγηση κατευθύνσεων μεταξύ του ΕΧΠ Βιομηχανίας και του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας

Σκοπός του παρόντος σταδίου είναι, όπως και στο υπό-κεφάλαιο 5.4.1.1 να αξιολογηθούν οι κατευθύνσεις του Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου τόσο σε αναπτυξιακό όσο και σε χωροταξικό και πολεοδομικό επίπεδο για την Βιομηχανία. Αναλυτικότερα, οι δείκτες αξιολόγησης όπως αναφέρθηκαν στο υπό-κεφάλαιο 5.1. κατατάσσονται στις:

- Διατάξεις που συνιστούν Αναπτυξιακή Προτεραιότητα του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας για την μεταποίηση (Διεθνές, εθνικό, περιφερειακό επίπεδο)
- Διατάξεις που συνιστούν Χωροταξική Προτεραιότητα για την μεταποίηση
- Προτάσεις συνεργειών μεταξύ όμορων περιφερειών για την μεταποίηση
- Προτάσεις Εξειδίκευσης/Συμπλήρωσης του Ειδικού Πλαισίου της μεταποίησης
- Στην Συμβατότητα ή Αντίθεση των διατάξεων με τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου
- Προτάσεις που συνιστούν Ανάδραση προς τον υπερκείμενο σχεδιασμό και την αναγραφή τους ή όχι αντίστοιχα
- Στην εφαρμογή ή Δεσμευτικότητα των διατάξεων προς τον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό
- Στην Κανονιστική Πυκνότητα των διατάξεων και στη Σαφήνειά τους

Περαιτέρω διευκρινίζονται οι στόχοι και οι προτεραιότητες που δίνονται από το Περιφερειακό Πλαίσιο και το αναπτυξιακό μοντέλο σε συνδυασμό με τις ευρύτερες αναπτυξιακές ζώνες (περιοχές που διαθέτουν δυναμική στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων συγκεκριμένων κλάδων). Ακόμη, επισημαίνονται οι κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης της μεταποίησης, οι χωρικές ενότητες και οι στρατηγικές κατευθύνσεις των ευρύτερων χωρικών ενοτήτων (και η εξειδίκευσή τους).

Αναπτυξιακό πρότυπο:

Όπως ήδη προαναφέρθηκε, ως προς τη γενική φυσιογνωμία της Στερεάς Ελλάδας, παραμένει κεντρική επιλογή η διατήρηση του δευτερογενή τομέα ως κεντρικού πυρήνα

της νέας αναπτυξιακής της προσπάθειας. Γενική κατεύθυνση για όλους τους παραγωγικούς τομείς είναι η προτεραιότητα στην «έξυπνη» εξειδίκευση και η διασύνδεση με την «πράσινη οικονομία», αλλά και η περιβαλλοντική βιομηχανία που αποτελεί εξειδίκευση της Περιφέρειας και αγαθό ανταλλαγής με την Περιφέρεια της Αττικής και τις Α.Π.Ε.

Ειδικότερα, η άμεσα συνδεδεμένη μεταποίηση με τους πόρους της Περιφέρειας στην εξόρυξη και τη μεταλλουργία αλλά και οι επεκτάσεις της στην παραγωγή προϊόντων και επεξεργασία της φυτικής και ζωικής παραγωγής, πρέπει να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στη νέα δυναμική της Περιφέρειας. Πρέπει να εκμεταλλευτεί την εμφάνιση νέων βιομηχανικών προηγμένων υλών (βιοτεχνολογίας, βιοϋλικών) σε συνδυασμό με τις δυνατότητες των Ορυκτών Πρώτων Υλών και να προωθήσει την παραγωγή διατροφικών προϊόντων ονομασίας προέλευσης και υψηλής ποιότητας με εξαγωγικό προσανατολισμό.

Δεδομένου ότι η Περιφέρεια διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα σε κάποιους τομείς (μεταλλουργία, βιομηχανία τροφίμων) το αναπτυξιακό της πρότυπο προβλέπει τη διατήρηση και επέκταση της ιδιαίτερης οικονομικής θέσης στους τομείς αυτούς, με σκοπό την ανάδειξή της σε νέες αναδύμενες ειδικεύσεις. Οι διακλαδικές συνδέσεις του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα με τους τομείς-κλειδιά του τριτογενή και ειδικά του τουρισμού, της ενέργειας από Α.Π.Ε, των τεχνολογιών και του περιβάλλοντος που προβλέπονται, θα βοηθήσει στην ενίσχυση της γεωπολιτικής και οικονομικής θέσης της Περιφέρειας. Τέλος, ο δευτερογενής τομέας προβλέπεται ακόμη να αποτελέσει το κλειδί για την αναβάθμιση των τομέων της έρευνας, της τεχνολογίας και της εκπαίδευσης.

Χωροταξικό πρότυπο:

Σύμφωνα με τις κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης του παραγωγικού συστήματος για τον δευτερογενή τομέα, δίδεται ισχυρή κανονιστική κατεύθυνση για απόλυτη απαγόρευση χωροθέτησης νέων βιομηχανικών εγκαταστάσεων ή οργανωμένων υποδοχέων στη Γη Υψηλής Παραγωγικότητας (αρδευόμενη, αρδεύσιμη, και γη σε αναδασμό) καθώς και σε περιοχές NATURA 2000, πλην των αγροτοβιομηχανικών ή υφιστάμενων υποδοχέων ή της εξυγίανσης υφιστάμενων υποδοχέων με περιβαλλοντικό έλεγχο ως προς την ρύπανση των γεωργικών εδαφών. Ωστόσο, καθώς το Ειδικό Πλαίσιο προβλέπει τη χωροθέτηση βιομηχανικών εγκαταστάσεων υπό τους

όρους και τις προϋποθέσεις που προκύπτουν από τα νομικά καθεστάτα των περιοχών προστασίας και προσδιορίζει συγκεκριμένα τις περιοχές απαγόρευσης (Εθνικοί Δρυμοί, οικότοποι κ.α.), η διάταξη αυτή προκαλεί προβλήματα στην εφαρμογή της διότι δεν σημειώνεται ως ανάδραση.

Ισχυρή κατεύθυνση δίδεται επιπλέον για οργανωμένη χωροθέτηση της βιομηχανίας καταδεικνύοντας οργανωμένους υποδοχείς σύνθετου περιεχομένου και λειτουργίας με σκοπό την προώθηση της σύζευξης του δευτερογενούς τομέα με τον πρωτογενή και τριτογενή αντίστοιχα. Ωστόσο, δεν αποκλείεται και η χωροθέτηση μεμονωμένων βιομηχανικών πόλων μεγάλης κλίμακας που τους αναγνωρίζει και το Ειδικό Πλαίσιο (Άσπρα Σπίτια, Λάρυμνα κ.α.).

Οι ευρύτερες αναπτυξιακές ζώνες της βιομηχανίας εξειδικεύονται σε σχέση το Ειδικό Πλαίσιο, χωρίς ωστόσο να υπάρχει πλήρης συμβατότητα με τις κατευθύνσεις του, δεδομένου ότι εντοπίζονται και κατευθύνσεις όπως ο χαρακτήρας και η έκταση των ευρείων ζωνών ανάπτυξης της μεταποίησης που δεν είναι απόλυτα συμβατές. Δίνονται επιπρόσθετα γενικές κατευθύνσεις προς τα υποκείμενα σχέδια για περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης από το Ειδικό Πλαίσιο, χωρίς όμως να προτείνονται συγκεκριμένοι περιορισμοί στην αρτιότητα και στο συντελεστή δόμησης και χωρίς να δίδονται ειδικές κατευθύνσεις για την οργάνωση μονάδων Seveso.

Τέλος, ως χωροταξική στρατηγική κατεύθυνση επισημαίνεται η ανάδειξη του άξονα «Οινόφυτα - Θήβα - Θίβη», που διασυνδέεται με τον βιομηχανικό πόλο της Χαλκίδας μέσω της Ριτσώνας (διαπεριφερειακή συνεργασία με Αττική), και η οργάνωση της εξυγίανση και ποιοτική αναδιαμόρφωση του άξονα αυτού με οργανωμένους υποδοχείς διαφόρων τύπων (Επιχειρηματικών Πάρκων Εξυγίανσης, ΒΙΠΕ/ΒΙΠΑ/ΒΙΟΠΑ/ΕΠΕΒΟ) αφού πρώτα εκπονηθεί η ενιαία ολοκληρωμένη στρατηγική χωρική ανάπτυξη μέσω του θεσμικού μηχανισμού ΠΕΧΠ.

Συμπερασματικά:

Σημαντικό στοιχείο αναπτυξιακής πολιτικής αποτελεί για την Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας η σύνδεση του δευτερογενή με τον πρωτογενή τομέα και η μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων. Δίνεται προτεραιότητα ειδικότερα στη μεταποίηση η οποία προκρίνεται με στόχευση την κλαδική εξειδίκευση, την ενίσχυση ενσωμάτωσης υψηλής τεχνολογίας, την προώθηση της έξυπνης εξειδίκευσης και τον οργανωμένων

υποδοχέων (σύνδεση με τριτογενή κυρίως μέσω της παραδοσιακής βιοτεχνίας). Η αναπτυξιακή πολιτική της Περιφέρειας αναφέρεται σε Εθνικό επίπεδο ενώ υπάρχει συνέργεια και με την Μητροπολιτική περιοχή της Αττικής.

Στο σύνολό του, το ΠΧΠ εξειδίκευσε και συμπλήρωσε σε μεγάλο βαθμό τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ Βιομηχανίας, ενώ έδωσε και κατευθύνσεις προτεραιότητας για την ανάπτυξη της βιομηχανίας στις ειδικές κατηγορίες χώρου (ορεινός, παράκτιος, πεδινός) και στις περιοχές με ειδικά καθεστάτα (γη υψηλής παραγωγικότητας, περιοχές Natura). Εντοπίζονται ωστόσο και κατευθύνσεις που δεν είναι απολύτως συμβατές, όπως ο χαρακτήρας και η έκταση των ευρείων ζωνών ανάπτυξης και η πλήρη απαγόρευση μεταποιητικών εγκαταστάσεων στις περιοχές Natura χωρίς να σημειώνονται ως ανάδραση.

Το ΠΧΠ επισημαίνει ακόμη την άμεση κατάργηση των παρεκκλίσεων της εκτός σχεδίου δόμησης και την σταδιακή κατάργησή της, όπως και την αντίστοιχη αναθεώρηση των υπαρχόντων γενικών πολεοδομικών σχεδίων.

Οι κατευθύνσεις του ΠΧΠ γενικά είναι ιδιαίτερα υψηλής σαφήνειας αλλά μέτριας προς χαμηλής κανονιστικής πυκνότητας (μόλις ένα 15-20% εφαρμόζεται), με αποτέλεσμα να μην έχουν και άμεση εφαρμογή. Τέλος, χαρακτηρίζονται και μετρίως αξιοποιήσιμες από τον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό.

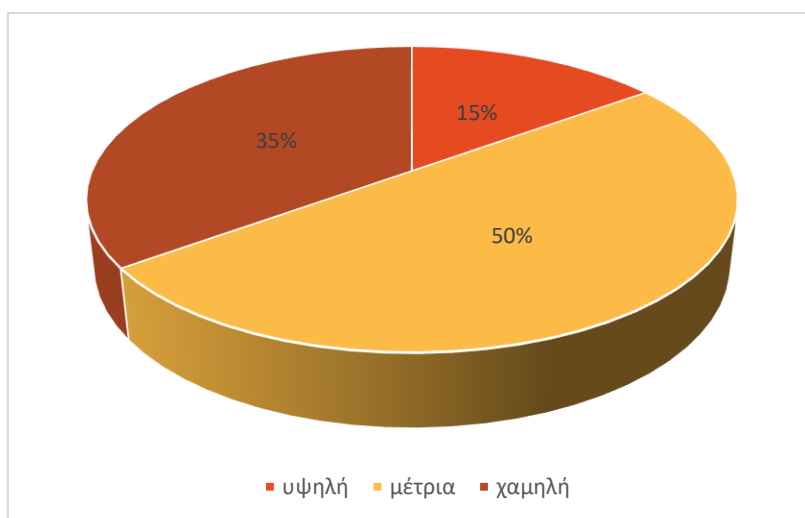
Στους παρακάτω πίνακες και σχεδιαγράμματα παρουσιάζονται όλα τα παραπάνω.

Πίνακας 5.15 : Αξιολόγηση δεικτών και ΠΧΠ για Βιομηχανία

<u>Δείκτες</u>	<u>Αξιολόγηση</u>
<i>Διατάξεις Αναπτυξιακής Προτεραιότητας</i>	<p>Σημαντικός δείκτης (διατάξεις Εθνικού επιπέδου)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πρωταρχικός στόχος→ανάπτυξη δευτερογενούς τομέα • Συγκριτικά πλεονεκτήματα σε τομείς→ μεταλλουργία, βιομηχανία τροφίμων→ νέες αναδύμενες ειδικεύσεις • Σύνδεση με πρωτογενή τομέα • Σύνδεση με τριτογενή τομέα ➔ Ενίσχυση γεωπολιτικής-οικονομικής θέσης • Μέτριο ποσοστό διατάξεων αναπτυξιακής προτεραιότητας ➔ 30%
<i>Διατάξεις Χωροταξικής Προτεραιότητας</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Το μεγαλύτερο ποσοστό των διατάξεων, περίπου 70% ➔ χωροταξικής κατεύθυνσης • Κατευθύνσεις υψηλής σαφήνειας • Προώθηση οργανωμένων υποδοχέων • Αναφορά σε ευρείες ζώνες • Αναφορά σε εκτός σχεδίου δόμηση
<i>Συνέργειες με όμορες Περιφέρειες</i>	Συνέργεια με την Μητροπολιτική περιοχή της Αττικής
<i>Εξειδίκευση/Συμπλήρωση διατάξεων με Ειδικό Πλαίσιο</i>	<p>Το ΠΧΠ εξειδίκευσε και συμπλήρωσε σε μεγάλο βαθμό τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ</p> <p>➔ κατευθύνσεις προτεραιότητας (σε ειδικές κατηγορίες χώρου και σε περιοχές με ειδικά καθεστάτα)</p>
<i>Συμβατότητα/Αντίθεση διατάξεων με Ειδικό Πλαίσιο</i>	<p>Υπαρξη και μη συμβατών κατευθύνσεων</p> <p>➔ Χαρακτήρας και έκταση ευρείων ζωνών</p> <p>➔ Απαγόρευση μεταποιητικών εγκαταστάσεων</p>
<i>Προτάσεις Ανάδρασης</i>	Δεν αναγράφονται
<i>Κανονιστική Πυκνότητα και Σαφήνεια διατάξεων</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Μηδαμινό ποσοστό ασαφής διατάξεων • Κυρίως στρατηγικές κατευθύνσεις

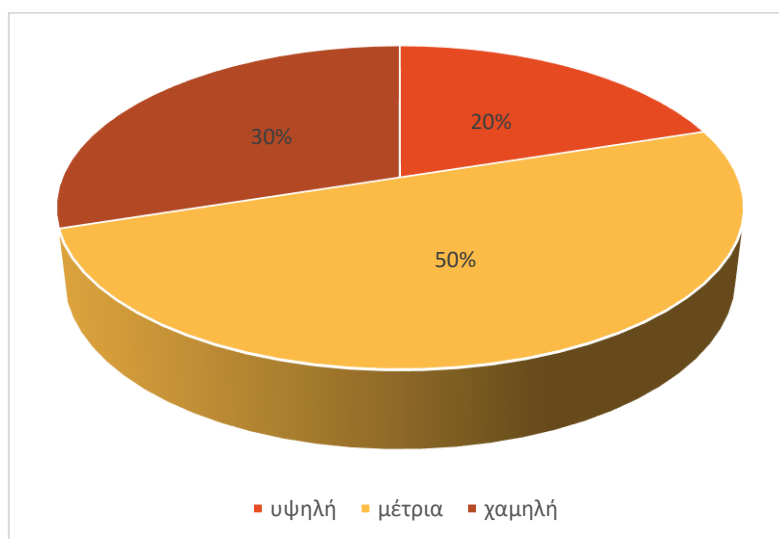
	<ul style="list-style-type: none"> • Χαμηλή κανονιστική πυκνότητα, ποσοστού περίπου 15% (χωρίς άμεση εφαρμογή)
--	--

Γράφημα 5.5 : Κανονιστική πυκνότητα των διατάξεων του ΠΧΠ για τη μεταποίηση

Ίδια επεξεργασία

Γράφημα 5.6 : Εφαρμογή κατευθύνσεων ΠΧΠ για τη μεταποίηση σε πολεοδομικό επίπεδο

Ίδια επεξεργασία

Πίνακας 5.16 : Αξιολόγηση ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας για τη μεταποίηση

ΠΧΠ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Αναπτυξιακή προτεραιότητα → Εθνικό επίπεδο • Κλαδική εξειδίκευση • Σύνδεση μεταποίησης με πρωτογενή τομέα • Προώθηση οργανωμένων υποδοχέων • Αναφορά σε Ευρείες Ζώνες • Αναφορά για εκτός σχεδίου δόμηση • Εξειδικεύσεις μη Συμβατές με το Ειδικό Πλαίσιο • Έλλειψη αναγραφής ως Ανάδραση • Έλλειψη αναφοράς για μονάδες Seveso

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 5.17 : Ανάλυση του χαρακτήρα των κατευθύνσεων του ΕΧΠ της μεταποίησης στο ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας

Κατευθύνσεις ΕΧΠ	Κατευθύνσεις ΠΧΠ	Εναρμόνιση/Συμβατότητα	Εξειδίκευση	Βαθμός Δεσμευτικότητας
<p><u>Νομός Βοιωτίας</u> Στην περιφερειακή ζώνη μεταποίησης Θήβας-Οινοφύτων-Χαλκίδας, πρέπει να ασκηθούν πολιτικές ελέγχου και εξυγίανσης, ενώ θα απαιτηθεί λεπτομερής σχεδιασμός χρήσεων γης.</p>	<p>Προτείνεται ως περιοχή ποιοτικής αναδιάρθρωσης με έλεγχο εξυγίανσης: Σχηματάρι/Ριτσώνα-Χαλκίδα/Αυλίδα.</p> <p>Αναδεικνύεται ο άξονας «Οινόφυτα - Θήβα - Θίσβη», και οργανώνεται η εξυγίανση και ποιοτική αναδιαμόρφωση του με οργανωμένους υποδοχείς</p>	<p>Ύπαρξη Εναρμόνισης / Συμβατότητας των κατευθύνσεων των ΕΧΠ στα ΠΧΠ</p>	<p>ΒΙΟΠΑ-ΒΙΠΕ στο Βαθύ και λοιπές θεσμοθετημένες περιοχές μέσω ΓΠΣ Αυλίδας</p>	<p><u>Κατηγορία Α:</u> Απόλυτη κανονιστικότητα</p>

	<p>διαφόρων τύπων (Επιχειρηματικών Πάρκων Εξυγίανσης ΒΙΠΕ/ΒΙΠΑ/ΒΙΟΠΑ/ΕΠΕ ΒΟ) → ΠΕΧΠ</p>			
<p><u>Νομός Βοιωτίας</u> Συγκέντρωση μεγάλου ποσοστού οχλουσών βιομηχανιών και αρκετών μονάδων Sevezo. Απαιτείται ιδιαίτερη σημασία σε μέτρα αντιρρύπανσης.</p>	<p>Ελεγχόμενη ανάπτυξη βιομηχανικών μονάδων, που παράγουν σημαντικές ποσότητες τοξικών φορτίων ρύπανσης. Προτείνεται η δημιουργία κεντρικής ΕΕΛ βιομηχανίας. Εναλλακτικά → επιβάλλεται διαχείριση των λυμάτων μέσα από ειδικές εγκαταστάσεις επεξεργασίας βιομηχανικών αποβλήτων, απαγόρευση διάθεσης των επεξεργασμένων αποβλήτων</p>	<p>Ύπαρξη Εναρμόνισης / Συμβατότητας των κατευθύνσεων των ΕΧΠ στα ΠΧΠ</p>	<p>Η εφαρμογή ολοκληρωμένου διαχειριστικού σχεδίου βιομηχανικών λυμάτων για τη ζώνη Οινοφύτων-Σχηματαρίου</p>	<p><u>Κατηγορία Α:</u> Απόλυτη κανονιστικότητα</p>

<u>Νομός Εύβοιας</u>	<u>Βόρειος Ευβοϊκός</u>	<u>Ύπαρξη</u>	<u>Έλλειψη</u>	<u>Κατηγορία Β:</u>
<p>Στη ζώνη της Χαλκίδας, στην ΝΔ παράκτια ζώνη και στις παράκτιες περιοχές της βόρειας Εύβοιας, τίθεται ζήτημα σύγκρουσης χρήσεων γης μεταξύ της βιομηχανίας και του τουρισμού. Αναγκαίος ο λεπτομερής σχεδιασμός των χρήσεων</p>	<p><u>Κόλπος</u> → προτείνεται να αποτελέσει ένα κατ' εξοχήν χώρο ήπιας αγροτικής παραγωγής προϊόντων ποιότητας (υδατοκαλλιέργειες και γεωργία) και εξειδικευμένου ποιοτικού τουρισμού με έντονα αειφορική διαχείριση παράκτιου χώρου. Στην περιοχή αναπτύσσονται οι βιομηχανικές εγκαταστάσεις της ΛΑΡΚΟ. Αναζωογονείται, εξυγιαίνεται, αναδιοργανώνεται ο βιομηχανικός αστικός και περιαστικός χώρος της Χαλκίδας και ενισχύεται ο βιομηχανικός πόλος του Αλιβερίου</p>	<p>Εναρμόνιση/ Συμβατότητας κατευθύνσεων των ΕΧΠ στα ΠΧΠ</p>	<p>εξειδίκευσης</p>	<p>Δεσμευτικότητα</p>

<p><u>Νομός Ευρυτανίας</u> Η ενίσχυση της ορεινής βιοτεχνίας αποτελεί προοπτική που πρέπει να στηριχθεί. Πρόσφοροι τομείς δραστηριότητας → ενδεικτικά η παραδοσιακή βιοτεχνία – χειροτεχνία και παραγωγή παραδοσιακών Π.Ο.Π.</p>	<p>Ως προς τη βιοτεχνική παραγωγή προωθούνται στους άξονες Λαμία - Μακρακώμη/Σπερχειάδα - Καρπενήσι και Μακρακώμη-Δομοκός βιοτεχνικές οργανωμένες συστάδες τύπου ΒΙΟΠΑ συνδεδεμένες με τα αγροτοδιατροφικά προϊόντα ιδίως τα Π.Ο.Π</p>	<p>Ύπαρξη Εναρμόνιση / Συμβατότητας των κατευθύνσεων των ΕΧΠ στα ΠΧΠ</p>	<p>Η ανάπτυξη του ΒΙΟΠΑ Καρπενησίου</p>	<p><u>Κατηγορία Β:</u> Δεσμευτικότητα</p>
<p><u>Νομός Φθιώτιδας</u> Η ευρύτερη χωρική ενότητα της Λαμίας παρουσιάζει ήδη κάποια ανάπτυξη της μεταποίησης, και προβλέπεται η περαιτέρω ενίσχυση της</p>	<p>Κυρίαρχος κορμός της πρωτογενούς παραγωγής και των συνοδευτικών δραστηριοτήτων- εγκαταστάσεων → η χωρική δέσμη «Θήβα - Λιβαδειά -Γραβιά/Άμφισσα - Λαμία -Δομοκός» που έλκει τις γεωργοκτηνοτροφικές και αγροτοδασικές περιοχές της Φωκίδας, Εύβοιας και Ευρυτανίας</p>	<p>Ύπαρξη Εναρμόνιση / Συμβατότητας των κατευθύνσεων των ΕΧΠ στα ΠΧΠ</p>	<p>Έλλειψη εξειδίκευσης</p>	<p><u>Κατηγορία Β:</u> Δεσμευτικότητα</p>

<p><u>Νομός Φθιώτιδας</u></p> <p>Η ΒΙ.ΠΕ. έχει προσελκύσει αρκετό επενδυτικό ενδιαφέρον → αναγκαία η βελτίωση της ελκυστικότητάς της → πρέπει να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα των διάσπαρτων βιομηχανικών συσπειρώσεων μέσω του σχεδιασμού πολεοδομικού επιπέδου</p>	<p>Λαμία (ΒΠΠΕ και θεσμοθετημένα Επιχειρηματικά Πάρκα μέσω ΓΠΣ) – Προτείνεται ως περιοχή επέκτασης</p>	<p>Ύπαρξη</p> <p>Εναρμόνιση / Συμβατότητας των κατευθύνσεων των ΕΧΠ στα ΠΧΠ</p>	<p>Νέα Επιχειρηματικά Πάρκα Λοκρίδας. Πρόκειται για αναδυόμενο διαπεριφερειακό πόλο εθνικού επιπέδου με πυρήνα τη ΒΠΠΕ Λαμίας.</p>	<p><u>Κατηγορία Β:</u></p> <p>Δεσμευτικότητα</p>
<p><u>Νομός Φωκίδας</u></p> <p>Οργανωμένη χωροθέτηση της βιομηχανίας → Το ΒΙΟ.ΠΑ. αναμένεται να λειτουργήσει → αναγκαία η στήριξη της ελκυστικότητάς του</p>	<p>Ως προς τη βιοτεχνική παραγωγή → προωθείται η ανάπτυξη των ΒΙΟΠΑ Άμφισσας</p>	<p>Ύπαρξη</p> <p>Εναρμόνιση / Συμβατότητας των κατευθύνσεων των ΕΧΠ στα ΠΧΠ</p>	<p>Έλλειψη εξειδίκευσης</p>	<p><u>Κατηγορία Β:</u></p> <p>Δεσμευτικότητα</p>

<p>Νομός Φωκίδας</p> <p>Έλλειψη ισχυρών συγκεντρώσεων της μεταποίησης.</p> <p>Έντονη και εστιασμένη παρουσία εξόρυξης στο κεντρικό και ανατολικό τμήμα του Νομού (με την οποία συνδέεται και ο βιομηχανικός πόλος των Ασπρων Σπιτιών στο Ν. Βοιωτίας).</p> <p>Πιθανή προοπτική η διαμόρφωση οργανωμένου υποδοχέα στη Γραβιά</p>	<p>Νότια Πίνδος - Σύμπλεγμα Οίτης - Γκιώνας – Βαρδουσίων: σχεδιάζεται ως κατ’ εξοχήν περιοχή εξορυκτικής δραστηριότητας στην οποία προωθούνται δραστηριότητες ορεινής οικονομίας. Κυρίαρχο λειτουργικό κέντρο της περιοχής ορίζεται η Άμφισσα (δίκτυο Άμφισσα-Δελφοί-Ιτέα), και συμπληρωματικά το Λιδορίκι και η Γραβιά</p>	<p>Υπαρξη</p> <p>Εναρμόνιση / Συμβατότητας των κατευθύνσεων των ΕΧΠ στα ΠΧΠ</p>	<p>Έλλειψη εξειδίκευσης</p>	<p>Κατηγορία Γ:</p> <p>Υποδείξεις</p>
---	--	---	------------------------------------	---

Ίδια επεξεργασία

Πίνακας 5.18 : Ανάλυση του χαρακτήρα των κατευθύνσεων του ΠΧΠ στον υποκείμενο σχεδιασμό

Κατευθύνσεις ΠΧΠ	Υποκείμενος Σχεδιασμός	Εναρμόνιση/Συμβατότητα	Εξειδίκευση
<p>Αναζωογονείται, εξυγιαίνεται, αναδιοργανώνεται ο βιομηχανικός αστικός και περιαστικός χώρος της Χαλκίδας, και ενισχύεται ο βιομηχανικός πόλος του Αλιβερίου</p>	<p>Προτείνεται ως Περιοχή Σχεδίου Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων η Ευρύτερη Περιοχή Χαλκίδας με έμφαση στην εξυγίανση και αναζωογόνηση των εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών κτηρίων</p>	<p>Ύπαρξη Εναρμόνισης / Συμβατότητας των κατευθύνσεων των ΕΧΠ στα ΠΧΠ</p>	<p>Δεν εξειδικεύεται</p>
<p>Αναβάθμιση, μέσω ανάδρασης στον υπερκείμενο σχεδιασμό, της ευρύτερης αστικής περιοχής της Λαμίας σε ενισχυμένη θέση ώστε να συμμετέχει μακροπρόθεσμα στην ανώτερη βαθμίδα του αστικού εθνικού δικτύου</p>	<p>Προτείνεται Εθνικό Πάρκο Εφοδιαστικής Διεθνούς Εμβέλειας και Εμπορευματικό Κέντρο στον σιδηροδρομικό/οδικό κόμβο της Λαμίας: προτείνεται ως εφαρμογή του κοινοτικού σχεδιασμού μεταφορών ΔΕΔ-Μ.</p>	<p>Ύπαρξη Εναρμόνισης / Συμβατότητας των κατευθύνσεων των ΕΧΠ στα ΠΧΠ</p>	<p>Δεν εξειδικεύεται</p>

<p>Η ΒΙ.ΠΕ. έχει προσελκύσει αρκετό επενδυτικό ενδιαφέρον και είναι αναγκαία η βελτίωση της ελκυστικότητάς της πρέπει να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα των διάσπαρτων βιομηχανικών συσπειρώσεων μέσω του σχεδιασμού πολεοδομικού επιπέδου</p>	<p>Προτείνεται η άμεση προώθηση πιλοτικής εφαρμογής ΠΕΧΠ στην ευρεία ζώνη βιομηχανικής συγκέντρωσης Οινοφύτων - Σχηματαρίου - Ριτσώνας/ Βαθύ Χαλκίδας -Θήβας,</p>		
---	---	--	--

Ίδια επεξεργασία

5.5. Επιμέρους συμπεράσματα για την αξιολόγηση

Συμπερασματικά, αποδεικνύεται ότι ο ρόλος των ΠΧΠ είναι καθοριστικός, διότι συνδέει αδιάρρηκτα τον χωροταξικό με τον πολεοδομικό σχεδιασμό και επιδιώκει να αναπτύξει τους οικονομικούς κλάδους, να αυξήσει τις συνέργειες των παραγωγικών δραστηριοτήτων, αλλά ταυτόχρονα να μειώσει τις μεταξύ τους συγκρούσεις και τις αρνητικές επιδράσεις που προκύπτουν. Όπως έχει προαναφερθεί άλλωστε, η ιεραρχική σχέση μεταξύ των επιπέδων σχεδιασμού αποτελεί ιδιαίτερα κρίσιμο στοιχείο και οι δείκτες αξιολόγησης που χρησιμοποιήθηκαν στα παραπάνω κεφάλαια συμβάλλουν ως εργαλείο για την επίτευξη της βέλτιστης αποδοτικότητας. Από τους προαναφερθέντες δείκτες, οι χωροταξικές διατάξεις απαρτίζουν τον βασικό πυρήνα του συνόλου των δεικτών, δεδομένου ότι με αυτές συνδέονται και οι λοιποί άξονες.

Γενικότερα, είναι απαραίτητο να επισημανθεί η ασάφεια που δημιουργείται από τη μη ρητή αναφορά των εξειδικεύσεων ή/και συμπληρώσεων οι οποίες είναι συμβατές με το πνεύμα των Ειδικών Χωρικών Πλαισίων, αλλά περισσότερο από τη μη ρητή αναφορά των κατευθύνσεων που δεν συνάδουν με τις διατάξεις των ΕΧΠ και μπορούν να ερμηνευθούν μόνο ως ανάδραση προς τον υποκείμενο σχεδιασμό (που τις περισσότερες φορές δεν αναγράφεται). Η ασάφεια αυτή, που καταγράφεται σε όλους

τους τομείς της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας που αναφέρθηκαν προηγουμένως, γεννά προβλήματα στην ανάπτυξη των κλάδων τόσο σε επίπεδο Περιφέρειας όσο και σε Εθνικό επίπεδο.

Ακόμη, οι κατευθύνσεις των νέων ΠΧΠ είναι κατά βάση χαμηλής προς μέτριας εφαρμογής στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό καθώς δεν αναγράφονται διατάξεις που εξειδικεύουν χωρικά το ΕΧΠ σε αναπτυξιακές ζώνες και εξειδικεύσεις που θέτουν πρόσθετους προσδιορισμούς στην περίπτωση ανάπτυξης των Α.Π.Ε ή ακόμη, δεν αναφέρονται διατάξεις που να προσδιορίζουν περιοχές ανάπτυξης του κλάδου των Υδατοκαλλιεργειών. Επιπλέον, η συνεργασία με άλλες όμορες περιφέρειες δεν αντιμετωπίζεται με επάρκεια δεδομένου ότι επισημαίνεται μόνο σε έναν κλάδο, σε αυτόν της μεταποίησης.

Αποτελεσματικά, το χρονικό κενό μεταξύ των δύο πλαισίων εθνικού και περιφερειακού επιπέδου εξηγεί τις διαφορετικές συνθήκες και ανάγκες αλλά και τους χωρικούς μετασχηματισμούς που έχουν εν τω μεταξύ επέλθει. Η έλλειψη της καταγραφής των σημείων ανάδρασης σε θέματα μη συναφή που αφορούν τις διατάξεις του Ειδικού Πλαισίου, δημιούργησε ταυτόχρονα έλλειμα πληρότητας ως προς τον υπερκείμενο σχεδιασμό με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η ερμηνεία και η εφαρμογή και κατ' επέκταση η χρονική καθυστέρηση από τις αρμόδιες, κάθε φορά, υπηρεσίες ελέγχου τόσο κατά τη διαδικασία αδειοδοτήσεων όσο και του πολεοδομικού σχεδιασμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : ΣΥΝΔΕΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΎΞΥΠΙΝΗΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

6.1. Πλαίσιο Πολιτικής της Εδαφικής Συνοχής

Σύμφωνα με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1986, η πολιτική συνοχής η οποία θέτει ως στόχο την μείωση του χάσματος μεταξύ των διαφόρων περιοχών και τη μείωση της καθυστέρησης των πλέον μειονεκτικών περιοχών, αποτελεί την πρωταρχική πολιτική επενδύσεων της Ευρωπαϊκή Ένωσης. Πιο συγκεκριμένα, επιδιώκει να στηρίξει τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, την οικονομική ανάπτυξη, τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών στις περιφέρειες της ΕΕ (European Commission).

Ωστόσο, για πολλά χρόνια κυριαρχούσε ένα μοντέλο αναπτυξιακό, το οποίο βασιζόταν σε «τυφλές χωρικές πολιτικές» χωρίς να εξετάζει το χώρο και χωρίς να αποδίδει θετικά αποτελέσματα στην βελτίωση του επιπέδου ζωής των πολιτών. Δεδομένου ότι δεν υφίσταται ένα ιδεατό μοντέλο για μια πολιτική καινοτομίας, διότι η οικονομική ανάπτυξη και οι παράγοντες που συμβάλλουν σε αυτή είναι αναγκαίο να εξετάζονται μαζί με τα χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής ξεχωριστά, παρατηρήθηκε μετατόπιση της αναπτυξιακής περιφερειακής πολιτικής από την ελάττωση των περιφερειακών ανισοτήτων στην ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης με τη συμμετοχή της εδαφικής διάστασης. Έτσι, προωθείται η «χωρική ανάπτυξη», που συμβάλλει σε ολοκληρωμένες και τοποκεντρικές προσεγγίσεις, οι οποίες διασφαλίζουν σε καλύτερο βαθμό την τομεακή συνέργεια, βελτιώνουν αποτελεσματικότερα την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή ενώ ωθούν σε νέους τρόπους διακυβέρνησης παρακινώντας την συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών, την αποδοχή και την υποστήριξη (Barca, 2009).

Για την επίτευξη του σκοπού αυτού της προώθησης συστημάτων πολυκεντρικής και ισορροπημένης εδαφικής ανάπτυξης και ευελιξίας, θα συμβάλλει αποτελεσματικά και η εφαρμογή των προαναφερθέντων δεικτών που θα παρακολουθούν και θα αξιολογούν τα Εθνικά και Περιφερειακά Πλαίσια, μετατρέποντας τον χωρικό σχεδιασμό σε μια αποτελεσματική και αποδοτική δυναμική διαδικασία, αρμόδια να ανταποκριθεί σε επικείμενες προκλήσεις και διαφοροποιήσεις με ασφάλεια.

6.2. Στρατηγική Έρευνας και Τεχνολογίας για την Έξυπνη εξειδίκευση 2014-2020

Συγκριτικά με την προηγούμενη προγραμματική περίοδο 2007-2013, όπου οι στόχοι προτεραιότητας ήταν βασισμένοι στη σύγκλιση, την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση, στην περιφερειακή αναπτυξιακή στρατηγική της περιόδου 2014-2020 παρατηρήθηκε σημαντική εξέλιξη. Η προσέγγιση της στρατηγικής αυτής σχετίζεται με τις 3 βασικές προτεραιότητες της στρατηγικής για την Ευρώπη 2020, δηλαδή την έξυπνη (γνώση και καινοτομία), βιώσιμη (αποδοτική χρήση πόρων και περιορισμός επιπτώσεων περιβάλλοντος) και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη (εδαφική και κοινωνική συνοχή).

Η στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης επιδιώκει την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων και τη δημιουργία βιώσιμης απασχόλησης, εστιάζοντας στην παραγωγική αναδιάρθρωση της χώρας, θέτοντας ως κύρια βάση την έρευνα, την καινοτομία και την τεχνολογική ανάπτυξη. Εντοπίζει τις δραστηριότητες εκείνες στις οποίες παρουσιάζει ή είναι σε θέση να οικοδομήσει η κάθε Περιφέρεια συγκριτικά πλεονεκτήματα, ώστε να επιτύχει σημαντικά αναπτυξιακά αποτελέσματα.

6.3. Περιφερειακή Στρατηγική Έρευνας και Τεχνολογίας Στερεάς Ελλάδας για την Έξυπνη εξειδίκευση 2014-2020

Η στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για κάθε Περιφέρεια ξεχωριστά, περιλαμβάνει τις κύριες προτεραιότητες και τους τομείς εκείνους στους οποίους δίδεται ιδιαίτερη βαρύτητα στο πλαίσιο της στρατηγικής. Βάση τα τοπικά συγκριτικά πλεονεκτήματα, τους στόχους διαφοροποίησης κάθε περιφέρειας, τις ευκαιρίες και τα εμπόδια εφαρμόζεται η περιφερειακή ανάπτυξη με μια διαδικασία εκ των κάτω (bottom-up).

Όσο αναφορά την Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, όπως αναφέρεται και στην Στρατηγική Καινοτομία Έξυπνης Εξειδίκευσης (2014-2020), για την Περιφέρεια αναπτυξιακό όραμα αποτελεί μια ισορροπημένη ανάπτυξη σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο δημιουργώντας βιώσιμες θέσεις απασχόλησης, υιοθετώντας μια στρατηγική επικεντρωμένη σε τομείς που η Περιφέρεια διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα, προστατεύοντας συγχρόνως το περιβάλλον το οποίο αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα της περιουσιακά στοιχεία και ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.

Η αγροδιατροφή και οι υδατοκαλλιέργειες αποτελούν τον πρώτο στρατηγικό άξονα ανάπτυξης της Περιφέρειας και δεύτερη έρχεται η Βιομηχανία της εμπειρίας και ο τουρισμός. Έπειτα ακολουθεί η στήριξη της αλυσίδας αξίας του μετάλλου και τελευταία η πράσινη καινοτομία, η εξοικονόμηση και η παραγωγή ενέργειας από Α.Π.Ε. Παρακάτω (πίνακας 6.1) παρουσιάζονται οι 8 άξονες προτεραιότητας Εθνικού επιπέδου σε σύγκριση με τους 4 που τίθενται από την περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας.

Πίνακας 6.1 : Διασύνδεση τομέων προτεραιότητας εθνικού επιπέδου και Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας

ΤΟΜΕΙΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	
Εθνικό επίπεδο	Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Αγρό-διατροφή ❖ Πολιτισμός – Τουρισμός – Πολιτιστικές & Δημιουργικές Περιβάλλον και βιώσιμη Ανάπτυξη ❖ Υλικά – Κατασκευές ❖ Ενέργεια ❖ Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών ❖ Μεταφορές και Εφοδιαστική Αλυσίδα ❖ Βιομηχανίες ❖ Βιοεπιστήμες & Υγεία- Φάρμακα 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Αγρό-διατροφή ❖ Βιομηχανία της εμπειρίας ❖ Στήριξη της αλυσίδας αξίας και μετάλλου ❖ Πράσινη καινοτομία, εξοικονόμηση και παραγωγή ενέργεια από ΑΠΕ

Πηγή : Εθνική Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση 2014 , Περιφερειακή Στρατηγική Στερεάς Ελλάδας , 2015. Ιδία επεξεργασία

Σημειώνεται περαιτέρω ότι στόχο αποτελεί η αύξηση της συμμετοχής των ΑΠΕ στην παραγωγή ενέργειας με προώθηση της αιολικής και ηλιακής ενέργειας ενώ για τους υπόλοιπους τρεις τομείς κάποιοι από τους στόχους που τίθενται αφορούν συγκεκριμένα :

Πίνακας 6.2 : Στόχοι περιφερειακών εξειδικεύσεων

<p style="text-align: center;"><u>Αγροδιατροφή</u></p> <ul style="list-style-type: none">❖ Αύξηση της παραγωγικότητας μονάδων υδατοκαλλιέργειας❖ Ανάπτυξη βιολογικής υδατοκαλλιέργειας❖ Τυποποίηση και μεταποίηση υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων
<p style="text-align: center;"><u>Στήριξη αλυσίδας μέσω μετάλλου</u></p> <ul style="list-style-type: none">❖ Ένταξη επιχειρήσεων μετάλλου σε εθνικά και ευρωπαϊκά δίκτυα καινοτομίας❖ Προτεραιότητα στη θεσμοθέτηση της βιομηχανικής περιοχής Οινοφύτων❖ Ένταξη της άτυπης βιομηχανικής περιοχής Οινοφύτων σε ΒΙ.ΠΕ❖ Ανάπτυξη συνεργειών για παραγωγή μετάλλου και προϊόντων με τις αντίστοιχες της Θεσσαλίας
<p style="text-align: center;"><u>Βιομηχανία εμπειρίας και τουρισμό</u></p> <ul style="list-style-type: none">❖ Διασύνδεση τουρισμού με μεταποίηση αγροτικών προϊόντων❖ Διασύνδεση επιχειρήσεων πολιτιστικού προϊόντος και τοπικής βιομηχανίας με τουρισμό❖ Αξιοποίηση φυσικών και πολιτιστικών πόρων❖ Διαφοροποίηση τουριστικού προϊόντος και αναβάθμιση καταλυμάτων

Πηγή : Περιφερειακή Στρατηγική Στερεάς Ελλάδας , 2015. Ιδία επεξεργασία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο : ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Δεδομένου της έντονης εμφάνισης του χωρικού αποτυπώματος των κοινωνικοοικονομικών κρίσεων τόσο σε παγκόσμια κλίμακα όσο πλέον και σε μεγάλο βαθμό στην Ελλάδα, ο ρόλος του χωροταξικού σχεδιασμού ως εργαλείο πολιτικής καθίσταται όλο και πιο αναγκαίος. Ο χωρικός σχεδιασμός, η προετοιμασία τόσο για το βραχυπρόθεσμο όσο και για το μακροπρόθεσμο μέλλον και η πρόβλεψη, αποτελούν όλο και πιο επιτακτική ανάγκη για την ανάκαμψη. Η χωροταξία βρίσκεται αντιμέτωπη κάθε φορά με νέα και περισσότερα κρίσιμα ζητήματα που συνδέονται με την άμεση αντιμετώπιση της κρίσης και των συνεπειών αυτής στις περιφέρειες και στις πόλεις, αλλά και με τη χωροθετική ευελιξία την οποία χρειάζεται η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της επιχειρηματικότητας (Γιαννακούρου & Καυκαλάς, 2014).

Η Ελληνική πραγματικότητα, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, έχει ανάγκη μια αναπτυξιακή προσέγγιση που θα είναι ικανή να ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες της. Έτσι, ο περιφερειακός σχεδιασμός θεωρείται ο πλέον κατάλληλος όσο αναφορά την χωροταξική παρέμβαση, δεδομένου ότι οι περιφέρειες αποτελούν τον χώρο εκείνο ο οποίος λαμβάνει υπόψη τις διάφορες επιμέρους οικονομικές, πολιτιστικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες και μπορεί να ενισχύει περισσότερο την τοπική ανθεκτικότητα (Οικονόμου, 2000). Επιπλέον, είναι σε θέση να παρέχει την κατάλληλη ετοιμότητα στις αρχές (εθνικού, περιφερειακού και τοπικού επιπέδου) ώστε να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τους κινδύνους και τις απειλές αλλά και να αξιοποιήσουν πλήρως τις ευκαιρίες και τις δυνατότητες στο συνεχώς μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον.

Ο ρόλος του χωροταξικού σχεδιασμού ως εργαλείο πολιτικής μπορεί ακόμη να ενισχύσει τις παραγωγικές δραστηριότητες δεδομένου ότι η χωρική διάσταση αυτών είναι μια από τις βασικές συνιστώσες της βιώσιμης ανάπτυξής τους. Ωστόσο, στον Ελλαδικό χώρο, ο χωροταξικός σχεδιασμός δεν αποτέλεσε διαχρονικά τη βάση για την ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Αντίθετα, ακολούθησε με μεγάλη καθυστέρηση τις εξελίξεις, με αποτέλεσμα συγκεκριμένες δραστηριότητες να αναπτυχθούν στο περιθώριο του χωρικού σχεδιασμού και να εκμεταλλευτούν την νομοθεσία της εκτός σχεδίου δόμησης. Ακόμη, η περιβαλλοντική υποβάθμιση και η υπονόμηση της εδαφικής συνοχής ήταν αποτέλεσμα της έλλειψης χωρικών πολιτικών στρατηγικού χαρακτήρα σε εθνική και περιφερειακή κλίμακα.

Η χωρική οργάνωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων στο περιφερειακό και υπό-περιφερειακό επίπεδο μπορεί να ενσωματώσει με βέλτιστο τρόπο τις εθνικές προτεραιότητες, τόσο αναπτυξιακές όσο και χωρικές, να τις προσαρμόσει αποτελεσματικά στις τοπικές ιδιαιτερότητες και να τις συμπληρώσει. Η ολοκληρωμένη χωρική προσέγγιση και η αναπτυξιακή και περιφερειακή πολιτική μπορούν να επιτευχθούν με την ύπαρξη μιας αδιάρρηκτης διασύνδεσης εθνικού και περιφερειακού επιπέδου χωρικού σχεδιασμού, επιδιώκοντας κάθε φορά ένα βέλτιστο βιώσιμο αποτέλεσμα. Ωστόσο, η γενικόλογη και ισχνή προσέγγιση των παραγωγικών δραστηριοτήτων διαχρονικά από τα πρώτα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια δεν βοήθησε ιδιαίτερα στην επιδίωξη της βιώσιμης χωρικής ανάπτυξής τους, σε συνδυασμό και με την ετεροχρονισμένη θεσμοθέτηση του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και των Ειδικών Πλαισίων για τις παραγωγικές δραστηριότητες των Υδατοκαλλιεργειών, των ΑΠΕ και της βιομηχανίας.

Υπό το πρίσμα αυτό, ο πυρήνας της παρούσας εργασίας εστίασε στην εξέταση του τρόπου προσέγγισης των παραγωγικών δραστηριοτήτων στα νέα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια και πιο συγκεκριμένα για τον τομέα των Υδατοκαλλιεργειών, των ΑΠΕ και της Μεταποίησης, για τους οποίους υπάρχει χωρικός σχεδιασμός εθνικού επιπέδου. Για την διεξαγωγή ειδικότερα, επιχειρήθηκε μια μεθοδολογική προσέγγιση βασισμένη σε συγκεκριμένα βήματα και δείκτες αξιολόγησης των διατάξεων των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων. Οι δείκτες αυτοί που παρακολουθούν και αξιολογούν τα πλαίσια έχουν τη δυνατότητα να μετατρέψουν τον χωροταξικό σχεδιασμό σε μια αποτελεσματική και αποδοτική δυναμική διαδικασία, αρμόδια να ανταποκριθεί σε επικείμενες προκλήσεις και διαφοροποιήσεις με ασφάλεια. Επιπλέον, συμβάλλουν στη δημιουργία ενός πλέγματος τόσο άμεσων αλλά και κυρίως μακροπρόθεσμων ενεργειών, που έχουν ως όραμα ο χωροταξικός σχεδιασμός πράγματι να αποτελέσει προϋπόθεση για βιώσιμη ανάπτυξη και μέσο επίτευξης της βέλτιστης κοινωνικής και οικονομικής αποδοτικότητας για ένα συγκεκριμένο χώρο, σε ένα συγκεκριμένο χρόνο και με σεβασμό στο περιβάλλον.

Οι δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα εργασία για την περίπτωση μελέτης στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, εντάχθηκαν σε πέντε διαφορετικές κατηγορίες που αφορούν : α) τις αναπτυξιακές διατάξεις του περιφερειακού σχεδιασμού, β) τις χωροταξικές διατάξεις του ίδιου, γ) τη συσχέτιση των διατάξεων του περιφερειακού σχεδιασμού με τον υπερκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό, δ) την εφαρμογή των

διατάξεων του στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό και τέλος ε) το κανονιστικό πλαίσιο που τα διέπει. Για κάθε μια από τις παραπάνω βασικές κατηγορίες καθορίστηκαν και επιμέρους δείκτες αξιολόγησης όπως παρουσιάστηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο.

Όσο αναφορά τις αναπτυξιακές προτεραιότητες του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού Στερεάς Ελλάδας, αυτές ποικίλλουν μεταξύ των παραγωγικών τομέων. Ο τομέας των Υδατοκαλλιεργειών, προβλέπεται να αποτελέσει πρωταρχικό εργαλείο εξωστρεφούς ανάπτυξης εκμεταλλευόμενος τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας. Στηρίζεται και προωθείται αναπτυξιακά από το ΠΧΠ τόσο σε Εθνικό όσο και σε Περιφερειακό επίπεδο καθώς έχει μεγάλη δυναμική στην παραγωγή. Ωστόσο, δεν υπάρχει καμία συνέργεια με άλλες Περιφέρειες, ενώ σημειώνεται και έλλειμα κατευθύνσεων για την ανάπτυξη υδατοκαλλιεργειών εσωτερικών υδάτων.

Για τον κλάδο των ΑΠΕ, η ανάπτυξή τους τίθεται ως πρωταρχικός στρατηγικός στόχος του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας τόσο σε Εθνικό όσο και σε Περιφερειακό επίπεδο, αναφερόμενο ειδικότερα στην ορθολογική ανάπτυξη της αιολικής και της ηλιακής ενέργειας αλλά και των υπόλοιπων μορφών, γεωθερμίας, βιομάζας και Μικρών Υδροηλεκτρικών Έργων (Μ.ΥΗ.Ε.). Πολύ σημαντική είναι ακόμη η διασύνδεση της ανάπτυξης των ΑΠΕ με την πρόληψη και αντιμετώπιση των επιπτώσεων από την κλιματική αλλαγή, αλλά και η παροχή κατευθύνσεων ορθολογικής ανάπτυξης νέων εγκαταστάσεων αιολικής και ηλιακής ενέργειας.

Σαφείς αναπτυξιακές στρατηγικές προτεραιότητες εθνικού επιπέδου από το ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας δίδονται και για τη μεταποίηση, καθώς παρουσιάζει μεγάλη δυναμική στον κλάδο και συγκριτικά πλεονεκτήματα σε συγκεκριμένους τομείς (μεταλλουργία, βιομηχανία τροφίμων). Οι διακλαδικές συνδέσεις του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα ακόμη, συνιστούν ισχυρό σημείο για την ενίσχυση της αναπτυξιακής πολιτικής της Περιφέρειας ενώ υπάρχει και συνέργεια με την Μητροπολιτική περιοχή της Αττικής.

Όσο αναφορά τις χωροταξικές προτεραιότητες του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας, για τον τομέα των Υδατοκαλλιεργειών παρέχονται κατευθύνσεις κυρίως για τη θαλάσσια υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα εντός οργανωμένων υποδοχέων υπό τη μορφή Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (Π.Ο.Α.Υ.) αλλά δεν

προτείνει νέες Π.Α.Υ. Για τον τομέα των ΑΠΕ προτείνονται ευρείες αναπτυξιακές ζώνες Α.Π.Ε (Μ.ΥΗ.Ε, γεωθερμία), αλλά δεν αναφέρεται καθόλου η ανάπτυξη της θαλάσσιας αιολικής ενέργειας. Ακόμη, προκρίνει την ανάπτυξη ΑΠΕ μέσω αξιοποίησης της βιομάζας. Οι ευρύτερες αναπτυξιακές ζώνες της βιομηχανίας εξειδικεύονται σε σχέση το Ειδικό Πλαίσιο, χωρίς ωστόσο να υπάρχει πλήρης συμβατότητα με τις κατευθύνσεις του, δεδομένου ότι εντοπίζονται και κατευθύνσεις όπως ο χαρακτήρας και η έκταση των ευρείων ζωνών ανάπτυξης της μεταποίησης που δεν είναι απόλυτα συμβατές. Κατευθύνσεις δίδονται επιπλέον και για οργανωμένη χωροθέτηση της βιομηχανίας καταδεικνύοντας οργανωμένους υποδοχείς, αλλά δεν αναφέρεται καθόλου η οργάνωση μονάδων Seveso.

Έπειτα, αναφορικά με την συσχέτιση των διατάξεων για τις παραγωγικές δραστηριότητες μεταξύ περιφερειακού και εθνικού χωρικού σχεδιασμού, διακρίνεται επιμέρους στον εντοπισμό των προτάσεων του ΠΧΠ που εξειδικεύει τις διατάξεις των ΕΧΠ και εκείνων που τις συμπληρώνουν, στο αν οι προτάσεις είναι συμβατές ή αντίθετες με το πνεύμα των διατάξεων των Ειδικών Πλαισίων και τέλος σε περίπτωση που αυτές είναι αντίθετες και συνιστούν ανάδραση, εάν αυτή αναγράφεται και λαμβάνεται υπόψη κατά την αναθεώρησή τους. Οι χωρικές εξειδικεύσεις του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας για τις Υδατοκαλλιέργειες έρχονται σε αντίθεση με το Ειδικό Πλαίσιο, χωρίς ωστόσο να αναγράφονται ως ανάδραση προς αυτό. Στην περίπτωση των Α.Π.Ε δεν αναγράφονται διατάξεις που εξειδικεύουν χωρικά το ΕΧΠ σε αναπτυξιακές ζώνες και εξειδικεύσεις που θέτουν πρόσθετους περιορισμούς στην ανάπτυξη των Α.Π.Ε. Η εξειδίκευση του ΠΧΠ που είναι ασύμβατη με το ΕΧΠ των Α.Π.Ε αφορά την αιολική ενέργεια και αναγράφεται ως ανάδραση.

Στο σύνολό του, το ΠΧΠ εξειδίκευσε και συμπλήρωσε σε μεγάλο βαθμό τις κατευθύνσεις του ΕΧΠ Βιομηχανίας, ενώ έδωσε και κατευθύνσεις προτεραιότητας για την ανάπτυξη της βιομηχανίας στις ειδικές κατηγορίες χώρου (ορεινός, παράκτιος, πεδινός) και στις περιοχές με ειδικά καθεστάτα (γη υψηλής παραγωγικότητας, περιοχές Natura). Ωστόσο, οι κατευθύνσεις που δεν είναι απολύτως συμβατές (χαρακτήρας και έκταση των ευρείων ζωνών ανάπτυξης, πλήρη απαγόρευση μεταποιητικών εγκαταστάσεων στις περιοχές Natura) δεν σημειώνονται ως ανάδραση.

Βάση νομοθεσίας, ο σχεδιασμός περιφερειακού επιπέδου οφείλει να εναρμονίζεται με τις διατάξεις του εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού, να τις εξειδικεύει και να τις

συμπληρώνει όταν υπάρχει αντίστοιχη κατεύθυνση. Η εξειδίκευση που δεν έρχεται σε αντίθεση με το πνεύμα του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου, ισχύει άμεσα είτε ως κατεύθυνση είτε ως ρύθμιση ανάλογα με την κανονιστική πυκνότητα της διάταξης. Η εξειδίκευση ή η συμπλήρωση που έρχεται ωστόσο σε αντίθεση με τον υπερκείμενο σχεδιασμό, οφείλει να σημειώνεται ως ανάδραση. Το ΠΧΠ όμως Στερεάς Ελλάδας στο μεγαλύτερο ποσοστό δεν αναφέρει καν τη λέξη ανάδραση.

Στο ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας, ως επί το πλείστον, δεν προσδιορίζονται ρητά ποιες από τις αναφερόμενες διατάξεις αποτελούν εξειδικεύσεις/συμπληρώσεις και ποιες θεωρούνται αντίθετες διατάξεις, οι οποίες θα εξετασθούν στην αναθεώρηση κάθε Ειδικού Πλαισίου ξεχωριστά. Ως αποτέλεσμα, η αμφισημία αυτή που δημιουργείται θα προκαλέσει προβλήματα στην εφαρμογή του ΠΧΠ και στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό, αλλά και στην ανάπτυξη του Υδατοκαλλιεργητικού τομέα, των Α.Π.Ε και της Βιομηχανίας.

Για την επίτευξη της εδαφικής συνοχής, της οικονομικής ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής προστασίας, ιδιαίτερα κρίσιμη παράμετρο αποτελούν ακόμη οι κατευθύνσεις προς τον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό και η εφαρμογή τους από αυτόν, με σκοπό την εκπλήρωση των στρατηγικών χωρικών στόχων. Ωστόσο, διαχρονικά μετά την έκδοση των πρώτων Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων (2003-2004), τα κείμενα του πολεοδομικού σχεδιασμού δεν ακολούθησαν τις κατευθύνσεις τους (κυρίως σε θέματα για εκτός σχεδίου δόμηση) με αποτέλεσμα ο χωρικός σχεδιασμό να αποκτήσει μια παραπάνω αδυναμία.

Ο συγκεκριμένος δείκτης εξετάζεται για κάθε παραγωγικό κλάδο σε τρεις βαθμούς αξιολόγησης. Για τον τομέα των υδατοκαλλιεργειών οι κατευθύνσεις είναι κατά βάση μέτριας προς υψηλής εφαρμογής (δεν αναφέρονται διατάξεις που να προσδιορίζουν περιοχές ανάπτυξης του κλάδου), ενώ για τον τομέα των Α.Π.Ε οι κατευθύνσεις του νέου ΠΧΠ είναι κατά βάση χαμηλής εφαρμογής στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό, καθώς δεν αναγράφονται διατάξεις που εξειδικεύουν χωρικά το ΕΧΠ σε αναπτυξιακές ζώνες και εξειδικεύσεις που θέτουν πρόσθετους περιορισμούς στην ανάπτυξη των Α.Π.Ε. Παρόμοια, στην περίπτωση του τομέα της μεταποίησης οι κατευθύνσεις είναι μετρίως αξιοποιήσιμες από τον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό (άμεση κατάργηση των παρεκκλίσεων της εκτός σχεδίου δόμησης χωρίς

όμως να προτείνονται συγκεκριμένοι περιορισμοί στην αρτιότητα και στο συντελεστή δόμησης).

Εν συνεχεία, για την περίπτωση του κανονιστικού πλαισίου που διέπει το ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας, χρησιμοποιήθηκαν οι ειδικοί δείκτες της σαφήνειας των διατάξεων και της κανονιστικής πυκνότητάς τους. Η δεσμευτικότητα και η εφαρμοσιμότητα των κατευθύνσεων του στρατηγικού χωρικού σχεδιασμού εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τους δύο αυτούς δείκτες, κυρίως όμως του περιφερειακού, δεδομένου ότι αποτελεί τον οδηγό προς τον πολεοδομικό σχεδιασμό και παράλληλα συντονίζει τις τομεακές πολιτικές για κάθε Περιφέρεια.

Η σαφήνεια των διατάξεων του ΠΧΠ χαρακτηρίστηκε μέτρια προς υψηλή για όλους τους παραγωγικούς τομείς της Περιφέρειας και ειδικότερα για τον τομέα των υδατοκαλλιιεργειών, ο οποίος κατέγραψε μηδενικό ποσοστό ασαφών διατάξεων. Η αξιολόγηση του δεύτερου επιμέρους δείκτη για τις υδατοκαλλιιεργειες έδειξε μέτριο ποσοστό διατάξεων κανονιστικής πυκνότητας ενώ υπάρχουν και διατάξεις υψηλής κανονιστικής πυκνότητας (περίπου ένα 30%) οι οποίες αφορούν εξειδικεύσεις στις χωροθετήσεις θαλάσσιων υδατοκαλλιιεργητικών εγκαταστάσεων (αποστάσεις από παραλίες κολύμβησης). Αντίθετα, η κανονιστική πυκνότητα των κατευθύνσεων των Α.Π.Ε αποδεικνύεται σημαντικά χαμηλή (μόνο ένα 10% περίπου των διατάξεων έχουν υψηλή κανονιστική πυκνότητα), ενώ για τη μεταποίηση χαρακτηρίζονται επίσης μέτριας προς χαμηλής κανονιστικής πυκνότητας (μόλις ένα 15-20% εφαρμόζεται) με αποτέλεσμα να μην έχουν και άμεση εφαρμογή.

Τέλος, έγινε μια προσπάθεια συσχέτισης του εργαλείου του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού γενικότερα, και συγκεκριμένα της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, με αυτό του αναπτυξιακού σχεδιασμού, της Στρατηγικής Έρευνας και Τεχνολογίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση (RIS3). Η εστιασμένη παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας με πρωταρχικό πυλώνα την έρευνα, την τεχνολογική ανάπτυξη και την καινοτομία για την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων και τη δημιουργία βιώσιμης απασχόλησης (κείμενο Εθνικής Στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης 2014-2020), καθιστά τον βασικό σκοπό της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης. Προκειμένου να αναβαθμιστεί ο παραγωγικός ιστός της χώρας και να παρέχει διεθνώς ανταγωνιστικά προϊόντα και υπηρεσίες, η καινοτομία (εξειδικευμένη γνώση και εμπειρία) αποτελεί προϋπόθεση.

Ο κλάδος των υδατοκαλλιεργειών και της αγροδιατροφής αποτελούν τον πρώτο στρατηγικό άξονα ανάπτυξης της Περιφέρειας με βάση την εθνική Στρατηγική και επισημαίνονται με ιδιαίτερη έμφαση. Δεύτερη έρχεται η Βιομηχανία της εμπειρίας και τουρισμού και έπειτα ακολουθεί η εξοικονόμηση και η παραγωγή ενέργειας από Α.Π.Ε. Ακόμη, περαιτέρω στόχο αποτελεί η αύξηση της συμμετοχής των ΑΠΕ στην παραγωγή ενέργειας με προώθηση της αιολικής και ηλιακής ενέργειας.

Συνοψίζοντας όλα όσα προαναφέρθηκαν, διαπιστώνονται αρκετά θετικά σημεία του χωροταξικού σχεδιασμού περιφερειακού επιπέδου. Ωστόσο τα ελλείματα και οι αδυναμίες που παρουσιάζει γενικότερα ο σχεδιασμός είναι ιδιαίτερα σημαντικά και δεν γίνεται να μην επισημανθούν. Ειδικότερα :

- Οι αντίθετες εξειδικεύσεις του ΠΧΠ με τον πνεύμα των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων που δεν αναγράφονται ως ανάδραση αλλά και η σύγκριση που πρόκειται να ακολουθήσει όσο αναφορά την εφαρμογή της
- Οι συχνά γενικόλογες κατευθύνσεις με τα ποσοστά της χαμηλής κανονιστικής πυκνότητας διατάξεων να είναι ιδιαίτερα αυξημένα
- Η ελλιπής εξειδίκευση των κατευθύνσεων στον υποκείμενο πολεοδομικό σχεδιασμό
- Η ελλιπής σύνδεση και στήριξη κάποιες φορές του ΠΧΠ των αναπτυξιακών στόχων από τις χωροταξικές διατάξεις
- Ασάφεια των σχέσεων μεταξύ του υπερκείμενου και του υποκείμενου χωροταξικού
- Οι δυσκολίες εναρμόνισης και εξειδίκευσης, αλλά και η χρονικά λανθασμένη εκπόνηση των χωροταξικών πλαισίων
- Η πολυφωνία σχεδιασμού
- Αδυναμία σύνδεσης της χωροταξικής πολιτικής με άλλες τομεακές πολιτικές που έχουν χωρικές επιπτώσεις

αποτελούν κάποια από τα ελλείματα και τις αδυναμίες που εντοπίστηκαν κατά τη διεξαγωγή της παρούσας εργασίας. Έτσι, προκύπτει η μη ορθή τροφοδότηση του υπερκείμενου και υποκείμενου χωρικού σχεδιασμού που είναι κατάλληλη όμως να συμβάλλει στη βέλτιστη ποιότητα των εργαλείων χωρικού σχεδιασμού και στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της αντιμετώπισης των επιπτώσεων. Επιπλέον, κυριαρχεί η μη συνεκτική χωρική πολιτική του νέου χωροταξικού περιφερειακού

σχεδιασμού για όλους τους παραγωγικούς τομείς αλλά κυρίως εκείνους των υδατοκαλλιεργειών και των Α.Π.Ε.

Το μεγάλο ποσοστό “ασφυκτικών” ρυθμίσεων για μια περιοχή χωρίς κανένα περιθώριο ανάπτυξης που δημιουργούν τα συχνά επικαλυπτόμενα επίπεδα και τα εργαλεία σχεδιασμού, αποτελεί διαχρονικά πρωταρχικό μειονέκτημα του χωρικού συστήματος. Το συγκεντρωτικό παράλληλα, στατικό σύστημα (top down) της χώρας, το οποίο ρυθμίζει τον χώρο “εκ των προτέρων” διαπιστώθηκε πως δεν αποβλέπει τελικά στην αντιμετώπιση προκλήσεων και στην προετοιμασία του ελληνικού συστήματος μακροπρόθεσμα. Τα υψηλά, τέλος, ποσοστά εκτός σχεδίου δόμησης χωρίς καθορισμένες χρήσεις γης, με υψηλούς κάθε φορά συντελεστές δόμησης και μικρές αρτιότητες συντελούν στην επιδείνωση του προβλήματος.

Ωστόσο, το πρόβλημα έγκειται και στο γεγονός ότι ενώ τα καινούρια Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια έχουν τη δυνατότητα να καταστούν το καταλυτικό επίπεδο του χωροταξικού στρατηγικού σχεδιασμού στην Ελλάδα, τόσο για τις παραγωγικές δραστηριότητες όσο και γενικότερα, αποδεικνύεται ότι δεν είναι ικανά να ανταποκριθούν με επάρκεια στις απαιτήσεις του ρόλου αυτού. Σημαντική αδυναμία παράλληλα των νέων ΠΧΠ θεωρείται η έλλειψη πρόβλεψης δημιουργίας ενός συστήματος δεικτών που θα παρακολουθούν και θα αξιολογούν τα Εθνικά και περιφερειακά πλαίσια. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού καθίσταται αναγκαία η βελτίωση, ή η δημιουργία εκ νέου, τέτοιων συστημάτων παρακολούθησης και αξιολόγησης των εργαλείων αυτών, μέσω κατάλληλων δεικτών όπως προαναφέρθηκαν, οι οποίοι θα μετατρέψουν τον χωροταξικό σχεδιασμό σε μια αποτελεσματική και αποδοτική δυναμική διαδικασία, αρμόδια να ανταποκριθεί σε επικείμενες προκλήσεις και διαφοροποιήσεις με ασφάλεια.

Στο σύνολό του, ο ισχύων χωροταξικός σχεδιασμός χαρακτηρίζεται από ένα προφανές έλλειμμα προνοιών και δεικτών αποτίμησης και αυτό γιατί έλειψε διαχρονικά μια μακρόπνοη αναπτυξιακή στρατηγική που θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει την χωροταξία σαν εργαλείο επενδύσεων, απασχόλησης, μείωσης των ανισοτήτων, προστασίας του περιβάλλοντος και τελικά, κοινωνικής συνοχής (ΣΕΒ, 2017). Η εφαρμογή των δεικτών αυτών σε χωρικά σχέδια μπορεί να συμβάλει στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας, στην απλοποίηση προβλημάτων και στην παρακολούθηση της επιτυχίας και του αντίκτυπου των παρεμβάσεων στην αειφορία. Η καλύτερη παρακολούθηση της εφαρμογής των ΕΧΠ και ΠΧΠ, θα ενισχύσει την

αποτελεσματικότητα της γενικότερης διαδικασίας αξιολόγησης, προωθώντας συστήματα πολυκεντρικής και ισορροπημένης εδαφικής ανάπτυξης και ιδιωτικής πρωτοβουλίας σε όλα τα πεδία.

Τέλος, οι παρόντες χωροταξικοί δείκτες είναι ικανοί να συμβάλλουν στον στρατηγικό σχεδιασμό των παραγωγικών δραστηριοτήτων του περιφερειακού χώρου με συνοχή και συμπληρωματικότητα, αποτελώντας τον κύριο μοχλό της βιωσιμότητάς τους αλλά παράλληλα και ως προϋπόθεση της οικονομικής ανάπτυξης, της εδαφικής συνοχής και κοινωνικής δικαιοσύνης και της προστασίας του περιβάλλοντος των Περιφερειών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού, Α., Καυκαλάς, Γ. & Πιτσιαβά-Λατινοπούλου, Μ. (2007). Πόλη και πολεοδομικές πρακτικές
- Αρτελάρης Π. & Καλλιώρας, Δ. (2018) «Το πλαίσιο άσκησης και η αποτελεσματικότητα της περιφερειακής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπό συνθήκες οικονομικής κρίσης». Γεωγραφίες, 32, σσ. 99-109.
- Ασπρογέρακας Ε., (2016), «Προσεγγίσεις ολοκληρωμένων αστικών παρεμβάσεων στην Ελλάδα : Εργαλεία και στοιχεία διακυβέρνησης», Αειχώρος, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Ασπρογέρακας Ε. & Δέλλα Δ. (2019) «Η υιοθέτηση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ από την Ελλάδα και ο Ρόλος του Χωρικού Σχεδιασμού»
- Ασπρογέρακας Ε., Καλλιώρας Δ (2020) «Χωρικός και Αναπτυξιακός Σχεδιασμός στην Ελλάδα : ζητήματα σύμπλεξης» Αειχώρος 31, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Γιαννακούρου Γ., Το θεσμικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού στην Ελλάδα: Επίκαιρα διλήμματα και προκλήσεις για το μέλλον, *Νόμος και Φύση*.
- Γιαννακούρου Γ. & Καυκαλάς Γ., (2014), «Επανεξετάζοντας τη χωροταξία σε περίοδο κρίσης: αναγκαιότητα, περιεχόμενο και προϋποθέσεις της μεταρρύθμισης».
- Γοσποδίνη Άσπα, (2007), «Χωρικές Πολιτικές για τον Σχεδιασμό, την Ανταγωνιστικότητα και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των Ελληνικών Πόλεων», Αειχώρος.
- Γουργιώτης Α., Τσιλιμίγκας Γ., (2016), «Μια νέα προσέγγιση για τον χωροταξικό σχεδιασμό στην Ελλάδα», Αειχώρος (26).
- Γουργιώτης Α., Τσιλιμίγκας Γ., (2019), «Σχέδιο γνώμης της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής της Ελλάδας (ΟΚΕ), Χωροταξικός σχεδιασμός : Προβλήματα και προκλήσεις.
- Εθνική Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση, 2014.
- Καυκαλάς, Γ. (2015α) «Χωρικός σχεδιασμός: σκέψεις για τις σχέσεις θεωρίας, εκπαίδευσης και πρακτικής». Στο Λατινόπουλος, Δ., Ποζουκίδου, Γ. και Φραγκόπουλος, Ι. (επιμ.) Χώρου ζητήματα: Θεωρίες και μεθοδολογίες για τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη.

- Κουτσόπουλος Κ. «Πραγματεία ανάλυσης χώρου», Αθήνα 2009. -Μέλισσας, Δ. (2002) Θεμελιώδη ζητήματα του δικαίου της χωροταξίας. Αθήνα - Κομοτηνή: Σάκκουλα.
- Μπριασούλη, Ε., 1997. Δείκτες Αειφορίας; Κριτική Ανασκόπηση της Βιβλιογραφίας.
- Οικονόμου Δ. (2000), «Σύστημα Χωρικού Σχεδιασμού. Η ελληνική πραγματικότητα και η διεθνής εμπειρία».
- Οικονόμου Δ. (2008). Σημειώσεις για το μάθημα «Πολεοδομική Πολιτική». Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας. Τόμος 6, Τεύχος 1, σ.σ. 100-145.
- Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, (2015). «Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας».
- Ρίζος, Σ. Περιβάλλον και Δίκαιο, Αθήνα 2004, σ. 317-323 (321).
- ΣΕΒ (2017) «Χωροταξία» , Οικονομία και Επιχειρήσεις.
- ΥΠΕΚΑα (2009-2014). Χωροταξικός σχεδιασμός εθνικού επιπέδου. διαθέσιμο στο <http://www.ypeka.gr>
- ΥΠΕΚΑβ (2009-2014). Χωροταξικός σχεδιασμός περιφερειακού επιπέδου. διαθέσιμο στο <http://www.ypeka.gr/>
- Χαϊνταρλής Μ., (2017). «Τα νομικά χωρικά εργαλεία στρατηγικού χαρακτήρα. Θεωρία και Πράξη».
- ΦΕΚ 2505_Β_2011. «Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις υδατοκαλλιέργειες και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού»
- ΦΕΚ 151ΤΑΑΠ/13.04.09. «Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη βιομηχανία και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού»
- ΦΕΚ 2464Β΄/3.12.08. «Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού»

- ΦΕΚ 299/14.12.18. «Έγκριση Αναθεώρησης του Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας και Περιβαλλοντική Έγκριση αυτού.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Barca, F (2009), «An agenda for a reformed cohesion policy. A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations».

- Briassoulis, (2001), Sustainable Development and its Indicators: Through a (Planner's) Glass Darkly. *Journal of Environmental Planning and Management*, 44(3), 409–427

- CIDA, (2012), Indicators for sustainability, s.l.: Canadian International Development Agency

- Comino E. & Ferretti V., (2015), «Indicators-based spatial SWOT analysis: Supporting the strategic planning and management of complex territorial systems».

- ESPON, (2004), «SPATIAL SCENARIOS AND ORIENTATIONS IN RELATION TO THE ESDP AND COHESION POLICY».

- ESPON, (2012) (SIESTA), «Spatial Indicators for a 'Europe 2020 Strategy' Territorial Analysis».

- ESPON, (2016), Project 3.3. Territorial dimension of the Lisbon-Gothenburg strategy.

-ESPON, (2018), Working paper, Indicators for integrated territorial and urban development.

- European Commission, (2000), «The EU compendium of spatial planning systems and policies. Greece».

- European Commission (2016). Communication from the commission to the European Parliament, the council, the European Economic and social Committee and the committee of the regions. *European action for sustainability {swd(2016) 390 final}*

- Hammond, A. et al., (1995), «Environmental Indicators:A Systematic Approach to Measuring and Reporting on Environmental Policy Performance in the Context of Sustainable Development, Washington: World Resource Institute».

- Hardi, P. & Barg, S.,(1997), «Measuring Sustainable Development: Review of Current Practice (Occasional Paper N. 17), Ontario: Industry Canada».
- Houghton, G. & Hunter, C., (2003). *Sustainable Cities*. 2 επιμ. UK: Routledge, Taylor & Frnacis Group.
- Kuik, O. & Verbuggen, H., (1991), «In Search of Indicators of Sustainable Development. Dordrecht: Kluwer Academic».
- OECD, (2003), «Core Environmental Indicators: Development Measurement and Use, Paris: Organization for Economic Co-Operation Development».
- OECD, (2004), «The spatial monitoring system of the German federal office for building and regional planning (BBR) as a tool for political counselling». *From the measurement of the equality of living conditions to the measurement of sustainable development*.
- OECD, (2011), “Section 10: Monitoring and Evaluation”, in *The OECD DAC Handbook on Security System Reform: Supporting Security and Justice*, OECD Publishing
- OECD, (2017), *The Governance of Land Use. COUNTRY FACT SHEET SPAIN. LAND-USE PLANNING SYSTEMS IN THE OECD: COUNTRY FACT SHEETS*
- OECD, (2019), «Regional Development Policy in Germany»
- OECD, (2019), «Regional Development Policy in Portugal»
- Tanguay, G., Rajaonson, J., Lefebvre, J. & Lanoie, P., (2010), «Measuring the Sustainability of Cities: An Analysis of the Use of Local Indicators». *Ecological Indicators*, pp. 407-418
- UNECE, (2007), «The Portuguese National Spatial Policy Programme». *Committee on Housing and Land Management, 68th Session, Geneve, 17 - 18 September*.
- Vezyriannidou S., Portokalidis K. (2018), *Special Spatial Plans VS Local Spatial Plans. Towards a new vision of planning system at the local level in Greece, during the period of economic crisis*.
- Vos, B. J. et al., (1985), *Indicators for the State of the Environment*, Amsterdam, Holland: Institute for Environmental Studies.

- WCED, World Commission on Environment and Development., (1987), From One Earth to One World: An Overview, Oxford: Oxford University Press.
- WHO, World Health Organization;, (1992), Report of the Panel on Urbanization, Geneva: WHO Commission on Health and Environment.

ΑΡΘΡΑ

- «Building a sustainable development index and spacial assessment of municipalities inequalities in the state of Cear». BRAZILIAN JOURNAL OF PUBLIC ADMINISTRATION | Rio de Janeiro 52(1):149-168, Jan. - Feb. 2018
- Itai Kabonga, (2019). «Principles and Practice of Monitoring and Evaluation: A Paraphernalia for Effective Development». March 2019. Africanus Journal of Development Studies 48(2):21
- «SPATIAL PLANNING Key Instrument for Development and Effective Governance with Special Reference to Countries in Transition»
- «SPATIAL PLANNING as an instrument for promoting sustainable development in the Nordic countries». Action programme for 2001–2004
- Concepts and Strategies for Spatial Development in Germany. «*The Standing Conference of Ministers responsible for Spatial Planning Federal Ministry of Transport and Digital Infrastructure*».
- Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, 70/1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development
- Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΧΩΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΕ ΚΑΙ Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΩΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. Κείμενα Περιφερειακής Επιστήμης, Τόμος III, Αρ.1, 201
- Report of the World Commission on Environment and Development (WCED), 1987.

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

<https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/Working%20Paper%20Indicators%20for%20integrated%20development.pdf>

http://www.oke.gr/sites/default/files/gnomi_horotaxikos_shediasmos_teliko.pdf

<https://www.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx>

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921800994900825>

https://ec.europa.eu/regional_policy/el/policy/what/glossary/c/cohesion-policy

<https://www.scielo.br/scielo.php?pid=S0034->

[76122018000100149&script=sci_arttext&tlng=en#B26](https://www.scielo.br/scielo.php?pid=S0034-76122018000100149&script=sci_arttext&tlng=en#B26)

https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2014/working/wd_2014_en.pdf

<http://ikee.lib.auth.gr/record/136009/files/DAILIANI.pdf>

https://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/50004/4SPECIAL_REPORT_Spatial.pdf